

בבלי ירושלמי תוספתא

חוברת שבועית ללימוד בי"ת
ביחד עם **תכשיטי הבית**
פרק נ"ך ליום

בעידודו של מו"ר הרה"צ שליט"א

פרשת
משפטים
כ"א – כ"ז שבט תשפ"ז

יוצא לאור ע"י חסידי ברסלב
יבנאל עיר ברסלב, עיר שומרי הלשון, עיר השמחה

ניתן להשיג בתיבה בכניסה ל'היכל מוהרא"ש'
או שלח צרף למייל: breslevsheli1@gmail.com

נדפס לזכות נשמתו הטהורה
של כ״ק אדמו״ר עט״ר
מוהרא״ש
ר׳ אליעזר שלמה בן
ר׳ מנחם זאב זי״ע

לזכות מורנו ורבנו הרה״צ
ר׳ יצחק שמואל אהרן לעזער
שליט״א

יהי רצון שימשיך להנהיג את הקהילה הקדושה מתוך
בריאות איתנה ונחת מכל יצ״ח ותלמידיו

לזכות נשמתם הקדושה והטהורה של
רבי חייא ובניו חזקיה ויהודה
ולזכות
רב המנונא סבא ורב הונא ריש גלותא

טוֹב לוֹמַר לִפְנֵי הַלִּמּוּד:
לִמּוּד הַבַּבְלִי, יְרוּשַׁלְמִי, תּוֹסֶפְתָּא וּנְבִיאִים כְּתוּבִים יְהִיֶה לְעִלּוּי
הַשְׁכִינָה הַקְּדוֹשָׁה וּלְהָקֵל צַעֲרָהּ, לְעִלּוּי כָּל נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל
שֶׁנִּפְטְרוּ מִן הָעוֹלָם, גְּאֻלָּה, יְשׁוּעָה, רְפוּאָה וְהַצָּלָחָה לְכֻלָּל
נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל בְּרוּחָנִיוּת וּבְגַשְׁמִיוּת, גִּלּוּי מְשִׁיחַ־צִדְקֵנוּ בְּרַחֲמִים
וּבְנִין בֵּית־מִקְדָּשֵׁנוּ וְתִפְאַרְתֵּנוּ בִּמְהֵרָה בְיָמֵינוּ, אָמֵן כֵּן יְהִי רָצוֹן.

הא דקאי כהן מזרח ומערב ואדי – ואם עמד כהן בפניו למערב ואחוריו למזרח והזה, שכך מצותו, אפילו אינם מכוונות כנגד הפתח – כשרות. והא דתני פסולות – דקאי צפון ודרום שלא כמצותו, ואדי. **והתניא בין שלא לשמן כו' כשרות** – אדמצורע קאי. **רבי אליעזר דמקיש אשם לחטאת** – ואפילו אשם דמצורע פסול שלא לשמה. **וכי** – אשם הלמד בהיקש מחטאת דלידהוי פסול שלא לשמו, חוזר ומלמד בהיקש על הלוג דלידהוי פסול שלא לשמו? והא קיימא לן בפרק "איזהו מקומן" (זבחים מט, ב) דאין למידין למד מן הלמד בקדשים! היקש דחטאת ואשם – דכתיב (בחטאת) (ויקרא ז): "כחטאת כאשם תורה אחת להם", וקא יליף רבי אליעזר: מה חטאת שלא לשמה פסולה, דאפילו רבנן מודו – אף אשם נמי פסול. היקש דאשם מצורע ולוגו – דכתיב (שם יד): "בבש אשם לתנופה" וגו', סיפיה דקרא: "ולוג שמן". **לרצות** – להזות לעלות לשם חובה ולהתיר מצורע בקהל – פסול שלא לשמן. והא דתני כשרות – להכשיר, דהזאותיו כשרות להכשיר שירי הלוג באכילה. דשירי לוג מצורע נאכלין, כדאמרינן בפרק "אלו מנחות" (מנחות עג, א): "וזה יהיה לך מקדש הקדשים מן האש לכל קרבנם" (במדבר יח) – לרבות לוג שמן של מצורע, וכתיב בתריה: "בקדש הקדשים תאכלנו", בפרשת "ויקח קרח". **משנה שבעה קני מנורה** – כדכתיב: "ושישה קנים יוצאין מצידיה" (שמות כה), והמנורה עצמה שבאמצע היא השביעית כזה. **שבעה נריותיה** – בראש של קנה וקנה היה נר אחד כעין בזך, ושם נותנין השמן והפתילות. **שתי פרשיות שבמזוזה** – "שמע" "והיה אם שמוע". **כתב אחד** – אות אחת, מעכבין זו את זו, דכתיב (דברים ו): "וכתבתם" – כתיבה תמה ושלימה. ובתפילין כתיב הויה (שם): "והיו לטוטפות". **ארבע פרשיות שבתפילין** – "שמע" (שם), "והיה אם שמוע" (שם יא), "קדש לי כל בכור" (שמות יג), "והיה כי יביאך" (שם) שבצידה, דבכולהו כתיב: "ולטוטפות" או: "ולזכרון בין עיניך". **גמרא הויה כתיב בהו** – בפתורידהם וקנותם ממנה יהיו" (שמות כה). **מן העשת** – עשייתה חתיכה שלמה, ומכה בקורנס עד שיצאו ממנה כל כליה. **מן הגרוטאות** – זהב שבור. **מקשה** – משמע חתיכה אחת, כדמתרגמינן: "נגיד" – משוך, שנמשך הכל מחתיכה אחת. "מקשה" משמע דבר המוכה ונהלם, כדכתיב (דניאל ה): "וארכבתיה דא לדא נקשן". **משאר מתכות נמי תיפסל** – דהא כתיב "זהב טהור", וכתיב הויה לעבד! **אמר קרא תיעשה** – המנורה, משמע: תיעשה מכל מקום, לרבות שאר מתכות. **ואימא לרבות גרוטאות** – דכתיב "מקשה", והדר "תיעשה" מכל מקום! **אמקשה כתיבה הויה** – הויה סמוכה ל"מקשה" יותר מ"לזהב". ומשני: **מקשה מקשה כתיב** – תרי זימני ב"ויקחו לי תרומה" לעבב. וקפריך: **זהב זהב נמי תרי זימני כתיב** – ואימא לעבב! ומשני: **האי מאי אי אמרת בשלמא הנרוטאות פסולות ושאר מתכות כשרות** – דאמרינן: "מקשה" "מקשה" ד"ויקחו לי תרומה" לעבב. **היינו** – דאיצטריך "זהב זהב" ד"ויקחו לי תרומה" ו"מקשה מקשה" ד"בהעלותך" לדרשה אחריתי, דשמעינן מינה נמי דמשאר מיני מתכות נמי כשירה, כדדרשינן לקמן. **באה זהב באה כבר שאינה באה זהב** – שהביאה משאר מיני מתכות – אינה צריכה לבא כבר, אלא או פחות או יותר. אלמא, משאר מיני מתכות שמעינן דכשרה. אלא לדידך, "זהב זהב" "מקשה מקשה" למה לי? **אינה באה גביעין** – אינה צריכה לבא גביעים כפתורים ופרחים. **פמוט** – מנורה קטנה. **וזה מעשה המנורה** – ד"בהעלותך". **מקשה** – דסיפא: "עד ירכה ועד פרחה מקשה היא". **כפף והויה** – "שתי חצוצרות כסף מקשה תעשה אותם והיו לך" וגו' (במדבר י).

אלא

**הָא דְּקָאֵי מִזְרָח וּמַעֲרָב וְאַדֵּי, הָא דְּקָאֵי צָפוֹן וְדָרוֹם וְאַדֵּי. אָמַר מָר: וְשֶׁבַּפְּנִים וְשֶׁבַּמְּצוֹרָע, שֶׁלֹּא לִשְׁמָן - פְּסוּלוֹת, שֶׁלֹּא מְכוּוָּנוֹת - כְּשֵׁרוֹת. וְהָתַנְיָא: בֵּין שֶׁלֹּא לִשְׁמָן בֵּין שֶׁלֹּא מְכוּוָּנוֹת - כְּשֵׁרוֹת! אֲמַר רַב יוֹסֵף, לָא קַשְׁיָא: הָא רַבִּי אֱלִיעֶזֶר וְהָא רַבָּנַן, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר דְּמַקִּישׁ אָשָׁם לְחַטָּאת - מַקִּישׁ נַמִּי לוֹג לְאָשָׁם, רַבָּנַן לָא מַקְשִׁי. - וּלְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, וְכִי דָּבָר הַלָּמֵד בְּהֶיקֵּשׁ חוֹזֵר וּמְלַמֵּד בְּהֶיקֵּשׁ? אֶלָּא אֲמַר רָבָא: הָא וְהָא רַבָּנַן, כָּאן - לְהַכְשִׁיר הַקָּרְבָּן, כָּאן - לְהַרְצוֹת, שֶׁלֹּא עָלוּ לַבְּעָלִים לְשׁוּם חוֹבָה. משנה שִׁבְעָה קְנֵי מְנוֹרָה מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה. שִׁבְעָה נֵרוֹתֶיהָ מְעַכְּבִין זֶה אֶת זֶה. שְׁתֵּי פָּרָשִׁיוֹת שֶׁבַּמְּזוּזָה מְעַכְּבוֹת זוֹ אֶת זוֹ, אֲפִילּוּ כְּתָב אֶחָד מְעַכְּבָן. אַרְבַּע פָּרָשִׁיוֹת שֶׁבַּתְּפִילִּין מְעַכְּבִין זוֹ אֶת זוֹ, אֲפִילּוּ כְּתָב אֶחָד מְעַכְּבָן. אַרְבַּע צִיצִיּוֹת מְעַכְּבוֹת זוֹ אֶת זוֹ, שֶׁאַרְבַּעְתָּן מִצְוָה אַחַת; רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: אַרְבָּעְתָּן אַרְבַּע מִצְוֹת. גמרא מַאי טַעְמָא? הֲוָיָה כְּתִיב בְּהוּ. תָּנוּ רַבָּנַן: מְנוֹרָה הָיְתָה בָּאָה מִן הָעֵשֶׁת וּמִן הַזָּהָב; עֲשָׂאָהּ מִן הַגְּרוּטָאוֹת - פְּסוּלָה, מִשְּׁאָר מִינֵי מַתָּכוֹת - כְּשֵׁרָה. מַאי שְׁנָא מִן הַגְּרוּטָאוֹת פְּסוּלָה - דִּכְתִיב מִקְשָׁה וַהֲוָיָה, שְׁאָר מִינֵי מַתָּכוֹת נַמִּי - זָהָב וַהֲוָיָה! - אָמַר קְרָא: "תֵּיעָשֶׂה" - לְרַבּוֹת שְׁאָר מִינֵי מַתָּכוֹת. - וְאֵימָא: לְרַבּוֹת גְּרוּטָאוֹת! - לָא סָלְקָא דַּעְתָּךְ, דְּאַמְקְשָׁהּ כְּתִיבָה הֲוָיָה. - "תֵּיעָשֶׂה" נַמִּי אַמְקְשָׁהּ כְּתִיב! - "מִקְשָׁה" "מִקְשָׁה" לְעַבֵּב. - "זָהָב" "זָהָב" נַמִּי לְעַבֵּב! - הַאי מַאי? אִי אָמְרַתְּ בִּשְׁלָמָא: מִן הַגְּרוּטָאוֹת פְּסוּלָה, מִשְּׁאָר מִינֵי מַתָּכוֹת כְּשֵׁרָה - הַיְינוּ "זָהָב" "זָהָב" "מִקְשָׁה" "מִקְשָׁה" לְדָרְשָׁא; אֶלָּא אִי אָמְרַתְּ: מִן הַגְּרוּטָאוֹת כְּשֵׁרָה, מִשְּׁאָר מִינֵי מַתָּכוֹת פְּסוּלָה - "זָהָב" "זָהָב" "מִקְשָׁה" "מִקְשָׁה" מַאי דְּרָשָׁתְּ בֵּיהּ? מַאי דְּרָשָׁא? דְּתַנְיָא: "כֶּבֶר זָהָב טָהוֹר יַעֲשֶׂה אֹתָהּ אֶת כָּל הַכֵּלִים הָאֵלֶּה", בָּאָה כֶּבֶר - בָּאָה כִּכָּר, אֵינָהּ בָּאָה זָהָב - אֵינָהּ בָּאָה כִּכָּר; "גְּבִיעֶיהָ כַּפְתּוֹרֶיהָ וּפְרָחֶיהָ", בָּאָה זָהָב - בָּאָה גְּבִיעִים כַּפְתּוֹרִים וּפְרָחִים, אֵינָהּ בָּאָה זָהָב - אֵינָהּ בָּאָה גְּבִיעִים כַּפְתּוֹרִים וּפְרָחִים. - וְאֵימָא נַמִּי: בָּאָה זָהָב - בָּאָה קָנִים, אֵינָהּ בָּאָה זָהָב - אֵינָהּ בָּאָה קָנִים! - הַהוּא פְּמוֹט מִיקְרֵי. "וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמְּנֹרָה מִקְשָׁה זָהָב", בָּאָה זָהָב - בָּאָה מִקְשָׁה, אֵינָהּ בָּאָה זָהָב - אֵינָהּ בָּאָה מִקְשָׁה. "מִקְשָׁה" דְּסֵיפָא לְמַאי אֲתָא? - לְמַעוּטֵי חֲצוֹצְרוֹת, דְּתַנְיָא: חֲצוֹצְרוֹת הָיוּ בָּאִים מִן הָעֶשֶׁת מִן הַכֶּסֶף; עֲשָׂאָם מִן הַגְּרוּטָאוֹת - כְּשֵׁרִים, מִשְּׁאָר מִינֵי מַתָּכוֹת - פְּסוּלִים. וּמַאי שְׁנָא מִשְּׁאָר מִינֵי מַתָּכוֹת פְּסוּלִים - דִּכְתִיב כֶּסֶף וַהֲוָיָה, מִן הַגְּרוּטָאוֹת נַמִּי - מִקְשָׁה וַהֲוָיָה! - מִיעֵט רַחֲמָנָא גַּבֵּי מְנוֹרָה: "מִקְשָׁה הִיא", הִיא - וְלֹא חֲצוֹצְרוֹת. תָּנוּ רַבָּנַן: כָּל הַכֵּלִים שֶׁעָשָׂה

שבעה קני מנורה — תימה: דלא חשיב גביעים פרחים וכפתורים דמעכבין זה את זה, כדאמרינן בגמרא! ושמא משום דליתנהו בשאר מיני מתכות. מפי רבי. **דתניא** ככר זהב טהור — חמשה "זהב" כתיבי, ארבעה בפרשת "ויקחו" וחד בפרשת "בהעלותך", והכא לא דריש אלא שלשה. ושמא אינך תרי, חד — לגופיה דמצוה בזהב, וחד — לכלל ופרט דבסמוך, וצריך עיון. והשתא קרא קמא "ועשית מנורת זהב" אתי לכלל ופרט כדבסמוך. וכדכתב: "כולה מקשה אחת זהב טהור" דרשינן: באה זהב — באה כפתורים גביעים ופרחים, ד"כולה" משמע כל המנורה. ולהכי פריך נמי: ואימא באה זהב באה קנים. והוא הדין דהוה מצי למפרך: באה זהב באה יריכה, והוה מצי לשנויי דלא איקרי מנורה בלא ירך. והדר כתיב "מלקחיה ומחתותיה זהב טהור". ושמא האי אתא לגופיה, דמצוה בזהב. והדר כתיב: "ככר זהב טהור", דדרשינן: באה זהב — באה ככר. ובפרשת "בהעלותך" כתיב: "וזה מעשה המנורה מקשה זהב", דרשינן: באה זהב — באה מקשה. וכסדר זה שפיר כתיבי, אבל בברייתא אין דורש כסדר. מפי רבי.

מקשה דסיפא למאי אתא כו' — והשתא צריכי כולהו: חד — למצוה, וחד — לעיכובא לפסול גרוטאות, וחד — באה זהב באה מקשה, וחד — למעוטי חצוצרות. מפי רבי.

חצוצרות היו באים מן העשת מן הכסף — תימה: דבפרק "כל הצלמים" (עבודה זרה מז, א) משמע דבאות שלא מן הכסף. דבעי רמי בר חמא: המשתחוה לבהמה, קרניה מהו לחצוצרות? ותנן נמי במסכת קינין (פרק ג משנה ו): זה הוא שאמרו כשהוא חי קולו אחד וכשהוא מת קולו שבעה, קרניו לחצוצרות. ומדקך שמעתין אין קשה כל כך, דהכא בשל משה שלא היו כשרות לדורות, כדבסמוך. אבל קשה, דבמסכת תמיד (לג, ב) תנן: ושתי חצוצרות של כסף בידם, משמע דאף לדורות של כסף! ותירץ רבינו תם: דשתי חצוצרות היו, לכהנים — בשל כסף, והלוים — של קרני בהמה לכלי שיר. ועוד, דחצוצרות דקינים ודעבודה זרה היינו שופר, כדאמרינן בסוף "במה מדליקין" (שבת לו, א) וב"לולב הגזול" (סוכה לד, א) דאישתני שמייהו, חצוצרתא — שיפורא, שיפורא — חצוצרתא. ובסוף "במה מדליקין" איכא ברייתא דקרא לחצוצרות שופר. ומיהו קשה, דבמסכת עבודה זרה (מז, א) מיירי במכשירי קרבן, כדקאמר התם: ועל הקרבן לא היו תוקעים בשופר אלא בחצוצרות, כדכתיב (במדבר י): "ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם" וגו'. מפי רבי.

אבסדרה

שעשת

אכסדרה תבנית אולם — אף על גב דאולם היה בו ארבע מחיצות, כדתנן במסכת מדות (פרק ד משנה ו), ובריש גמרא דעירובין (ב, א) מייתי לה: פתחו של אולם גובהו ארבעים אמה ורחבו עשרים אמה, וחמש אמלתראות של מילא היו על גביו. ואכסדרה אין לה אלא שלש דפנות, כדמוכח בסמוך: מפני מה נברא העולם בה' — מפני שדומה לאכסדרה, ועוד אמרינן בפרק "לא יחפור" (בבא בתרא כה, א): עולם לאכסדרה הוא דומה ורוח צפונית אינה מסובבת, מכל מקום מחמת שפתח אולם רחב וגבוה מאד ולא היו לו דלתות — דומה לאכסדרה, שנראה כפרוץ בצד אחד. מפי רבי.

שפודים של ברזל — קרי להו שפודים מפני שלא היו בה גביעים כפתורים ופרחים, כדאמרינן לעיל: באה זהב — באה גביעים כפתורים ופרחים. מפי רבי. **גובהה** של מנורה שמנה עשר טפחים — יש אומרים בשם רבינו תם דנפקא ליה לסבא מסניפין שאצל השולחן ליצורך לחם הפנים, שהיו גובהן שמנה עשר טפחים, והמנורה היתה להאיר על השולחן. ונראה דלא אמר רבינו תם דבר זה מעולם, דהא סניפים כנגד לחם הפנים, ולקמן בפרק "שתי הלחמים" (צו, א) אמרינן דלרבי מאיר מקדש שולחן שנים עשר טפחים למעלה, ולרבי יהודה חמשה עשר לבד (מרגלי) השולחן אמה וחצי. מפי רבי. **וטפח** שבו היה גביע כפתור ופרח — יש תימה: למה היה משונה משאר גביעים כפתורים ופרחים שהיה לכל אחד טפח, ולשלשה אלו לא היה כי אם טפח? מפי רבי.

אבן

אלא – אתי האי "לך", אי למאן דאמר בשמעתא קמייתא דמסכת יומא (ג, ב): לך – משלך, אי למאן דאמר: כביכול אם היה אפשר להיפטר צבור בשל יחיד, בשלך הייתי רוצה יותר משלהם. **שאני התם** – גבי חצוצרות, דאמר קרא "לך" "לך" תרי זימני. **בעין** = בדיל, דמתרגמינן "אבצא". **גסטרון** = לייטו"ן. לישנא אחרינא: מיט"ל. **מאי דעתך** – דקאמרת דרבי יוסי ברבי יהודה מכשיר בשל בעץ ופסל בשל עץ. **אמר ליה** – רב פפא לרב יוסף: בין למר ובין למר, רבי ורבי יוסי ברבי יהודה, כללי ופרטי דרשי, כדאמרינן לקמן: "ועשית מנורת" – כלל, "זהב טהור" – פרט, "מקשה תיעשה" מכל מקום – חזר וכלל. **מה הפרט מפורש** – זהב [שהוא חשוב] – אף כל דבר חשוב כגון כסף, אבל אבר ובעץ לא. **אמר ליה** – רב יוסף לרב פפא: סמי דידך, הסר משנתך שאתה שונה דרבי יוסי פוסל בשל עץ, ורבי נמי מכשיר בשל אבר ובעץ. **ועשית מנורת כלל** – דמשמע מכל דבר. **של חרס** – שהוא פחות מכל הכלים, ואינו ראוי אפילו למלך בשר ודם. **לא סלקא דעתך** – דהוי דידך מתרצא, דאמר רבי יוסי פוסל בשל עץ. **אין לו זהב** – למנורה. **תבנית היכל** – למדת אורך ורוחב וקומה, שתהא דומה לו בשלשתן. **אכסדרה** – אין לה מחיצה רביעית, וכן אולם. **כנגד אולם** – שהיה רוחבו [עשרים וגובהו ארבעים], כדאמרינן בשמעתא קמייתא דעירובין (ב, א). **אבל עושה** – המנורה של חמשה או של ששה קנים או של שמנה, דאינו דומה למנורת מקדש ששם היה שבעה קנים. **ושל שבעה קנים לא יעשה ואפילו של שאר מיני מתכות** – שאינו זהב, משום דדומה לשל מקדש, שאף הוא כשר בשאר מיני מתכות. **אף של עץ לא יעשה** – שהרי הוא כדרך שעשו מלכי בית חשמונאי. **בבעין** = בדיל, אשטיי"ן. **משמיה דסבא** – משום זקן אחד. **הרגלים והפרח** – מתחת שלשה טפחים. פרח = ציורין שחוקקים הצורפים זהב בעומק במנורות ובכלים. **וטפחיים חלק** – בלא שום צורה, הרי חמשה. **וטפח שבו** – מצד אחד של מנורה גביע, ומצד שני כפתור = פומ"ל, ומצד (שני) [שלישי] פרח. וזהו אחד מן הגביע וכפתורים ופרחים שבגוף אמצע של מנורה, דכתיב: "ובמנורה ארבעה גביעים משוקדים כפתוריה ופרחיה", ודרשינן לקמן: "כפתוריה" – תרי, ו"פרחיה" – תרי, לבד אותן (ד') שבכל קנה וקנה. וטפחיים חלק – הרי שמונה, וטפח כפתור – הרי תשעה. **ושני קנים יוצאים** – מן הכפתור, אחד אילך וכו'. **שבהן שלש גביעים כפתור ופרח** – שלא היו בגוף המנורה אלא תרי כפתורים ותרי פרחים, כדכתיב: "כפתוריה ופרחיה", וחד (חד) פרח אוקימנא בטפח הסמוך לטפחיים חלק הראשונים. **אלכסנדרים** – שנעשה באלכסנדריא של מצרים. וארובין וצרים הן, וקרויים מדרנ"ש. **תפוח הכרתיים** – מקום. **פרחי העמודים** – ציורין שמציירין בעמודים. **ונמצאו גביעים כו'** – מפרש לקמן.

תמני

שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה - כְּשֵׁרִים לוֹ וּכְשֵׁרִים לְדוֹרוֹת, חֲצוֹצְרוֹת - כְּשֵׁרוֹת לוֹ וּפְסוּלוֹת לְדוֹרוֹת. חֲצוֹצְרוֹת מַאי טַעְמָא? אִילֵימָא דְּאָמַר קְרָא: "עֲשֵׂה לְךָ" - לְךָ וְלֹא לְדוֹרוֹת, אֶלָּא מֵעַתָּה, "וְעָשִׂיתָ לְךָ אָרוֹן עֵץ", הָכִי נַמִּי דְּלָךְ - וְלֹא לְדוֹרוֹת?! אֶלָּא, אִי לְמַאן דְּאָמַר: "לְךָ" - מִשֶּׁלְךָ, אִי לְמַאן דְּאָמַר: כְּבִיכוֹל, בְּשֶׁלְךָ אֲנִי רוֹצֶה יוֹתֵר מִשֶּׁלָּהֶם; הַאי נַמִּי מִיבָּעֵי לֵיהּ לְהָכִי! - שָׁאנֵי הָתָם, דְּאָמַר קְרָא "לְךָ" "לְךָ" תְּרֵי זִימְנֵי: "עֲשֵׂה לְךָ" "וְהָיוּ לְךָ". תְּנֵי רַב פַּפָּא בְּרֵיהּ דְּרַב חָנִין קַמֵּיהּ דְּרַב יוֹסֵף: מְנוֹרָה הָיְתָה בָּאָה מִן הָעֲשָׂת מִן הַזָּהָב, עֲשָׂאָהּ שֶׁל כֶּסֶף - כְּשֵׁרָה; שֶׁל בַּעַץ וְשֶׁל אֶבֶן וְשֶׁל גִּיסְטְרוֹן - רַבִּי פּוֹסֵל, וְרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה מַכְשִׁיר; שֶׁל עֵץ וְשֶׁל עֶצֶם וְשֶׁל זְכוּכִית - דִּבְרֵי הַכֹּל פְּסוּלָה. אֲמַר לֵיהּ: מַאי דַּעְתָּךְ? אֲמַר לֵיהּ: בֵּין מָר וּבֵין מָר כְּלָלֵי וּפְרָטֵי, מִיהוּ מָר סָבַר: מַה הַפְּרָט מְפוֹרָשׁ - שֶׁל מַתֶּכֶת, אַף כֹּל - שֶׁל מַתֶּכֶת, וּמָר סָבַר: מַה הַפְּרָט מְפוֹרָשׁ - דָּבָר חָשׁוּב, אַף כֹּל - דָּבָר חָשׁוּב. אֲמַר לֵיהּ: סְמֵי דִּידָךְ מִקַּמֵּי דִּידִי, דְּתַנְיָא: כְּלֵי שָׁרֵת שֶׁעֲשָׂאָן שֶׁל עֵץ - רַבִּי פּוֹסֵל, וְרַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה מַכְשִׁיר. וְאִם כֵּן, מַה רָאָה לְהַזְכִּיר כְּלֵי שָׁרֵת? לְהַקִּישׁ אֲלֵיהֶן כָּל כְּלֵי שָׁרֵת שֶׁיִּהְיוּ כְּשֵׁרִים בְּכָל חֹמֶר. וְאִם כֵּן, מַה רָאָה לְהַזְכִּיר מְנוֹרָה? לְהַקִּישׁ אֵלֶיהָ כָּל כְּלֵי שָׁרֵת שֶׁיִּהְיוּ כְּשֵׁרִים בְּכָל חֹמֶ

רש"י

תמני סרי דקנים – דכתיב: "שלשה גביעים משוקדים בקנה האחד". **כפתוריה** – דמנורה גופה תרי. **ושית דקנים** – דיש בכל קנה וקנה כפתור, דכתיב: "שלשה גביעים משוקדים בקנה האחד כפתור ופרח" – הרי שמונה, וכפתור תחת שני קנים, וכן לשנים האחרונים כדאמרן לעיל, ושני קנים יוצאין ממנה – הא חד סר. [**וששה דקנים**] – בכל קנה כפתור ופרח, כדכתיב: "בקנה האחד כפתור ופרח". **עד פרחה** – ריבה לך הכתוב חד פרח. **אבן גדולה כו'** – ואם אינה גדולה אלא תשעה טפחים, למה לי אבן תחת הכהן? **שימי את** – אתה הוא המקשה לי? בתמיה. **משפת קנים ולמעלה** – היתה תשעה, ומן הארץ ועד לקנים תשעה, כדמפרש לעיל. **הוא מיכלות זהב** – ופסוק הוא. **זהב סגור** – שבשעה שמוכרין אותו נסגרות כל החנויות שמוכרין את הזהב (יומא מה, א). **והכתיב אין כסף נחשב** – אלמא עשיר הוה, ואת אמרת "בליתו". **ומי חסר כולי האי** – דקאמרת: אלף הכבר הכניסו אלף פעמים לכור עד שיעמוד על כבר, אלמא בכל פעם חסר כבר. **קורדייקני** – שם מטבע. **כיון דקאי** – שנשרף יפה בימי שלמה, קאי, לפיכך לא חסר עכשיו אלא דינר. **ממקום טהרה** – מן השמים הראו למשה לנגד המנורה. **מכלל שהוא טמא** – כלומר, מקבל טומאה. **בשלמא התם** – גבי שולחן, איצטריך לאשמועינן דמקבל טומאה, משום פירכיה דריש לקיש. **לנחת** – שאינו מטלטל. כלי עץ העשוי לנחת אינו מקבל טומאה, דכתיב גבי שרצים: "מכל כלי עץ או עור או שק" (ויקרא יא), מה שק מיטלטל מלא וריקם. **שמגביהין אותו** – הלכך מיטלטל מלא וריקם הוא. **חום ביום הלקחו** – משמע: כשמסלקים היה חום. **כתבניתם** – אארון ושולחן ומנורה כתיב, וכתיב: "אשר אתה מראה בהר", אלמא הראוהו. **הכי נמי** – דמשכן של אש ירד מן השמים? בתמיה. **הכא כתיב כמשפטו** – משמע: הלכותיו נאמרו לו. **התם כתיב כתבניתם** – משמע דהראוהו כמותם. **חגור כמין פסיקיא** – אזור כרוך. אומנים שרוצים לעשות מלאכה נאה חוגרין עצמן שלא יהו נגררין בבגדיהם. **ראש חדש** – בשעת מולד לבנה אינה נראית כי אם מעט ואינה ניכרת, כדאמרינן בראש השנה (כ, א): "כזה ראיתם אם כזה ראיתם". **שרצים** – לא היה מכיר איזה טמא ואיזה טהור. **הלכות שחיטה** – לא היה מבין מהיכן היא מוגרמת. **וזה אשר תעשה על המזבח** – ועשייה תחילת זביחה [היא], וכתיב "וזה", אלמא הראהו באצבע. **פשיטא** – דאות אחת מעכבתן, דכתיב "וכתבתם" – כתיבה תמה (שבת קג, ב). **קוצו של יוד** – רגל ימיני של יוד. **הא נמי פשיטא** – הא לא נעשית האות. **שאין גויל מוקף לה** – שמודבקת באות אחרת. והיינו דקתני: כתב אחד מעכבן, כלומר הלכות משפט אות אחת מעכבו למזוזה ותפילין. **תוכו של ה'** – רגל שבפנים. **יריכו** – רגל הימנית. לישנא אחרינא: תוכו – הגויל והחלק שבתוכו, ובתפילין קמיירי.

איפסיקא

וּתְמָנֵי סְרֵי דְּקָנִים - הָא עֲשָׂרִין וְתַרְתֵּין; כַּפְתּוֹרִין נַמִּי אַחַד עָשָׂר: כַּפְתּוֹרִין תְּרֵי דִידָהּ, וְשִׁשָּׁה דְּקָנִים, וְכַפְתּוֹר וְכַפְתּוֹר וְכַפְתּוֹר - הָא חַד סָר; אֶלָּא פְּרָחִים תִּשְׁעָה מִנַּלָּן? פְּרָחִים תְּרֵי דִידָהּ וְשִׁשָּׁה דְּקָנִים - תְּמַנְיָא הָווּ! אֲמַר רַב שַׁלְמָן, כְּתִיב: "עַד יֵרֵכָה עַד פִּרְחָהּ מִקְשָׁה הִיא". אָמַר רַב: גּוֹבְהָהּ שֶׁל מְנוֹרָה תִּשְׁעָה טְפָחִים. אֵיתִיבֵיהּ רַב שִׁימִי בַּר חִיָּיא לְרַב: אֶבֶן הָיְתָה לִפְנֵי מְנוֹרָה וּבָהּ שָׁלֹשׁ מַעֲלוֹת, שֶׁעָלֶיהָ הַכֹּהֵן עוֹמֵד וּמֵטִיב אֶת הַנֵּרוֹת! אָמַר לֵיהּ: שִׁימִי, אַתְּ? כִּי קָאֲמִינָא מִשֻּׁפַּת קָנִים וּלְמַעְלָה. כְּתִיב: "וְהַפֶּרַח וְהַנֵּרוֹת וְהַמֶּלְקָחַיִם זָהָב הוּא מִכְלוֹת זָהָב", מַאי "מִכְלוֹת זָהָב"? אָמַר רַב אַמִּי: שֶׁכִּילַּתּוּ לְכָל זָהָב סָגוּר שֶׁל שְׁלֹמֹה; דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: עֲשָׂר מְנוֹרוֹת עָשָׂה שְׁלֹמֹה, וְכָל אַחַת וְאַחַת הֵבִיא לָהּ אֶלֶף כִּכָּר זָהָב, וְהִכְנִיסוּהוּ אֶלֶף פְּעָמִים לַכּוּר וְהֶעֱמִידוּהוּ עַל כִּכָּר. - אִינִי? וְהָכְתִיב: "וְכָל כְּלֵי מַשְׂקֵה הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה זָהָב וְכָל כְּלֵי בֵית יַעַר הַלְּבָנוֹן זָהָב סָגוּר אֵין כֶּסֶף נֶחְשָׁב בִּימֵי שְׁלֹמֹה לִמְאוּמָה"! - זָהָב סָגוּר קָא אָמְרִינַן. - וּמִי חָסֵר כּוּלֵי הַאי? וְהָתַנְיָא, רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מַעֲשֶׂה וְהָיְתָה [מְנוֹרַת] בֵּית הַמִּקְדָּשׁ יְתֵירָה עַל שֶׁל מֹשֶׁה בְּדִינָר זָהָב קוֹרְדִּיקִינִי, וְהִכְנִיסוּהָ שְׁמוֹנִים פְּעָמִים לַכּוּר וְהֶעֱמִידוּהָ עַל כִּכָּר! - כֵּיוָן דְּקָאֵי קָאֵי. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, מַאי דִּכְתִיב: "עַל הַמְּנֹרָה הַטְּהֹרָה"? שֶׁיֵּרְדוּ מַעֲשֶׂיהָ מִמְּקוֹם טָהֳרָה. - אֶלָּא מֵעַתָּה, "עַל הַשֻּׁלְחָן הַטָּהוֹר" - שֶׁיֵּרְדוּ מַעֲשָׂיו מִמָּקוֹם טָהוֹר? אֶלָּא, טָהוֹר מִכְּלַל שֶׁהוּא טָמֵא, הָכָא נַמִּי - טָהוֹרָה מִכְּלַל שֶׁהִיא טְמֵאָה! - בִּשְׁלָמָא הָתָם כְּדְרֵישׁ לָקִישׁ, דְּאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, מַאי דִּכְתִיב: "עַל הַשֻּׁלְחָן הַטָּהוֹר", מִכְּלַל שֶׁהוּא טָמֵא? כְּלֵי עֵץ הֶעָשׂוּי לְנַחַת הוּא, וְכָל כְּלֵי עֵץ הֶעָשׂוּי לְנַחַת אֵינוֹ מְקַבֵּל טוּמְאָה! אֶלָּא, מִלְּמַד שֶׁמַּגְבִּיהִין אוֹתוֹ לְעוֹלֵי רְגָלִים וּמַרְאִים לָהֶם לֶחֶם הַפָּנִים, וְאוֹמֵר לָהֶם: רְאוּ חִיבַּתְכֶם לִפְנֵי הַמָּקוֹם. מַאי חִיבַּתְכֶם? כִּדְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: גֵּם גָּדוֹל נַעֲשָׂה בְּלֶחֶם הַפָּנִים, סִילּוּקוֹ כְּסִידּוּרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "לָשׂוּם לֶחֶם חֹם בְּיוֹם הִלָּקְחוֹ". אֶלָּא הָכָא טְהוֹרָה מִכְּלַל שֶׁהִיא טְמֵאָה - פְּשִׁיטָא, כְּלֵי מַתָּכוֹת נִינְהוּ, וּכְלֵי מַתָּכוֹת מְקַבְּלִין טוּמְאָה! אֶלָּא שֶׁיֵּרְדוּ מַעֲשֶׂיהָ מִמְּקוֹם טָהֳרָה. תַּנְיָא, רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אָרוֹן שֶׁל אֵשׁ וְשֻׁלְחָן שֶׁל אֵשׁ וּמְנוֹרָה שֶׁל אֵשׁ יָרְדוּ מִן הַשָּׁמַיִם, וְרָאָה מֹשֶׁה וְעָשָׂה כְּמוֹתָם, שֶׁנֶּאֱמַר: "וּרְאֵה וַעֲשֵׂה כְּתַבְנִיתָם אֲשֶׁר אַתָּה מָרְאֶה בָּהָר". - אֶלָּא מֵעַתָּה, "וְהַקְמֹתָ אֶת הַמִּשְׁכָּן כְּמִשְׁפָּטוֹ אֲשֶׁר הָרְאִיתָ בָּהָר" הָכִי נַמִּי? הָכָא כְּתִיב: "כְּמִשְׁפָּטוֹ", הָתָם כְּתִיב: "כְּתַבְנִיתָם". אָמַר רַבִּי חִיָּיא בַּר אַבָּא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: גַּבְרִיאֵל חָגוּר כְּמִין פְּסִיקְיָא הָיָה, וְהֵרְאָה לוֹ לְמֹשֶׁה מַעֲשֵׂה מְנוֹרָה, דִּכְתִיב: "וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמְּנֹרָה". תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: שִׁלְשָׁה דְּבָרִים הָיוּ קָשִׁין לוֹ לְמֹשֶׁה, עַד שֶׁהֶרְאָה לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּאֶצְבָּעוֹ, וְאֵלּוּ הֵן: מְנוֹרָה, וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ, וּשְׁרָצִים; מְנוֹרָה - דִּכְתִיב: "וְזֶה מַעֲשֵׂה הַמְּנֹרָה"; רֹאשׁ חוֹדֶשׁ - דִּכְתִיב: "הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֳדָשִׁים"; שְׁרָצִים - דִּכְתִיב: "וְזֶה לָכֶם הַטָּמֵא"; וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף הִלְכוֹת שְׁחִיטָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְזֶה אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה עַל הַמִּזְבֵּחַ". "שְׁתֵּי פָרָשִׁיוֹת שֶׁבַּמְּזוּזָה זוֹ אֵת זוֹ, וַאֲפִילּוּ כְּתָב אֶחָד מְעַכְּבָן". פְּשִׁיטָא! אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: לֹא נִצְרְכָה אֶלָּא לְקוֹצָהּ שֶׁל יוֹד. - וְהָא נַמִּי פְּשִׁיטָא! - אֶלָּא לִכְאִידָךְ דְּרַב יְהוּדָה אָמַר רַב, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: כָּל אוֹת שֶׁאֵין גְּוִיל מוּקָּף לָהּ מַאַרְבָּע רוּחוֹתֶיהָ - פְּסוּלָה. אָמַר אָשֵׁיאן בַּר נַדְבָּךְ מִשְׁמֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה: נִיקַּב תּוֹכוֹ שֶׁל ה"י - כָּשֵׁר, יֵרֵיכוֹ - פָּסוּל. אָמַר רַבִּי זֵירָא: לְדִידִי מְפָרְשָׁה לִי מִינֵּיהּ דְּרַב הוּנָא; וְרַבִּי יַעֲקֹב אָמַר, לְדִידִי מְפָרְשָׁה לִי מִינֵּיהּ דְּרַב יְהוּדָה: נִיקַּב תּוֹכוֹ שֶׁל ה"י - כָּשֵׁר; יֵרֵיכוֹ, אִם נִשְׁתַּיֵּיר בּוֹ כְּשִׁיעוּר אוֹת קְטַנָּה - כָּשֵׁר, וְאִם לָאו - פָּסוּל. אַגְרָא חֲמוּהּ דְּרַבִּי אַבָּא

איפסיקא

תוספות

אבן היתה לפני המנורה — משנה היא במסכת תמיד (פרק ג משנה ט). מפי רבי. **סילוקו** כסידורו — ולמאן דאמר אין תנור מקדש (מנחות צה, ב) לא היה חם בשעת סידורו, אלא כלומר רך. מפי רבי. **הכא** כתיב במשפטו והתם כתיב כתבניתם — ואם תאמר: גבי משכן נמי כתיב "ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל כליו"! ויש לומר: דהכא לא כתיב "בהר", והתם כתיב "בהר", דמשמע שמן השמים ירדו למשה על ההר. מפי רבי.

שלשה דברים היו קשין לו למשה כו' — ואם תאמר: וליחשוב נמי ההיא ד"אלו טריפות" (חולין מב, א) דאמר: "וזאת החיה אשר תאכלו" — מלמד שתפס הקדוש ברוך הוא כל מין ומין והראה לו למשה, ואמר לו: זאת אכול וזאת לא תאכל! ויש לומר: דלא חשיב אלא הך דכתיב "זה". ויש לתמוה דלא חשיב מחצית השקל, דכתיב "זה יתנו", ואמרינן (שקלים ג [פ"א ה"ב] ומדרש רבה [במדבר רבה פרק ב ג]): כמין מטבע של אש הראהו למשה! ויש לומר: דלא שייך התם נתקשה, אלא משום דלא הוה ידע בשום ענין אם לא היה מראהו. מפי רבי.

קוצו של יו"ד — פירש בקונטרס: רגל ימיני. וקשה, דהא פשיטא דאין זה אות! ומפרש רבינו תם: דהוא ראשו כפוף, כדאמרינן בסמוך: מפני מה כפוף ראשו. ואם תאמר, דאמרינן בהגדת "חלק" (סנהדרין צה, ב): "ונער יכתבם" דהיינו יו"ד, שאם השליך נער אבן בקיר ועושה רושם עושה יו"ד! ויש לומר: דבעין יו"ד קאמר, ולא יו"ד ממש.

זיל

זיל אייתי ינוקא דלא חכים ולא טפש כו' — מעשה היה בגט שהיה דלי"ת של "בדת משה" קטנה כמעט כמו יו"ד, והביא רבי אליהו ינוקא דלא חכים ולא טיפש וקרא בו "כדת", והכשירו מהך דשמעתין. מפי רבי. **ואי** לא יהרג הוא ופסול — יש לדקדק מכאן דכתיב "ויהרג" חסר בלא וי"ו. מפי רבי. **שעטנז** גץ — יש מפרשים: שלשה זיונים, השנים לצד שמאל אחד מלמעלה ואחד מלמטה והאחד לצד ימין, כזה: שעטנ"ז ג"ץ. ובפירוש שבת כתיבת יד רבינו שלמה יצחקי צייר אחד מימין ואחד משמאל ואחד מלמעלה, כזה: עוד פירש, שיש שערושין שלשתן למעלה, כזה: מפי רבי. כתיב בשימושא רבה דמשמע טט ד"לטטפות" צריכה שלשה שלשה זיונין, ורבינו תם כתב בתיקון ספר תורה שלו שהוא שיבוש. מפי רבי.

דחטריה לגגיה דחי"ת — פירש בקונטרס: שהגביה רגל שמאלו של ח' עד למעלה, כזה: ורבינו תם פירש: באמצע גגו של חית גבוה מעט, כמו חטרתא דגמלא דבאמצע כזה: ולפירוש הקונטרס לא יתיישב כל כך הא דאמרינן בסוף "הבונה" (שבת קד, ב): כגון שנטלו לגגו של חית ועשאו שני זיינין. **ומאי** טעמא אית ליה תגא — פירש בקונטרס: בסוף ה"י כזה: ורבינו תם מפרש: בתחילה, כזה: כמו תגא דד' בעירובין (יג, א) ובסוטה (כ, א). ובפירוש הקונטרס נראה, שהכתר לצד פתח התשובה. ותגא דקוף כיוצא בו, דאמר בפרק "הבונה" (שבת קד, א): מאי טעמא מהדר תגא דקוף לגבי רי"ש? אמר הקדוש ברוך הוא: רשע, אם אתה חוזר בך אני אעשה לך כתר כמותי. מפי רבי. **ותניא** תיובתא — בחדא לאו תיובתא גמורה היא, אלא דבדוחק מיתרצא. מפי רבי. **תנא** אם יש בו אחד כו' — ודוקא מעיקרא, דאי יכול לתקן במה שיחזור ויכתוב שלם אמאי יגנוז? מפי רבי.

אבל

איפסיקא ליה כרעא דה"י – בתפילין. וי"ו דויהרג – "כל בכור" אירע במקום נקב ונראה כמין יו"ד. **דלא חכים** – דאי חכים, מבין שמחרף הוא לומר יֵהָרֵג כלפי מעלה, ואומר "ויהרג". **לא טפש** – שאם טפש, אינו יודע לקרות אלא אות שלימה. **כתרים** – כגון התגין דספר תורה. **מי מעכב על ידך** – מה שכתבת, שאתה צריך להוסיף עוד עליהם כתרים? **שהגיע לדבר** – שצריך טעם. **נתיישבה דעתו** – של משה, הואיל ומשמו אומר אף על פי שעדיין לא קיבלה. **במקולין** – מקום הקצבין. שוקלין בשרו – כדאמר בברכות (סא, ב) שסרקו בשרו במסרקות ברזל. **שלשה זיונין** – שלשה תגין קטנים בכל אחת, בשין רגל השמאלית, וכן בעין בראש הרגל הפנימי, וכן כולם. ואותם שלשה תגין אחד נוטה לימין ואחד נוטה לשמאל ואחד למעלה. **שעטנז** גי"ן – והוא הדין לצדיק כפופה ולנון פשוטה. דווקני = שמדקדקים לעשות כתב מיושר. **חטרי לגגיה דחית** – לגגו של חית עושין למעלה כעין חוטר כזה: כלומר, הקדוש ברוך הוא חי שוכן ברומו של עולם, חי"ת היינו חי. **ותלו כרעיה דה"י** – רגל הפנימי של ה"י תלוי באויר ואינו דבוק לגגו. **הוה לו מחסה** – דהיינו הכי משמע: על שבטחו ביי' עדי עד – הוו להם ביה יי' מחסה, צור מעוז לעולמים. **אחת בה"י ואחת ביו"ד** – חלק את שמו והטיף מכל אות שלשה טיפין, ומאותן טיפין נעשו מים ואש ואויר וכל העולם כולו. וכן כתוב בספר יצירה. **שדומה לאכסדרה** – שפתוח מתחתיו. **שכל הרוצה לצאת** – ממנו לתרבות רעה, יוצא. **מעלין ליה** – בפתח העליון, בין רגל שבתוכו לגגו. **ולעיילו בחד** – פתח התחתון דנפיק ביה! **לא מסתייעא מילתא** – דהבא ליטהר בעי סיוע מפני יצר הרע, הלכך עבדי ליה סיוע פתח יתירה. **הוא יליף** – (אותו) כלומר, פותח לו להיות לץ. **מסייעין אותו** – אלמא בעי סיוע. **אית ליה תגא** – לה"י, כתר קטן בסוף גגו דה"י. **מעשיהם אין דומין כו'** – וכבודו של זה גדול משל זה, משום הכי ראשיהם כפופים, דמתבייש מחבירו. **תרתי מילי אמר רב כספרים** – בהלכות ספרי תורה. ולקמן אמרינן אידך מילתא דרב. **מצלת על כולן** – שאפילו טעיות בכל דף ודף אז מצלת עליהם הך שלימה ומתקן. **אי בההוא שלימה שלשה טעיות מאי** – מצלת או אין מצלת? מי אמרינן שלימה בלי טעות, או דלמא שלימה מארבע טעיות, אבל שלש לא איכפת לן? **הואיל ואיתיהב רשות לתקוני** – ספר תורה שיש שלש טעיות בכל – מתקן להך בת שלש, ומצלת על כולם אף על פי שיש ארבע בכל שאר הדפין. **והני מילי** – דאמרינן ארבע יגנז – כגון חסרות, שחסרו ממנו אותיות.

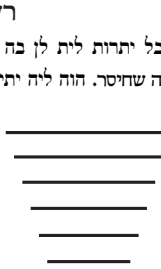
אבל

אִיפְּסִיקָא לֵיהּ כַּרְעָא דַּהֵ"י דְּ"הָעָם" בְּנִיקְבָא, אַתָּא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי אַבָּא, אֲמַר לֵיהּ: אִם מְשְׁתַּיֵּיר בּוֹ כְּשִׁעוּר אוֹת קְטַנָּה - כָּשֵׁר, וְאִם לָאו - פָּסוּל. רָאמֵי בַּר תַּמְרֵי, דְּהוּא חֲמוּהּ דְּרָמֵי בַּר דִּיקוּלֵי, אִיפְּסִיקָא לֵיהּ כַּרְעָא דְּוָי"ו דְּ"וַיְהַרֹג" בְּנִיקְבָא, אַתָּא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי זֵירָא, אֲמַר לֵיהּ: זִיל אַיְיתֵי יְנוּקָא דְּלָא חָכִים וְלָא טָפֵשׁ, אִי קָרֵי לֵיהּ "וַיֵּהָרֹג" - כָּשֵׁר, אִי לָא - "יֵהָרֵג" הוּא, וּפָסוּל. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: בְּשָׁעָה שֶׁעָלָה מֹשֶׁה לַמָּרוֹם, מְצָאוֹ לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁיּוֹשֵׁב וְקוֹשֵׁר כְּתָרִים לָאוֹתִיּוֹת, אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מִי מְעַכֵּב עַל יָדְךָ? אָמַר לוֹ: אָדָם אֶחָד יֵשׁ שֶׁעָתִיד לִהְיוֹת בְּסוֹף כַּמָּה דּוֹרוֹת וַעֲקִיבָא בֶּן יוֹסֵף שְׁמוֹ, שֶׁעָתִיד לִדְרוֹשׁ עַל כָּל קוֹץ וְקוֹץ תִּילִין תִּילִין שֶׁל הֲלָכוֹת. אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הַרְאֵהוּ לִי. אָמַר לוֹ: חֲזוֹר לַאֲחוֹרֶךָ. הָלַךְ וְיָשַׁב בְּסוֹף שְׁמוֹנָה שׁוּרוֹת, וְלֹא הָיָה יוֹדֵעַ מַה הֵן אוֹמְרִים, תָּשַׁשׁ כֹּחוֹ; כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ לְדָבָר אֶחָד, אָמְרוּ לוֹ תַּלְמִידָיו: רַבִּי, מְנַיִן לְךָ? אָמַר לָהֶן: הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי. נִתְיַישְּׁבָה דַּעְתּוֹ. חָזַר וּבָא לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, יֵשׁ לְךָ אָדָם כָּזֶה וְאַתָּה נוֹתֵן תּוֹרָה עַל יָדִי? אָמַר לוֹ: שְׁתוֹק, כָּךְ עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה לְפָנַי. אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, הֶרְאִיתָנִי תּוֹרָתוֹ, הַרְאֵנִי שְׂכָרוֹ. אָמַר לוֹ: חֲזוֹר לַאֲחוֹרֶיךָ, רָאָה שֶׁשּׁוֹקְלִין בְּשָׂרוֹ בְּמַקּוֹלִין, אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, זוֹ תּוֹרָה וְזוֹ שְׂכָרָהּ? אָמַר לוֹ: שְׁתוֹק, כָּךְ עָלָה בְּמַחֲשָׁבָה לְפָנַי. אָמַר רָבָא: שִׁבְעָה אוֹתִיּוֹת צְרִיכוֹת שְׁלֹשָׁה זְיוֹנִין, וְאֵלּוּ הֵן: שעטנ"ז ג"ץ. אָמַר רַב אַשִׁי: חָזִינָא לְהוּ לְסַפְרֵי דְּוֹקָנֵי דְּבֵי רַב, דְּחָטְרֵי לְהוּ לְגַגֵּיהּ דְּחֵי"ת וְתָלוּ לֵיהּ לְכַרְעֵיהּ דְּהֵ"י; חָטְרֵי לְהוּ לְגַגֵּיהּ דְּחֵי"ת - כְּלוֹמַר: חַי הוּא בְּרוֹמוֹ שֶׁל עוֹלָם; וְתָלוּ לֵיהּ לְכַרְעֵיהּ דְּהֵ"י - כְּדִבְעָא מִינֵּיהּ רַבִּי יְהוּדָה נְשִׂיאָה מֵרַבִּי אַמִּי: מַאי דִּכְתִיב "בְּטַחוּ בַיי' עֲדֵי עַד כִּי בְיָהּ יי' צוּר עוֹלָמִים"? אָמַר לֵיהּ: כָּל הַתּוֹלֶה בִּטְחוֹנוֹ בְּהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא - חֲרֵי לוֹ מַחֲסֶה בָּעוֹלָם הַזֶּה וְלָעוֹלָם הַבָּא. אָמַר לֵיהּ: אֲנָא הָכִי קָא קַשְׁיָא לִי, מַאי שְׁנָא דִּכְתִיב "בְּיָהּ" וְלָא כְּתִיב "יָהּ"? - כִּדְרַדֵּשׁ רַבִּי יְהוּדָה בַּר רַבִּי אֶילְעַאי: אֵלּוּ שְׁנֵי עוֹלָמוֹת שֶׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אֶחָד בְּהֵ"י וְאֶחָד בְּיו"ד, וְאֵינִי יוֹדֵעַ אִם הָעוֹלָם הַבָּא בְּיו"ד וְהָעוֹלָם הַזֶּה בְּיו"ד וְהָעוֹלָם הַבָּא בְּהֵ"י; כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר: "אֵלֶּה תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבָּרְאָם" - אַל תִּקְרֵי "בְּהִבָּרְאָם" אֶלָּא בְּהֵ"י בְּרָאָם. וּמִפְּנֵי מָה נִבְרָא הָעוֹלָם הַזֶּה בְּהֵ"י? מִפְּנֵי שֶׁדּוֹמָה לְאַכְסַדְרָה, שֶׁפָּל הָרוֹצֶה לָצֵאת יֵצֵא. וּמַאי טַעְמָא תַּלְיָא כַּרְעֵיהּ? - דְּאִי הֲדַר בְּתִשׁוּבָה מְעַיְּילִי לֵיהּ. - וְלִיעַיֵּיל בְּחָדָּא! - לָא מִסְתַּיְיעָא מִילְתָא; כִּדְרֵישׁ לָקִישׁ, דְּאָמַר רֵישׁ לָקִישׁ, מַאי דִּכְתִיב: "אִם לַלֵּצִים הוּא יָלִיץ וְלַעֲנָוִים יִתֵּן חֵן"? בָּא לְטַמֵּא - מְסַיְּעִין אוֹתוֹ, בָּא לְטַהֵר - פּוֹתְחִין לוֹ. וּמַאי טַעְמָא אית לֵיהּ תָּגָא? - אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: אִם חוֹזֵר - אֲנִי קוֹשֵׁר לוֹ קֶשֶׁר. מִפְּנֵי מָה נִבְרָא הָעוֹלָם הַבָּא בְּיו"ד? מִפְּנֵי שֶׁצַּדִּיקִים שֶׁבּוֹ מוּעָטִים. וּמִפְּנֵי מָה בְּפוּף רֹאשׁוֹ? מִפְּנֵי שֶׁצַּדִּיקִים שֶׁבּוֹ בְּפוּף רָאשֵׁיהֶם, מִפְּנֵי מַעֲשֵׂיהֶן שֶׁאֵינָן דּוֹמִין זֶה לָזֶה. אָמַר רַב יוֹסֵף: הָנֵי תַּרְתֵּי מִילֵי אָמַר רַב בִּסְפָרִים, וְתַנְיָא תִּיוּבְתֵּיהּ; חָדָא, דְּאָמַר רַב: סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׁתֵּי טָעִיּוֹת בְּכָל דַּף וְדַף - יְתַקֵּן, שָׁלֹשׁ - יִגָּנֵז; וְתַנְיָא תִּיוּבְתֵּיהּ: שָׁלֹשׁ - יְתַקֵּן, אַרְבַּע - יִגָּנֵז. תָּנָא: אִם יֵשׁ בּוֹ דַּף אַחַת שְׁלֵימָה - מַצֶּלֶת עַל כּוּלּוֹ. אָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר שְׁמוּאֵל בַּר מָרְתָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב: וְהוּא דִּכְתִיב רוּבֵיהּ דְּסִפְרָא שַׁפִּיר. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי לְרַב יוֹסֵף: אִי אִית בְּהַהוּא דַּף שָׁלֹשׁ טָעִיּוֹת, מַאי? אָמַר לֵיהּ: הוֹאִיל וְאִיתְיְהִיב לְאִיתַּקּוּנֵי, מִיתַּקֵּן. וְהָנֵי מִילֵי חֲסֵירוֹת, אֲבָל יְתֵירוֹת לֵית לָן בָּהּ. חֲסֵירוֹת מַאי טַעְמָא לָא? אָמַר רַב כָּהֲנָא: מְשׁוּם דְּמֶיחֱזֵי כִּמְנוּמָּר. אַגְרָא חֲמוּהּ דְּרַבִּי אַבָּא הֲוָה לֵיהּ יְתֵירוֹת בְּסִיפְרֵיהּ, אֲתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי אַבָּא, אֲמַר לֵיהּ: לָא אֲמָרַן אֶלָּא בַּחֲסֵירוֹת,

אבל

רש"י

אבל יתרות לית לן בה – אלא גוררן. **מחוי כמנומר** – כשכותב ומגיה בו השיטין את מה שחיסר. **הוה ליה יתירות בספריה** – ארבע בכל דף. [עד כאן שייך לדף כט, ב]. **מקצר** – השיטין והולך עד שיגמור לעיני כל ישראל בסוף הדף כזה:

כי קאמר רב – יגמור באמצע הדף. **בחומשין** – קא סלקא דעתך: בשאר חומשין שאין עשויין בקדושת ספר תורה, אבל עשויין הן בגליון כספר תורה. **בחומשין של ספר תורה** – כגון (בראשית נ) "ויישם בארון במצרים", וכגון "בכל מסעיהם" (שמות מ) ו"בהר סיני" (ויקרא כז) ו"ירדן יריחו" (במדבר לו) – יכול לכתוב באמצע הדף, כדרך שגומר בשאר חומשין שאינן של ספר תורה. אבל "לעיני כל ישראל" מודי דבסוף הדף. **אף באמצע שיטה** – ובאמצע הדף. **באמצע שיטה דוקא** – ולא באמצע הדף. **שמנה פסוקים** – מ"וימת משה". **יחיד קורא אותן** – אדם אחד קוראן, ואין מפסיק בינתים כדי לעמוד אחר ולקרות. **אפשר ספר תורה חסר** – ומשה קורא לו ספר תורה "לקוח את ספר התורה הזה"? הקדוש ברוך הוא אומר – ומשה אומר אחריו כדי שלא יטעה בכתב, וכותב. **מכאן ואילך משה כותב כדמע** – ולא היה אומר אחריו מרוב צערו. **כמו שנאמר** להלן **מפיו יקרא** וגו' – שלא היה אומר אחריו, משום דקינות הוו. **לימא דלא כרבי שמעון**– דכיון דאמר רבי שמעון משה כתב – הוו להו כשאר פסוקים, ויפסיק ביניהם ויקרא אחר. **דאישתני** – דנכתב בדמע, אישתני משאר ספר תורה. **כחוטף מצוה** – ומצוה עבד, אבל אי כתב הוה מצוה יתירה טפי. **פחות מכאן או יתר על כן לא יעשה** – שתפרים של חבורי היריעות יפין בה כשאין בהן יותר מדאי. הלכך לא יעשה יריעות קצרות – שלא יהו התפרים מקורבין יותר מדאי, ולא ארוכות – שלא להרחיקן יותר מדאי. **ולא ירבה בדפים** – לעשות שמנה בקלף, אם קלף קטן הוא, מפני שהדפין קצרים ונראין כאגרות. **ולא ימעט בדפין** – לעשות שלשה (בירושלמי) [צ"ל: דפין גדולות ורחבות] אם יריעה גדולה היא. **מפני שעיניו משוטטות** – כשהדפין רחבים, וטועה בראשי השיטות. **נזדמנה לו יריעה שיש בה תשע דפין** – למדת האחרים, וצריך לקצרה מפני שאמרו: לא יתר על שמנה. **אלא ארבע לכאן וחמש לכאן** – כדי שלא תהא זו יתירה על זו יותר מדאי. **כמה דברים אמורים** – דלא ימעט ולא ירבה בדפין. **בתחלת הספר** – אבל בסופו, אפילו אין לו לכתוב אלא פסוק אחד – יכתבנו בכל היריעה. **ואפילו דף אחד** – יעשה בכל היריעה. **אלא אימא פסוק אחד בדף אחד** – אם רוצה יעשה דף קצר מן תיבה אחת בשיטה אחת, כדי שיגמור בסוף הדף. **שיעור גליון** – דספר תורה. **ובחומשין** – שאינן עשויין לספר תורה, אבל עשויין הן כגליון דספר תורה. **לא ימעט** – לעשות אותיות קטנות בשיטה עליונה ותחתונה מפני ריוח הגליון. **מפני ריוח שבין שיטה לשיטה** – כגון אם שרטט באמצע הדף שני שיטין שאין ריוח כדי שיעור ביניהם – לא ימעט הכתב מפני אותו ריוח.

לא

תוספות

אבל יתירות לית לן בה — יש טועים, כשמסופקין בתיבה אם מליאה אם חסירה — שעושין אותה מליאה, משום דיתירות לית לן בה. ולאו מילתא היא, דהכא מיירי ביתירות שגררן, דלא אמרינן דמיחזי כמנומר. מפי רבי. **שמנה** פסוקים שבתורה יחיד קורא אותן — הרב רבינו משולם היה מפרש: למעוטי שלא יקרא שליח ציבור עמו. וקשה לרבינו תם: דבימי החכמים לא היה רגילות שיסייע שליח ציבור לקורא בתורה, כדמוכח בפרק שני דמגילה (כא, ב) דאמרינן: קראוה שנים יצאו, מה שאין כן בתורה! אלא כן עיקר כמו שפירש בקונטרס: לאפוקי שלא יקראו זה אחר זה אותם שמונה פסוקין, כגון זה ארבעה וזה ארבעה, או זה חמשה וזה שלשה. ומה שנוהגין עכשיו שמסייע שליח ציבור לקורא בתורה — כדי שלא לבייש את מי שאינו יודע לקרות, כענין שמצינו במסכת ביכורים (פרק ג משנה ז) שהתקינו שמקרין את הכל, וכי ההיא דבפרק בתרא דנדה (עא, א) שהתקינו שמטבילין כלים על גבי כל הנשים. מפי רבי. **מכאן** ואילך כתב יהושע — מה שנוהגין לומר צידוק הדין בשבת במנחה, פירש רב שר שלום גאון: על שנפטר משה רבינו באותה שעה, לפיכך נמנעו מלעסוק בתורה, משום דאמרינן: חכם שמת — כל בתי מדרשות שבעיר בטילין. וקשה: דהא כתיב "בן מאה ועשרים שנה אנכי היום", ודרשינן: היום מלאו ימי ושנותי [ראש השנה יא, א], ואם בשבת מת אם כן כתב "היום" מערב שבת, ויש לתמוה דכתב על העתיד! ולרבי שמעון לא בעי למימר דהפסוק נאמר על העתיד, מדקשיא ליה מהא דכתיב "לקוח את ספר התורה הזה", שמא על שם שעתיד יהושע להשלימו. ועוד קשה: דבסדר עולם משמע דבשבעה באדר שמת משה בו ערב שבת היה, דקתני: ואחר הפסח בעשרים ושנים סבבו את העיר כל אנשי המלחמה הקף פעם אחת, ויהי ביום השביעי וישכימו בבוקר וגו'. רבי יוסי אומר: יום שבת היה. והשתא משהתחילו לסבב לו בעשרים ושנים בניסן, אם כן יום שביעי שהיה שבת — עשרים ושמונה בניסן היה, ומדעשרים ושמונה בניסן שבת — שבעה באדר ערב שבת! מפי רבי. **ומשה** כותב — יש ספרים דגרסי: "ומשה אומר וכותב". וחומרא היא לכותבי ספר תורה ומזוזה ותפילין. אף על גב דמייתי ראיה מברוך, שמא גם הוא היה עושה כן. מפי רבי. ובקונטרס נמי גריס: "אומר וכותב", ופירש טעם (בברוך) וזה לשונו: הקדוש ברוך הוא היה אומר ומשה אומר (וכותב) אחריו כדי שלא יטעה בכתב וכותב, מכאן ואילך משה כותב בדמע ולא היה אומר אחריו מרוב צערו, כמה שנאמר להלן "מפיו יקרא" וגו', שלא היה אומר אחריו משום דקינות הוו. מפי רבי. **אם** הגיה בו אפילו אות אחת — פירוש: בספר תורה שלקח מן השוק, לא נחשב עוד כחוטף מצוה. שהיה אצל חבירו בעבירה, שהיה משהה ספר שאינו מוגה, ומעלין על זה כאילו כתבו. מפי רבי. **כגון** למשפחותיכם שלש פעמים — רבינו תם פירש בתיקון ספר תורה שלו בשם רבינו חננאל, שאמר בשם הגאון: דהיינו כשהכתיבה דקה, אבל כשהכתיבה גסה — הכל לפי הנוי, ויכול לעשות דפין בשיטין ארוכין, דאין עיניו משוטטות כיון שהכתיבה גסה. מפי רבי. **פסוק** אחד בדף אחד — ואף על גב דליכא ששים שיטין או שיעורין אחריני דמסכת סופרים — ליכא למיחש בדף אחרון, אף על פי שאי אפשר לו לסיים הדף בפסוק אחד, כיון שיש בדפין אחרים ששים שיטין אלא אם כן יעשה בדף אחרון שיטין ארוכות. מפי רבי.

שלשה

אלא

אָבָל יְתֵרוֹת לֵית לָן בָּהּ. אִידָךְ, דְּאָמַר רַב: הַכּוֹתֵב סֵפֶר תּוֹרָה וּבָא לִגְמוֹר, גּוֹמֵר וַאֲפִילּוּ בְּאֶמְצַע הַדַּף. מֵיתִיבִי: הַכּוֹתֵב סֵפֶר תּוֹרָה, בָּא לוֹ לִגְמוֹר - לֹא יִגְמוֹר בְּאֶמְצַע הַדַּף כְּדַרְכּוֹ שֶׁגּוֹמֵר בְּחוּמָּשִׁין, אֶלָּא מְקַצֵּר וְהוֹלֵךְ עַד סוֹף הַדַּף! - כִּי קָא אָמַר רַב - בְּחוּמָּשִׁין. וְהָא סֵפֶר תּוֹרָה קָאָמַר! - בְּחוּמָּשִׁין שֶׁל סֵפֶר תּוֹרָה. - אִינִי? וְהָאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בַּר אַבָּא אָמַר רַב גִּיחֲדָל אָמַר רַב: "לְעֵינֵי כָּל יִשְׂרָאֵל" בְּאֶמְצַע הַדַּף! - הַהִיא בְּאֶמְצַע שִׁיטָּה אִיתְּמַר. רַבָּנַן אָמְרִי: אַף בְּאֶמְצַע שִׁיטָּה. רַב אַשִׁי אָמַר: בְּאֶמְצַע שִׁיטָּה דַּווּקָא. וְהִלְכְתָא: בְּאֶמְצַע שִׁיטָּה דַּווּקָא. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בַּר אַבָּא אָמַר רַב גִּיחֲדָל אָמַר רַב: שְׁמֹנָה פְּסוּקִים שֶׁבַּתּוֹרָה, יָחִיד קוֹרֵא אוֹתָן בְּבֵית הַכְּנֶסֶת. כְּמַאן? דְּלָא כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן; דְּתַנְיָא: "וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה עֶבֶד ה'". אֶפְשָׁר מֹשֶׁה חַי, וְכָתַב: "וַיָּמָת שָׁם מֹשֶׁה"? אֶלָּא עַד כָּאן כָּתַב מֹשֶׁה, מִכָּאן וְאֵילָךְ כָּתַב יְהוֹשֻׁעַ בִּן נוּן, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה, וְאָמְרִי לָהּ רַבִּי נְחֶמְיָה. אָמַר לוֹ רַבִּי שִׁמְעוֹן: אֶפְשָׁר סֵפֶר תּוֹרָה חָסֵר אוֹת אַחַת? וּכְתִיב: "לָקֹחַ אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה וְשַׂמְתֶּם אֹתוֹ" וגו'! אֶלָּא, עַד כָּאן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹמֵר וּמֹשֶׁה כּוֹתֵב וְאוֹמֵר, מִכָּאן וָאֵילָךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אוֹמֵר וּמֹשֶׁה כּוֹתֵב בְּדֶמַע, כְּמָה שֶׁנֶּאֱמַר לְהַלָּן: "וַיֹּאמֶר לָהֶם בָּרוּךְ מִפִּיו יִקְרָא אֵלַי אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַאֲנִי כֹּתֵב עַל הַסֵּפֶר בַּדְיו"; לֵימָא, דְּלָא כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן? - אֲפִילּוּ תֵּימָא רַבִּי שִׁמְעוֹן, הוֹאִיל וְאִישְׁתַּנֵּי אִישְׁתַּנֵּי. וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בַּר אַבָּא אָמַר רַב גִּיחֲדָל אָמַר רַב: הַלּוֹקֵחַ סֵפֶר תּוֹרָה מִן הַשּׁוּק - בְּחוֹטֵף מִצְוָה מִן הַשּׁוּק; כְּתָבוֹ - מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִילּוּ קִיבְּלוֹ מֵהַר סִינַי. אָמַר רַב שֵׁשֶׁת: אִם הִגִּיהַּ אֲפִילּוּ אוֹת אַחַת - מַעֲלֶה עָלָיו כְּאִילּוּ כְּתָבוֹ. (סימן סגלם) תָּנוּ רַבָּנַן: עוֹשֶׂה אָדָם יְרִיעָה מִבַּת שָׁלֹשׁ דַּפִּין וְעַד בַּת שְׁמֹנָה דַּפִּין, פָּחוֹת מִיכָּן וְיָתֵר עַל כֵּן לֹא יַעֲשֶׂה. וְלֹא יַרְבֶּה בְּדַפִּין - מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה אִגֶּרֶת, וְלֹא יְמַעֵט בְּדַפִּין - מִפְּנֵי שֶׁעֵינָיו מְשׁוֹטְטוֹת, אֶלָּא כְּגוֹן: "לְמִשְׁפְּחוֹתֵיכֶם לְמִשְׁפְּחוֹתֵיכֶם לְמִשְׁפְּחוֹתֵיכֶם" שָׁלֹשׁ פְּעָמִים. נִזְדַּמְּנָה לוֹ יְרִיעָה בַּת תֵּשַׁע דַּפִּים - לֹא יַחֲלוֹק שָׁלֹשׁ לְכָאן וְשֵׁשׁ לְכָאן, אֶלָּא אַרְבַּע לְכָאן וְחָמֵשׁ לְכָאן. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים - בִּתְחִלַּת הַסֵּפֶר, אֲבָל בְּסוֹף הַסֵּפֶר - אֲפִילּוּ פָּסוּק אֶחָד וַאֲפִילּוּ דַּף אֶחָד. - פָּסוּק אֶחָד סָלְקָא דַּעְתָּךְ? אֶלָּא אֵימָא: פָּסוּק אֶחָד בְּדַף אֶחָד. שִׁיעוּר גְּלָיוֹן: מִלְמַטָּה - טֶפַח, מִלְמַעְלָה - שָׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת, וּבֵין דַּף לְדַף - כְּמִלְא רֵיוַח רוֹחַב שְׁתֵּי אֶצְבָּעוֹת; וּבְחוּמָּשִׁין, מִלְמַטָּה - שָׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת, מִלְמַעְלָה - שְׁתֵּי אֶצְבָּעוֹת, וּבֵין דַּף לְדַף - כְּמִלְא רֵיוַח רוֹחַב גּוּדָל; וּבֵין שִׁיטָּה לְשִׁיטָּה - כְּמִלְא שִׁיטָּה, וּבֵין תֵּיבָה לְתֵיבָה - כְּמִלְא אוֹת קְטַנָּה, וּבֵין אוֹת לְאוֹת - כְּמִלְא חוּט הַשַּׁעֲרָה. אַל יְמַעֵט אָדָם אֶת הַכָּתָב, לֹא מִפְּנֵי רֵיוַח שֶׁל מַטָּה וְלֹא מִפְּנֵי רֵיוַח שֶׁל מַעְלָה, וְלֹא מִפְּנֵי רֵיוַח שֶׁבֵּין שִׁיטָּה לְשִׁיטָּה, וְלֹא מִפְּנֵי רֵיוַח שֶׁבֵּין פָּרָשָׁה לְפָרָשָׁה. נִזְדַּמְּנָה לוֹ תֵּיבָה בַּת חֲמֵשׁ אוֹתִיּוֹת - לֹא יִכְתּוֹב שְׁתַּיִם בְּתוֹךְ הַדַּף וְשָׁלֹשׁ חוּץ לַדַּף,

שלשה בתוך הדף ושתים חוץ לדף — אומר רבינו תם דשם צריך שיהא כולו בתוך הדף.
מפי רבי. **רבי** יוסי אומר אף תולין את השם רבי יצחק אומר אף מוחק וכותב —
גורר — היינו לאחר שנתייבשה הכתיבה, ומוחק — היינו בעוד לחה, ואינו הדור כל כך.
ומדקתני: רבי יוסי אומר אף תולין, רבי יצחק אומר אף מוחק, משמע לכאורה דגורר עדיף
מכולהו, ותולה גרע מיניה, ומוחק גרע מתולה.
אבל אי אפשר לומר כן, אלא רבי יצחק אדרבי
יהודה קאי ולא אדרבי יוסי, דתולה גרע ממוחק,
כדאמרינן בירושלמי פרק קמא דמגילה דאמר רבי
זעירא ברבי חנגאל בשם רב, הלכה כמו שהוא
אומר: מוחק את החול וכותב את השם ותולה את
החול. ומיבעיא ליה התם בשלש תיבות שיש בהם
שם אי שרי לתלות, דדלמא דוקא כשיש בהן
תיבות של חול לא מיחזי כי טפל למה שבפנים,
ואיבעיא ליה אפילו בשלש תיבות שכולם שם,
כגון "אל אלקים יי" דכתיב בספר תהלים אי שרי
לתלות או לא. ורבינו תם פירש דתולין עדיף
מכולהו לרבי יוסי, ולא גריס "אף תולין". ומאן
דפסיק הלכה תולין קסבר דוקא תולין ולא מוחק
וכותב, וכן פוסק רבינו תם. אבל אי אפשר לומר
כן, כדמוכח בירושלמי דתולין גרע. ומיהו קשה אי
גרסינן במילתיה דרבי יוסי "אף תולין", דהא רבי
יצחק נמי מודה דתולין כדאיתא במסכת סופרים
פרק שני, דקתני: טעה את כל השם — יתלנו בין
השיטין, דברי רבי יצחק, רבי מאיר אומר: מוחק
משלפניו וכותב את השם על מה שמחק. והיה
נראה לומר דבהא פליגי, דמר סבר תולין עדיף
ומר סבר מוחק עדיף. ומיהו אין לחוש אי פליגא
ברייתא דמסכת סופרים אהא דשמעתין, דעל
כרחין אליבא דרבי מאיר פליגי, דקתני הכא רבי
שמעון בן אלעזר אומר משום רבי מאיר: אין
כותבין את השם לא על מקום הגרר ולא על מקום
המחק ואין תולין את השם, כיצד עושה? מסלק
את הירֵיעה כולה וגונזה. מפי רבי.
ולימא מר הלכה כמר — בפרק "כל הגט"
(גיטין כח, א) ובסוף מגילה (לא, ב)
בתרי דוכתי, ובקידושין פרק "האומר" (נט, ב)
פריך כי האי גוונא. וצריך ליתן טעם בשאר דוכתי
דלא פריך. מפי רבי. **תרומת** מעשר של דמאי
שחזרה למקומה כו' — משנה היא במסכת דמאי
(פרק ד משנה א) וקתני רישא: הלוקח פירות ממי
שאינו נאמן על המעשרות ושכח ולא עישרן
(דמאי) שואלו בשבת ואוכלן על פיו, ולמוצאי
שבת לא יאכל עד שיעשר. תרומת מעשר של
דמאי שחזרה למקומה כו'. ופירש בקונטרס:
בשבת הקילו משום כבוד שבת, הואיל ודמאי
דרבנן הוא דרוב עמי הארץ מעשרין הן. וטעם זה
הוא בירושלמי במסכת דמאי. ועוד מפרש שם
טעם אחר: אימת שבת על עם הארץ. וזה לשון
הירושלמי, חברייא משמיה דרבי חנינא: מפני
כבוד השבת התירו. ואם מפני כבוד השבת למה
לי שואלו על ידי עילה? רב ביבי בשם רבי חנינא:
אימת שבת על עם הארץ והוא אומר אמת.
פירוש: משום דשבת קובעת למעשר אימת שבת
עליו. ופריך, בדא תנינן: חשכה מוצאי שבת לא
יאכל עד שיעשר? מפני אחר שאין שבת עליו
באימה. תני: שאלו בחול לא יאכל בשבת, מאן דאמר אימת שבת עליו — ניחא, מאן דאמר משום כבוד שבת — אפילו שאלו בחול יאכל בשבת! ומשני: לא אמרו אלא בשוגג ולא במזיד.
וטעמא דרבי שמעון שזורי מפרש התם: משום דאימת דימוע עליו והוא אומר אמת, פירוש: מאחר שהופרשה. מפי רבי. **הא** איתמר עלה אמר רבי יוחנן הלכה כרבי שמעון שזורי במסוכן
ובתרומת מעשר של דמאי — ברוב ספרים גרס "רבי יונתן" ולא "רבי יוחנן", כאן ובפרק "בהמה המקשה" (חולין עה, ב) ובפרק "אף על פי" (כתובות נה, א), וכן מוכח שם בפרק "אף על פי",
דמייתי לה אפלוגתא דרב ורבי יונתן דאומדנא. וקשה: דבסמוך גבי ההיא דפול המצרי קא פסיק רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יונתן הלכה כרבי שמעון שזורי, ובפרק "בהמה המקשה" (שם
עמוד ב) מוכח דדוקא במסוכן ובתרומת מעשר של דמאי הוא דקאמר דהלכה כמותו ולא באחריני. גבי ההיא בן פקועה, דרב אדא בר חנן דאמר ליה רב אשי: זיל שחטיה! ופריך, והאמר רבי
חנינא: הלכה כרבי שמעון שזורי, ולא עוד אלא כל מקום ששנה רבי שמעון שזורי כו'! ומשני: אנא כי הא סבירא לי דאמר רבי יונתן: הלכה כרבי שמעון שזורי במסוכן ובתרומת מעשר של
דמאי, אבל באחריני לא. ויש לדחות. ובספר רבינו גרשום כתיב בההיא דפול המצרי: רבי יצחק בר נחמני אמר שמואל, וכן בספרים ישנים. מפי רבי.

שידה

אֶלָּא שָׁלֹשׁ בְּתוֹךְ הַדַּף וּשְׁתַּיִם חוּץ לַדַּף. גְּזֵדַמְנָה לוֹ תֵּיבָה בַּת שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת - לֹא יְזָרְקֶנָּה לְבֵין הַדַּפַּיִן, אֶלָּא חוֹזֵר וְכוֹתֵב בִּתְחִילַּת הַשִּׁטָּה. הַטָּעָה בַּשֵּׁם - גּוֹרֵר אֶת מַה שֶּׁפָּתַב, וְתוֹלֶה אֶת מַה שֶּׁגָּרַר, וְכוֹתֵב אֶת הַשֵּׁם עַל מְקוֹם הַגָּרָר, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אַף תּוֹלִין אֶת הַשֵּׁם. רַבִּי יִצְחָק אוֹמֵר: אַף מוֹחֵק וְכוֹתֵב. רַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁזוּרִי אוֹמֵר: כָּל הַשֵּׁם פּוֹלוֹ תּוֹלִין, מְקָצָתוֹ אֵין תּוֹלִין. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר מְשׁוּם רַבִּי מֵאִיר: אֵין כּוֹתְבִין אֶת הַשֵּׁם לֹא עַל מְקוֹם הַגָּרָר וְלֹא עַל מְקוֹם הַמְּחָק וְאֵין תּוֹלִין אוֹתוֹ, כֵּיצַד עוֹשֶׂה? מְסַלֵּק אֶת הַיְרִיעָה כּוּלָּהּ וְגוֹנְזָהּ. אֵיתְמַר: רַב חֲנַנְאֵל אָמַר רַב, הֲלָכָה: תּוֹלִין אֶת הַשֵּׁם. רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר שְׁמוּאֵל, הֲלָכָה: מוֹחֵק וְכוֹתֵב. וְלֵימָא מָר הֲלָכָה כְּמָר, וּמָר הֲלָכָה כְּמָר! - מִשּׁוּם דְּאַפְכֵי לְהוּ. אָמַר רָבִין בַּר חִינְּנָא אָמַר עוּלָּא אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁזוּרִי; וְלֹא עוֹד, אֶלָּא כָּל מָקוֹם שֶׁשָּׁנָה רַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁזוּרִי - הֲלָכָה כְּמוֹתוֹ. אַהַנְיָא? אִילֵימָא אַהָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁזוּרִי אוֹמֵר: כָּל הַשֵּׁם פּוֹלוֹ תּוֹלִין, מְקָצָתוֹ אֵין תּוֹלִין; וְהָא אִיתְּמַר עֲלָהּ: אָמַר רַב חֲנַנְאֵל אָמַר רַב, הֲלָכָה: תּוֹלִין אֶת הַשֵּׁם, וְרַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַב יִצְחָק בַּר שְׁמוּאֵל, הֲלָכָה: מוֹחֵק וְכוֹתֵב; וְאִם אִיתָא, הוּא נַמִּי לֵימָא! אֶלָּא אַהָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁזוּרִי אוֹמֵר: אֲפִילּוּ בֶּן חֲמֵשׁ שָׁנִים וְחוֹרֵשׁ בַּשָּׂדֶה - שְׁחִיטַת אִמּוֹ מְמַהַרְתּוֹ; הָא אִיתְּמַר עֲלָהּ, זְעֵירִי אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁזוּרִי, וְאִם אִיתָא, הוּא נַמִּי לֵימָא! אֶלָּא אַהָא, בְּרֵאשׁוֹנָה הָיוּ אוֹמְרִים: הַיּוֹצֵא בְּקוֹלָר וְאָמַר "כְּתֹבוּ גֵּט לְאִשְׁתִּי" - הֲרֵי אֵלּוּ יִכְתְּבוּ וְיִתְּנוּ, חָזְרוּ לוֹמַר: אַף הַמְפָרֵשׁ וְהַיּוֹצֵא בְּשַׁיָּרָא, רַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁזוּרִי אוֹמֵר: אַף הַמְסוּכָּן, אִי נַמִּי, אַהָא: תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל דְּמַאי שֶׁחֲזָרָה לִמְקוֹמָהּ - רַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁזוּרִי אוֹמֵר: אַף בַּחוֹל שׁוֹאֲלוֹ וְאוֹכְלוֹ עַל פִּיו; וְהָא אִיתְּמַר עֲלָהּ, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁזוּרִי בִּמְסוּכָּן וּבִתְרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁל דְּמַאי, וְאִם אִיתָא, הוּא נַמִּי לֵימָא! אֶלָּא אַהָא, רַבִּי יוֹסֵי בֶּן כִּיפַּר אוֹמֵר מְשׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁזוּרִי: פּוֹל הַמִּצְרִי שֶׁזָּרְעוּ לְזֶרַע, מְקָצָתוֹ הִשְׁרִישׁ לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה וּמְקָצָתוֹ אַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה - אֵין תּוֹרְמִין מִזֶּה עַל זֶה, לְפִי שֶׁאֵין תּוֹרְמִין וּמְעַשְּׂרִין לֹא מִן הֶחָדָשׁ עַל הַיָּשָׁן וְלֹא מִן הַיָּשָׁן עַל הֶחָדָשׁ, כֵּיצַד יַעֲשֶׂה? צוֹבֵר גָּרְנוֹ לְתוֹכוֹ, וְנִמְצָא תּוֹרֵם וּמְעַשֵּׂר מִן הֶחָדָשׁ שֶׁבּוֹ עַל הֶחָדָשׁ שֶׁבּוֹ, וּמִן הַיָּשָׁן שֶׁבּוֹ עַל הַיָּשָׁן שֶׁבּוֹ; הָא אִיתְּמַר עֲלָהּ, אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: הֲלָכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁזוּרִי, וְאִם אִיתָא, הוּא נַמִּי לֵימָא! אֶלָּא אָמַר רַב פַּפָּא: אַשִּׁידָה, רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: אַיִּן. רַב פַּפָּא אָמַר:

אשידה

לא יזרקנה לבין הדפין – ולא יכתבנה חוץ לשרטוט הגליון של דף. אף על פי שהתרנו לכתוב שתי אותיות חוץ לדף מתיבה בת חמש, תיבה שלימה לא התרנו.
תולה – מגיה בין השיטין. **מוחק** – בעוד שהכתיבה לחה. **וכותב** – השם על המחק, אף על פי שאינו הדור כל כך בגורר. **כיצד הוא עושה** – אם טעה בשם. **ולימא** – רב חנגאל: הלכה כרבי יוסי. **ולימא** – רב יצחק: הלכה כרבי יצחק. **משום דאיכא תנאי דאפכי** – דרבי יוסי כרבי יצחק, ורבי יצחק כרבי יוסי. **אהייא** – איתמר הא דרבי חנינא. **ואם איתא** – דאהא אמר רבי חנינא, לימא הוא נמי למילתיה בהדי הנך אמוראי. **בן חמש שנים** – אבן פקועה קאי. **הוא נמי נימא** – הך מילתא התם בשחיטת חולין בהדי זעירי. **בקולר** – ליהרג. **יכתבו ויתנו** – אף על גב דהוא לא אמר "תנו". דמסתמא גלי דעתיה מדאמר "כתבו" – לשם נתינה קאמר, משום דיוצא ליהרג, דלא ניחא ליה דתיפול קמי יבם. **המפרש** – בים. (**דמאי, היינו**) **תרומת מעשר** – אחד ממאה, כדמפרש בפרק "עגלה ערופה" (סוטה מח, א). הכי גרסינן: **תרומת מעשר של דמאי שחזרה למקומה רבי שמעון שזורי אומר אף בחול שואלו ואוכלו על פיו** – רישא דהך מתניתא הכי איתא במסכת דמאי: הלוקח פירות ממי שאינו נאמן על המעשרות ושכח ולא עשרן דמאי – שואלו בשבת ואוכל על פיו, ולמוצאי שבת לא יאכל עד שיעשר. תרומת מעשר של דמאי שחזרה כו'. והכי פירושה: בשבת – שאין לו מה יאכל, דאינו יכול לתרום בשבת, והקילו חכמים אצלו משום עונג שבת. הואיל ודמאי דרבנן, ורוב עמי הארץ מעשרין הן – שואלו לעם הארץ אם עשרן, ואוכלן על פיו. תרומת מעשר של דמאי שחזרה למקומה, דעכשיו אין לה תקנה, דכיון דנקרא עליה שם תרומה – מדמעת ואוסר את החולין, בזו אמר רבי שמעון שזורי דאף בחול סומך על המוכר משום הפסד חולין, ושואלו אם הפריש מעשר קודם שמכרו לו, ואוכל על פיו, דנמצאת שלא חלה על זה שם תרומת מעשר, דכבר נפטר. **פול המצרי** – מין קטנית ושמן פאזול"א. **שזרעו לזרע** – דאם זרעו לירק הוה אזיל מעשר דידיה בתר לקיטה, כדמפרש בראש השנה (יג, ב), אבל מיני קטנית בתר השרשה אזלי. **צובר גורנו לתוכו** – כלומר, מערבן יפה ויתרום. **ונמצא** – חדש שבתוך התרומה מתקן את החדש הנשאר, וישן שבתרומה מתקן את הישן הנשאר.

נמדדת

נמדדת מבפנים – דאמרינן התם: כוורת הקש וכוורת הקנים ובור ספינה אלכסנדרית ושידה תיבה ומגדל, שמחזיקים ארבעים סאה בלח, שהן כוריים ביבש – יצאו מתורת כלי ואין מקבלין טומאה. **השידה נמדדת מבפנים** – אם מחזיק חללה כוריים – טהורה. **מבחוץ** – עובי הנסרים נמדד עמה, דרואין אילו היה חלל מבפנים היה משלים לכוריים. **עובי הרגלים** – הרגלים עבים יותר מן הנסרים. **לבוזז** – מסגרת סביב לפיהם. **וביניהם** – אותו אויר שבין הרגלים מתחת אין נמדד, דלא אמרינן רואין כאילו שולים יורדין עד סוף הרגלים. **טפח** – מקום חשוב הוא. **שמן תחילה לעולם** – בין שנטמא באב הטומאה או בראשון או בשני – הוי איהו ראשון, דקיימא לן (פסחים יד, ב): כל הפוסל את התרומה – מטמא משקין להיות תחילה, ושמן משקה. **יין לא** – בתמיה, דיין מי איכא למאן דאמר לאו משקה הוא? **אלא אימא רבי שמעון שזורי אומר** יין – ולא שמן ודבש, דלא הוו משקין. ואהך קאמר רבי חנניא הלכה כרבי שמעון. **נתערב לי טבל** – דמאי בחולין, ולא יכול להפריש ממנו מפני חולין המעורבין בו. ואף על גב דדמאי לא מיחייב מדאורייתא במעשר, אפילו הכי, הואיל ומיחייב מדרבנן – הוה ליה מן חולין הפטור על טבל החייב. **קח מן השוק** – דמאי מעם הארץ, דהוי נמי פטור מדאורייתא על הפטור דאורייתא. **ולימא קח מן הגוי** – דפטור מדאורייתא וחייב מדרבנן. **אין רוב עמי הארץ מעשרין** – אלא מספקינן בהו מחצה על מחצה, הילכך איכא למימר: המעורב נתעשר וזה לא נתעשר, אי נמי איפכא. כך שמעתי. וקשיא לי: אם כן כשלוקחה מן הגוי נמי, שמא עם הארץ זה שמכר פירות הללו לא עשרן, והוה ליה מן פטור על החיוב! ונראה בעיני שהטבל הזה טבל גמור היה, וכיון שנתערב בחולין – בטל, דמדאורייתא חד בתרי בטיל, והוה ליה פטור מדאורייתא, ורבנן הוא דאחמור ביה ואמור: טבל אסור במשהו, והצריכו להפריש עליו תרומה. ומיהו, מיניה וביה – לא, דחולין מתוקנין נפטרו לגמרי, ואפילו חיובא דרבנן ליכא. ואמר ליה: צא וקח מן השוק ועשר עליו לפי חשבון טבל שבו. קסבר: רוב עמי הארץ מעשרין הן, והוה ליה פטור מדאורייתא וחייב מדרבנן כי האי. ונימא ליה קח מן הגוי, דפטור נמי מדאורייתא! דקא סלקא דעתין יש קנין [לגוי להפקיע] כו' וחייב מדרבנן. קסבר אין קנין לגוי. איכא דאמרי כו' קסבר אין רוב עמי הארץ מעשרין, ושמא זה שמכרו לא עישר, והוה ליה חייב מדאורייתא, וטבל המעורב בה פטור מדאורייתא. **קשי** – פריך.

מי

שידה דתנן בית שמאי אומרים נמדדת בפנים כו' — בפרק "בירה" (שבת מד, ב). ושם פירש בקונטרס דשידה היא מרכבת נשים. וקשה: דאם כן למה לי מדידה? דבמיוחדים למדרס לא בעינן מיטלטל מלא וריקן. דאפילו פשוטי כלי עץ המיוחדים למדרס מיטמא מדרס, כדמוכח בבכורות בפרק "על אלו מומין" (לח, א) דאמרינן: בהנך דחזו למדרסות דלא איתקוש לשקי ועוד קשה: כיון דמיטמא מדרס — מיטמא טמא מת, כדתניא בפרק "בא סימן" (נדה מט, א): כל המיטמא מדרס מיטמא טמא מת, אלמה תנן במסכת כלים (פרק יח משנה ב) דשידה מצלת באהל המת? ובפרק "בירה" (שבת מד, ב) מייתי לה בגמרא. (ואין ניאותין) וכן מוכח בנזיר בפרק "כהן גדול" (נה, א) דאינה עשויה למרכבת אדם, דאמרינן: הנכנס לארץ העמים בשידה תיבה ומגדל כו', וקאמר התם: כיון דלא שכיחא לא גזרו ביה רבנן — משמע דלא שביחא ליכנס בה! ונראה לפרש: דעשויה להניח בה כלים. ומיהו קשה מספינה פרק "רבי עקיבא" במסכת שבת (פג, ב) דתניא, רבי חנינא אומר: נלמדנה משק, מה שק מיטלטל מלא וריקן כו', ואמאי? הא עשויה למדרס, שנכנסים בה בני אדם! ויש לומר: דאיירי בספינות גדולות, שעיקרן עשויות לתת לתוכן פרקמטיא, ולא דמיא למדרס. ועוד נראה, דאפילו עיקרו אתי להעביר בני אדם מעיר לעיר, וכן שידה למרכבת נשים — לא חשיב מדרס, כיון דלא עבידא להיות נשען עליה, אלא ללבת ממקום למקום. מידי דהוה אלוקטמין טהורין בפרק "במה אשה יוצאה" (שבת סו, ב), פירש: אשקינ"ש בלעז, שהולכים עליהן בימות הגשמים, ולא דמי לעגלה של קטן [בסוף פרק שני] דביצה (כג, ב) דטמאה מדרס. ומיהו רבינו חננאל פירש: אלוקטמים — מקי"נש גדולות שהולכין עליהן הליצנים לחידוש, ואין טמאין מדרס כיון דאין עשויות להנאת מדרס. מידי דהוה אסולם, דממעט בפרשת "ויהי ביום השמיני" סולם וקולב וניחותיה ומנורה, מדכתיב (ויקרא יא): "מכל כלי עץ" ולא כתיב "כל כלי עץ", ומדאינה מטמא במת — אינה מטמא מדרס, דכל המטמא במדרס מטמא טמא מת, כדתנן בפרק "בא סימן" (נדה מט, א). והיינו טעמא, משום דאינו עשוי להנאת מדרס אלא לירד בו ולעלות. מפי רבי. **אימא** רבי שמעון שזורי אומר יין — פירוש: יין דוקא, ולא שמן ודבש. והקשה רבינו תם: דהכא פסקינן כרבי שמעון שזורי, ובכל דוכתא משמע שתמא דהתלמוד דשמן חשיב משקה, בפרק קמא דשבת (יז, א) גבי מפני מה ברוצין בטהרה ואין מוסקין בטהרה, ובמסכת מכשירין (פרק ו משנה ד) (רבי עקיבא) דחשיב בשבעה משקין יין ושמן, ובפרק "חבית" (שבת קמד, ב) גבי מוהל השמן, ובפרק קמא דפסחים (יד, ב) גבי הוסיף רבי עקיבא: מימיהן של כהנים לא נמנעו מלהדליק שמן שנפסל בטבול יום בנר שנטמא בטמא מת, ומוקי לה בנר של מתכת דהויא אב הטומאה, דחמיר הרי הוא כחלל. ודייק: קסבר רבי עקיבא טומאת משקין לטמא אחרים דאורייתא כו', מאי אירייא בטמא מת? אפילו בראשון ושני נמי תחילה הוי, דתנן: כל הפוסל את התרומה מטמא משקין להיות תחילה! והשתא מאי קושיא? לימא דרבי עקיבא סבר כרבי שמעון שזורי דלא חשיב שמן משקה אלא אוכל! ומיהו, מרבי עקיבא אינה קושיא, דשמעינן ליה דחשיב שמן משקה במסכת מכשירין, ומייתי ליה במסכת שבת בריש פרק "חבית" (קמג, ב): חלב האשה מטמא לרצון ושלא לרצון כו', וקאמר: סלי זיתים וענבים יוכיחו כו'. אבל מסתמא דהתלמוד קשה כמו שפירשתי! ותירץ רבינו תם: דהכא מיירי בקרוש, כדקתני רישא: השמן והחלב של גריסין, בזמן שהם לחים — הרי הן ראשונים, פירוש: דהוו משקין, קרשו — הרי הן שניים. ויש ספרים שרישא זו כתובה בהן, והדר קתני: רבי מאיר אומר שמן תחילה לעולם אפילו קרוש. והשתא ניחא הא דנקט "לעולם". וכן דבש דחכמים, ויין דרבי שמעון שזורי — כולה בקרוש איירי. מפי רבי.

קסבר אין קנין (מחייב) — ואם תאמר: והא מיפטר משעת מירוח הגוי! ואין לומר דקסבר אינו פוטר, דלא אשכחן תנא דאית ליה תרתי: מירוח הגוי אינו פוטר, ואין קנין. דאם כן "דגנך" במאי מוקים ליה? דרבי מאיר אשכחן דאית ליה מירוח הגוי דאינו פוטר (וסבר יש קנין לגוי דאינו פוטר) לקמן בפרק "רבי ישמעאל" (מנחות סו, ב), אבל קסבר יש קנין בסוף פרק קמא דעבודה זרה (כא, א). ורבי יהודה אית ליה יש קנין בפרק "השואל" (בבא מציעא קא, א), ואית ליה נמי מירוח הגוי [אינו] פוטר לקמן בפרק "רבי ישמעאל"! ויש לומר: דמכל מקום דמי לחיוב, כי היכי דלא אמר ליה: קח מעציץ שאינו נקוב או מתבואת חוצה לארץ. ועוד, כל לקוח דרבנן הוא, כדדרשינן: "תבואת זרעך" ולא לקוח, בפרק "השוכר את הפועלים" (בבא מציעא פח, א). ומיהו הרב רבינו יצחק בהרב רבינו מאיר מפרש: הני מילי בשלקחו עד שלא נתמרח. ואפשר שלא היה מצוי. ומיהו רבינו תם מפרש דאדרבה, בממורח הוא דמיפטר לקוח. וצריך עיון אי מירוח הגוי פוטר אפילו מדרבנן בתבואה דגוי, דאמרינן בפרק קמא דבכורות (יא, ב): הלוקח טבלים ממורחים מן הגוי כו', דמרחינהו מאן? אילימא דמרחינהו גוי כו'. והא דגזרינן משום בעלי ביסין — בגוי שלקח מישראל. מפי רבי.

מי

תוספות

מי קאמר במשנתינו כו' — כי האי גוונא דייק בפרק בתרא דכתובות (קט, א) גבי כל מקום שאמר רבן גמליאל רואה אני את דברי אדמון. ותימה: דבפרק "בירה" (שבת לט, ב) גבי: כל מקום שאתה מוצא שנים חולקים ואחד מכריע — הלכה כדברי המכריע חוץ מקולי מטלניות, וקא פריך: אימא הני מילי במתניתין, אבל בברייתא לא! ויש לומר: כיון דאמר "חוץ מקולי מטלניות" שהיא משנה, הוי כאילו פירש "במשנתינו". ומיהו קשה: בהני כללות דבפרק "מי שהוציאוהו" (עירובין מו, ב) דקאמר: רבי מאיר ורבי יהודה — הלכה כרבי יהודה, רבי יהודה ורבי יוסי — הלכה כרבי יוסי, אמרינן: סלקא דעתך אמינא הני מילי במתניתין אבל בברייתא לא, אף על גב דלא קאמר "במשנתינו"! ושמא שאני התם דלא קאמר "כל מקום". מפי רבי. **הא** דאפיצן הא דלא אפיצן — משמע דספר תורה כשר בלא אפיצן. והקשה רבינו תם מהא דאמרינן פרק "המוציא יין" (שבת עט, ב) גבי ספר תורה: על הגויל ועל הדוכסוסטוס כשירה, משמע: אבל דיפתרא דמליח וקמיח ולא עפיץ — לא (מיקרי ספר). ובפרק שני דסוטה (יז, א) אמרינן: אין כותבין פרשת סוטה לא על הלוח ולא על הנייר ולא על הדפתרא אלא על המגילה, שנאמר "בספר", וכל שכן ספר תורה דנקרא ספר טפי, כדאמרינן במסכת סופרים: אין כותבין לא על הנייר ולא על הדפתרא! ומיהו "מחוק" לא גרס, דהא בפרק "המוציא יין" (שבת עט, ב) קתני: על הנייר ועל המטלית פסולה, ולא קתני מחוק. ועוד קשה: היאך אנו כותבין ספר תורה על הקלפים שלנו? הא אינם מעופצין, וכן גיטין שאנו כותבין בקלפין שלנו, ובפרק [שני] דגטין (יט, א) משמע דווקא בדאפיצן כותבין אבל לא אפיצן — לא, דיכול להזדייף! ומפרש רבינו תם: דתיקון שלנו חשיב כאפיצן. תדע, דהא קמן דאין יכול להזדייף, והא דמשמע בגיטין בדלא אפיצן יכול להזדייף — היינו בקלפים שלהם שהיו עושים בהם תיקון של עיפורין, דקודם עיפורין יכול להזדייף ונקרא "דיפתרא" ופסול. ותדע שגם בימיהם כותבין שטרות בקלף שאינו מעופץ, כדאמרינן בפרק שני דגיטין (שם): כתבו במי טריא ועפצא — כשר, ומוקי לה בדלא אפיצן. ומיהו איכא לאוקומי בנייר של עשבים, דלא מיתקני ליה בעפצים, כמו שפירש שם בקונטרס גבי חיישינן שמא במי מילין כתבו. אי נמי, בעדי מסירה ורבי אלעזר. מפי רבי. **עשאה** כשירה — מכאן משמע, הא דתניא בפרק "הבונה" (שבת קג, ב): כתבה כשירה, או שכתב השירה כיוצא בה, או שכתב שלא בדיו, או שכתב האזכרות בזהב הרי אלו יגנזו — בספר תורה מיירי, דהא מוקמינא לה הכא בספר תורה. ותימה, דבפרק "כל כתבי" (שבת קטו, ב) בתחילתו תניא: אין בין ספרים למגילה אלא שספרים נכתבין בכל לשון, ומגילה עד שתהא כתובה אשורית על הספר ובדיו! ותירץ הרב רבי יוסף: דההיא ד"כל כתבי" בשאר ספרים דלאו ספר תורה. ואכתי קשה: דבפרק קמא דמגילה (ח, ב) תניא: מקרא שכתבו תרגום, ותרגום שכתבו מקרא, וכתב עברי — אינו מטמא את הידים עד שיכתבנו בכתב אשורית על הספר ובדיו. ומוקי לה רב אשי בשאר ספרים ורבי יהודה היא, אלמא שאר ספרים בעי דיו. ולא אשכחן דפליגי עליה דרבי יהודה אלא לגבי הא דשרי בכל לשון, אבל בדיו לא אשכחן דפליגי! ונראה לפרש: דההיא ד"כל כתבי" לענין להציל מפני הדליקה דווקא מיירי, ולא לענין לקרות בהם, ולפי שיש בהן אזכרות מצילין אותן אף על פי שלא נכתבו כהלכתן, אבל מגילה — עד שתהא כתובה כהלכתה. תדע, דבעיא דריש גלותא התם לענין הצלה, אבל הא לא מיבעיא ליה אם ניתנו ליקרות בהם או לא. ואם תאמר: תיקשי הך ברייתא לרב הונא דאמר בריש גמרא ד"כל כתבי" (שבת קטו, א): היו כתובין תרגום ובכל לשון אין מצילין, למאן דאמר אין ניתנין לקרות בהן! ויש לומר, דהאמר התם: תנאי היא. **שלא** יעשנה כזנב — כעין שפירש בקונטרס כאן יש לפרש הא דאמר בבבא בתרא (יד, א) גבי כרם: שתים כנגד שתים ואחד יוצא זנב, שאחד בשורות שתים, ולא כנגד אויר שבין שתי השורות שתים שתים. מפי רבי. **ועושה** פרשיותיה סתומות — קצת קשה דנקט לשון רבים, ואין שם כי אם פרשה אחת. ושמא משום "על הארץ" דבסוף שיטה אף על פי שאין כתוב כלום אחר כך. מפי רבי. **רבי** שמעון בן אלעזר אומר רבי מאיר היה כותבה על הדוכסוסטוס — משמע דתלמידו של רבי מאיר היה, שאמר דברים הרבה משמו בשאר מקומות, כדאשכחן נמי לעיל (ל, ב) דקאמר רבי שמעון בן אלעזר משום רבי מאיר: אין כותבין את השם לא על הנייר ולא על המחק. וכן בפרק קמא דקדושין (כד, א) גמרא ובלבד שיהא הכסף משל אחרים, דקאמר רבי שמעון בן אלעזר משום רבי מאיר: אשה פודה מעשר שני בלא חומש. ותימה, דבפרק "המוציא יין" (שבת עט, ב) כתוב בכל הספרים: אמר רבי שמעון: מאיר היה כותבה על הקלף מפני שהיתה משתמרת — משמע שהיה חבירו, דקאמר "מאיר" ולא קאמר "רבי מאיר"! ושמא טעות סופר יש בכל הספרים. ואי הוה אמרינן דתרי רבי שמעון בן אלעזר הוה — ניחא. ומיתרצא בהכי פירכא אחריתי, דהכא קתני אדוכסוסטוס והתם תני אקלף. והיה נראה לומר דתרי תנאי אליבא דרבי מאיר, אבל אי אפשר לומר כן, דבפרק "מרובה" (בבא קמא עח, ב) גבי מכרה חוץ מגיזותיה, משני: תרי תנאי אליבא רבי שמעון בן אלעזר, ולא משני דתרי היו. ומיהו יש לדחוק, משום דהנהו דאיפלגי עליה בחדא איפלגי עליה באידך ברייתא. ויש לתרץ: דעל הדוכסוסטוס דקתני הכא היינו: אף הדוכסוסטוס, כדמפרשינן נמי: אף פתוחות, וכל שכן נמי אקלף דמשתמר. ולפי מה שרוצה לומר בסמוך דוכסוסטוס דווקא ולא קלף הוי תימה, דלמר דוכסוסטוס עדיף למזוזה ולמר קלף עדיף. מפי רבי.

ועושה

רש"י

מי קאמר במשנתינו – דמשמע: משנה ולא ברייתא? **קרע הבא בשני שיטין** – אם נתקרע גליון של ספר תורה, ונבנס הקרע בשני שיטין בתוך הכתב – יתפור. **בשלש אל יתפור** – אלא יסלק את היריעה. **עתיקא** – קלף ישן, מיגניא קריעה. **אפיצן** – הוי שחור כעתיקא. אפיצן = מתוקן הקלף בעפצין שקורין גל"ש. **והני מילי** – דתופר. **בגידין** – יתפור, אבל לא בגרדים = פינדי"ש בלעז. **בין לדף** – אם נקרע עד כנגד הכתב, שאילו היה בכתב היה יותר משלש שיטין. **ובין שיטה לשיטה** – אם נקרע, יתפור או לא יתפור. **שתים שתים** – שיטות קצרות, שיטה שיטה בת שתי תיבות. **שתים** – בזו ושלש בזו ואחת בזו, מאי? **כל שכן** – דכשרה, שעשאה כשירה ד"אז ישיר משה", ששיטה אחת ארוכה ושיטה אחת קצרה, שאין ממלא כל השיטה. **או שירה כמותה** – שכתב השירה כשאר התיבות אריח על גבי אריח. **שתים שלש ואחת** – היינו כשירה. **שלא יעשנה** כקובה – כזה: ‗ ‗ ‗ כאהל רחב מלמטה וקצר מלמעלה, דהיינו אחת שתים שלש. **זנב** – שלש שתים ואחת כזה: ‗ ‗ ‗ **על הארץ בשיטה אחרונה** כלומר, אין בשיטה אחרונה אלא שתי תיבות הללו. **בסוף שיטה** – היו מתחילין לשיטה אחרונה, כזה: ═══ **בתחילת שיטה** – היו מתחילין לשיטה אחרונה כזה: ═══ **מאן דאמר בסוף שיטה** – כדי שיהו שמים על הארץ, דמשמע כדכתיב: כי כגבוה שמים על הארץ – כן יאריך ימיכם. **ומאן דאמר בתחילת שיטה** – כלומר, בעי ארחיקי ארץ משמים, דהכי משמע: כי היכי דמרחקא שמים מארץ – כן יאריכו ימיכם. **דכריך לה מאחד כלפי שמע** – לאחר שנכתבה כופלה מצד שמאל לצד ימין כשהניחה בדלת. והיינו מ"אחד" כלפי "שמע", שראש השורה "שמע ישראל" וסופה "יי' אחד", והתחיל לכופלה מ"אחד" וקיפל ובא עד "שמע". **דוכסוסטוס** = קלף שלא נקלף. **כמין דף** – כמין עמוד שבספרים, ארוכה וקצרה.

אמרתי

מִי קָאָמַר "בְּמִשְׁנָתֵינוּ"? "כָּל מָקוֹם שֶׁשָּׁנָה" קָאָמַר. אָמַר רַב זְעֵירָא אָמַר רַב חֲנַנְאֵל אָמַר רַב: קֶרַע הַבָּא בִּשְׁנֵי שִׁיטִין - יִתְפּוֹר, בִּשָּׁלֹשׁ - אַל יִתְפּוֹר. אָמַר לֵיהּ רַבָּה זוּטִי לְרַב אַשִׁי, הָכִי אָמַר רַבִּי יִרְמְיָה מִדִּיפְתִּי מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא: הָא דְּאָמְרִינַן בְּשָׁלֹשׁ אַל יִתְפּוֹר - לָא אֲמָרָן אֶלָּא בַּעֲתִיקְתָּא, אֲבָל חַדְתָּתָא לֵית לָן בָּהּ; וְלָא עֲתִיקְתָּא - עֲתִיקְתָּא מַמָּשׁ, וְלָא חַדְתָּתָא - חַדְתָּתָא מַמָּשׁ, אֶלָּא הָא דְּלָא אֲפִיצָן, הָא דַּאֲפִיצָן; וְהָנֵי מִילֵי בְּגִידִין, אֲבָל בִּגְרָדִין לָא. בָּעֵי רַב יְהוּדָה בַּר אַבָּא: בֵּין דַּף לְדַף, בֵּין שִׁיטָה לְשִׁיטָה, מַאי? תֵּיקוּ. אָמַר רַבִּי זְעִירִי אָמַר רַב חֲנַנְאֵל אָמַר רַב: מְזוּזָה שֶׁכְּתָבָהּ שְׁתַּיִם שְׁתַּיִם - כְּשֵׁרָה. אִיבַּעְיָא לְהוּ: שְׁתַּיִם וְשָׁלֹשׁ וְאַחַת, מַהוּ? אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: כָּל שֶׁכֵּן, שֶׁעֲשָׂאָהּ כְּשִׁירָה. מֵיתִיבִי: עֲשָׂאָהּ כְּשִׁירָה, אוֹ שִׁירָה כְּמוֹתָהּ - פְּסוּלָה! - כִּי תַּנְיָא הַהִיא בְּסֵפֶר תּוֹרָה. אִתְּמַר נַמִּי: אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, וְאָמְרִי לָהּ אָמַר רַב אַחָא בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מְזוּזָה שֶׁעֲשָׂאָהּ שְׁתַּיִם וְשָׁלֹשׁ וְאַחַת - כְּשֵׁרָה, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂנָּה כְּקוּבָּה, וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂנָּה זְנָב. אָמַר רַב חִסְדָּא: "עַל הָאָרֶץ" - בְּשִׁיטָה אַחֲרוֹנָה; אִיכָּא דְּאָמְרִי: בְּסוֹף שִׁיטָה, וְאִיכָּא דְּאָמְרִי: בִּתְחִלַּת שִׁיטָה. מַאן דְּאָמַר בְּסוֹף שִׁיטָה - "כִּגְבֹהַּ שָׁמַיִם עַל הָאָרֶץ", וּמַאן דְּאָמַר בִּתְחִילַּת שִׁיטָה - כִּי הֵיכִי דְּמַרְחֲקָא שָׁמַיִם מֵאָרֶץ. אָמַר רַבִּי חֲלַבּוֹ: חָזִינָא לֵיהּ לְרַב הוּנָא דְּכָרֵיךְ לָהּ מ"אֶחָד" כְּלַפֵּי "שְׁמַע", וְעוֹשֶׂה פָּרְשִׁיּוֹתֶיהָ סְתוּמוֹת. מֵיתִיבִי, אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: רַבִּי מֵאִיר הָיָה כּוֹתְבָהּ עַל דּוֹכְסוֹסְטוֹס כְּמִין דַּף,

ועושה

אמרתי לו רבי מה טעם – אתה עושה אותם פתוחות? והלא בתורה סתומות הן, אותו ריוח שלאחר "ובשעריך" הוא סתום (שמאל של שיטה) והריוח באמצע השיטה! **אמר לי הואיל ובתורה אינן סמוכות** – הנך שתי פרשיות, שזו כתובה ב"ואתחנן" וזו כתובה ב"והיה עקב", לפיכך אנו עושין פתוחות. **מאי לאו אפתוחות** – קאמר רב זה דהלכה כרבי שמעון? **אטבא דסיפרי** – גלויי"ן, עץ סדוק הנושק דפי קונטרס שלא יכפלו. **אית ליה מנהנא** – כדמפרש: אם יבא אליהו כו'. **מנעל לבתחילה** – למאן דאמר אם יבא אליהו ויאמר חולצין במנעל שומעין לו, קסבר: מנעל השתא לבתחילה לא, עד שיבא אליהו ויורה כו'. למאן דאמר אם יבא אליהו ויאמר אין חולצין במנעל שומעין לו, מכלל עד שיבא אליהו ויאמר לא תחלצו במנעל – חולצין כו'. **תפילין** – קדושתן חמורה ממזוזה, שיש בהן ארבע פרשיות. **הכא סתומות** – בספר תורה, והכא פתוחות – במזוזה! אלא שמע מינה במזוזה נמי סתומות הן. **ודילמא להשלים** – דילמא הא דדייקינן: הא מורידין עושין – שאם חסרה, מתפילין מזוזה. **קלף כותבין עליו במקום בשר כו'** – אלמא תפילין אי אפשר לעשות מזוזה, דהא על הקלף נכתבו! ומשני: **למצוה** – מצות תפילין על הקלף ומזוזה אדוכסוסטוס, אבל אם שינה אין בכך כלום, הילכך אם מורידין עושין. **והתניא שינה פסול** – ומשני: בתפילין קמיירי, דאם

ועושה ריוח מלמעלה וריוח מלמטה — מן הצדדים לא פירש. ושמא כיון דכורך מ"אחד" כלפי "שמע" צריך לבתחילה כדי לגול בהיקף, כעין ספר תורה. **והאידנא** נהוג עלמא בסתומות — פירש בקונטרס: דכשיש כתוב בתחילת שיטה ובסוף שיטה והריוח באמצע — זו היא סתומה. ואנו נוהגין להניח חלק מעט בתחילת שיטה ואחר כך מתחיל "והיה אם שמוע", ושמא גם זה קרוי סתומה. ורבינו תם מפרש: דכשמסיים מסיים פסוק באמצע שיטה ומניח עד סוף שיטה כשיעור "למשפחותיכם" — זו היא פתוחה, ואם לא נשתייר בסוף שיטה כשיעור חלק "למשפחותיכם" מניח שיטה שניה ומתחיל וכותב בשלישית, וזו היא פתוחה. וסתומה — כל שכותב בתחילת שיטה וסוף שיטה ומניח חלק באמצע כדי לכתוב בו שם שתי אותיות או יותר, וזו היא סתומה. סדורה — כל שכותב והולך השיטה עד חציה או עד שלישיתה ומניחה, ומתחיל לכתוב בשיטה שתחתיה כנגד הנחה של שיטה העליונה, וזו היא סדורה. זה מצא רבינו תם בסידור קדמונים. ובמסכת סופרים מצא: איזו היא פתוחה — כל שלא התחיל בראש השיטה, ואיזו היא סתומה — כל שהניח באמצע שיטה. וכמה יניח בראש שיטה ויהא נקראת פתוחה — כדי לכתוב שם של שלש אותיות. גמר כל הפרשה בסוף הדף (רשייר) (ישייר) שיטה אחת מלמעלה, ואם שייר מלמטה כדי לכתוב שם של שלש אותיות מתחיל מלמעלה. ועוד בירושלמי בפרק קמא דמגילה קאמר בהדיא דפתוחה מראשה — פתוחה. מתוך כל הני קשה אמנהג דידן, דשבקינן חלק בראש שיטה ואחר כך מתחילין "והיה אם שמוע", והתלמוד קאמר דהאידנא נהוג עלמא בסתומות! ושמא סמכינן אההיא דירושלמי דפליג אתלמודא דידן, דמסקינן הכא כי אמר רב אריוח ולא אפתוחות, והתם פסיק רב בהדיא כמאן דאמר פתוחות. והכי איתא התם: מזוזה אית תנא תני פתוחות ואית תנא תני סתומות. שמואל בר שילת בשם רב: הלכה כדברי מי שאומר פתוחה, שאין זה מקומה.

וְעוֹשֶׂה רֵיוַח מִלְמַעְלָה וְרֵיוַח מִלְמַטָּה, וְעוֹשֶׂה פָּרָשִׁיּוֹתֶיהָ פְּתוּחוֹת. אָמַרְתִּי לוֹ: רַבִּי, מַה טַּעַם? אָמַר לִי: הוֹאִיל וְאֵין סְמוּכוֹת מִן הַתּוֹרָה; וְאָמַר רַב חֲנַנְאֵל אָמַר רַב: הַלָּכָה כְּרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר, מַאי לָאו אַפְּתוּחוֹת? - לָא, אֲרֵיוַח. וְכַמָּה רֵיוַח? אָמַר רַב מְנַשְּׁיָא בַּר יַעֲקֹב, וְאָמְרִי לָהּ אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר יַעֲקֹב: כְּמִלְא אַטְבָּא דְּסִיפְרֵי. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי לְרַב יוֹסֵף: וְאַתְּ לָא תִּסְבְּרָא דְּכִי אָמַר רַב אֲרֵיוַח? וְהָא רַב אִית לֵיהּ מְנָהֲנָא, וְהָאִידָּנָא נָהוּג עָלְמָא בִּסְתוּמוֹת; דְּאָמַר רַבָּה אָמַר רַב כָּהֲנָא אָמַר רַב: אִם יָבֹא אֵלִיָּהוּ וְיֹאמַר חוֹלְצִין בְּמִנְעָל - שׁוֹמְעִין לוֹ, אֵין חוֹלְצִין בְּסַנְדָּל - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, שֶׁכְּבָר נָהֲגוּ הָעָם בְּסַנְדָּל. וְרַב יוֹסֵף אָמַר רַב כָּהֲנָא אָמַר רַב: אִם יָבֹא אֵלִיָּהוּ וְיֹאמַר אֵין חוֹלְצִין בְּמִנְעָל - שׁוֹמְעִין לוֹ, אֵין חוֹלְצִין בְּסַנְדָּל - אֵין שׁוֹמְעִין לוֹ, שֶׁכְּבָר נָהֲגוּ הָעָם בְּסַנְדָּל; וְאָמְרִינַן: מַאי בֵּינַיְיהוּ? מִנְעָל לְכַתְּחִילָּה אֵיפָא בֵּינַיְיהוּ! אֶלָּא לָאו שְׁמַע מִינָּה אֲרֵיוַח, שְׁמַע מִינָּה. רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק אָמַר: מִצְוָה לַעֲשׂוֹתָן סְתוּמוֹת, וְאִי עֲבַדִינְהוּ פְּתוּחוֹת - שַׁפִּיר דָּמֵי, וּמַאי פְּתוּחוֹת דְּקָאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר - אַף פְּתוּחוֹת. לֵימָא מְסַיַּיע לֵיהּ: בַּיּוֹצֵא בּוֹ, סֵפֶר תּוֹרָה שֶׁנִּפְלָה וּתְפִילִּין שֶׁנִּפְלוּ אֵין עוֹשִׂין מֵהֶן מְזוּזָה, לְפִי שֶׁאֵין מוֹרִידִין מִקְּדוּשָּׁה חֲמוּרָה לְקְדוּשָּׁה קַלָּה; הָא מוֹרִידִין - עוֹשִׂין, אַמַּאי? הָכָא סְתוּמוֹת וְהָכָא פְּתוּחוֹת! - דִּילְמָא לְהַשְׁלִים. הָא מוֹרִידִין - עוֹשִׂין? וְהָתַנְיָא: הַלָּכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי - תְּפִילִּין עַל הַקְּלָף וּמְזוּזָה עַל הַדּוֹכְסוֹסְטוֹס; קְלָף בְּמִקּוֹם בָּשָׂר, דּוֹכְסוֹסְטוֹס בְּמִקּוֹם שַׁעֲרוֹת! - לְמִצְוָה. - וְהָתַנְיָא: שִׁינָּה - פָּסוּל! - בְּתְפִילִּין. - וְהָתַנְיָא: שִׁינָּה בֵּין בָּזֶה וּבֵין בָּזֶה - פָּסוּל! - אִידִי וְאִידִי בִּתְפִילִּין, וְהָא דִּכְתִבִינְהוּ אַקְּלָף בְּמִקּוֹם שַׁעֲרוֹת, וְהָא דִּכְתִבִינְהוּ

פתוחה מראשה — פתוחה, פתוחה מסופה — פתוחה, פתוחה מכאן ומכאן — סתומה. ודבר תימה הוא, דלפי הירושלמי משמע לכאורה דאם מסיים פרשה באמצע שיטה ואחר כך מתחיל לכתוב באמצע שיטה שתחתיה, שזו היא נקראת סתומה, ואיך יתכן זה? מי גרע מפתוחה מראשה לחוד או פתוחה מסופה לחוד? ונראה לפרש: דקאי לפרושי מילתיה דרב, דהא דאמר הלכה כדברי מי שאמר פתוחה — כגון שיעשה פתוחה מראשה, או פתוחה מסופה, או פתוחה באמצע ומכאן ומכאן סתומה. והאי "מכאן ומכאן" דקאמר אסתומה דבתר הכי קאי, ולא אפתוחה דקמיה, דההיא פתוחה באמצע איקרי. ואף על גב דבעלמא מקרי סתומה, כי האי גונא לא חיישינן גבי מזוזה, דכיון דטעם משום דאין זה מקומה. ומתיישב בכך דלא קשיא ההיא דירושלמי אתלמוד שלנו אליבא דרב. מפי רבי. **מנעל** לכתחילה איכא בינייהו — אף על גב דקיימא לן (בבא בתרא קיד, ב) רבה ורב יוסף — הלכה כרבה, בר משדה ענין ומחצה, ולרבה אין חולצין במנעל לכתחילה, עבשיו נוהגין לחלוץ במנעל לפי שאין אנו בקיאין בסנדל. אי נמי, במילתא דקאמרי משמיה דאחריני אפשר דהלכה כרב יוסף. מפי רבי. **דילמא** להשלים — פירש בקונטרס: שאם חסרה מזוזה שיטה אחת, אי לאו דאין מורידין, היו נוטלין שיטה אחת מספר תורה ותופרין במזוזה. והא דאמרינן בירושלמי בפרק קמא דמגילה, דתפילין ומזוזות אין נכתבין אלא על עור אחד — ההיא בשלא תפר העורות זה בזה. ויש עוד לפרש: להשלים — כגון דפרשת "שמע" בסוף עמוד, והוסיף פרשת "והיה אם שמוע" בגליון שלמטה. או פרשת "והיה אם שמוע" בתחלת עמוד, והוסיף "שמע" בגיליון שלמעלה. מפי רבי. **הא** מורידין עושין — אף על גב דנוהגין בתפילין של יד ארבע שיטין, ובשל ראש שבע שיטין, ובמזוזה עשרים וחמש שיטין, אם שינה לא פסול. מפי רבי. **תפילין** על הקלף מזוזה על דוכסוסטוס — ושניהן פסולין אגויל, וספר תורה כשירה אגויל, כדמוכח בפרק "המוציא יין" (שבת עט, ב). ותימה: דלא חשיב ליה בהדי "אין בין ספרים לתפילין ומזוזות" בפרק קמא דמגילה (ח, ב)! ויש לפרש: דלא איירי בדבר שכתובין בו, כדאשכחן (שם ז, ב) גבי "אין בין שבת ליום הכיפורים" דלא חשיב אכילה, וגבי "אין בין יום טוב לשבת" דלא חשיב סקילה. אי נמי, משום דתפילין ומזוזות לאו מחד טעמא מיפסלן אגויל. ולא דמו לאשורית דהוי מחד טעמא, משום דכתיב "והיו". מפי רבי. **אידי** ואידי בתפילין הא דכתבינהו אקלף במקום שיער והא דכתבינהו אדוכסוסטוס במקום בשר — פירוש: אף במקום בשר, והוא הדין במקום שיער, דלא הכשיר תפילין אלא על הקלף. ונקשה, דלא משני "אלא אידי ואידי במזוזה", והוי השתא שינה בזה ובזה מענין אחד, דמזוזה כשירה אשניהם, ולא מיפסל כלל אלא מחמת שינוי מקום. דלמאי דמוקי לה אתפילין מיפסלי אדוכסוסטוס מתרי טעמי, חדא — דדינם אקלף, וחדא — דדין דוכסוסטוס אשיער, והוא שינה וכתב במקום בשר. וכענין זה קשה בפרק "המוציא יין" (שבת עט, ב) דמשני התם איפכא: אידי ואידי אמזוזה, גבי הא דאמר רבא התם: דוכסוסטוס הרי הוא כקלף וכותבין עליו תפילין. והא תניא: תפילין על הקלף ומזוזה על דוכסוסטוס! למצוה. והא תניא: שינה בזה ובזה פסול! אידי ואידי אמזוזה, הא דכתב אקלף במקום שיער, והא דכתב אדוכסוסטוס במקום בשר. והשתא קשיא, דהוה ליה לשנויי: אידי ואידי אתפילין, דכשירין אשניהם, והוי שינוייא מענין אחד בענין שפירש כאן! ופירש שם הרב רבינו יוסף, דמדלא תירץ כן נראה דתפילין אם שינה לכתוב בקלף במקום שיער — לא פסל, כמו שלא פסל אם שינה ממצותן וכתב אדוכסוסטוס. ובענין זה נוכל לתרץ בשמעתין, דלכך לא תירץ אידי ואידי אמזוזה, דכיון דכשירה כששינה מצוותה וכתבה אקלף — הוא הדין דכשירה כשכתבה אדוכסוסטוס במקום בשר. ועוד יש לתרץ, דלא הוי מצי לשנויי הכא: אידי ואידי אמזוזה, דכל כמה דלא אשמעינן דמזוזה כשירה משניהם — לא שייך למיתני: שינה בזה ובזה פסול. אבל כל דין תפילין כבר אשמעינן. ובענין זה יש לתרץ בפרק "המוציא יין" (שם). מפי רבי.

הא מורידין עושין והא בעיא שרטוט — ואם תאמר: דילמא במשרטטי! ויש לומר: דלא היו רגילין לשרטט ספר תורה ותפילין, כיון דלא בעו שרטוט, כדאמרינן בירושלמי בפרק קמא דשבת: כל הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט, ובסדר רב עמרם מביאו. והא דאמרינן בסוף פרק קמא דמגילה (טז, ב): "דברי שלום ואמת" — מלמד שצריכה שרטוט באמיתה של תורה — לא כמו שפירש שם בקונטרס דמיירי בספר תורה ממש, אלא במזוזה קאמר, שהיא אמיתה של תורה, שיש בה מלכות שמים, ובדמוכח הכא דמזוזה בעיא שירטוט. ותדע, דאי בספר תורה כפירוש הקונטרס, היה לו לדרוש מדנקראת ספר, כדדרשינן התם דרשא אחריתי מדנקראת ספר. ומיהו יש לומר, דאי מדנקראת ספר הוה ליה לאשכוחי חד עניינא דלא ליבעי שרטוט, כיון דנקראת כמו כן איגרת, כדאמרינן נמי (מגילה יט, א) לענין תפירה דלא צריך לתופרה כולה בגידין. ובירושלמי משמע כפירוש הקונטרס, דמספר תורה עצמה יליף, דקאמר התם: נאמר כאן "דברי שלום ואמת" ונאמר להלן "אמת קנה ואל תמכור", מה להלן צריך שרטוט אף כאן צריך שרטוט, משמע דאיירי בכל התורה כולה, דאכל התורה כולה כתיבה קרא. ואמר רבינו תם: דספר תורה בעי שרטוט משום (שמות טו) "זה אלי ואנוהו", אבל תפילין דמכוסין בעור לא בעו שרטוט, דלא שייך בהו נוי. וקצת תימה: דבסמוך ילפינן מזוזה מספר תורה בגזרה שוה כתיבה כתיבה לענין כתיבת אגרת, ואמאי לא ילפינן מינה ספר תורה ממזוזה לענין שירטוט? וכי תימא: לענין כתיבה לא ילפינן — הא לקמן בעי למילף לענין כתיבה על האבנים! ומהא דאמרינן במסכת סופרים (פרק א): מסרגלין בקנים וכותבין בדיו, עוד נמי אמרינן התם דכל יריעה שאינה מסורגלת פסולה — משם אין ראיה, דדילמא בשרטוט עליון איירי, דאי אפשר לכתוב שלש תיבות או ארבע בלא שרטוט, כדתניא בפרק קמא דגיטין (ו, ב), אבל שרטוט בין שיטה לשיטה אפשר דלא בעיא. ומה(א אמר) שנהגין לכתוב באגרות שלומים ארבע וחמש תיבות מן הפסוק בלא שרטוט — משום דלא אסרו אלא דוקא שכותב הפסוק לדרשא, כי ההוא עובדא דרבי אביתר דגיטין, אבל מה שאדם כותב באגרת מן הפסוק לדבר צחות שרי בלא שרטוט. ומיהו משמע בירושלמי דאסור בכל ענין, שאפילו באגרת שלומים היו מהפכים הפסוק ולא היו כותבים אותו בכתבו,

דְּכָתְבִינְהוּ אַדּוּכְסוּסְטוֹס בְּמָקוֹם בָּשָׂר. וְאִיבָּעֵית אֵימָא: שִׁינָּה בָּזֶה וּבָזֶה תַּנָּאֵי הִיא, דְּתַנְיָא: שִׁינָּה בָּזֶה וּבָזֶה - פָּסוּל, רַבִּי [אַחָא מַכְשִׁיר מְשׁוּם רַבִּי] אַחַאי בְּרַבִּי חֲנִינָא, וְאָמְרִי לָהּ: מְשֻׁמְּיהּ דְּרַבִּי עֲקִיבָא בְּרַבִּי חֲנִינָא. הָא מוֹרִידִין - עוֹשִׂין? וְהָא בָּעֲיָא שִׁרְטוּט! דְּאָמַר רַב מַנְיוּמֵי בַּר חִלְקִיָּה אָמַר רַב חָמָא בַּר גּוּרְיָא אָמַר רַב: כָּל מְזוּזָה שֶׁאֵינָהּ מְשׁוֹרְטֶטֶת - פְּסוּלָה, וְרַב מְנַיְמִין בַּר חִלְקִיָּה דְּיָדֵיהּ אָמַר: שִׁרְטוּט שֶׁל מְזוּזָה - הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי! - תַּנָּאֵי הִיא; דְּתַנְיָא, רַבִּי יִרְמְיָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבֵּינוּ: תְּפִילִּין וּמְזוּזוֹת נִכְתָּבוֹת שֶׁלֹּא מִן הַכְּתָב, וְאֵין צְרִיכוֹת שִׁירְטוּט. וְהֵילְכְתָא: תְּפִילִּין לָא בָּעֵי שִׁרְטוּט, וּמְזוּזָה בָּעֲיָא שִׁרְטוּט, וְאִידִי וְאִידִי נִכְתָּבוֹת שֶׁלֹּא מִן הַכְּתָב; מַאי טַעְמָא? מִיגְרַם גְּרִיסִין. אָמַר רַב חֶלְבּוֹ: אֲנָא חֲזִיתֵיהּ לְרַב הוּנָא דַּהֲוָה יָתֵיב אַפּוּרְיָא דְּסֵפֶר תּוֹרָה עָלֶיהָ, וְכַף לְכַדָּא אַאַרְעָא וְאַנַּח עָלֶיהָ סֵפֶר תּוֹרָה, וַהֲדַר יָתֵיב בַּמִּיטָּה; קָסָבַר: אָסוּר לֵישֵׁב עַל גַּבֵּי מִיטָּה שֶׁסֵּפֶר תּוֹרָה מוּנָּח עָלֶיהָ. וּפְלִיגָא דְּרַבָּה בַּר בַּר חָנָה, דְּאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מוּתָּר לֵישֵׁב עַל גַּבֵּי מִיטָּה שֶׁסֵּפֶר תּוֹרָה מוּנָּח עָלֶיהָ, וְאִם לְחָשֵׁךְ אָדָם לוֹמַר: מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי אֶלְעָזָר שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב עַל הַמִּיטָּה וְנִזְקַר שֶׁסֵּפֶר תּוֹרָה מוּנָּח עָלֶיהָ, וְנִשְׁמַט וְיָשַׁב עַל גַּבֵּי קַרְקַע, וְדוֹמֶה כְּמִי שֶׁהִכִּישׁוֹ נָחָשׁ - הָתָם סֵפֶר תּוֹרָה עַל גַּבֵּי קַרְקַע הֲוָה. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: כְּתָבָהּ אוֹתִיּוֹת - פְּסוּלָה; מַאי טַעְמָא? אָתְיָא כְּתִיבָה כְּתִיבָה מִסֵּפֶר. וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: תְּלָאָהּ בְּמַקֵּל - פְּסוּלָה; מַאי טַעְמָא? "בִּשְׁעָרִיךְ" בָּעֵינַן. תַּנְיָא נַמִּי הָכִי: תְּלָאָהּ בְּמַקֵּל אוֹ שֶׁהִנִּיחָהּ אַחַר הַדֶּלֶת - סַכָּנָה וְאֵין בָּהּ מִצְוָה. שֶׁל בֵּית מוֹנְבַז הַמֶּלֶךְ הָיוּ עוֹשִׂין בְּפוּנְדְּקוֹתֵיהֶן בֵּן, וְכֵן לִמְזוּזָה. וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: מִצְוָה לְהַנִּיחָהּ בְּתוֹךְ חֲלָלוֹ שֶׁל פֶּתַח. פְּשִׁיטָא, "בִּשְׁעָרִיךְ" אָמַר רַחֲמָנָא! - סָלְקָא דַּעְתָּךְ אָמִינָא, הוֹאִיל וְאָמַר רָבָא: מִצְוָה לְהַנִּיחָהּ

בטפח

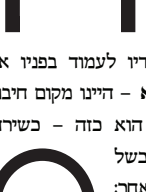
דאם כתבן אדוכסוסטוס פסול, אבל מזוזה אקלף שפיר דמי. **והא בעיא שרטוט** – כדמפרש לקמן, ובתפילין לא אשכחן דבעי שרטוט! **מגרם גריסין** – רהוטים הם בפי כל אדם ואין טועין בהם, הילכך אין צריך להעתיקם מספר אחר. **כף כרא אארעא** – כפה כד על הארץ. **והניח ספר תורה עליו** – לפי שהיה ספר תורה מונח על ראשה, והיה רוצה לישב על המיטה. **ונדמה לו** – מרוב צער כמי שהכישו נחש. **על גבי קרקע** – היה ספר תורה מושלך, דאיכא בזיונא יתירא, לכך נצטער. **כתבה אינרת** – בלא שרטוט, ולא דקדק בחסרות ויתרות, כאיגרת בעלמא. **כתיבה כתיבה** – "וכתבתם על מזוזות" "וכתב לה ספר כריתות". אי נמי, "כתוב זאת זכרון בספר", מה ספר בעי דקדוק – אף מזוזה בעיא דקדוק. **תלאה** – למזוזה על הפתח במקל. **שהניחה אחורי הדלת** – שקבעה בכותל אחורי הדלת. **סכנה** – מן המזיקים, שאין הבית משתמר בה עד שיקבענה בצורת הפתח כהילכתה. **היו עושין בפונדקותיהן כן** – פונדק היינו בית שלנין בו עוברי דרכים בדרך, ואין חייבין במזוזה, דלאו דירת קבע הוא, כדתניא לקמן ב"התכלת" [מד, א]: הדר בפונדקי בארץ ישראל כל שלשים יום פטור מן המזוזה. ושל בית מונבז המלך, כשהיו מהלכים בדרך נושאין מזוזות עמהם ותולין אותן בפונדק במקל עד הבקר זכר למזוזה, לפי שלא היו דרין לעולם דירת קבע, אלא הולך היה מעיר לעיר במלכותו. **בתוך חלל הפתח** – ולא מבחוץ. **פשיטא כשעריך כתיב** – דהיינו מקום סגירת השער.

בטפח

דקאמרינן בפרק שלישי דמגילה: מהו מיכתב תרתין תלת מילין מן הפסוק? מר עוקבא שלח לריש גלותא דהוה דמיך וקאי: "בזימרי ישראל אל תשמח (ישראל אל) בעמים [אל] גיל". וחולק על התלמוד שלנו דקאמר בגיטין (ז, א) דשירטט וכתב ליה. רבי זעירא כתב: "ולא זכר יואש המלך", ולא כתב כדכתיב "המלך יואש". רבי ירמיה שלח כתב לרבי יודן: "לשנוא את אהוביך ולאהוב את שונאיך". שלח רבי אבהו: "אבד תמר תמרורים בתמרוריה היא עומדת ובקשנו למתקה ולשוא צרף צרוף" (ירמיה ו). רבי מנא שלח כתב לרבי אושעיא בר שמאי: "ראשיתך מצער היה ואחריתך מאד תשגיא" (איוב ח). מפי רבי. **אסור** לישב על גבי מטה שספר תורה מונח עליה — בירושלמי בפרק "מי שמתו" אמרינן: תיבה שהיא מליאה ספרים נותנה לראש המטה ואינו נותנה למרגלות המטה. רבי אבין בשם רב הונא: והוא שתהא מטה גבוהה עשרה טפחים, ולא יהו רגלי המטה נוגעין בתיבה. עוד קאמר: לא ישב אדם על גבי ספסל שספר תורה מונח עליה, ומעשה ברבי אליעזר כר'. אם היה נתון על גבי דבר אחר מותר. עד כמה? רבי אבא בשם רב הונא: טפח, רבי ירמיה בשם רבי זירא: כל שהוא. **דאמר** רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן מותר לישב על גבי מטה שספר תורה מונח עליה — נראה דהלכה כרבי יוחנן לגבי רב הונא, דאפילו לגיבי רב רביה הלכה כמותו, כדאמר (ביצה ד, א). ותלמידי דרב הונא לא סברי כוותיה, דבעי לאותובי ספר תורה אפורייה בפרק בתרא דמועד קטן (כה, א). מפי רבי. **כתבה** אגרת פסולה מאי טעמא אתיא כתיבה כתיבה מספר — פירש בקונטרס: איגרת — בלא שרטוט. ונקשה: דלעיל אמרינן שרטוט של מזוזה הלכה למשה מסיני, והכא יליף כתיבה כתיבה! ומפרש רבינו תם: אגרת — מקרא ולא מסורת, שלא דקדק בחסירות ויתירות אלא כאגרת בעלמא. והא דיליף כתיבה כתיבה — לא כמו שפירש בקונטרס מ"וכתב לה ספר כריתות", דכמה חסירות ויתירות יש בגט, "דיתיהווייהיי" "דיתיצביין" חמשה חמשה יודין, וגם חסירות כגון "למהך", ושרטוט נמי אשכחן דבעי בגט. ועוד, מ"ספר" הכתוב בגט לאו למעוטי אגרת, דלספירת דברים הוא דאתא, כדאמרינן בגיטין (כא, ב). ומיהו, בפרק שני דגיטין (כ, ב) דאמרינן ד"ספר" דגט אתא למעוטי שנים ושלשה ספרים, והוא הדין דנמעט נמי כתבו אגרת, כמו בפרק שני דסוטה (יז, ב) דדרשינן תרווייהו מ"ספר". ועוד יש לפרש, דיליף הכא מסוטה, דממעטינן בפרק שני דסוטה כתבה איגרת מדכתיב "בספר". ובפירוש הקונטרס לשון אחר, דיליף מ"כתוב זאת זכרון". וצריך עיון, אמאי לא ילפינן ליה גט כתיבה כתיבה דליפסול בחכי (או) מדכתיב ביה "ספר"! ואין לפרש אגרת רוצה לומר בעמודים קצרים שאינם רחבים כשלש פעמים "למשפחותיכם", כדאמר לעיל (ל, א): ולא ירבה בדפין שנראה כאגרת, דהא אמרינן לעיל: מזוזה שעשאה שתים שלש ואחת כשירה. ואף על פי שפירשתי שצריך לדקדק בחסירות ויתירות, אין להקשות מהא דתנן בפרק "השואל" (בבא מציעא קא, ב) דמשכיר חייב בכל דבר שהוא מעשה אומן, ומשמע בגמרא דשוכר חייב במזוזה דחובת הדר היא, דהתם לא מיירי אלא בבנייני הבית. ומקום מזוזה נמי דהוי על השוכר, כדאמר התם משום דלא מעשה אומן הוא דאיפשר בגובתא דקניא, היינו מעשה שהוא בגוף הבית עצמו. מפי רבי. **סכנה** ואין בה מצוה — פירש בקונטרס: כיון דעשאה שלא כהילכתה אין הבית משתמר מפני המזיקין. וקשה לרבינו תם: דאם כן הוה ליה למימר הכי: אבל העשויה שלא כהילכתה! ונראה: דתלאה במקל נוקף בה ראשו, דלאו אדעתיה. וכן אחורי הדלת, רגילה להיות בולטת ומכה בה ראשו. והא דאמר בפרק "השואל" (בבא מציעא קב, א): אפשר בגובתא דקניא, ופירש שם בקונטרס דתלי ליה בגובתא דקניא חלול — לא תלי ממש קאמר. מפי רבי.

כתבה

בטפח הסמוך לרשות הרבים – (כדאמר לקמן דקדים פגע במצוה) אם היה עובי החלל ארבעה טפחים או חמשה, כגון חומת אבנים – יניחנה בחלל טפח הסמוך לרשות הרבים, כדאמר לקמן דקדים פגע במצוה כי אתי לביתיה. **כמה דמרחיק** – מן הבית טפי מעלי, ויניחנה מבחוץ, קא משמע לן. **על שני דפין** – חציה בדף זה וחציה בדף זה. **בשני סיפין** – בשני מזוזות של פתח. **ראויה לשני סיפין** – שהניח גויל חלק בין דף לדף, וראוין לחלק לשתים, חציה כאן וחציה כאן. **אבקתא** – אותו חור שבאיסקופה שציר הדלת סובב בו. **היכי דמי** – האי "הלך אחר היכר ציר" דרב יהודה. **כגון פתחא דתרי בתי בי נגרי וכי נשי** – אדם שחולק ביתו, חציו להילוך אנשים המחזרין בביתו, וחציו לאשתו לעשות מלאכתה בהצנע, ויש פתח בין זו לזו ופתח לכל בית לרשות הרבים. ואמרינן לקמן (מנחות לד, א): מזוזה דרך ימין לביאה ולא ליציאה, והכא בפתח שבין זו לזו לא ידעינן הי ליחשוב ביאה והי ליחשוב יציאה, אי יציאה מהאי להאי ואי מהאי להאי. אלא הלך אחר חור שבסף שציר הדלת סובב בו, ההוא צד שהחור בו חשיב בית, ודרך ימין כשנבנסין בו נותנין מזוזה. **תלי דשי ברישא** – העמיד הסיפא בבנין תחלה ואחר כך קבעינהו המזוזות. דגמרינן מציצית דכתיב בה "תעשה" – ולא מן העשוי, ואי קבענא תחילה המזוזה בסיפא והדר הסיפא בבנין – הוה ליה עשוי המזוזה קודם שתבא לידי מצוה. **עשאה כמין נגר** – שקבעה ותחבה בסף כנגר שתוחבין הנגרין בכותל כזה: **פסולה** – דמצותה לתתה באורך בסף כזה – **נגר** = קבליא. **ההוא פתחא דעייל ביה רבי לבי מדרשא** – פתח קטן היה לו לרבי אצל מקומו, ונכנס ויצא בו כדי שלא יטריח תלמידיו לעמוד בפניו אם יעבור לפניהם. **איסתוירא** – היינו מקום חיבור השוק והרגל, ומעומד הוא כזה – כשירה. **עבידא כסיכתא** – נגר בשל אומנים כזה: פסול. לשון אחר: איסתוירא – כי היכי דמקום חיבור השוק והרגל הוי השוק זקוף מלמעלה והרגל שוכב כזה: כך הניחה למזוזה כשירה, הואיל וראשה אחד זקוף. **רגיל הוה** – רוב הנכנסין לבית המדרש באותו פתח. **הלך אחר הרגיל** – אם יש שני פתחים לחדר אחד, באותו פתח שרגיל לצאת ולבא יותר יניח המזוזה. **בתחילת שליש העליון** – ימדוד מלמטה שני שלישי הפתח, ולכשיכנס לתחילת שליש העליון יתן המזוזה. **מה קשירת תפילין בגובה הראש** – כדאמרינן בהאי פירקא (מנחות לז, א) מקום שמוחו של תינוק רופס. **אף נתינת מזוזה בגובה הפתח** – ומשמע: סמוך לתקרת הפתח יניחנה, ולא כשמואל דאמר: בתחילת שליש העליון מלמטה למעלה. [מכאן שייך לעמוד ב] **להרחיקה** – כלומר, יותר משליש לא ירחיקנה מן התקרה, ולעולם כרבי יוסי. **מצוה בטפח הסמוך כו'** – פירשתי למעלה.

דתניטריה

בַּטֶּפַח הַסָּמוּךְ לִרְשׁוּת הָרַבִּים, כְּמָה דְּמַרְחַק מְעַלֵּי, קָא מַשְׁמַע לָן. וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: בְּתָבָה עַל שְׁנֵי דַפִּין - פְּסוּלָה. מֵיתִיבִי: בְּתָבָה עַל שְׁנֵי דַפִּין וְהִנִּיחָהּ בִּשְׁנֵי סִיפִּין - פְּסוּלָה; הָא בְּסַף אֶחָד - כְּשֵׁרָה! - רְאוּיָה לִשְׁנֵי סִיפִּין קָאָמַר. וְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל: בְּמִזוּזָה הַלֵּךְ אַחַר הֵיכֵּר צִיר. מַאי הֵיכֵּר צִיר? אֲמַר רַב אַדָּא: אַבַּקְתָּא. הֵיכִי דָּמֵי? כְּגוֹן פִּיתְחָא דִּבְיַן תְּרֵי בָּתֵּי, בֵּין בֵּי גַּבְרֵי לְבֵי נָשֵׁי. רֵישׁ גָּלוּתָא בְּנָא בֵּיתָא, אֲמַר לֵיהּ לְרַב נַחְמָן: קְבַע לִי מְזוּזָתָא, אֲמַר רַב נַחְמָן: תְּלֵי דָּשֵׁי בְּרֵישָׁא. אָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: עֲשָׂאָהּ כְּמִין נֶגֶר - פְּסוּלָה. אִינִי? וְהָא כִּי אֲתָא רַב יִצְחָק בַּר יוֹסֵף אֲמַר: כּוּלְּהוּ מְזוּזָתָא דְּבֵי רַבִּי כְּמִין נֶגֶר הֲווּ עֲבִידָן, וְהַהִיא פִּיתְחָא דְּעָיֵיל בֵּיהּ רַבִּי לְבֵי מִדְרְשָׁא לָא הֲוָה לָהּ מְזוּזָה! - לָא קַשְׁיָא: הָא דַּעֲבִידָא כְּסִיכְתָּא, הָא דַּעֲבִידָא כְּאִיסְתְּוִירָא. - אִינִי? וְהָא הַהוּא פִּיתְחָא דַּהֲוָה עָיֵיל בָּהּ רַב הוּנָא לְבֵי מִדְרְשָׁא וַהֲוָיָא לָהּ מְזוּזָה! - הַהוּא רָגִיל הֲוָה, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: בְּמִזוּזָה הַלֵּךְ אַחַר הָרָגִיל. אָמַר רַבִּי זֵירָא אָמַר רַב מַתָּנָא אָמַר שְׁמוּאֵל: מִצָּוָה לְהַנִּיחָהּ בִּתְחִלַּת שְׁלִישׁ הָעֶלְיוֹן, וְרַב הוּנָא אָמַר: מַגְבִּיהַּ מִן הַקַּרְקַע טֶפַח, וּמֵרְחִיק מִן הַקּוֹרָה טֶפַח, וְכָל הַפֶּתַח כּוּלּוֹ כָּשֵׁר לִמְזוּזָה. מֵיתִיבִי: מַגְבִּיהַּ מִן הַקַּרְקַע טֶפַח, וּמֵרְחִיק מִן הַקּוֹרָה טֶפַח, וְכָל הַפֶּתַח כּוּלּוֹ כָּשֵׁר לִמְזוּזָה, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה; רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: "וּקְשַׁרְתָּם... וּכְתַבְתָּם", מַה קְּשִׁירָה בְּגוֹבַהּ - אַף כְּתִיבָה בְּגוֹבַהּ. בִּשְׁלָמָא לְרַב הוּנָא - הוּא דְּאָמַר כְּרַבִּי יְהוּדָה, אֶלָּא לִשְׁמוּאֵל דְּאָמַר כְּמַאן? לָא כְּרַבִּי יְהוּדָה וְלָא כְּרַבִּי יוֹסֵי! אֲמַר רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב נָתָן: לְעוֹלָם כְּרַבִּי יוֹסֵי, ומאי

בתבה על שני דפין פסולה — פירש בקונטרס: שהניח גויל חלק בין לדף. ולפירושו יש ליישב בדוחק הניחו בשני סיפין. אלא: על שני דפין — בשתי חתיכות קאמר, כי ההיא דפרק שני דסוטה (יח, א) דאמר: בשני דפין פסולה, ספר אחד אמר רחמנא ולא שנים. והיינו בשתי חתיכות, דומיא דגט בפרק שני דגיטין (כ, ב) דבעי רבא: בין שיטה לשיטה בין תיבה לתיבה, מהו? ופריך: תיפוק לי דספר אחד אמר רחמנא ולא שנים ושלשה ספרים! ומשני: לא צריכא דמעורה. ועל כרחיך לא מיפסיל לגט בשני דפין בחתיכה אחת, דהא אמרינן בפרק בתרא דגיטין (פז, ב): שייר מקצת הגט וכתבו בדף השני כשר, ולא אמרינן דהוי כשני ספרים ופסול. ויש לדחות, משום דגבי גט כתוב "ספר", אבל בסוטה כתוב "בספר", דמשמע: בספר המבורר ומיוחד, למעוטי שני דפין אפילו בחתיכה אחת. ובירושלמי משמע דבשני עורות פסולה, דפריך, ולמה לא תנינן: שהספרים נכתבין בשני עורות, והתפילין ומזוזות אין נכתבין אלא בעור אחד. מפי רבי.

תלי דשא ברישא — פירש בקונטרס: העמיד הסיפין תחילה, שאם לא כן הוה ליה תעשה ולא מן העשוי. וקשה, דהוה ליה למימר: קבע סיפי ברישא! ועוד, לקמן הוה ליה לאיתנויי, גבי לא שנו אלא שהעמיד ולבסוף חתך כו'! ונראה לפרש דהאי ביתא דבנה ריש גלותא היינו כגון פיתחא בין גברי לבין נשי דסליק מינה, ומשום היכר ציר קאמר ליה תלי דשא ברישא. **הא** דעבידא כסיכתא הא דעבידא באיסתוירא — פירש בקונטרס: דסיכתא פסולה — שתחובה בסף כנגר שתוחבים בכותל. איסתוירא — מקום חיבור השוק והרגל, ומעומד הוא — כשירה. והשתא בין מעומד בין מושכב תרווייהו מיקריין "במין נגר". וקשיא לרבינו תם: דמעומד לאו דרך כבוד הוא, וקבורת חמור קרי ליה ב"המוכר פירות" (בבא בתרא קא, א). וספר תורה ולוחות שבארון מושכב ולא מעומד, כדמשמע בפרק קמא דבבא בתרא (יד, א) אף על פי שהיו יכולין להניחו מעומד, דארון רומו כרחבו. ועוד, אמרינן בסמוך: העמיד לה מלבן של קנים — חותך שפופרת ומניחה, ואי מעומד — יניחנה באחת מן הקנים של מלבן! ועל כן פירש רבינו תם: כי סיכתא — מעומד כיתידות המשכן הנועצות בארץ — פסולה, כאיסתוירא הנתון בשוק לרחבה, בלעז קבילי"א — כשרה. ומיהו, בפרק "מצות חליצה" (יבמות קג, א) דאמרינן: האי איסתוירא עד ארעא נחית, על כרחין היינו עצם היורד מן השוק עד הרגל, ולא קבליא. ומיהו, הא דאמר בפרק בתרא דמגילה ירושלמי: צריך שיהא "שמע" שלה רואה את הפתח, אין ראיה לפירוש הקונטרס. דלפירוש רבינו תם יש ליישב, כגון דשיטה אחרונה לצד רשות הרבים היא וראשונה לצד פנים, והופך שמע לצד אויר הפתח. וכן פרשיות של תפילין נמי היה אומר רבינו תם שמניח מושכב ולא מעומד. ומיהו, הא דאמרינן לקמן (לד, ב): כתב על עור אחת והניח בארבע בתים יצא — לא קשיא מידי, דמעומד נמי יש ליישב. וקשה לפירוש רבינו תם מהא דתניא בתוספתא דכלים: שפופרת שחתכה ונתן בה את המזוזה ואחר כך נתנה בכותל, אף על פי שלא כדרך קבלתה — טמאה. נתנה בכותל ואחר כך קבע בה המזוזה, כדרך קבלתה — טמאה, שלא כדרך קבלתה — טהורה. משמע שהשפופרת סתומה מצד אחד, ולפירוש רבינו תם דמפרש: כמין נגר פסולה — מעומד, אבל מיושב בשירה, מאי כדרך קבלתה? ויש ליישב: שהשפופרת פתוחה לאורכה, משני ראשיה סתומה, ושלא כדרך קבלתה היינו דכפאה על פיה. וצריך עיון האי דקאמר: כולהו מזוזתא דבי רבי כמין נגר עבידן, משמע: אבל שאר מזוזתא דעלמא לא עבידא כמין נגר! הלכך נראה, בין לפירוש הקונטרס בין לפירוש רבינו תם, דבאיסתוירא דכשירה — היינו באלבסון, לא שוכב ולא זקוף. אי נמי, כמין נון, מחצה שוכב ומחצה זקוף. וכן פירש בקונטרס בלשון אחר. אבל שאר מזוזתא דעלמא לאו הכי עבידן, אלא לפירוש רבינו תם הויין מיושב, ולפירוש הקונטרס מעומד. ואומר רבינו תם: צא ולמד, דהא מעשה בכל יום בספר תורה עומד על הבימה הכל עומדין, וכששליח ציבור מושיבו הכל יושבין. מפי רבי.

והא ההוא פיתחא דהוה בי רב הונא והויא ליה מזוזה — מתוך הלשון משמע: דווקא פתח הבית שהיה יוצא ממנו לבית המדרש, אבל פתח בית המדרש עצמו לא בעי מזוזה. ובפרק קמא דיומא (יא, ב) איכא פלוגתא, דתניא: יכול יהו בתי כנסיות ובתי מדרשות מטמאין בנגעים? תלמוד לומר "ובא אשר לו הבית" — מי שמיוחד לו בית. ומסיק: הא רבי מאיר הא רבנן, דפליגי לענין מזוזה לבית הכנסת שאין בה דירה לחזן הכנסת. ובמסכת ברכות (מז, א) נמי משמע דהלכה כמאן דפטר, גבי אביי ורבין דהוו אזלי באורחא וכי מטו לבי כנישתא אמר ליה רבין לאביי: ליעול מר, אמר ליה: עד השתא לאו מר אנא? אמר ליה: הכי אמר רבי יוחנן אין מכבדין אלא בפתח שיש בו מזוזה, יש בו מזוזה סלקא דעתך? אלא בפתח הראוי למזוזה. משמע דפתח בית הכנסת פטור. ובירושלמי בפרק שני דמגילה משמע דבי מדרשא דרבי חנינא היה בו מזוזה ומונחת בנגד כתיפותיו של אדם. מפי רבי.

ומאי תחילת שליש העליון דקאמר להרחיקה — שיותר לא ירחיקנה מן התקרה. ובירושלמי משמע בפרק שני דמגילה דכשהפתח גבוה הרבה מניחה כנגד כתפיו. וחולק על התלמוד שלנו. מפי רבי.

דלית להו תקרה — פירוש: מקום שהפתח שוקף שם מלמעלה אינו שוה, אלא האבנים מן הכיפה אבן נכנסת ואבן יוצאת. וכענין זה דלית ליה שיקפי — שאין שם מזוזות, אלא האבנים בולטות כגון שיני חומה. וכעין זה [איתא] בפרק קמא דעירובין (יא, א) גבי סוכה. ומה שפירש הקונטרס לשון אחר: דלית ליה תיקרה — שאין הבית מקורה, קשיא: מי גרע משערי חצירות דחייבין במזוזה, כדאמר פרק קמא דיומא (יא, א)? מפי רבי.

איספלידי דבי מר — סוגיא דשמעתין מוכחא דהיינו אכסדרא, ולא כמו שפירש בקונטרס בפרק קמא דבבא בתרא (ז, א) דהיינו טרקלין נאה. ובערוך פירש דהיינו מערה, כדמתרגמינן (תהלים נג) "בברחו מפני שאול במערה" — באיספלידא. וסוגיא דבבא בתרא קשיא לפירוש הערוך, דמשמע התם שיש באיספלידא כשורי וליבני, ובמערה ליכא כשורי וליבני! ועוד, דקאמרינן התם: מיעקרא איספלידא והשתא אינדרונא, פירוש: לפי שבנה אשיתא אפומא דאיספלידא. ואי איספלידא היינו מערה — אין לך חדר אפל ממערה! מפי רבי.

אכסדרה ומרפסת חייבין במזוזה — וכן משמע בפרק קמא דסוכה (ח, ב) דבית שער חייב במזוזה, גבי שתי סוכות של יוצרים זו לפנים מזו, דפריך: ותיהוי חיצונה בית שער לפנימית ותתחייב במזוזה. ותימה, דבפרק קמא דיומא (יא, א) תניא: יכול שאני מרבה אף בית שער אכסדרה ומרפסת? תלמוד לומר בית כו'! ויש לומר: דהתם מדאורייתא והכא מדרבנן. והרב רבינו יצחק אלפס תירץ דהכא בפתוחה לבית. מפי רבי.

כשהוא

וּמַאי תְּחִילַּת שְׁלִישׁ הָעֶלְיוֹן דְּקָא אָמַר - לְהַרְחִיקָהּ, שֶׁלֹּא לְהַרְחִיקָהּ מִן הַקּוֹרָה שֶׁל מַעְלָה יוֹתֵר מִשְּׁלִישׁ. אָמַר רָבָא: מִצְוָה לְהַנִּיחָהּ בַּפֶּתַח הַפָּמוּךְ לִרְשׁוּת הָרַבִּים. מַאי טַעְמָא? רַבָּנַן אָמְרִי: כְּדֵי שֶׁיִּפָּנַע בַּמְּזוּזָה מִיָּד, רַב חֲנִינָא מִסְפָּרָא אוֹמֵר: כְּדֵי לִהְיוֹת דִּתִינְטַרְיָה. אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: בּוֹא וּרְאֵה שֶׁלֹּא כְּמִדַּת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִדַּת בָּשָׂר וָדָם, מִדַּת בָּשָׂר וָדָם - מֶלֶךְ יוֹשֵׁב מִבִּפְנִים וְעַם מְשַׁמְּרִין אוֹתוֹ מִבַּחוּץ, מִדַּת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֵינוֹ כֵּן, עֲבָדָיו יוֹשְׁבִין מִבִּפְנִים וְהוּא מְשַׁמְּרָן מִבַּחוּץ, שֶׁנֶּאֱמַר: "ה' שׁוֹמְרֶךָ ה' צִלְּךָ עַל יַד יְמִינֶךָ". דָּרַשׁ רַב יוֹסֵף בְּרֵיהּ דְּרָבָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרָבָא: הֶעֱמִיק לָהּ טֶפַח - פְּסוֹלָה. לֵימָא מְסַיְּיעָא לֵיהּ: הִנִּיחָהּ בְּפָצִין אוֹ שֶׁטָּלָה עָלֶיהָ מַלְבֵּן, אִם יֵשׁ שָׁם טֶפַח - צָרִיךְ מְזוּזָה אַחֶרֶת, אִם לָאו - אֵינוֹ צָרִיךְ מְזוּזָה אַחֶרֶת! - כִּי תַּנְיָא הַהִיא, בְּפֶתַח שֶׁאֲחוֹרֵי הַדֶּלֶת. - הָא בְּהֶדְיָא קָתָנֵי לָהּ: פֶּתַח שֶׁאֲחוֹרֵי הַדֶּלֶת, אִם יֵשׁ שָׁם טֶפַח - צָרִיךְ מְזוּזָה אַחֶרֶת, וְאִם לָאו - אֵינוֹ צָרִיךְ מְזוּזָה אַחֶרֶת! - כֵּיצַד קָתָנֵי. תָּנָא: הֶעֱמִיד לָהּ מַלְבֵּן שֶׁל קָנִים, חוֹתֵךְ שְׁפוֹפֶרֶת וּמַנִּיחָהּ. אָמַר רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא שֶׁהֶעֱמִיד וּלְבַסּוֹף חָתַךְ וְהִנִּיחָהּ, אֲבָל חָתַךְ וְהִנִּיחַ וּלְבַסּוֹף הֶעֱמִיד - פְּסוֹלָה, "תַּעֲשֶׂה" - וְלֹא מִן הֶעָשׂוּי. וְאָמַר רָבָא: הָנֵי פִּיתְחֵי שִׁיטָּאֵי פְּטוּרִין מִן הַמְּזוּזָה. מַאי פִּיתְחֵי שִׁימְאֵי? פְּלִיגִי בָּהּ רַב רֵיחוּמִי וְאַבָּא יוֹסֵי, חַד אָמַר: דְּלִית לְהוּ תִּקְרָה, וְחַד אָמַר: דְּלִית לְהוּ שַׁקּוֹפֵי. אָמַר רַבָּה בַּר שֵׁילָא אָמַר רַב חִסְדָּא: אַכְסַדְרָה פְּטוּרָה מִן הַמְּזוּזָה, לְפִי שֶׁאֵין לָהּ פַּצְימִין. - הָא יֵשׁ לָהּ פַּצְימִין - חַיָּיב? לְחִיּוּךְ תִּקְרָה הוּא דַּעֲבִידִי! - הָכִי קָאָמַר: אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לָהּ פַּצְימִין - פְּטוּרָה, שֶׁאֵין עֲשׂוּיִין אֶלָּא לְחִיּוּךְ לַתִּקְרָה. אָמַר אַבָּיֵי: חֲזִינָא לְהוּ לְאִיסְפְּלִידֵי דְּבֵי מָר דְּאִית לְהוּ פַּצְימֵי וְלֵית לְהוּ מְזוּזָתָא, קָסָבַר: לְחִיּוּךְ תִּקְרָה הוּא דַּעֲבִידִי. מֵיתִיבִי: בֵּית שַׁעַר, אַכְסַדְרָה, וּמִרְפֶּסֶת - חַיָּבִין בִּמְזוּזָה! - בְּאַכְסַדְרָה דְּבֵי רַב. - אַכְסַדְרָה דְּבֵי רַב דְּאִינְדְּרוֹנָא מְעַלְּייְתָא הוּא! - בְּאַכְסַדְרָה רוֹמִיתָא. אָמַר רַחֲבָה אָמַר רַב יְהוּדָה: בֵּי הַרְזִיקֵי חַיָּיב בִּשְׁתֵּי מְזוּזוֹת. מַאי בֵּי הַרְזִיקֵי? אָמַר רַב פָּפָּא סָבָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב: בֵּית שַׁעַר הַפָּתוּחַ לְחָצֵר, וּבָתִּים פְּתוּחִין לְבֵית שַׁעַר. תָּנוּ רַבָּנָן: בֵּית שַׁעַר הַפָּתוּחַ לְגִינָּה וּלְקִיטוֹנִית - רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: נִידּוֹן בְּקִיטוֹנִית, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: נִידּוֹן בְּבֵית שַׁעַר. רַב וּשְׁמוּאֵל דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: מְגִינָּה לַבַּיִת כּוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּחַיָּיב, מַאי טַעְמָא? בֵּיאָה דְּבַיִת הִיא, כִּי פְּלִיגִי - מִבַּיִת לַגִּינָּה, מָר סָבַר: קִיטוֹנִית עִיקָּר, וּמָר סָבַר: גִּינָּה עִיקָּר. רָבָה וְרַב יוֹסֵף דְּאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: מִבַּיִת לְגִינָּה דְּכוּלֵּי עָלְמָא לָא פְּלִיגִי דְּפָטוּר, מַאי טַעְמָא? פִּיתְחָא דְּגִינָּה הוּא, כִּי פְּלִיגִי - מִגִּינָּה לַבַּיִת, מָר סָבַר: בֵּיאָה דְּבַיִת הוּא, וּמָר סָבַר: כּוּלָּהּ

אדעתא

בפתח שמן בית שער לבתים, ואחת בפתח שמן החצר לבית שער. נדון בקיטוניות – וצריך מזוזה. נדון **כבית שער** – (באויר) [כאויר], ואין צריך מזוזה. **מגינה לבית** – באותו פתח שבין הגינה לבית שער – דכולי עלמא חייב, דביאת בית שער הוי, אותו שער שבו נכנסין מן הקיטונית [לבית שער כשרוצים ליכנס לגינה, ולהכי קרי ליה מבית לגינה. ולי נראה איפכא מגינה לבית היינו פתח הקיטונית] שהבאים מן הגינה דרך בית שער נכנסין בו לקטוניות – כולי עלמא לא פליגי דחייב. **כי פליגי מבית לגינה** – פתח החיצון שיוצא מבית [שער] לגינה, שהיוצאין מן הבית דרך בית שער יוצאין בו לגינה. **מר סבר עיקר בית שער כו'** – לשם כניסת קיטונית נעשה, והוי כשאר בית שער דעלמא, שחייבין כל פתחיו במזוזה. **ומר סבר עיקר בית שער לגינה נעשה** – ליציאה מקיטונית לגינה, הילכך נדון כאויר ולא כבית שער. (מר סבר הפתח לשם קיטונית עבידא וחייב במזוזה, ומר סבר עיקרו לשם גינה עביד ופטורה). לישנא אחרינא, ועיקר היא: מגינה לבית, אם כשהוא פותח פתח מגינה לבית, דהיכר ציר הוי בבית – דכולי עלמא לא פליגי דחייבת. **קיטונית עיקר** – וחייב, ואף על גב דציר סובב בגינה. דכי אמרינן לעיל הלך אחר היכר ציר – הני מילי בפתח דבין תרי בתי, דתרוייהו עיקר, אבל הכא עיקר קיטונית, ולשמה נעשה – חייב. ומר סבר: עיקרו לשם גינה עביד, ופטור.

והילכתא

דתינטריה – לכל הבית מן המזיקין. **על יד ימינך** – דמזוזה ליד הימין היא בכניסתו. **העמיק** – החור טפח, וקבע בו המזוזה – פסולה. **פצים** – דהיינו סף מזוזה של צורת הפתח. **או שטלה עליה מלבן** – לְבֵנָה, שלאחר שקבע המזוזה בסף הוסיף מלבן בפתח כנגד הפתח, אם יש בעומק הפצים או באותו מלבן (שלה) שטלה על המזוזה טפח, דהשתא היא מזוזה תחובה בעומק הכותל טפח – צריך מזוזה אחרת כו'. **טלה** – לשון טלאי, פלשטר"א. **בפתח שאחורי הדלת** – כגון שיש במקצוע הבית פצים קבוע, ושני פתחים מחותכין אחד לדרום ואחד למערב, וקבע מזוזה (בפנים) [בפצים] בחלל פתח הדרומי, ובשהדלת (סתום הוי) פתוח [הוי] למערב אחורי הדלת, אם יש עובי בפצים המבדילין טפח בין פתח לפתח – צריך מזוזה אחרת לפתח מערבי, הואיל ואין המזוזה בחללו, ואם לאו – אין צריך מזוזה אחרת, שהרי כמונח באותו פתח עצמו. וכן שטלה מלבן לפצים משני צדדים, והמלבן ריבה את עביו והבדיל את הבדלתו. פירוש אחר: שדרך עשירים לעשות פתח אצל שער הגדול, שאין פותחים שער הגדול תמיד. והכי קאמר: או שטלה עליה מלבן ועשה אצל המלבן פתח אחר, אם יש בין פתח לפתח טפח – הוי שניהם חשובין, וצריך מזוזה אחרת לקטן. **הא בהדיא קתני לה** – בסיפא דהדהיא. **כיצד קתני** – והכי קאמר: הניחה בפצים או שטלה עליה מלבן, אם יש שם טפח כו', כיצד? כגון פתח שאחורי הדלת. **מלבן של קנים** – שלא מצא מזוזות עץ ועשה צורת פתח של קנים. מלבן מזוזה סף. **חותך** – חתיכה מאחד הקנים, שהן חלולים, ויתן המזוזה באותו מקום חתך. **אבל חתך בשפופרת** – והניח מזוזה בתוכה, ואחר כך העמיד המלבן בצידה – לא, משום תעשה ולא מן העשוי. **פיתחי שימאי** – מקולקלין ואשמים, כמו "זקן אשמאי" דאמרינן בקדושין (לב, ב). **תקרה** – אסקופה עליונה. **שקפי** – מזוזות. לישנא אחרינא: **תקרה** – שאין הבית מקורה, **שקפי** – אסקופה עליונה. **פצימין** = עמודים. **אכסדרה** – שלשה דפנות סתומות בלא פתח, והרביעית פתוחה לגמרי מתחת, אבל למעלה יש דופן מעט המחזיק את הסכך. **הואיל ואין לה פצימין** – אוישריא"ש, ואותה פתיחה לא פתח הוא. **הא יש לה פצימין חייבין** – בתמיה, ואמאי? חיזוק לתקרה הוא דעבידי הפצימין, ולא לשום פתח! **אלא** לחזוק **תקרה** – שלא תפול. **אכספלידי דבי מר** = אכסדראות דבי רבה. **בית שער** = בית קטן שעושין בצד שערי חצירות, וישב שם שומר הפתח. **מרפסת** = 2אלוא"ר. חייבת במזוזה – מדרבנן, קשיא לאביי. **הא** דקתני **חייבת באכסדרא דבי רב** – שיש לה ארבע דפנות אלא שאין מגיעות לסכך. **אינדרונא** = *3קמבר"א. **באכסדרא רומיתא** – עשויה חלונות חלונות, וקורין *4לויאי. **בית שער הפתוח לחצר כו'** – בעי שתי מזוזות, אחת

רש"י

והילכתא כרב ושמואל לחומרא – ומצריך מזוזה לתרוייהו, דסבירא ליה כרבי יוסי. לול הפתוח מן הבית לעלייה – זהו דרכן: ארובה באמצע העלייה ועולין לה מן הבית במעלות, ועושין ארבע מחיצות סביב המעלות למטה כדי שלא ירד אדם מן העלייה לבית כי אם ברשות בעליה, ועושין פתח במחיצות. וכן עושין בני עליה ארבע מחיצות סביב הארובה למעלה ובהן פתח. אם יש לו שני פתחים – אחד בבית ואחד בעלייה כדפירשתי. אף על גב דרגיל בחד – מינייהו טפי. דהא דאמרן לעיל: הלך אחר הרגיל – הני מילי כגון תרי בבי, ורגיל בחד – בטילה אידך לגביה, אבל תלתא לגבי חד לא בטלי. לשון אחר מתשובת הגאונים: הלך אחר הרגיל – שהיה רגיל שבני אדם רגילים לצאת ולבא בו, ולמעוטי פתחא דרבי שאינו עשוי אלא לו לבדו, ולאיתויי פתחא דרב הונא שהיה רגיל אף לאחרים. אבל שני פתחים או שלשה לחדר אחד וכולן נעשו לביאת כל בני הבית שהיו מרובין, ותשמיש אחד בחדר תדיר והוצרכו לו פתחים הרבה – כולן חייבין במזוזה, ואף על פי שנתמעט תשמיש ואינן צריכין עכשיו לכולן אלא לאחד מהן. דאקרנא – בקרן זוית של בית. והא אין לה פצימין – מזוזות, אלא ראשי הכתלים. עדי = הרי. כלומר, אלו ראשי הכתלים הן הן פצימין. פצים אחד – שהיה הפתח אצל הזוית, וציר הפתח הוא הזוית ואין אצלו כלום, ואין לו פצים אלא סף שסוגר בו. כרבי מאיר – מפרש לקמן, דמחייב מזוזה לבית שאין לו אלא פצים אחד. מאי היא – מנלן דמימין? ביאתך מן היטין – דרך ימין לביאה. דרך ביאתך – לביאה ולא ליציאה. מימין כבוא איש בית ה' – כשהיה אדם נכנס לפתח עזרה מזרחי והולך למערב – הוה ליה אותו ארון מימין, שהיה נתון אצל קיר צפוני של מזבח מימין בבוא אצל המזבח. אלמא דרך ימין הויא ביאה, וכל דבר הנתון דרך ביאה צריך ליתנו מימין. מיעט הכתוב למזוזה – שאם אין בו אלא פצים אחד – חייב. שאין תלמוד לומר שתי – דמיעוט מזוזות שתים. להלן כתיב – "וכתב לה ספר" (דברים כד). ולהלן כתיב – "וכתבת על האבנים". ספר כריתות נוהג לדורות – כתיבת אבנים הוראת שעה היתה. שנאמר להלן כו' – כלומר, וצריך ליכתוב בדיו, בין במזוזות בין בגט, כמו שנאמר: "מפיו יקרא אלי" וגו' כלומר, מהאי קרא נפקא דספר בדיו בעינן. רחמנא אמר על מזוזות – דמשמע: כתבם על הסף ממש, ולא באגרת. כתיבה תמה – ואין כתיבה תמה על העצים ואבנים, אלא על הספר. והדר – שימה במזוזות. גורה שוה – כתיבה כתיבה. ליכתבא אאבנים – יחקקה בסכין על האבנים, דהויא כתיבה תמה. והדר ליקבעה – לאבן אסיפא בצורת הפתח, ואיקיים כתיבה תמה והדר על המזוזות.

לטטפת

תוספות

כשהוא אומר מזוזות בפרשה שניה שאין תלמוד לומר — משמע קצת דכתיבי "מזוזות" מלא בשני וי"ן, ולא "מזוזת" חסר, דהא רבי ישמעאל אית ליה יש אם למסורת ברישׂ סנהדרין (ד, ב) גבי "לטטפת". ומיהו אין ראיה מזה, דהכי נמי אשכחן רבי עקיבא דאית ליה יש אם למקרא בההיא ד"לטטפת", ובפרק "כל שעה" (פסחים לו, א) אית ליה יש אם למסורת.

נאמר כאן כתיבה ונאמר להלן כתיבה — ופירש בקונטרס: גבי גט, דכתיב "וכתב לה ספר כריתות". וקשיא: דהא תנן (גיטין יט, א): על עלה של זית ועל קרן של פרה כותבין, ודקאמר ספר — לספירת דברים! ונראה לפרש: דדריש מכתיבה דפרשת סוטה, או מכתיבה דמשנה תורה שהמלך כותב, דכתיב (דברים יז): "וכתב לו את משנה התורה הזאת על ספר", והיינו נהגו לדורות. ואם תאמר: אדרבה, נילף מגט! ויש לומר: דמזוזה וספר תורה חובת דורות, ומצות. מפי רבי. **כמה** שנאמר להלן כו' — פירש בקונטרס: כלומר, וצריכה ליכתב בדיו, בין מזוזה בין גט, כמה שנאמר להלן. ותימה גדולה פירושו, דהא מכשירין גט בסיקרא ובסם (גיטין יט, א)! מפי רבי. **וכתבתם** אמר קרא כתיבה תמה והדר על מזוזות — צריך הוא לדרשה דכתיבה תמה. דלא מצינו למימר: אמר קרא "וכתבתם" והדר "על מזוזות", דהכי נמי כתיבה דהתם "וכתבת על האבנים", ולא אמרינן "וכתבת" והדר "על האבנים". אלא מכתיבה תמה דרישׂ, כדפירש הקונטרס דכתיבה תמה לא שייכא על האבנים, לפי שאינה מתקיימת. מפי רבי.

לטטפת

אַדַּעְתָּא דְּגִינָּה הוּא דַּעֲבִידָא. אַבַּיֵי וְרָבָא עָבְרֵי כְּרַבָּה וְרַב יוֹסֵף, וְרַב אַשִׁי עָבֵיד כְּרַב וּשְׁמוּאֵל לְחוּמְרָא. וְהִילְכְתָא כְּרַב וּשְׁמוּאֵל לְחוּמְרָא. אִיתְמַר: לוּל פָּתוּחַ מִן הַבַּיִת לַעֲלִיָּה, אָמַר רַב הוּנָא: אִם יֵשׁ לוֹ פֶּתַח אֶחָד - חַיָּיב בִּמְזוּזָה אַחַת, אִם יֵשׁ לוֹ שְׁנֵי פְּתָחִין - חַיָּיב בִּשְׁתֵּי מְזוּזוֹת. אָמַר רַב פָּפָּא: שְׁמַע מִינָּהּ מִדְּרַב הוּנָא, הַאי אִינְדְּרוֹנָא דְּאִית לֵיהּ אַרְבָּעָה בָּאבֵי - חַיָּיב בְּאַרְבַּע מְזוּזוֹת. - פְּשִׁיטָא! - לָא צְרִיכָא, אַף עַל גַּב דְּרָגִיל בְּחַד. אָמַר אַמֵּימָר: הַאי פִּיתְחָא דְּאַקַּרְנָא חַיָּיב בִּמְזוּזָה. אָמַר לֵיהּ רַב אַשִׁי לְאַמֵּימָר: וְהָא לֵית לֵיהּ פַּצְימִין! אָמַר לֵיהּ: עָדֵי פַּצְימֵי. רַב פָּפָּא אִיקְלַע לְבֵי מָר שְׁמוּאֵל, חֲזָא הַהוּא פִּיתְחָא דְּלָא הֲוָה לֵיהּ אֶלָּא פַּצִּים אֶחָד מִשְּׁמָאלָא וַעֲבִידָא לֵיהּ מְזוּזָה, אָמַר לֵיהּ: בְּמַאן, כְּרַבִּי מֵאִיר? אֵימַר דְּאָמַר רַבִּי מֵאִיר - מִימִין, מִשְּׁמֹאל מִי אָמַר? מַאי הִיא? דְּתַנְיָא: "בֵּיתֶךָ" - בִּיאָתְךָ מִן הַיָּמִין; אַתָּה אוֹמֵר: מִן הַיָּמִין, אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא מִשְּׁמֹאל! תַּלְמוּד לוֹמַר: "בֵּיתֶךָ". מַאי תַּלְמוּדָא? אָמַר רַבָּה: דֶּרֶךְ בִּיאָתְךָ מִן הַיָּמִין, דְּכִי עָקַר אִינִישׁ כַּרְעֵיהּ - דִּימִינָא עָקַר. רַב שְׁמוּאֵל בַּר אַחָא קַמֵּיהּ דְּרַב פָּפָּא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבָּא בַּר עוּלָּא אָמַר, מֵהָכָא: "וַיִּקַּח יְהוֹיָדָע הַכֹּהֵן אֲרוֹן אֶחָד וַיִּקֹּב חֹר בְּדַלְתּוֹ וַיִּתֵּן אוֹתוֹ אֵצֶל הַמִּזְבֵּחַ מִיָּמִין בְּבוֹא אִישׁ בֵּית ה' וְנָתְנוּ שָׁמָּה הַכֹּהֲנִים שׁוֹמְרֵי הַסַּף אֶת כָּל הַכֶּסֶף הַמּוּבָא בֵּית ה'". מַאי רַבִּי מֵאִיר? דְּתַנְיָא: בַּיִת שֶׁאֵין לוֹ אֶלָּא פַּצִּים אֶחָד - רַבִּי מֵאִיר מְחַיֵּיב בִּמְזוּזָה, וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין. מַאי טַעְמָא דְּרַבָּנַן? "מְזוּזוֹת" כְּתִיב. מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי מֵאִיר? דְּתַנְיָא: "מְזוּזוֹת" - שׁוֹמֵעַ אֲנִי מִיעוּט מְזוּזוֹת שְׁתַּיִם, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר "מְזוּזוֹת" בְּפָרָשָׁה שְׁנִיָּה - שֶׁאֵין תַּלְמוּד לוֹמַר, הֲוֵי רִיבּוּי אַחַר רִיבּוּי, וְאֵין רִיבּוּי אַחַר רִיבּוּי אֶלָּא לְמַעֵט, מְעַטּוֹ הַכָּתוּב לִמְזוּזָה אַחַת, דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אֵינוֹ צָרִיךְ, כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר: "עַל הַמַּשְׁקוֹף וְעַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת" - שֶׁאֵין תַּלְמוּד לוֹמַר "שְׁתֵּי", מַה תַּלְמוּד לוֹמַר "שְׁתֵּי"? זֶה בָּנָה אָב, כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר "מְזוּזוֹת" אֵינוֹ אֶלָּא אַחַת, עַד שֶׁיְּפָרֵט לְךָ הַכָּתוּב שְׁתַּיִם. תָּנוּ רַבָּנַן: "וּכְתַבְתָּם" - יָכוֹל יִכְתְּבֶנּוּ עַל הָאֲבָנִים? נֶאֱמַר כָּאן כְּתִיבָה וְנֶאֱמַר לְהַלָּן כְּתִיבָה, מַה לְּהַלָּן עַל הַסֵּפֶר - אַף כָּאן עַל הַסֵּפֶר. אוֹ כַּלָּךְ לְדַרְכְּךָ זוֹ: נֶאֱמַר כָּאן כְּתִיבָה וְנֶאֱמַר לְהַלָּן כְּתִיבָה, מַה לְּהַלָּן עַל הָאֲבָנִים - אַף כָּאן עַל הָאֲבָנִים! נִרְאֶה לְמִי דּוֹמֶה, דָּנִין כְּתִיבָה הַנּוֹהֶגֶת לְדוֹרוֹת מִכְּתִיבָה הַנּוֹהֶגֶת לְדוֹרוֹת, וְאֵין דָּנִין כְּתִיבָה הַנּוֹהֶגֶת לְדוֹרוֹת מִכְּתִיבָה שֶׁאֵינָהּ נוֹהֶגֶת לְדוֹרוֹת, וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר לְהַלָּן: "וַיֹּאמֶר לָהֶם בָּרוּךְ מִפִּיו יִקְרָא אֵלַי אֵת הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַאֲנִי כֹּתֵב עַל הַסֵּפֶר בַּדְיו". אֲמַר לֵיהּ רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא לְרַב אַשִׁי, רַחֲמָנָא אָמַר "עַל מְזוּזוֹת", וְאַתְּ אָמְרַתְּ: נֵילַף כְּתִיבָה כְּתִיבָה?! אֲמַר קְרָא: "וּכְתַבְתָּם" - כְּתִיבָה תַּמָּה, וַהֲדַר "עַל הַמְּזוּזוֹת". - וּמַאַחַר דִּכְתִיב, הַאי גְּזִירָה שָׁוָה לָמָּה לִי? - אִי לָאו גְּזֵירָה שָׁוָה, הֲוָה אָמִינָא לִיכְתְּבָא אַאֲבָנָא וְלִיקְבְּעָהּ אַסִּיפָא, קָא מַשְׁמַע לָן. "אַרְבַּע פָּרָשִׁיּוֹת שֶׁבַּתְּפִילִּין מְעַכְּבוֹת זוֹ אֶת זוֹ, וַאֲפִילּוּ כְּתָב אֶחָד מְעַכְּבָן". פְּשִׁיטָא! אֲמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: לָא נִצְרְכָא אֶלָּא לְקוֹצוֹ שֶׁל יו"ד. - וְהָא נַמִּי פְּשִׁיטָא! - לָא נִצְרְכָא אֶלָּא לְאֵידָךְ דְּרַב יְהוּדָה, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: כָּל אוֹת שֶׁאֵין גְּוִיל מוֹקֵף לָהּ מֵאַרְבַּע רוּחוֹתֶיהָ - פְּסוּלָה.

תנו

לטטפת לטטפת לטוטפת — ב"שמע" "והיה אם שמוע" כתיב: "לטטפת", ב"והיה כי יביאך" כתיב: "ולטוטפת" בספרים מדויקים, אבל בין פ"א לתי"ו לא כתיב וי"ו. ותימה: היכי משמע תרי? ואי הוה אמרינן גורעין ומוסיפין ודורשין ניחא, אבל לא אשכחן אלא בתחילת תיבה ובסוף תיבה, בפרק שני דזבחים (כה, א) גבי "ולקח מדם הפר", דדרשינן: דם מהפר יקבלנו. וכן "ונתתם את נחלתו לשארו" דדרשינן בפרק "יש נוחלין" (בבא בתרא קיא, ב): ונתתם נחלת שארו לו! ומפרש רבינו תם: דוי"ו קמא ד"ולטוטפת" מוקמינן בסוף, כאילו כתיב "לטוטפות". כדאשכחן בפרק "הזהב" (בבא מציעא נד, ב): שקליה לוי"ו ד"ויסף" הוה ליה "חמישיתו", והשתא מוקמינן ליה באמצע תיבה והוה ליה "חמישיותו", ומוקמינן ליה במקום יו"ד באמצע תיבה. וקשה לפירושו, דפריך בתר הכי: אי הכי גבי הקדש נמי דכתב "ויסף חמישית" כו'! ומשני: דכי שקלת לוי"ו ד"ויסף" הוה ליה "חמישיתו". והשתא, לוקמיה באמצע תיבה דליהוי "חמישיות"! הילכך נראה דבשום פעם לא מוקמינן ליה אלא בסוף תיבה, ככל הני שהבאתי. מפי רבי.

לטוטפת — נראה דלשון טוטפת הוא הראש אצל המצח, כמו "טוטפת וסרביטים" דפרק "במה אשה" (שבת נז, א), דהיינו כלילא שמקפת כל המצח. אי נמי, נקראו טוטפות על שם שהם בראש בין העינים, לשון הבטה, כמו (מגילה יד, ב): שפיל ואזיל בר אווזא ועינוהי מטייפין. וכן ציץ לשון הבטה, על שם שהוא למעלה מבין שתי ריסי עיניו. ותפילין נראה לשון ויבוח, כמו (סנהדרין מד, א): "ויפלל" — שעשה פלילות עם קונו, על שם שהם עדות והוכחה שהשם נקרא עליו ויראים ממנו, כגון דאמרינן לקמן (לה, ב): "וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך" וגו' — אלו תפילין שבראש. מפי רבי. **טט** בכתפי שתים — להאי תנא לא אמרינן דליבעי שנים עשר בתים, דמסתבר ליה שכתוב הכל בפסוק אחד, דלא אשכחן בתורה שלא החזרו תפילין אלא בארבע פרשיות. יש גורסין "טוט", ומפרשין כי האי דאמרינן במועד קטן (טז, א): "טוט אסר טוט שרי" גבי שמתא, היינו שני תלמידי חכמים אוסרין ושנים אחרים יכולין להתירה. ואין נראה, דתרי לאו בית דין נינהו. אלא בתקיעת שופר איירי, כדאמר התם: בארבעה מאה שיפורי שמתיה ברק למרוז, אפיק שיפורא ושמתיה. מפי רבי. **ושוין** שנותן חוט או משיחה בין כל אחת — היינו דוקא בכתובות בעור אחד, אבל בארבעה עורות לא. ויש נוהגין אפילו בארבעה עורות. מפי רבי. **והקורא** קורא כסדרן — פירש בקונטרס: כסדר שהן כתובין בתורה, מוקדם מוקדם מאוחר מאוחר. הילכך, הא דקתני לעיל: "קדש" "והיה כי יביאך" מימין — מימינו של קורא קאמר, והשתא כשהוא קורא בדרכו מימינו לשמאלו נמצא קורא קורא כסידרן. וקשה לרבינו תם: דאמאי פלגינהו, שקורא שתיהן הראשונות מימין וכל האחרונות משמאל? היה לו לומר: ראשונה מימין וכל אחרות משמאל, או איפכא, דשלש ראשונות מימין ורביעית משמאל. כמו גבי נר מערבי דפרק "שתי הלחם" (מנחות צח, ב) דילוף דנרות של מנורה מזרח ומערב מונחים, מדכתיב בנר מערבי "לפני ה'" — מכלל דכולהו לאו לפני ה', ולא אמרינן: חצי הנרות לפני ה' וחצי האחר לאו לפני ה'! ומפרש רבינו תם: "קדש" "והיה כי יביאך" מימין של קורא, ומשמאל של קורא הוי "שמע" מבחוץ, ואחריה "והיה אם שמוע" מבפנים. וניחא השתא מה שחלקו. וכן פירש רבינו חננאל בסנהדרין (פט, א): כל בית החיצון שאינו רואה את האויר פסול — כגון "קדש" ו"שמע", וכן רב האי גאון. והיה מניח סימן — הויות להדדי, פירוש: "והיה כי יביאך" "והיה אם שמוע" פנימיות זו אצל זו. וכן בתשובת הגאונים שכתב הרב רבינו יוסף טוב עלם. והאי דקאמר: הקורא קורא כסדרן — לאו כמו שפירש בקונטרס, כסדר שכתובות בתורה, אלא מפרש רבינו תם דהוא סיום הברייתא ד"כיצד סדרן", וקאמר שקורא כסדר שמונחין בתפילין מימינו לשמאלו, דהיינו: "קדש" "והיה כי יביאך" "והיה אם שמוע" "שמע". ואפילו לא יהא מן ברייתא אין קשה כלום. ובמכילתא משמע כפירוש הקונטרס, בפרשת "והיה כי יביאך", דקתני התם: בארבעה מקומות מזכיר פרשת תפילין — "קדש" "והיה כי יביאך" "שמע" "והיה אם שמוע", מכאן אמרו: מצות תפילין ארבע פרשיות כו', והדר קתני: כותבן כסדרן, ואם כתבן שלא בסידרן יגנזו, משמע: בסדר ששנאן ברישא. ויש לדחות: דבכתיבת הסופר קאמר, אבל אין קובעין בתפילין כסדר זה. ואין נראה כלל. ובשימושא רבא תיקון התפילין משמע כפירוש הקונטרס, וזה לשונו: ומשוי פרשתא ד"קדש" מימין בביתא קמא, ופרשתא דבסמוך ליה בביתא תנייא "והיה כי יביאך", ופרשתא ד"שמע" בשלישית, ופרשה ד"והיה אם שמוע" ברביעית. מפי רבי.

תיתורא

תָּנוּ רַבָּנַן: "לְטַטָּפֹת" "לְטַטָּפֹת" "לְטוֹטָפֹת" - הֲרֵי כָּאן אַרְבַּע, דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אֵינוֹ צָרִיךְ, "טֹט" בְּכַתְפֵּי שְׁתַּיִם, "פַּת" בְּאַפְרִיקִי שְׁתַּיִם. תָּנוּ רַבָּנַן: יָכוֹל יִכְתְּבֵם עַל אַרְבָּעָה עוֹרוֹת, וְיִנִּיחֵם בְּאַרְבָּעָה בָּתִּים בְּאַרְבָּעָה עוֹרוֹת? תַּלְמוּד לוֹמַר: "וּלְזִכָּרוֹן בֵּין עֵינֶיךָ" - זִכָּרוֹן אֶחָד אָמַרְתִּי לְךָ, וְלֹא שְׁנַיִם וּשְׁלֹשָׁה זִכָּרוֹנוֹת, הָא כֵּיצַד? כּוֹתְבָן עַל אַרְבָּעָה עוֹרוֹת, וּמַנִּיחָן בְּאַרְבָּעָה בָּתִּים בְּעוֹר אֶחָד. וְאִם כְּתָבָן בְּעוֹר אֶחָד וְהִנִּיחָן בְּאַרְבָּעָה בָּתִּים - יָצָא. וְצָרִיךְ שֶׁיְּהֵא רֶיוַח בֵּינֵיהֶן, דִּבְרֵי רַבִּי, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵינוֹ צָרִיךְ; וְשָׁוִין, שֶׁנּוֹתֵן חוּט אוֹ מְשִׁיחָה בֵּין כָּל אַחַת וְאַחַת. וְאִם אֵין חֲרִיצָן נִיכָּר - פְּסוּלוֹת. תָּנוּ רַבָּנַן: כֵּיצַד כּוֹתְבָן? תְּפִלָּה שֶׁל יָד - כּוֹתְבָהּ עַל עוֹר אֶחָד, וְאִם כְּתָבָהּ בְּאַרְבַּע עוֹרוֹת וְהִנִּיחָהּ בְּבֵית אֶחָד - יָצָא. וְצָרִיךְ לְדַבֵּק, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיָה לְךָ לְאוֹת עַל יָדֶךָ", כְּשֵׁם שֶׁאוֹת אַחַת מְבַחוּץ - כָּךְ אוֹת אַחַת מִבִּפְנִים, דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֵינוֹ צָרִיךְ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: וּמוֹדֶה לִי רַבִּי יְהוּדָה בְּרַבִּי, שֶׁאִם אֵין לוֹ תְּפִלִּין שֶׁל יָד וְיֵשׁ לוֹ שְׁתֵּי תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ, שֶׁטּוֹלֶה עוֹר עַל אַחַת מֵהֶן וּמַנִּיחָהּ. - מוֹדֶה? הַיְינוּ פְּלוּגְתַּיְיהוּ! אֲמַר רָבָא: מִדְּבָרָיו שֶׁל רַבִּי יוֹסֵי, חָזַר בּוֹ רַבִּי יְהוּדָה. - אִינִי? וְהָא שָׁלַח רַב חֲנַנְיָה מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן: תְּפִלָּה שֶׁל יָד עוֹשִׂין אוֹתָהּ שֶׁל רֹאשׁ, וְשֶׁל רֹאשׁ אֵין עוֹשִׂין אוֹתָהּ שֶׁל יָד, לְפִי שֶׁאֵין מוֹרִידִין מִקְּדוּשָּׁה חֲמוּרָה לְקְדוּשָּׁה קַלָּה! - לָא קַשְׁיָא: הָא בְּעִתִּיקָתָא, הָא בְּחַדְתָתָא. וּלְמַאן דְּאָמַר הַזְמָנָה מִילְּתָא הִיא - דְּאַתְנֵי עֲלַיְיהוּ מֵעִיקָּרָא. תָּנוּ רַבָּנַן: כֵּיצַד סִדְרָן? "קַדֵּשׁ לִי" "וְהָיָה כִּי יְבִיאֲךָ" מִיָּמִין, "שְׁמַע" "וְהָיָה אִם שָׁמוֹעַ" מִשְּׂמֹאל. וְהַתַּנְיָא אִיפְּכָא! אֲמַר אַבַּיֵי, לָא קַשְׁיָא: כָּאן מִימִינוֹ שֶׁל קוֹרֵא, כָּאן מִימִינוֹ שֶׁל מַנִּיחַ; וְהַקּוֹרֵא קוֹרֵא כְּסִדְרָן. אָמַר רַב חֲנַנְאֵל אָמַר רַב: הֶחֱלִיף פָּרָשִׁיוֹתֶיהָ - פְּסוּלוֹת. אֲמַר אַבַּיֵי: לָא אֲמַרַן אֶלָּא

גוייתא

לטטפת לטטפת לטוטפת הרי כאן ארבע – מכאן שכותב ארבע פרשיות בארבעה בתים. **טט בכתפי שתים** – באותו מקום קורין לשתים "טט". **על ארבע עורות** – ארבע חתיכות קלף, ויניחנה בארבעה בתים של ארבע חתיכות קלף. **בארבעה בתים בעור אחד** – שמפשיטין עגל קטן [ולוקחים חתיכת עור] ומניחין אותו בדפוס שיש בו כמין [ארבע] אצבעות, ומניחין אותו לייבש על הדפוס, ונוטלין את הדפוס ונעשים בתים מאליהן. **ואם כתבן בעור אחד** – שעשה עור אחד וכתבו בו ארבע פרשיות, והניחן בארבעה בתים של עור אחד כמה שפירשנו. **וצריך שיהא** ריווח **בין הפרשיות** – כשיכתבם, שלאחר שכתבן בעור אחד יחתוך מלמעלה העור כמין ארבע אצבעות ויניחן בארבעה בתים ויהיה מדובק למטה עור אחד, כדי שתהא פרשה אחת בבית אחד. **ביניהם** – בתוך הארבעה בתים של עור האחד. **שנותן חוט או משיחה** – בין כל בית ובית. **ואם אין חריצן** – החריץ שבין כל בית ובית, אם אינו ניכר מבחוץ – פסולה, כגון אם עשה מחיצות הבתים מבפנים ואין חריץ ניכר מבחוץ. **כותבה על עור אחד** – כל הארבע פרשיות. **בארבע עורות** – בארבע אגרות. **וצריך לדבק** – את הארבע אגרות ביחד, בתפירה, או בדבק שקורין *גלו"ד. **אות** – סימן. והיה לך **לאות** – אפילו לך לא יהא אלא אות אחת. דכי הוו בפנים ארבע אגרות שאינם דבוקות ונתונות בבית אחד, לאחרים שאין רואין אלא חיצון חשוב אות אחת, אבל לך המשמש בהן, וניכר ממשן של ארבע אגרות כל אחת לבדה – הוו שני אותות. **אינו צריך** – לדבק. **יהודה ברבי** – יהודה החכם. **ויש לו שני** – (זוגות) תפילין של ראש העשויין בארבעה בתים. **שטולה עור על אחת** מהן – על הארבעה בתים מכסה עור אחד, ונראין כבית אחד. **ומניחה** – בידו, אף על פי שאין מדובקות בפנים. **מתוך דבריו של רבי יוסי נשמע שחזר בו רבי יהודה** – ואין צריך לדבק. **תפילין של ראש חמורה קדושתה** – שרובו של "שדי" נעשה (בקשר) בשל ראש – שי"ן דל"ת, אבל בשל זרוע אין אלא יו"ד, שיש שם רצועה קטנה כשיעור רחב אצבע ובסוף ראשה מעט כמין יו"ד. ועוד כתיב: "וראו כל עמי" וגו', ותניא רבי אליעזר הגדול אומר: אלו תפילין שבראש (מנחות לה, ב). **עתיקתא** – שכבר נקשרו בראש, אסור להורידן ולעשות של יד. **ולמאן דאמר** – בסנהדרין בפרק "נגמר הדין" (מז, ב). **הזמנה מילתא היא** – ומשזימנה לצורך הראש אין רשאי לשנותה לשל יד. **כנון דאתני עליה** – מעיקרא לשל יד אי צריך להם. **כיצד סדרן** – סדר הנחתן. **כאן מימינו של קורא כאן מימינו של מניח** – כשהקורא עומד כנגד מניח הוי ימינו של זה לשמאל של זה. **והקורא קורא כסדרן** – כסדר שהן כתובין בתורה, מוקדם מוקדם ומאוחר מאוחר. הילכך, הא דקתני לעיל: "קדש" "והיה כי יביאך" מימין – מימינו של קורא קאמר, דהשתא כשהוא קורא בדרכו מימינו לשמאלו ונמצא קוראן כסדרן. והא דתנא איפכא, דמשמע "קדש" "והיה כי יביאך" משמאל – אמניח קאמר, דהוא ימין של קורא. **החליף** – כדמפרש.

[יט.]

הֲלָכָה ח: מַתְנִיתִין: הַמַּנִּיחַ פֵּרוֹת לִהְיוֹת מַפְרִישׁ עֲלֵיהֶן תְּרוּמָה וּמַעֲשְׂרוֹת, מָעוֹת לִהְיוֹת מַפְרִישׁ עֲלֵיהֶן מַעֲשֵׂר שֵׁנִי - מַפְרִישׁ עֲלֵיהֶן בְּחֶזְקַת שֶׁהֵן קַיָמִין. אִם אָבְדוּ, הֲרֵי זֶה חוֹשֵׁשׁ מֵעֵת לְעֵת; דִּבְרֵי רַבִּי לְעָזָר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בִּשְׁלֹשָׁה פְּרָקִים בּוֹדְקִין אֶת הַיַּיִן: בְּקָדִים שֶׁל מוֹצָאֵי הֶחָג, וּבְהוֹצָאַת סְמָדַר, וּבְשָׁעַת כְּנִיסַת מַיִם לְבֹסֶר.

גְּמָרָא: רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן אַנְטִיגְנוֹס בְּשֵׁם רַבִּי לְעָזָר בֶּן יַנַּאי: זֹאת אוֹמֶרֶת, שֶׁאֵין לְךָ מְקֻלְקָל מֵעֵת לְעֵת אֶלָּא יוֹם הָאַחֲרוֹן בִּלְבַד. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵין לְךָ מְתֻקָּן מֵעֵת לְעֵת אֶלָּא יוֹם רִאשׁוֹן בִּלְבַד. דִּתְנִינַן תַּמָּן: מְקֻוֶּה שֶׁנִּמְדַּד וְנִמְצָא חָסֵר. חִינְנָא בְּרֵיהּ דְּרַב אַסִי בַּר מַתָּל בְּשֵׁם רַבִּי לְעָזָר: זוֹ לְהוֹצִיא מִדִּבְרֵי רַבִּי לְעָזָר. דִּתְנִינַן: ״אִם אָבְדוּ, הֲרֵי זֶה חוֹשֵׁשׁ מֵעֵת לְעֵת; דִּבְרֵי רַבִּי לְעָזָר״.

תַּמָּן תְּנִינַן: הַלּוֹקֵחַ יַיִן מִבֵּין הַכּוּתִים. תָּנֵי: רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹסְרִין, שֶׁמָּא תִּבָּקַע הַנּוֹד וְנִמְצָא שׁוֹתֶה טְבָלִין לְמַפְרֵעַ. וַהֲדָא מַתְנִיתָא לָא כְּרַבִּי יוֹסֵי וּכְרַבִּי שִׁמְעוֹן. אָמַר רַבִּי זְעִירָה: תַּמָּן לְמַפְרֵעָה נִתְקַלְקְלָה, בְּרַם הָכָא מִכָּן וְהֵילָךְ נִתְקַלְקְלוּ.

יַיִן מִגּוֹתוֹ מַפְרִישִׁין עָלָיו בְּחֶזְקַת שֶׁהוּא יַיִן, עַד אַרְבָּעִים יוֹם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: עַד הַפֶּרֶק. אַשְׁכְּחַת אָמַר, קוּלָּא וְחוּמְרָא עַל רַבִּי יְהוּדָה, קוּלָּא וְחוּמְרָא עַל רַבָּנִין. קוּלָּא עַל רַבִּי יוּדָה - שֶׁאִם בָּא עַד הַפֶּרֶק וְלֹא בָאוּ אַרְבָּעִים יוֹם. וְחוּמְרָת - שֶׁאִם בָּאוּ אַרְבָּעִים יוֹם וְלֹא בָא הַפֶּרֶק אֵינוֹ תּוֹרֶם. קוּלָּת עַל דְּרַבָּנִין - שֶׁאִם בָּאוּ אַרְבָּעִים יוֹם וְלֹא בָא הַפֶּרֶק אֵינוֹ תּוֹרֶם. וְחוּמְרָת - שֶׁאִם בָּא הַפֶּרֶק וְלֹא בָאוּ אַרְבָּעִים יוֹם אֵינוֹ תּוֹרֶם.

רַבִּי סִימוֹן בָּעֵי: הִגִּיעַ אַרְבָּעִים יוֹם וְלֹא בָדַק, נִתְעַצֵּל שְׁנַיִם שְׁלֹשָׁה יָמִים, וּבָא וּמָצָאוּ חֹמֶץ, לְמַפְרֵעוֹ הוּא נַעֲשָׂה חֹמֶץ אוֹ מִכָּן וּלְהַבָּא? מַה נְפַק בֵּינֵיהוֹן? עָבַר וְתָרַם. אִן תֵּימַר לְמַפְרֵעַ נַעֲשָׂה חֹמֶץ - אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. אִן תֵּימַר מִכָּן וּלְהַבָּא - תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה. בָּדַק חָבִית לִהְיוֹת מַפְרִישׁ עָלֶיהָ וְהוֹלֵךְ, וּבָא וּמְצָאָהּ חֹמֶץ. רַבִּי סִימוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: שְׁלֹשָׁה יָמִים הָרִאשׁוֹנִים וַדַּאי יַיִן,

[יט:]

וְאַחֲרוֹנִים חֹמֶץ, וְהָאֶמְצָעִים סָפֵק. אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ: אֲנִי שְׁמַעְתִּיהָ מֵרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, וְרַבִּי יוֹחָנָן לֹא אָמַר כֵּן, אֶלָּא שְׁלֹשָׁה הָרִאשׁוֹנִים וַדַּאי יַיִן, מִכָּן וְאֵילָךְ סָפֵק. מַה, וּפְלִיג? מַה דַּאֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן - בְּשֶׁמְּצָאוֹ חֹמֶץ דֶּהֱא, מַה דַּאֲמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי - בְּשֶׁמְּצָאוֹ חֹמֶץ בָּרוּר.

וְאָתְיָן אִלֵּין פְּלוּגְתָּא כְּאִלֵּין פְּלוּגְתָּא. דִּתְנִינַן תַּמָּן: מַחַט שֶׁנִּמְצֵאת חֲלוּדָה אוֹ שְׁבוּרָה - טְהוֹרָה. תָּנֵי: הִנִּיחָהּ שִׁיפָּה, וּבָא וּמְצָאָהּ חֲלוּדָה. רַבִּי סִימוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: שְׁלֹשָׁה הָרִאשׁוֹנִים וַדַּאי טְמֵאָה, אַחֲרוֹנִים טְהוֹרָה, אֶמְצָעִיִים סָפֵק. אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: וְרַבִּי יוֹחָנָן לָא אָמַר כֵּן, אֶלָּא: שְׁלֹשָׁה יָמִים הָרִאשׁוֹנִים וַדַּאי טְמֵאָה, מִכָּאן וְאֵילָךְ סָפֵק. רַבִּי אִילָא וְרַבִּי אַבָּא וְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּשֵׁם כָּל רַבָּנִין דְּעָלִין לְבֵי מִדְרָשָׁא: בְּיַיִן וּבְמַחַט הֲלָכָה כְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי.

רַבִּי קִרְסְפָּא בְּעֵי: כָּל שָׁנָה וְשָׁנָה הוּא בּוֹדֵק אוֹ אַחַת לִשְׁלֹשׁ שָׁנִים? נִשְׁמְעִנַּהּ מִן הָדָא: הַמּוֹכֵר יַיִן לַחֲבֵרוֹ סְתָם, חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתוֹ עַד הַחַג. אָמַר רַבִּי יוּדָה: תִּפָּתֵר בְּאִילֵּין בְּנֵי גְלִילָא, דְּאִנּוּן קָטְפִין בָּתַר קַדְמֵיתָא דְּחַגָּא, וְלֵית שָׁמַע מִנַּהּ כְּלוּם. וַהֲדָא אָמְרָה: יָשָׁן מִשֶּׁל אֶשְׁתָּקַד, וּמְיֻשָּׁן מִן שָׁלֹשׁ שָׁנִים? נֵימַר מְשׁוּם הָדָא מַטְעוּמִיתָהּ. הָדָא אָמְרָה, ״יָשָׁן׳ מִשֶּׁל שְׁתֵּי שָׁנִים, וְעַד אֵימָתַי חַיָּב בְּאַחֲרָיוּתוֹ? עַד הַחַג. הָדָא אָמְרָה, בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה הוּא בּוֹדֵק.

כֵּיצַד הוּא בּוֹדֵק? בּוֹדֵק חָבִית אַחַת וְכֻלָּן תְּלוּיוֹת בָּהּ, כָּל אַחַת וְאַחַת הוּא בּוֹדֵק? וְאֵינָן מַחֲמִיצוֹת?! אָמַר רַבִּי שַׁמַּי: אִית בְּנֵי נָשׁ מְקַשְׁשִׁין עַל גַּרְבָּא מִלְּבַר, וְאִנּוּן יָדְעִין מָה אִית בַּהּ מִלְּגָוֵ[ב].

הַדְּרָן עֲלָךְ פֶּרֶק כָּל גֵּט

[ב] יֵשׁ אֲנָשִׁים שֶׁמַּקִּישִׁים עַל הֶחָבִית מִבַּחוּץ, וְהֵם יוֹדְעִים עַל יְדֵי זֶה אִם יֵשׁ בְּתוֹכָהּ יַיִן אוֹ חֹמֶץ

פֶּרֶק רְבִיעִי

הֲלָכָה א: מַתְנִיתִין: הַשּׁוֹלֵחַ גֵּט לְאִשְׁתּוֹ וְהִגִּיעַ בַּשְּׁלִיחַ, אוֹ שֶׁשָּׁלַח אַחֲרָיו שָׁלִיחַ, וְאָמַר ׳גֵּט שֶׁנָּתַתִּי לְךְ בָּטֵל׳ - הֲרֵי הוּא בָּטֵל. קָדַם אֵצֶל אִשְׁתּוֹ, אוֹ שֶׁשָּׁלַח אֶצְלָהּ שָׁלִיחַ, וְאָמַר לָהּ: ׳גֵּט שֶׁשָּׁלַחְתִּי לָךְ בָּטֵל הוּא׳ - הֲרֵי זֶה בָּטֵל. אִם מִשֶּׁהִגִּיעַ גֵּט לְיָדָהּ, אֵינוֹ יָכוֹל לְבַטְּלוֹ.

[כ.]

גְּמָרָא: הָדָא פְלִיגָא עַל רַבִּי יוֹחָנָן, דְּרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: אָדָם מְבַטֵּל שְׁלִיחוּתוֹ בִּדְבָרִים. פְּתַר לַהּ מִשּׁוּם חֹמֶר הוּא בָּעֲרָיוֹת.

עָשָׂה שָׁלִיחַ לְהוֹלִיךְ אֶת הַגֵּט, צָרִיךְ לִתְּנוֹ לָהּ בִּפְנֵי שְׁנַיִם, וְאֵין הַשָּׁלִיחַ עוֹלֶה לוֹ מִשּׁוּם שְׁנַיִם. הָלַךְ הַשָּׁלִיחַ לְבַטֵּל אֶת הַגֵּט, צָרִיךְ לְבַטְּלוֹ בִּפְנֵי שְׁנַיִם, וְהַשָּׁלִיחַ עוֹלֶה מִשֵּׁם שְׁנַיִם.

הָלַךְ לְבַטֵּל אֶת הַגֵּט, אַשְׁכְּחֵיהּ בְּאִסְטְרַטָא. אֲמַר לֵהּ: ׳הֲהוּא גִּיטָּא דִּיהָבַת לָךְ׳? אֲמַר לֵהּ: ׳יַבִּילִי לַהּ׳. מִי מִשְׁתָּעֵי, נְפַל מִנֵּיהּ. אֲמַר לֵהּ: ׳לָא אֲמַרְתְּ לִי יַבִּילִית לַהּ׳? אֲמַר לֵהּ: יַבִּילִי לַהּ, וַאֲמָרַת לִי: ׳יְהֵא לִי בְּיָדָךְ׳. מַה? מֵאַחַר שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ לְגָרֵשׁ - נֶאֱמָן, אוֹ מֵאַחַר שֶׁנִּמְצָא בְּיָדוֹ - אֵינוֹ נֶאֱמָן?

חָלָה שָׁלִיחַ, מָה אַתְּ עָבֵד לַהּ? כְּגִטִּין? כְּקִדּוּשִׁין? אֵין תַּעְבְּדִנַּהּ כְּגִטִּין - בְּיַד כָּל אָדָם מָצוּי לְגָרֵשׁ. אֵין תַּעְבְּדִנַּהּ כְּקִדּוּשִׁין - לֹא בְיַד כָּל אָדָם מָצוּי לְקַדֵּשׁ.

הֲלָכָה ב: מַתְנִיתִין: בְּרֹאשׁוֹנָה הָיָה עוֹשֶׂה בֵּית דִּין בְּמָקוֹם אֶחָד וּמְבַטְּלוֹ. הִתְקִין רַבָּן גַּמְלִיאֵל הַזָּקֵן שֶׁלֹּא יִהְיוּ עוֹשִׂין כֵּן, מִפְּנֵי תִקּוּן הָעוֹלָם. בְּרֹאשׁוֹנָה הָיָה מְשַׁנֶּה שְׁמוֹ וּשְׁמָהּ, וְשֵׁם עִירוֹ וְשֵׁם עִירָהּ. הִתְקִין רַבָּן גַּמְלִיאֵל הַזָּקֵן שֶׁיְּהֵא כּוֹתֵב ׳אִישׁ פְּלוֹנִי וְכָל שֵׁם שֶׁיֵּשׁ לוֹ׳ ׳אִשָּׁה פְּלוֹנִית וְכָל שֵׁם שֶׁיֵּשׁ לָהּ׳, מִפְּנֵי תִקּוּן הָעוֹלָם.

גְּמָרָא: לֵית הָדָא פְלִיגָא עַל רֵישׁ לָקִישׁ? דְּרֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: אֵין אָדָם מְבַטֵּל שְׁלִיחוּתוֹ בִּדְבָרִים! פְּתַר לַהּ בְּבֵית דִּין, שֶׁכֹּחוֹ מְרֻבֶּה.

מִפְּנֵי תִקּוּן הָעוֹלָם - אָמְרִין בְּשֵׁם רֵישׁ לָקִישׁ: שֶׁלֹּא תָּבוֹא לִידֵי מַמְזֵרוּת. וְאָמְרִין בְּשֵׁם רֵישׁ לָקִישׁ: שֶׁלֹּא תְּהֵא יוֹשֶׁבֶת עֲגוּנָה. מַן דְּאָמַר שֶׁלֹּא תְּהֵא יוֹשֶׁבֶת עֲגוּנָה, סְבוּרָה שֶׁבִּטֵּל וְהוּא לֹא בִטֵּל, וְנִמְצֵאת יוֹשֶׁבֶת עֲגוּנָה. וּמַן דְּאָמַר שֶׁלֹּא תָּבוֹא לִידֵי מַמְזֵרוּת, סְבוּרָה שֶׁלֹּא בִטֵּל וְהוּא בִטֵּל, וְהִיא הוֹלֶכֶת וְנִשֵּׂאת בְּלֹא גֵּט, וְנִמְצְאוּ בָנֶיהָ בָּאִין לִידֵי מַמְזֵרוּת. סְבוּרָה שֶׁבִּטֵּל וְהוּא לֹא בִטֵּל, וּבָא אַחֵר וְקִדְּשָׁהּ - תּוֹפְסִין בָּהּ קִדּוּשִׁין, וְהִיא סְבוּרָה שֶׁלֹּא תּוֹפְסִין בָּהּ קִדּוּשִׁין, וְהִיא מַמְתֶּנֶת עַד שֶׁיָּמוּת בַּעְלָהּ הָרִאשׁוֹן, וְהִיא הוֹלֶכֶת וְנִשֵּׂאת, וְנִמְצָא בָנֶיהָ בָּאִין לִידֵי מַמְזֵרוּת.

אָמַר רַבִּי מָנָא: סָלְקִית לְשַׁיְירָא, וּשְׁמַעִית לְרַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא וְרַבִּי אִימִּי בְּשֵׁם רֵישׁ לָקִישׁ, שֶׁלֹּא תָּבוֹא לִידֵי מַמְזֵרוּת. אָמַר רַב הוּנָא: אֲפִלּוּ כְּמַן דְּאָמַר שֶׁלֹּא תְּהֵא יוֹשֶׁבֶת עֲגוּנָה, אִית לֵהּ שֶׁלֹּא תָּבוֹא לִידֵי

[כ:]

מַמְזֵרוּת.

עָבַר וּבִטְלוּ? נִשְׁמְעִנַּהּ מִן הָדָא: אִם בִּטְלוּ הֲרֵי זֶה מְבֻטָּל, דִּבְרֵי רַבִּי. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵינוֹ יָכוֹל לְבַטְּלוֹ וְלֹא לְהוֹסִיף עַל תְּנָאוֹ. יָאוּת אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל, מַה טַּעֲמָא דְרַבִּי? דִּבֵּר תּוֹרָה הוּא שֶׁיְּבַטֵּל, וְהֵן אָמְרוּ שֶׁלֹּא בִטֵּל, וְדִבְרֵיהֶן עוֹקְרִין דִּבְרֵי תּוֹרָה?! וְכִי זֵיתִים עַל שֶׁמֶן וַעֲנָבִים עַל הַיַּיִן לֹא תּוֹרָה הוּא שֶׁיִּתְרֹם? וְהֵן אָמְרוּ שֶׁלֹּא יִתְרֹם מִפְּנֵי גֵּזֶל הַשֵּׁבֶט. וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁאָמְרוּ, עָבַר וְתָרַם - אֵין תְּרוּמָתוֹ תְּרוּמָה! רַבִּי אוֹשַׁעְיָה בַּר אַבָּא אָמַר לְרַבִּי יוּדָן נְשִׂיָא: בְּאַגָּדָה דְּסָבָךְ מַאן דָּיֵק לָן?

אִישׁ פְּלוֹנִי וְכָל שֵׁם שֶׁיֵּשׁ לוֹ. הַגַּע עַצְמָךְ: דַּהֲוָה שְׁמֵיהּ רְאוּבֵן, וְאַפֵּיק שְׁמֵיהּ שִׁמְעוֹן. אֶלָּא: ׳אֲנִי פְּלוֹנִי וְכָל שֵׁם שֶׁיֵּשׁ לִי׳. יוֹתֵר מִכֵּן אָמְרוּ: הָיוּ לוֹ שְׁתֵּי נָשִׁים, אַחַת בִּיהוּדָה וְאַחַת בַּגָּלִיל, וְלוֹ שְׁנֵי שֵׁמוֹת, אֶחָד בִּיהוּדָה וְאֶחָד בַּגָּלִיל, וְכָתַב זֶה שֶׁבִּיהוּדָה לְגָרֵשׁ זוֹ שֶׁבַּגָּלִיל, וְשֶׁבַּגָּלִיל לְגָרֵשׁ זוֹ שֶׁבִּיהוּדָה אֵינָהּ מְגֹרֶשֶׁת. מַתְנִיתָא שֶׁהָיָה בִּיהוּדָה וְכָתַב לְגָרֵשׁ בַּגָּלִיל, בַּגָּלִיל וְכָתַב לְגָרֵשׁ בִּיהוּדָה, אֲבָל אִם הָיָה בִּיהוּדָה וְכָתַב לְגָרֵשׁ בִּיהוּדָה, בַּגָּלִיל וְכָתַב לְגָרֵשׁ בַּגָּלִיל - הֲרֵי זוֹ מְגֹרֶשֶׁת. אָמַר רַבִּי אִילַי: בַּתְּחִלָּה צָרִיךְ לוֹמַר ׳אֲנִי פְּלוֹנִי שֶׁמִּיהוּדָה עִם כָּל שֵׁם שֶׁיֵּשׁ לִי בַּגָּלִיל׳.

אִם הָיָה שָׁרוּי בְּמָקוֹם אַחֵר, מְגָרֵשׁ לְאֵי זֶה שֶׁיִּרְצֶה. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: הָדָא דְאַתְּ אָמַר, לְשֶׁעָבַר,

[כא.]

אֲבָל לְכַתְּחִלָּה צָרִיךְ לְמֶעְבַּד כַּהֲדָא דְרַבִּי אִילַי. אָמַר רַבִּי אָבִין: אִם יָצָא לוֹ שֵׁם בְּמָקוֹם אַחֵר, צָרִיךְ לְהַזְכִּיר שְׁלָשְׁתָּן.

תַּמָּן תְּנִינַן: כּוֹתְבִין גֵּט לְאִישׁ אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין אִשְׁתּוֹ עִמּוֹ, וְשׁוֹבֵר לְאִשָּׁה אַף־עַל־פִּי שֶׁאֵין בַּעְלָהּ עִמָּהּ, וּבִלְבַד שֶׁיְּהֵא מַכִּירָם. וְהַבַּעַל נוֹתֵן אֶת הַשָּׂכָר. אָמַר רַבִּי אַבָּא: צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא מַכִּיר אֶת שְׁנֵיהֶן. אָמַר רַבִּי לָא: צָרִיךְ שֶׁיְּהֵא מַכִּיר לָאִישׁ בַּגֵּט, וְלָאִשָּׁה בְּשׁוֹבָרָהּ. רַבִּי אָבוּן בַּר חִיָּה בָּעֵי קֳמֵי רַבִּי: הַגַּע עַצְמָךְ, שֶׁהֵבִיא אִשָּׁה אַחֶרֶת וְגֵרַשׁ בָּהּ? אֲמַר לֵיהּ: לִכְשֶׁיָּבוֹאוּ וְיָעִידוּ הָעֵדִים. וְלָא כֵן אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: עָשׂוּ עֵדִים הַחֲתוּמִים עַל הַשְּׁטָר כְּמִי שֶׁנֶּחְקְרָה עֵדוּתָן בְּבֵית דִּין?! תַּמָּן בְּשֶׁאָמְרוּ ׳לֹא חָתַמְנוּ כָּל עִקָּר׳, בְּרַם הָכָא בְּאוֹמֵר ׳בָּזֶה חָתַמְנוּ, וְלֹא חָתַמְנוּ עַל זֶה׳.

מַתְנִיתָא פְּלִיגָא עַל רַבִּי אַבָּא: בָּרִאשׁוֹנָה הָיָה מְשַׁנֶּה שְׁמוֹ וּשְׁמָהּ, שֵׁם עִירוֹ וְשֵׁם עִירָהּ. אִם בְּמַכִּירָהּ, בָּזֶה צָרִיךְ לְשַׁנּוֹת אֶת שְׁמוֹתָם? אִית בַּר נָשׁ דְּחָכְמִין לְחַבְרֵיהוֹן בְּאַפִּין, וְלָא יָדְעִין שְׁמָהַתְהוֹן[ג].

מַתְנִיתָא פְּלִיגָא עַל רַבִּי אִילַי: הִתְקִין רַבָּן גַּמְלִיאֵל הַזָּקֵן שֶׁיְּהוּ כוֹתְבִין ׳אִישׁ פְּלוֹנִי וְכָל שֵׁם שֶׁיֵּשׁ לוֹ, אִשָּׁה פְּלוֹנִית וְכָל שֵׁם שֶׁיֵּשׁ לָהּ׳, מִפְּנֵי תִקּוּן הָעוֹלָם! מַתְנִיתָא בְּמְגָרֵשׁ בְּעַל כָּרְחוֹ, מַה דַּאֲמַר רַבִּי אִילָא בְּמְגָרֵשׁ בִּרְצוֹנוֹ. וְאִית דְּבָעֵי מֵימַר: בְּמְגָרֵשׁ בִּמְקוֹמוֹת אֲחֵרִים, מַה דַּאֲמַר רַבִּי אִילַי בְּמְגָרֵשׁ בְּאוֹתוֹ מָקוֹם.

[ג] יֵשׁ אֲנָשִׁים שֶׁמַּכִּירִים אֶת חַבְרֵיהֶם בַּפָּנִים, וְלֹא יוֹדְעִים אֶת שְׁמָם

כַּהֲדָא: דּוֹשׁוֹ אָחוֹי דְּדוֹדוֹ הֲוָה מְשַׁבֵּק אִתְּתֵיהּ, אֲתָא עוּבְדָא קֳמֵי רַבָּנִין, אָמְרִין: הֵיא תִּתֵּן אַגְרָא. וְהָתְנִינַן: הַבַּעַל נוֹתֵן אֶת הַשָּׂכָר! רַבִּי אִילַי בְּשֵׁם שְׁמוּאֵל: בְּמוֹחֶלֶת לוֹ כְּתֻבָּתָהּ.

[כא:]

הֲלָכָה ג: מַתְנִיתִין: אֵין אַלְמָנָה נִפְרַעַת מִנְּכְסֵי יְתוֹמִין, אֶלָּא בִּשְׁבוּעָה. נִמְנְעוּ מִלְּהַשְׁבִּיעָהּ, הִתְקִין רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל שֶׁתְּהֵא נוֹדֶרֶת לַיְּתוֹמִין כָּל מַה שֶׁיִּרְצוּ, וְגוֹבָה אֶת כְּתֻבָּתָהּ. וְהָעֵדִים חוֹתְמִין עַל הַגֵּט, מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם. וְהִלֵּל הִתְקִין פְּרוֹזְבּוּל, מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם.

גְּמָרָא: בְּרַאשׁוֹנָה הָיוּ נִשְׁבָּעוֹת לַשָּׁקֶר, וְקוֹבְרוֹת אֶת בְּנֵיהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר (יִרְמְיָה ב, ל): "לַשָּׁוְא הִכֵּיתִי אֶת בְּנֵיכֶם". וְעוֹד, שֶׁאֵימַת נְדָרִים עֲלֵיהֶן יוֹתֵר מִן הַשְּׁבוּעוֹת.

עָבְרָה וְנִשְׁבְּעָה? רַב הוּנָא אָמַר: אִם נִשְׁבְּעָה - נִשְׁבְּעָה.

רַב אָמַר לְכַלְתֵּיהּ: אִלּוּלֵא דַּאֲנָא וַתְּרָן, אֲפִלּוּ קְלוּסְתֵּיהּ דְּעַל רֵישָׁךְ דִּידִי הוּא. שְׁמוּאֵל אָמַר: זָכְתָה בַּכֵּלִים שֶׁעָלֶיהָ. מַתְנִיתָא מְסַיְּעָא לֵיהּ לִשְׁמוּאֵל: 'אֵין לוֹ לֹא בִּכְסוּת אִשְׁתּוֹ וְלֹא בִּכְסוּת בָּנָיו'.

רַב הוּנָא אָמַר: מִפְּנֵי מָה הִתְקִינוּ זְמַן בְּגֵט? מִפְּנֵי מַעֲשֶׂה שֶׁאֵרַע: מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁהָיָה נָשׂוּי אֶת בַּת אֲחוֹתוֹ, וְזִינְּתָה עַד שֶׁהִיא אֵשֶׁת אִישׁ. הָלַךְ וְהִקְדִּים זְמַנּוֹ בַּגֵּט, אָמַר: מוּטָב שֶׁתְּדוֹן כִּפְנוּיָה, וְאַל תְּדוֹן כְּאֵשֶׁת אִישׁ.

אָמַר רַב הוּנָא: קַשְׁיְתָא קָמוֹי רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא: כְּמַאן דְּאָמַר מַעֲשְׂרוֹת מִן דִּבְרֵיהֶן, בְּרַם כְּמַאן דְּאָמַר מַעֲשְׂרוֹת מִן הַתּוֹרָה, וְהִלֵּל מַתְקִין עַל דִּבַּר תּוֹרָה?! אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: וְכִי מִשְּׁעָה שֶׁגָּלוּ לְבָבֶל כְּלוּם נִפְטְרוּ? אֶלָּא מִמִּצְוֹת הַתְּלוּיוֹת בָּאָרֶץ! וְהַשְׁמֵט כְּסָפִים נוֹהֵג בֵּין בָּאָרֶץ בֵּין בְּחוּצָה לָאָרֶץ! חָזַר רַבִּי יוֹסֵי וְאָמַר (דְּבָרִים טו, ב): "זֶה דְּבַר הַשְּׁמִטָּה שָׁמוֹט", בְּשָׁעָה שֶׁהַשְּׁמִטָּה נוֹהֶגֶת בָּאָרֶץ מִדִּבַּר תּוֹרָה, הַשְׁמֵט כְּסָפִים נוֹהֵג בֵּין בָּאָרֶץ בֵּין בְּחוּצָה לָאָרֶץ דִּבַּר תּוֹרָה. בְּשָׁעָה שֶׁהַשְּׁמִטָּה נוֹהֶגֶת בָּאָרֶץ מִדִּבְרֵיהֶם, הַשְׁמֵט כְּסָפִים נוֹהֵג בֵּין בָּאָרֶץ בֵּין בְּחוּצָה לָאָרֶץ מִדִּבְרֵיהֶן. תַּמָּן אָמְרִין: אֲפִלּוּ כְּמַאן דְּאָמַר מַעֲשְׂרוֹת מִדִּבְרֵי תוֹרָה, מוּדֶה בִּשְׁמִטָּה שֶׁהִיא מִדִּבְרֵיהֶן. "וְזֶה דְּבַר הַשְּׁמִטָּה שָׁמוֹט" - רַבִּי אוֹמֵר: שְׁנֵי שְׁמִטִּין, שְׁמִטָּה וְיוֹבֵל; בְּשָׁעָה

[כב.]

שֶׁהַיּוֹבֵל נוֹהֵג - הַשְּׁמִטָּה נוֹהֶגֶת מִדִּבְרֵי תוֹרָה, פָּסְקוּ הַיּוֹבְלוֹת - נוֹהֶגֶת שְׁמִטָּה מִדִּבְרֵיהֶן.

אֵימָתַי פָּסְקוּ הַיּוֹבְלוֹת? "לְכָל יוֹשְׁבֶיהָ" (וַיִּקְרָא כה, י) - בִּזְמַן שֶׁיּוֹשְׁבִין עָלֶיהָ, וְלֹא בִּזְמַן שֶׁגָּלוּ מִתּוֹכָהּ. הָיוּ עָלֶיהָ וְהָיוּ מְעָרְבְּבִין, שֵׁבֶט יְהוּדָה בִּבְנְיָמִין, וְשֵׁבֶט בִּנְיָמִין בִּיהוּדָה, יָכוֹל יְהֵא הַיּוֹבֵל נוֹהֵג? תַּלְמוּד לוֹמַר: "יוֹשְׁבֶיהָ" - לְכָל יוֹשְׁבֶיהָ. נִמְצֵאתָ אוֹמֵר: כֵּיוָן שֶׁגָּלוּ שֵׁבֶט רְאוּבֵן וְגָד וַחֲצִי שֵׁבֶט מְנַשֶּׁה, בָּטְלוּ הַיּוֹבְלוֹת.

הֲלָכָה ד: מַתְנִיתִין: עֶבֶד שֶׁנִּשְׁבָּה וּפְדָאוּהוּ; לְשֵׁם עֶבֶד - יִשְׁתַּעְבֵּד, לְשֵׁם בֶּן חוֹרִין - לֹא יִשְׁתַּעְבֵּד. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ יִשְׁתַּעְבֵּד.

עֶבֶד שֶׁעֲשָׂאוֹ רַבּוֹ אַפּוֹתִיקִי לָאֲחֵרִים, וְשִׁחְרְרוֹ, שׁוֹרַת הַדִּין אֵין הָעֶבֶד חַיָּב כְּלוּם, אֶלָּא מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם כּוֹפִין אֶת רַבּוֹ וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹ בֶּן חוֹרִין, וְכוֹתֵב שְׁטָר עַל דָּמָיו. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵינוֹ כוֹתֵב אֶלָּא מְשַׁחְרֵר.

גְּמָרָא: רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם חִזְקִיָּה: בְּדִין הָיָה שֶׁאֲפִלּוּ לְשֵׁם עֶבֶד לֹא יִשְׁתַּעְבֵּד, וְלָמָּה אָמְרוּ יִשְׁתַּעְבֵּד? שֶׁלֹּא יְהֵא הָעֶבֶד מַבְרִיחַ עַצְמוֹ לִשְׁבוּיִין.

אָמַר רַבִּי זְעֵירָא: מַתְנִיתָא אָמְרָה כֵּן: ׳רַבּוֹ נוֹתֵן אֶת דָּמָיו׳ - לֹא אָמַר אֶלָּא רַבּוֹ, הָא אַחֵר לֹא. רַבִּי אִילָא בְּשֵׁם רַבִּי יַסָּא: בְּדִין הָיָה אֲפִלּוּ לְשֵׁם בֶּן חוֹרִין יִשְׁתַּעְבֵּד, וְלָמָּה אָמְרוּ לֹא יִשְׁתַּעְבֵּד? שֶׁלֹּא לְהוֹצִיא לוֹזָה עַל בְּנֵי חוֹרִין.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: אִם כֵּן, ׳רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ יִשְׁתַּעְבֵּד, שֶׁכְּשֵׁם שֶׁיִּשְׂרָאֵל מְצֻוִּין לִפְדּוֹת בֶּן חוֹרִין כָּךְ הֵן מְצֻוִּין לִפְדּוֹת אֶת הָעֲבָדִים׳ -

[כב:]

אַהֵן תַּנָּיָא קַדְמָיָא, סָבַר מֵימַר מְצֻוִּין הֵן לִפְדּוֹת בְּנֵי חוֹרִין וְאֵין מְצֻוִּין לִפְדּוֹת אֶת הָעֲבָדִים.

רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אִידִי בְּשֵׁם רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: הֲלָכָה כְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל. רַבִּי סִימוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר, יַסִּי בֶּן שָׁאוּל בְּשֵׁם רַבִּי: הַמִּתְיָאֵשׁ בְּעַבְדּוֹ, אֵינוֹ רַשַּׁאי לְשַׁעְבְּדוֹ, וְצָרִיךְ לִכְתֹּב לוֹ גֵּט שִׁחְרוּר.

שְׁמַע רַבִּי יוֹחָנָן וְאָמַר: יָפֶה לִמְּדָנִי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי. כְּלוּם לָמְדוּ גֵּט שִׁחְרוּר לֹא מֵאִשָּׁה? מָה אִשָּׁה אֵינָהּ יוֹצְאָה מִשּׁוּם יֵאוּשׁ, שֶׁצְּרִיכָה מִמֶּנּוּ גֵּט, אַף עֶבֶד אֵינוֹ יוֹצֵא מִשּׁוּם יֵאוּשׁ, וְצָרִיךְ גֵּט שִׁחְרוּר.

שִׁמְעוֹן בַּר בָּא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: עֶבֶד שֶׁבָּרַח מִן הַשְּׁבוּיִין אֵצֶל רַבּוֹ, אֵין רַבּוֹ רַשַּׁאי לְשַׁעְבְּדוֹ, וְצָרִיךְ לִכְתֹּב לוֹ גֵּט שִׁחְרוּר. רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: הַמַּפְקִיר אֶת עַבְדּוֹ אֵינוֹ רַשַּׁאי לְשַׁעְבְּדוֹ, וְאֵינוֹ צָרִיךְ לִכְתֹּב לוֹ גֵּט שִׁחְרוּר. אֲמַר לֵהּ רַבִּי זְעֵירָא: כָּל עַמָּא אָמְרִין דְּהוּא צָרִיךְ, וְאַתְּ אוֹמֵר אֵינוֹ צָרִיךְ! שֶׁמָּא אֵינוֹ מְעַכְּבוֹ מִלּוֹכַל בַּפֶּסַח. כַּהֲדָא דְתָנֵי (שמות יב, מד): ״וְכָל עֶבֶד אִישׁ מִקְנַת כֶּסֶף וּמַלְתָּה אֹתוֹ״ - בְּשָׁעָה שֶׁהוּא עוֹבֵד אֶת רַבּוֹ, הוּא מְעַכְּבוֹ לוֹכַל בַּפֶּסַח, וּבְשָׁעָה שֶׁאֵינוֹ עוֹבֵד אֶת רַבּוֹ, אֵינוֹ מְעַכְּבוֹ מִלּוֹכַל בַּפֶּסַח.

סְמָא שְׁתֵּי עֵינָיו כְּאַחַת, הִפִּיל שְׁנֵי שִׁנָּיו כְּאַחַת - יוֹצֵא בָּהֶן לְחֵרוּת. זוֹ אַחַר זוֹ - יוֹצֵא לְחֵרוּת בָּרִאשׁוֹנָה, וְנוֹתֵן לוֹ דָּמִים בַּשְּׁנִיָּה. רַבִּי אִילָא בְּשֵׁם רֵישׁ לָקִישׁ: כְּמַן דְּאָמַר אֵינוֹ צָרִיךְ לִכְתֹּב לוֹ גֵּט שִׁחְרוּר, בְּרַם כְּמַן דְּאָמַר צָרִיךְ לִכְתֹּב לוֹ גֵּט שִׁחְרוּר, וְאַתְּ אוֹמֵר מְשַׁלֵּם לוֹ?! אֵין לִי אֶלָּא הַיּוֹצֵא בְּשֵׁן וְעַיִן, מִנַּיִן הַיּוֹצֵא בְּכִפָּה וּבְהַרְנִירַק טִיאוֹנוֹס

[כג.]

וּבְחֵרוּת שֶׁל מְלָכִים[ד]? תַּלְמוּד לוֹמַר (שם כא, כו): ״לַחָפְשִׁי יְשַׁלְּחֶנּוּ״ - מִכָּל מָקוֹם.

בָּנָיו מָה הֵן? הַיּוֹצֵא בְּשֵׁן וְעַיִן - בָּנָיו עֲבָדִים, וְהַיּוֹצֵא מִשּׁוּם יֵאוּשׁ - בָּנָיו בְּנֵי חוֹרִין. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר רַבִּי בּוֹן: לָא,

[ד] כָּל מִינֵי בְּגָדִים אוֹ תַּכְשִׁיטִים שֶׁרָקְמוּ עֲלֵיהֶם שְׁטַר שִׁחְרוּר

מִסְתַּבְּרָה חִלּוּפִין: הַיּוֹצֵא בְּשֵׁן וְעַיִן, הוֹאִיל וְשִׁחְרַרְתּוּ הַתּוֹרָה - בָּנָיו בְּנֵי חוֹרִין. וְהַיּוֹצֵא מִשּׁוּם יֵאוּשׁ, הוֹאִיל וְלֹא שִׁחְרַרְתּוּ הַתּוֹרָה - בָּנָיו עֲבָדִים. גֵּר שֶׁמֵּת, וּבִזְבְּזוּ יִשְׂרָאֵל אֶת נְכָסָיו, וְהָיוּ שָׁם עֲבָדִים, בֵּין גְּדוֹלִים בֵּין קְטַנִּים - יָצְאוּ לְחֵרוּת. אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: גְּדוֹלִים יָצְאוּ לְחֵרוּת, קְטַנִּים לֹא יָצְאוּ לְחֵרוּת. לָמָּה? שֶׁהֵן יָצְאוּ בְּמִיתַת רַבָּן. מֵעַתָּה אֲפִלּוּ קְטַנִּים! אָמַר רַבִּי בָּא: גְּדוֹלִים, עַל־יְדֵי שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן דַּעַת לִזְכוֹת אֶת עַצְמָן - יָצְאוּ לְחֵרוּת. קְטַנִּים, עַל־יְדֵי שֶׁאֵין בָּהֶן דַּעַת לִזְכוֹת לְעַצְמָן - לֹא יָצְאוּ לְחֵרוּת. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי אָמַר: הֲלָכָה כְּאַבָּא שָׁאוּל.

מְחַלְפָא שִׁיטָתֵיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: תַּמָּן אָמַר רַבִּי סִימוֹן בְּשֵׁם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, וְרַבִּי יוֹסֵי בֶּן שָׁאוּל בְּשֵׁם רַבִּי: הַמִּתְיָאֵשׁ מֵעַבְדּוֹ אֵינוֹ רַשַּׁאי לְשַׁעְבֵּד בּוֹ, וְצָרִיךְ לִכְתֹּב לוֹ גֵּט שִׁחְרוּר! אָמְרִין: מַה דַּאֲמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, לְשֶׁעָבַר, דְּלָא יְהַב לָא יְהַב. דִּלְמָא, הֲלָכָה לְשֶׁעָבַר, וְצָרִיךְ לִכְתֹּב לוֹ גֵּט שִׁחְרוּר. וְהָכָא הוּא אָמַר הָכֵן: שְׁמַעְנוּ דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: יָפֶה לִמְּדָנִי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי. דִּלְמָא הֲלָכָה כְּאַבָּא שָׁאוּל.

אַמְתֵּיהּ דְּרַבָּה בַּר זְטָרָא עֲרָקַת, אִתְיְאַשׁ מִנַּהּ. אֲתָא שְׁאַל לְרַבִּי חֲנִינָה וּלְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: אָמְרוּ: אֵינוֹ רַשַּׁאי לְשַׁעְבְּדָהּ.

[כג:]

מַהוּ לִכְתֹּב לָהּ גֵּט שִׁחְרוּר? אֲמַר לֵהּ: אִם כָּתְבַתְּ, יָאוּת אַתְּ עָבַד.

רַבִּי חֲנִינָה בְּשֵׁם רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּרַבִּי יוֹסָה: עֶבֶד שֶׁנִּשָּׂא בַּת חוֹרִין לִפְנֵי רַבּוֹ, יָצָא לְחֵרוּת. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֲמֶשׁ הָיִיתִי יוֹשֵׁב וְשׁוֹנֶה: הַכּוֹתֵב כְּתַב קִדּוּשִׁין לְעַבְדּוֹ, אוֹ כְּתַב נִשּׂוּאִין לַאֲמָתוֹ, רַבִּי אוֹמֵר: זָכָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: לֹא זָכָה. אֲהָן תַּנָּיָא קַדְמָיָא, סְבַר כְּרַבִּי - זָכָה.

מִי מְשַׁחְרֵר? רַב אָמַר: בֵּין רַבּוֹ הָרִאשׁוֹן וּבֵין רַבּוֹ הַשֵּׁנִי. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵין לְךָ מְשַׁחְרֵר אֶלָּא רַבּוֹ הָרִאשׁוֹן בִּלְבַד. הָתִיב רַבִּי חַגַּי קַמֵּי רַבִּי יוֹסֵי: מַתְנִיתָא פְּלִיגָא עַל רַב: 'יִשְׂרָאֵל שֶׁהִלְוָה אֶת גּוֹי עַל חֲמֵצוֹ אַחַר הַפֶּסַח, מֻתָּר בַּהֲנָאָה'. אִין תֵּימַר בִּרְשׁוּת יִשְׂרָאֵל הוּא, וְיִהֵא אָסוּר! מָה עָבִיד לַהּ רַב? אָמַר רַבִּי יוּדָן: קַל הוּא בִּשְׁחְרוּר. כַּהֲדָא דְתָנֵי: הָעוֹשֶׂה עַבְדּוֹ אַפּוֹתִיקִי, מְכָרוֹ - אֵינוֹ מָכוּר. שִׁחְרְרוֹ - מְשֻׁחְרָר.

חַיְלֵהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן מִן הָדָא: רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: אֵינוֹ כּוֹתֵב אֶלָּא מְשַׁחְרֵר. אִלּוּ הַמְשַׁעְבֵּד שָׂדֶה לַחֲבֵרוֹ, וְהָלַךְ וּמְכָרָהּ, שֶׁמָּא אֵין בַּעַל חוֹב בָּא וְטוֹרֵף? אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ: פָּתַח לָנוּ רַבִּי יוֹחָנָן פֶּתַח מֵאִיר כָּאוֹרָה: לֹא מָצִינוּ עֶבֶד מְשֻׁתַּחְרֵר וְחוֹזֵר וּמְשֻׁתַּעְבֵּד. מֵעַתָּה לֹא יִכְתֹּב לוֹ שְׁטָר עַל דָּמָיו! אָמַר רַבִּי אִילָא: מוּטָב שֶׁיֹּאמַר לוֹ 'תֵּן לִי מָאתַיִם זוּז שֶׁיֵּשׁ לִי בְּיָדְךָ', וְלֹא שֶׁיֹּאמַר לוֹ 'עַבְדִּי אַתָּה'.

רַבָּנִין דְּקֵיסָרִין אָמְרִין בְּשֵׁם רַבִּי בִּיסָא: אָתְיָא דְּרַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל כְּרַבִּי מֵאִיר. כְּמָה דְּרַבִּי מֵאִיר קוֹנֵס בִּדְבָרִים, כֵּן רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל קוֹנֵס בִּדְבָרִים. דְּתָנֵי:

[כד.]

שְׁטָר שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רְבִית קוֹנְסִין אוֹתוֹ, וְאֵינוֹ גּוֹבֶה לֹא אֶת הַקֶּרֶן וְלֹא אֶת הָרְבִית, דִּבְרֵי

רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: גּוֹבֶה אֶת הַקֶּרֶן וְלֹא אֶת הָרִבִּית.

הֲלָכָה ה: מַתְנִיתִין: מִי שֶׁחָצְיוֹ עֶבֶד וְחָצְיוֹ בֶּן חוֹרִין, עוֹבֵד אֶת רַבּוֹ יוֹם אֶחָד וְאֶת עַצְמוֹ יוֹם אֶחָד, דִּבְרֵי בֵּית הִלֵּל. בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: תְּקַנְתֶּם אֶת רַבּוֹ, וְאֶת עַצְמוֹ לֹא תְּקַנְתֶּם - לְשָׁא שְׁפְחָה אֵינוֹ יָכוֹל, בַּת חוֹרִין אֵינוֹ יָכוֹל, יִבָּטֵל? וַהֲלֹא לֹא נִבְרָא הָעוֹלָם אֶלָּא לְפִרְיָה וּרְבִיָה, שֶׁנֶּאֱמַר (יְשַׁעְיָה מה, יח): "לֹא תֹהוּ בְרָאָהּ לָשֶׁבֶת יְצָרָהּ"! אֶלָּא מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם כּוֹפִין אֶת רַבּוֹ וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹ בֶּן חוֹרִין, וְכוֹתֵב שְׁטָר עַל חֲצִי דְּמָיו. חָזְרוּ בֵית־הִלֵּל לְהוֹרוֹת כְּדִבְרֵי בֵית־שַׁמַּאי.

גְּמָרָא: הֵיאַךְ אֶפְשָׁר חֶצְיוֹ עֶבֶד וְחֶצְיוֹ בֶּן חוֹרִין? תִּפְתֵּר אוֹ כְּרַבִּי, דְּרַבִּי אוֹמֵר: אָדָם מְשַׁחְרֵר חֲצִי עַבְדּוֹ. אוֹ דִּבְרֵי הַכֹּל: בְּעֶבֶד שֶׁל שְׁנֵי שֻׁתָּפִין, וְעָמַד אֶחָד מֵהֶן וְשִׁחְרֵר חֶלְקוֹ.

מָצָא מְצִיאָה בְּיוֹם שֶׁל רַבּוֹ - שֶׁל רַבּוֹ, בְּיוֹם שֶׁל עַצְמוֹ - שֶׁל עַצְמוֹ. וְלֵית מָחָר בְּעֵי יֵעְבְּדֵהּ לֵהּ לְמָרֵיהּ. קִדֵּשׁ אִשָּׁה בְּיוֹם שֶׁל מָרֵיהּ - אֵין חוֹשְׁשִׁין לְקִדּוּשָׁיו, בְּיוֹם שֶׁל עַצְמוֹ - חוֹשְׁשִׁין לְקִדּוּשָׁיו. וְלָא כֵן אָמַר רַבִּי חִיָּה בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: מִי שֶׁחָצְיוֹ עֶבֶד וְחָצְיוֹ בֶּן חוֹרִין, קִדֵּשׁ אִשָּׁה, אֵין חוֹשְׁשִׁין לְקִדּוּשָׁיו; דִּכְוָתָהּ, גֵּרֵשׁ, אֵין חוֹשְׁשִׁין לְגֵרוּשָׁיו.

תַּמָּן תְּנִינַן: אֵין נוֹשְׁאִין נָשִׁים בַּמּוֹעֵד. שִׁמְעוֹן בַּר אַבָּא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: מְשׁוּם בְּטוּל פְּרִיָה וּרְבִיָה. בְּעוֹן קָמֵי רַבִּי יוֹסֵי: עֶבֶד מַהוּ שֶׁיִּשָּׂא אִשָּׁה בַּמּוֹעֵד? אָמַר לֵהּ: נִשְׁמְעִנַּהּ מִן הָדָא: לְבָטֵל? וַהֲלֹא לֹא נִבְרָא הָעוֹלָם אֶלָּא לְפִרְיָה וּרְבִיָה! וְאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר אַבָּא בְּשֵׁם רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל שֶׁהוּא מְצַוֶּה עַל פְּרִיָה וּרְבִיָה, אָסוּר לוֹ לִשָּׂא אִשָּׁה בַּמּוֹעֵד.

הֲלָכָה ו: מַתְנִיתִין: הַמּוֹכֵר אֶת עַבְדּוֹ לְגוֹי אוֹ לְחוּצָה לָאָרֶץ, יָצָא בֶּן חוֹרִין. אֵין פּוֹדִין אֶת הַשְּׁבוּיִין יוֹתֵר עַל דְּמֵיהֶן, מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם. אֵין מַבְרִיחִין אֶת הַשְּׁבוּיִין מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מִפְּנֵי תַּקָּנַת שְׁבוּיִים. אֵין לוֹקְחִין סְפָרִים תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת מִן הַגּוֹיִם יוֹתֵר עַל דְּמֵיהֶן, מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם.

גְּמָרָא: לְגוֹי, אֲפִלּוּ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. וּבְחוּצָה לָאָרֶץ, אֲפִלּוּ יִשְׂרָאֵל.

מִי מְשַׁחְרְרוֹ? רַבּוֹ רִאשׁוֹן נוֹתֵן דָּמָיו, וְהַשֵּׁנִי מְשַׁחְרְרוֹ. נֵימַר אִם יָדַע רַבּוֹ הַשֵּׁנִי - שְׁנֵיהֶן נוֹתְנִין אֶת דָּמָיו,

[כד:]

וְאִם לָאו - הָרִאשׁוֹן נוֹתֵן אֶת דָּמָיו, וְהַשֵּׁנִי מְשַׁחְרְרוֹ.

״אֲנִי פְּלוֹנִי בֶּן פְּלוֹנִי, מוֹכֵר אֶת עַבְדִּי לְפְלוֹנִי אַנְטִיוֹכִי״ - יָצָא לְחֵרוּת. ״מְשֻׁהוּא בְּלוֹד״ - לֹא יָצָא לְחֵרוּת.

תָּנֵי: יוֹצֵא עֶבֶד עִם רַבּוֹ בְּחוּצָה לָאָרֶץ, לְפִיכָךְ אִם מְכָרוֹ לְשָׁם - מָכוּר. בָּא מֵחוּצָה לָאָרֶץ עַל מְנַת לַחְזוֹר - כּוֹפִין אוֹתוֹ לְמָחָר לַחְזוֹר. עַל מְנַת שֶׁלֹּא לַחְזוֹר - אֵין כּוֹפִין אוֹתוֹ לַחְזוֹר.

בָּרַח מֵחוּצָה לָאָרֶץ - רַשַּׁאי לְהַחְזִירוֹ. בָּרַח מֵאָרֶץ לְחוּצָה לָאָרֶץ? רַבִּי יאישה בְּשֵׁם רַבִּי חִיָּה רַבָּא אָמַר: מֻתָּר. רַבִּי הוֹשַׁעְיָה

רַבָּה אָמַר: מֻתָּר. רַבִּי מָרִינוֹס בְּרֵיהּ דְּרַבִּי הוֹשַׁעְיָה רַבָּה אָמַר: אָסוּר. אָמַר רַבִּי זְעֵירָא: לָא פְלִיגִין: מַאן דְּאָמַר מֻתָּר, בְּלָמוּד לְבָרֵחַ לְשָׁם. וּמַאן דְּאָמַר אָסוּר, בְּשֶׁאֵינוֹ לָמוּד לְבָרֵחַ לְשָׁם. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: וְלָא פְלִיגִין: מַאן דְּאָמַר מֻתָּר, בְּשֶׁאֵינוֹ יָכוֹל לְהָבִיאוֹ מִשָּׁם. וּמַן דְּאָמַר אָסוּר, בְּיָכוֹל לְהָבִיאוֹ מִשָּׁם.

נִתְנֵי: וְאִם הִתְנָה עִמּוֹ – מֻתָּר! עַד כְּדוֹן בִּגְדוֹלִים, בִּקְטַנִּים. נִתְנֵי: עִם רַבְּהוֹן! עַד כְּדוֹן בְּשֶׁהָיָה רַבּוֹ יִשְׂרָאֵל, הָיָה רַבּוֹ גּוֹי.

רַבִּי טַבְלָא זְבִין עַבְדֵּיהּ, וּמַתְנֵי עִם רַבְּהוֹן. רַבִּי יִצְחָק דַּהֲבָן הֲווֹן לֵיהּ עַבְדַּיָּיא, עָרְקִין לְבִנּוֹתְהוֹן. אֲתָא שְׁאַל לְרַבִּי אִימִי, וְאוֹרֵי לֵיהּ: אוֹנִי – אָסוּר, אַנְטְרִיס – שָׁרֵי, אֲפַרְכּוּרִים – צְרִיכָה. אַמְתֵּיהּ דְּרַבִּי אַבָּא בַּר אַדָּא עֲרָקַת לְקֵלִיסְיָא, אֲתָא וּשְׁאַל לְרַבִּי מָנָא, וְהוֹרֵי לֵיהּ כְּרַבִּי אִימִי: אוֹנִי – אֲסִיר, אַנְטְרִיס – שָׁרֵי, אֲפַרְכּוּרִים – צְרִיכָה.

אֵין פּוֹדִין אֶת הַשְּׁבוּיִין יוֹתֵר מִדְּמֵיהֶן, מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם, וְאֵין מַבְרִיחִין אֶת הַשְּׁבוּיִין, מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: מִפְּנֵי תַּקָּנַת הַשְּׁבוּיִין – דִּלָּא יֶהֱוֹון קַטְרִינוֹן[טו]. תָּנֵי: גּוֹי מוֹכֵר סְפָרִים, תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת, אָסוּר לִקַּח מִמֶּנּוּ. וְהָא תָנֵי: מַעֲשֶׂה בְּגוֹי אֶחָד בְּצִידָן, שֶׁהָיָה מוֹכֵר תְּפִלִּין וּמְזוּזוֹת, וּבָא מַעֲשֶׂה לִפְנֵי חֲכָמִים, וְאָמְרוּ: מֻתָּר לִקַּח מִמֶּנּוּ! רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נָתָן בְּשֵׁם רַבִּי חַמָּא בַּר חֲנִינָה: בְּגוֹי שֶׁחָזַר לְסוּרוֹ הָוָה.

הֲלָכָה ז: מַתְנִיתִין: הַמּוֹצִיא אֶת אִשְׁתּוֹ מִשּׁוּם שֵׁם רַע – לֹא יַחְזִיר, מִשּׁוּם נֶדֶר – לֹא יַחְזִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: כָּל נֶדֶר שֶׁיָּדְעוּ בּוֹ הָרַבִּים – לֹא יַחְזִיר, וְשֶׁלֹּא יָדְעוּ בּוֹ הָרַבִּים – יַחְזִיר. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כָּל נֶדֶר שֶׁהוּא צָרִיךְ חֲקִירַת חָכָם –

[כה.]

לֹא יַחְזִיר, וְשֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ חֲקִירַת חָכָם – יַחְזִיר. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: לֹא אָסְרוּ זֶה אֶלָּא מִפְּנֵי זֶה. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה בְּצִידָן, בְּאֶחָד שֶׁאָמַר לְאִשְׁתּוֹ ׳קוֹנָם אִם אֵינִי מְגָרְשֵׁךְ׳, וְגֵרְשָׁהּ, וְהִתִּירוּ לוֹ חֲכָמִים שֶׁיַּחֲזִירֶנָּהּ, מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם.

גְּמָרָא: וְתָנֵי: מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ חֲכָמִים: הַמּוֹצִיא מִשּׁוּם שֵׁם רַע לֹא יַחְזִיר? שֶׁהֲרֵי הַמּוֹצִיא אֶת אִשְׁתּוֹ מִשּׁוּם שֵׁם רַע, וְהָלְכָה וְנִשֵּׂאת לְאַחֵר וְיָלְדָה מִמֶּנּוּ בָּנִים, לְאַחַר זְמַן נִמְצְאוּ הַדְּבָרִים בַּדָּאִים, אָמַר ׳אִלּוּ הָיִיתִי יוֹדֵעַ שֶׁהַדְּבָרִים בַּדָּאִים, אִלּוּ הָיָה אָדָם נוֹתֵן לִי בְּאִשְׁתִּי מֵאָה מָנֶה, לֹא הָיִיתִי מְגָרְשָׁהּ׳, וְנִמְצָא גֵּט בָּטֵל, וּבָנֶיהָ מַמְזֵרִין. וּמִתּוֹךְ שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁאִם הוּא מְגָרְשָׁהּ, שֶׁהִיא אֲסוּרָה לַחֲזֹר לוֹ, אַף הוּא נוֹתֵן לָהּ גֵּט שָׁלֵם מִשָּׁעָה רִאשׁוֹנָה.

תָּנֵי: מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ: ׳הַמּוֹצִיא אֶת אִשְׁתּוֹ מִשּׁוּם נֶדֶר לֹא יַחְזִיר׳? שֶׁהֲרֵי הַמּוֹצִיא אֶת אִשְׁתּוֹ מִשּׁוּם נֶדֶר, וְהָלְכָה וְנִשֵּׂאת לְאַחֵר וְיָלְדָה מִמֶּנּוּ, וְנִמְצָא נֶדֶר בָּטֵל. אָמַר ׳אִלּוּ הָיִיתִי יוֹדֵעַ שֶׁהָיָה הַנֶּדֶר בָּטֵל, אִלּוּ הָיָה אָדָם נוֹתֵן לִי בְּאִשְׁתִּי מֵאָה מָנֶה, לֹא הָיִיתִי מְגָרְשָׁהּ׳. וְנִמְצָא גֵּט בָּטֵל, וְהַוָּלָד מַמְזֵר. וּמִתּוֹךְ שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁאִם הוּא מְגָרְשָׁהּ,

---

טַעַם הַתַּקָּנָה שֶׁלֹּא מַבְרִיחִים אֶת הַשְּׁבוּיִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְקַשְּׁרוּ

טו אֶת הַשְּׁבוּיִים הָאֲחֵרִים בְּשַׁלְשְׁלָאוֹת

שֶׁהִיא אֲסוּרָה לַחֲזוֹר לוֹ, אַף הוּא נוֹתֵן לָהּ גֵּט שָׁלֵם מִשָּׁעָה רִאשׁוֹנָה.

אָמַר רַבִּי זְעֵירָא: תֵּדַע לְךָ שֶׁעִלָּה הָיָה רוֹצֶה לְגָרְשָׁהּ, שֶׁהֲרֵי נֶדֶר שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ חֲקִירַת חָכָם הָיָה. אָמַר רַבִּי זְעֵירָא: תֵּדַע לְךָ שֶׁעִלָּה הָיָה רוֹצֶה לְגָרְשָׁהּ, שֶׁהֲרֵי נֶדֶר שֶׁלֹּא יָדְעוּ בּוֹ רַבִּים הָיָה.

אָמַר רַבִּי לְעָזָר: לֹא אָסְרוּ זֶה אֶלָּא מִפְּנֵי זֶה. בְּדִין הָיָה שֶׁאַפְלוּ נֶדֶר שֶׁהוּא צָרִיךְ חֲקִירַת חָכָם, יַחְזִיר. מִפְּנֵי מָה אָסְרוּ נֶדֶר שֶׁצָּרִיךְ חֲקִירַת חָכָם? מִפְּנֵי נֶדֶר שֶׁאֵין צָרִיךְ חֲקִירַת חָכָם.

הֲלָכָה ח: מַתְנִיתִין: הַמּוֹצִיא אֶת אִשְׁתּוֹ מִשּׁוּם אֵילּוֹנִית, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא יַחְזִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: יַחְזִיר. נִשֵּׂאת לְאַחֵר וְהָיוּ לָהּ בָּנִים וְהִיא תּוֹבַעַת כְּתֻבָּתָהּ, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: אוֹמְרִים לָהּ: שְׁתִיקוּתֵיךְ יָפָה מִדִּבּוּרֵיךְ.

גְּמָרָא: תָּנֵי: מִפְּנֵי מָה אָמְרוּ ״הַמּוֹצִיא אֶת אִשְׁתּוֹ מִשּׁוּם אֵילּוֹנִית, לֹא יַחְזִיר״? שֶׁהֲרֵי הַמּוֹצִיא אֶת אִשְׁתּוֹ מִשּׁוּם אֵילּוֹנִית, וְהָלְכָה וְנִשֵּׂאת לְאַחֵר וְיָלְדָה מִמֶּנּוּ בָּנִים, וְאָמַר: ״אִלּוּ הָיִיתִי יוֹדֵעַ שֶׁאִשְׁתִּי יוֹלֶדֶת, אִלּוּ הָיָה אָדָם נוֹתֵן לִי בְּאִשְׁתִּי מֵאָה מָנֶה, לֹא הָיִיתִי מְגָרְשָׁהּ״, וְנִמְצָא גֵּט בָּטֵל וְהַוָּלָד מַמְזֵר. וּמִתּוֹךְ שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שֶׁאִם הוּא מְגָרְשָׁהּ וְהִיא אֲסוּרָה לַחֲזוֹר לוֹ, אַף הוּא נוֹתֵן לָהּ גֵּט שָׁלֵם מִשָּׁעָה רִאשׁוֹנָה.

אָמַר רַבִּי זְעֵירָא: תֵּדַע לְךָ שֶׁעִלָּה הָיָה רוֹצֶה לְגָרְשָׁהּ, שֶׁהֲרֵי כַּמָּה אֲנָשִׁים נִשּׂוּאִין אֵילּוֹנִית, וְעַל־יְדֵי שֶׁיֵּשׁ לָהֶן נַחַת רוּחַ מֵהֶן, מְקַיְּמִין אוֹתָן.

[כה:]

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא יַחְזִיר. וְאַתְּ אָמַר כֵּן? ! אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֵית כָּאן רַבִּי יְהוּדָה אֶלָּא רַבִּי מֵאִיר. וְתָנֵי כֵּן מִשּׁוּם רַבִּי מֵאִיר: אוֹמְרִים לָהּ: שְׁתִיקוּתֵיךְ יָפָה מִדִּבּוּרֵךְ.

הֲלָכָה ט: מַתְנִיתִין: הַמּוֹכֵר אֶת עַצְמוֹ וְאֶת בָּנָיו לְגוֹיִם - אֵין פּוֹדִין אוֹתוֹ, אֲבָל פּוֹדִין אֶת הַבָּנִים לְאַחַר מִיתַת אֲבִיהֶן. הַמּוֹכֵר שְׁדֵהוּ לְנָכְרִי, וְחָזַר וּלְקָחָהּ מִמֶּנּוּ יִשְׂרָאֵל - הַלּוֹקֵחַ מֵבִיא בִּכּוּרִין, מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם.

גְּמָרָא: מַתְנִיתָא בְּשֶׁמָּכַר עַצְמוֹ וְשָׁנָה, אֲבָל אִם מָכַר עַצְמוֹ פַּעַם אַחַת - פּוֹדִין אוֹתוֹ. וְאִם מָכַר עַצְמוֹ לַלּוּדִים[טז] - אֲפִלּוּ פַּעַם אַחַת אֵין פּוֹדִין אוֹתוֹ. מַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁמָּכַר אֶת עַצְמוֹ לַלּוּדִים, אֲתָא עוֹבָדָא קֳמֵי רַבִּי אַבָּהוּ, אָמַר: מַה נַעֲשֶׂה, מִפְּנֵי חַיָּיו עָשָׂה.

מַתְנִיתָא דְּרַבִּי מֵאִיר, דְּרַבִּי מֵאִיר אָמַר: אֵין קִנְיָן לְגוֹי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְפָטְרוֹ מִן הַמַּעֲשְׂרוֹת. רַבִּי יוּדָן וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִין: יֵשׁ קִנְיָן לְגוֹי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְפָטְרוֹ מִן הַמַּעֲשְׂרוֹת. רַבִּי אִימִּי בְּשֵׁם רֵישׁ לָקִישׁ: טַעְמָא דְּרַבִּי מֵאִיר (וַיִּקְרָא כה, מו): ״וְהִתְנַחַלְתֶּם אֹתָם לִבְנֵיכֶם אַחֲרֵיכֶם לָרֶשֶׁת אֲחֻזָּה״ - הִקִּישׁ עֲבָדִים לַאֲחוּזָה. מַה עֲבָדִים אַתֶּם קוֹנִין מֵהֶן, וְאֵין הֵם קוֹנִין מִכֶּם. אַף אֲחוּזָה אַתֶּם קוֹנִים מֵהֶם, וְהֵן אֵינָם קוֹנִים מִכֶּם.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי יוֹסֵי קֳמֵי רַבִּי יוֹסֵי: וְהָא מְסַיְּעָא לְרַבִּי מֵאִיר (שָׁם, כג): ״וְהָאָרֶץ

[טז] אֻמָּה שֶׁהִיא אוֹכֶלֶת אָדָם

לֹא תִמְכֹּר לִצְמִתֻת" - לְחוּלְטָנוּת. אֲמַר לֵהּ: כָּל גַּרְמָא אָמְרָה דְּהִיא מְסַיְּעָא לְרַבִּי שִׁמְעוֹן: "לֹא תִמָּכֵר" - הָא אִם נִמְכְּרָה, חֲלוּטָה הִיא.

רַבִּי הוּנָא דְצִפֵּרִי אָמַר: הִנְהִיג רַבִּי חֲנִינָה בְּצִפּוֹרִין כְּהָדָא דְרַבִּי שִׁמְעוֹן. רַבִּי זְעוֹרָה קָמֵי רַבִּי אַבָּהוּ בְּשֵׁם רַבִּי אֶלְעָזָר: אַף עַל גַּב דְּרַבִּי מֵאִיר אָמַר: אֵין קִנְיָן לְגוֹי בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל לְהַפְקִיעוֹ מִן הַמַּעֲשְׂרוֹת, מוֹדֶה שֶׁיֵּשׁ לוֹ בָּהּ קִנְיַן נְכָסִים. מַהוּ קִנְיַן נְכָסִים? אָמַר רַבִּי אַבָּא: אֲכִילַת פֵּרוֹת.

וְהָתְנִינַן: הַלּוֹקֵחַ מֵבִיא בִּכּוּרִין מִפְּנֵי תִּקּוּן הָעוֹלָם, וְיָבִיא בִּכּוּרִין דְּבַר תּוֹרָה!

קָנֶה שָׂדֶה בְּיוֹבֵל, רַבִּי אִילָא אָמַר: קָנָה קַרְקַע. אַבָּא בַּר מַמָּל אָמַר: לֹא קָנָה קַרְקַע. מְתִיב רַבִּי אַבָּא בַּר מַמָּל לְרַבִּי אִילָא: עַל דַּעְתָּךְ דְּאַתְּ אָמַר קָנָה קַרְקַע, יַחְפֹּר בָּהּ בּוֹרוֹת שִׁיחִין וּמְעָרוֹת! אֲמַר לֵהּ: הַתּוֹרָה אָמְרָה (שָׁם, כז): "וְשָׁב לַאֲחֻזָּתוֹ" - בְּעֵינוֹ. אַיְתִי רַבִּי יַעֲקֹב בַּר אַחָא שְׁמוּעָתָה קֳדָמֵיהוֹן, וְלָא יְדַע דְּעוֹד אִנּוּן פְּלִיגִין. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: מֵבִיא וְקוֹרֵא. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: אֵינוֹ מֵבִיא וְקוֹרֵא. אָמַר רַבִּי לְעָזָר בְּרַבִּי יוֹסֵי קֳמֵי רַבִּי יוֹסֵי: כָּל עַמָּא מוֹדַיי שֶׁהוּא מֵבִיא. מַה פְּלִיגִין? בִּקְרִיָּה. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: מֵבִיא וְקוֹרֵא. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: מֵבִיא וְאֵינוֹ קוֹרֵא.

הַדָּרָן עָלָךְ פֶּרֶק הַשּׁוֹלֵחַ גֵּט לְאִשְׁתּוֹ

תּוֹסֶפְתָּא

מַסֶּכֶת כִּלְאַיִם פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. כָּל הַזּוּגוֹת שֶׁמָּנוּ חֲכָמִים מִין בְּמִינוֹ – אֵינָן כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה, וּשְׁאָר יְרָקוֹת הַשָּׂדֶה וְיַרְקוֹת הַגִּנָּה, מִין בְּמִינוֹ – אֵינָן כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה:

ב. הַשֶּׁבֶת וְהַגּוּפְנִין, הַכֻּסְבָּר וְהַכַּרְפַּס, אַף עַל פִּי שֶׁדּוֹמִין זֶה לָזֶה – כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה. הַקִּשּׁוּאִין, וְהַדְּלוּעִין, וְהָאֲבַטִּיחִין וְהַמְלָפְּפוֹנוֹת – אֵינָן כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה, וְתוֹרְמִין וּמְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים: כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה, וְאֵין תּוֹרְמִין וּמְעַשְּׂרִין מִזֶּה עַל זֶה. הוֹסִיף רַבִּי עֲקִיבָה: הַשּׁוּם וְהַשּׁוּמָנִית, וְהַבָּצָל וְהַבְּצַלְצוּל, וְהַתּוּרְמוּס וְהַפְּלוֹסְלוֹס. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: לֹא הָיָה רַבִּי עֲקִיבָא שׁוֹנֶה בְּזוּגוֹת אֵלּוּ, אֶלָּא הַתּוּרְמוּס וְהַפְּלוֹסְלוֹס – אֵינָן כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה:

ג. בִּתְחוּם אָרִיחַ, הָיוּ מַרְכִּיבִין תַּפּוּחַ עַל גַּבֵּי חַזְרָד. מִצָּאן תַּלְמִיד אֶחָד, אָמַר לָהֶם: אֲסוּרִין אַתֶּם. הָלְכוּ וְקָצְצוּם, וּבָאוּ וְשָׁאֲלוּ בְּיַבְנֶה, אָמְרוּ: יָפֶה אָמַר אוֹתוֹ תַּלְמִיד. בְּשׁוּקֵי שֶׁל צִפּוֹרִי הָיוּ מַרְכִּיבִין קְרִיסְתָּמִין עַל גַּבֵּי אַגָּסִים. מִצָּאָן תַּלְמִיד אֶחָד, אָמַר לָהֶן: אֲסוּרִין אַתֶּם. הָלְכוּ וְקָצְצוּם, וּבָאוּ וְשָׁאֲלוּ בְּיַבְנֶה, אָמְרוּ: מִי שֶׁפָּגַע בָּכֶם, אֵינוֹ אֶלָּא מִתַּלְמִידֵי שַׁמַּאי:

ד. רַבִּי נְחֶמְיָה אוֹמֵר: דִּלַעַת אֲרָמִית, וּמִצְרִית, וְיָוָנִית – כִּלְאַיִם עִם הַיָּוָנִית, וְכִלְאַיִם עִם הָרִמּוֹצָה. חֲמִשָּׁה דְּבָרִים נֶאֶמְרוּ בְּדִלַּעַת יָוָנִית: אֲסוּרָה לְסַכֵּךְ עַל גַּבֵּי זְרָעִים. עֻקְצָהּ טָפֵחַ. אוֹסֶרֶת כָּל שֶׁהִיא. וּמְבִיאָה אֶת הַטֻּמְאָה וְחוֹצֶצֶת בִּפְנֵי הַטֻּמְאָה. וְהַנּוֹדֵר מִן הַדְּלוּעִין – אֵין אָסוּר אֶלָּא בְּדִלַּעַת יָוָנִית בִּלְבַד:

ה. תַּרְנְגוֹל טַוָּס, וְתַרְנְגוֹל פִּסָּאנִי, אַף עַל פִּי שֶׁדּוֹמִין זֶה לָזֶה – כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: פִּרְדָּה שֶׁתָּבְעָה זָכָר – אֵין מַרְבִּיעִין עָלֶיהָ, לֹא מִן הַסּוּס וְלֹא מִן הַחֲמוֹר, אֶלָּא מִן הַפֶּרֶד. שׁוֹר וְשׁוֹר הַבָּר, חֲמוֹר וַחֲמוֹר הַבָּר, חֲזִיר וַחֲזִיר הַבָּר, אַף עַל פִּי שֶׁדּוֹמִין זֶה לָזֶה – כִּלְאַיִם זֶה בָּזֶה:

ו. חֲמִשָּׁה דְּבָרִים נֶאֶמְרוּ בְּשׁוֹר הַבָּר: אָסוּר מִשּׁוּם "אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ". וְחֶלְבּוֹ אָסוּר. וְקָרֵב לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ. וְחַיָּב בַּמַּתָּנוֹת. וְנִקַּח בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר לִזְבָחֵי שְׁלָמִים אֲבָל לֹא לִבְשַׂר תַּאֲוָה. וַהֲרֵי הוּא כַּבְּהֵמָה לְכָל דָּבָר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: זֶהוּ "תְּאוֹ" הָאָמוּר בַּתּוֹרָה. וּמֻתָּר מִשּׁוּם "אוֹתוֹ וְאֶת בְּנוֹ", וְחֶלְבּוֹ מֻתָּר, וּפָסוּל לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ, וּפָטוּר מִן הַמַּתָּנוֹת, וְנִקַּח בְּכֶסֶף מַעֲשֵׂר לִבְשַׂר-תַּאֲוָה, אֲבָל לֹא לִזְבָחֵי שְׁלָמִים. וַהֲרֵי הוּא כְּחַיָּה לְכָל דָּבָר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: תְּאוֹ – בְּרִיָּה לְעַצְמוֹ. שׁוֹר הַבָּר – בְּרִיָּה לְעַצְמוֹ:

ז. אֵין נוֹטְעִין שַׂרְבִּיט שֶׁל רִמּוֹן, וְלֹא עֻקָּצִים שֶׁל רִמּוֹן בְּתוֹךְ סַדָּן שֶׁל שִׁקְמָה. וְאֵין נוֹתְנִין זְמוֹרָה בֵּין שְׁתֵּי קוֹרוֹת כְּדֵי שֶׁתִּרְבַּע בֵּינֵיהֶן. וְאֵין נוֹתְנִין שְׁנֵי מִינִין בִּשְׁפוֹפֶרֶת אַחַת כְּדֵי שֶׁיִּבָּלְעוּ זֶה מִזֶּה. וְאֵין מַרְכִּיבִין זֵיתִים בְּרֶכֶב שֶׁל תְּמָרָה, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אִילָן בָּאִילָן. וְאֵין מַרְכִּיבִין קִשּׁוּת עַל גַּבֵּי הָאִיזְמָא, וְלֹא תֵּרֶד עַל גַּבֵּי יַרְבּוּז, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יָרָק בְּיָרָק:

ח. אֵין מַרְכִּיבִין כִּשּׁוּת עַל גַּבֵּי הָאִיגָּא, מִפְּנֵי שֶׁהוּא יָרָק בְּאִילָן. רַבִּי יְהוּדָה מַתִּיר יָרָק בְּאִילָן. אִילָן בְּיָרָק – רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל מַתִּיר מִשּׁוּם רַבִּי יְהוּדָה בֶּן אַגְרָא אִישׁ כְּפַר עַכּוֹ:

ט. הַנּוֹתֵן מִינָהּ שֶׁל תּוּרְמוּס בְּצַד מִינָהּ שֶׁל דִּלַּעַת כְּדֵי שֶׁתִּבָּקַע הָאָרֶץ מִפָּנֶיהָ – חַיָּב. הַזּוֹרֵעַ דָּבָר הַמַּצְמִיחַ עַל גַּבֵּי בֵּצִים, וְעַל גַּבֵּי חִילְתִּ – חַיָּב. עַל גַּבֵּי סֶלַע, וְעַל גַּבֵּי אֲמַת הַמַּיִם – פָּטוּר:

י. הַזּוֹרֵעַ, וְהַמְנַכֵּשׁ, וְהַחוֹפֶה – עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אַף הַמְקַיֵּם – עוֹבֵר בְּלֹא תַעֲשֶׂה. וְזוֹרְעִין זֶרַע וְזֶרְעוֹנֵי אִילָן כְּאַחַת. הַזּוֹרֵעַ חַרְצַנִּים עִם הַחִטִּים – הֲרֵי זֶה לוֹקֶה אֶת הָאַרְבָּעִים:

יא. כָּל סְאָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ רֹבַע זֶרַע מִמִּין אַחֵר – יְמַעֵט. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּדְבָרִים

הַשָּׁלֵם

תּוֹסֶפְתָּא

הַנּוֹפְלִים שְׁלֹשָׁה וְאַרְבַּע קַבִּין בְּבֵית סְאָה. זֵרְעוֹנֵי הַגִּנָּה – מִצְטָרְפִין אֶחָד מֵעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה; בְּנוֹפֶל לְמִינוֹ. בֵּין שֶׁנָּפַל לְתוֹךְ אֲחֵרִים, בֵּין שֶׁנָּפְלוּ אֲחֵרִים לְתוֹכָהּ:

יב. הָיְתָה שָׁדֵהוּ זְרוּעָה חִטִּין, וְנִמְלַךְ לְזָרְעָהּ שְׁעוֹרִין – לֹא יִזְרַע עַד שֶׁיּוֹפַךְ. לֹא יָפִיךְ – עַד שֶׁתִּתְלַע. עַד כַּמָּה הִיא מַתְלַעַת? עַד שֶׁיִּשְׁהֶה שְׁלֹשָׁה יָמִים בִּמְקוֹם הַצִּנָּה, אֲבָל לֹא בִּמְקוֹם הַגָּרִיד, וּמִקָּצַת הַיּוֹם כְּכֻלּוֹ. אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לְהִיוֹת חוֹרֵשׁ דַּק, אֶלָּא חוֹרֵשׁ חָרִישׁ גַּסָּה כְּתַלְמֵי הָרְבִיעָה. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: ׳זְנַב הַסּוּס׳ הָיְתָה נִקְרֵית. סוֹף עֶפָרָהּ שֶׁל זוֹ נוֹגֵעַ בַּעֲפָרָהּ שֶׁל זוֹ, אִם צִמְחָה וְהוֹרִיד לְתוֹכָהּ בְּהֵמָה וְלִקְטָתוֹ – הֲרֵי זֶה מָתָר:

יג. נְטוּעָה וְנִמְלַךְ לְזוֹרְעָהּ – גּוֹמֵם עַד פָּחוֹת מִטֶּפַח, וְזוֹרֵעַ, וְאַחַר כָּךְ מַשְׁרִישׁ. גּוֹמֵם עַד פָּחוֹת מִטֶּפַח, וּבָא וּמָצָא עָלִין עַל גַּבֵּי תְּבוּאָה – מָתָר לְשֶׁעְבַּר, וְאָסוּר לֶעָתִיד לָבֹא. עוֹקֵר אֵיזֶה מֵהֶן שֶׁיִּרְצֶה, וּמְקַיֵּם אֵיזֶה מֵהֶן שֶׁיִּרְצֶה:

יד. שָׂדֶה שֶׁעָלוּ בוֹ עֲשָׂבִים – אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לְהַפֵּךְ, אֶלָּא חוֹרֵשׁ וּמְחַפֶּה וּמְכַסֵּחַ, וְנוֹטֵל אֶת הַגַּס מִלִּפְנֵי פּוֹעֲלִין, וְאֵין בָּזֶה מִשּׁוּם מְקַיֵּם:

מַסֶּכֶת כִּלְאַיִם פֶּרֶק שֵׁנִי

א. הָרוֹצֶה לַעֲשׂוֹת שָׂדֵהוּ שׁוּרוֹת שֶׁל תְּבוּאָה שֶׁל מִינִין הַרְבֵּה – עוֹשֶׂה, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֵית בְּשָׂדֶה. שְׁלֹשֶׁת תְּלָמִין מִפְלָשִׁין מֵרֹאשׁ שָׂדֶה וְעַד סוֹפוֹ – רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן וְאַבָּא יוֹסֵי בֶּן חָנָן אִישׁ יְוָנִי אוֹמֵר: דַּיָּן אֹרֶךְ חֲמִשִּׁים אַמָּה. וְרֹחַב – מִלֹּא עֹל הַשָּׁרוֹנִי דּוֹמֶה לְעֹל שֶׁל כְּרָמִים. תְּחִלָּתוֹ – כַּשְּׁעוֹר הַזֶּה, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין סוֹפוֹ כַּשְּׁעוֹר הַזֶּה:

ב. הָיוּ לוֹ שְׁתֵּי שָׂדוֹת, אַחַת זְרוּעָה חִטִּים וְאַחַת זְרוּעָה שְׂעוֹרִים – הָיָה מַכְנִיס חִטָּה בְּתוֹךְ שְׂדֵה שְׂעוֹרִים, אוֹ שְׂעוֹרָה בְּתוֹךְ שְׂדֵה חִטִּים – מָתָר, מִפְּנֵי שֶׁחִטִּים נִרְאוֹת כְּסוֹף שְׂדֵה חִטִּים, וּשְׂעוֹרָה נִרְאֵית כְּסוֹף שְׂדֵה שְׂעוֹרִים. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: אֲפִלּוּ חִטָּה אַחַת נִכְנֶסֶת לְתוֹךְ שְׂדֵה שְׂעוֹרִים, אוֹ שְׂעוֹרָה אַחַת נִכְנֶסֶת לְתוֹךְ שְׂדֵה חִטִּים – מָתָר, מִפְּנֵי שֶׁחִטִּין נִרְאוֹת כְּסוֹף שָׂדֶה לַחִטִּין, וּשְׂעוֹרִין נִרְאוֹת כְּסוֹף שָׂדֶה לַשְּׂעוֹרִין:

ג. הָיוּ לוֹ שְׁתֵּי שָׂדוֹת, אַחַת זְרוּעָה חִטִּים וְאַחַת זְרוּעָה שְׂעוֹרִים – מָתָר לַעֲשׂוֹת בֵּיניֵהֶם תֵּלֶם, לְהִיוֹת זוֹרֵעַ אַחַת חִטָּה וְאַחַת שְׂעוֹרָה. הָיְתָה חִטָּה אַחַת מַבְלַעַת בְּתוֹךְ שְׂדֵה שְׂעוֹרִין, אוֹ שְׂעוֹרָה אַחַת מַבְלַעַת בְּתוֹךְ שְׂדֵה חִטִּין – אָסוּר:

ד. הָיוּ לוֹ שְׁתֵּי שָׂדוֹת, אַחַת זְרוּעָה חִטִּים וְאַחַת זְרוּעָה שְׂעוֹרִין – אֵין מָתָר לַעֲשׂוֹת בֵּיניֵהֶן תֵּלֶם שֶׁל מִין אֶחָד. וּבְפִשְׁתָּן – מָתָר, מִפְּנֵי שֶׁרוֹצֶה לְבַדּוֹק אֶת שָׂדֵהוּ. וּבִלְבַד שֶׁיְּהֵא תֵּלֶם מַפְסִיק מֵרֹאשׁ שָׂדֶה וְעַד רֹאשׁוֹ. רַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי שִׁמְעוֹן וְאַבָּא יוֹסֵי חָנָן אִישׁ יְוָנִי אוֹמְרִין: דַּיָּן אֹרֶךְ חֲמִשִּׁים אַמָּה. רַבִּי אוֹמֵר: מָתָר אָדָם לַעֲשׂוֹת בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ שׁוּרָה שֶׁל חַרְדָּל. כַּמָּה הוּא אֹרֶךְ הַשּׁוּרָה? עֶשֶׂר אַמּוֹת וּמֶחֱצָה:

ה. אֵין מַקִּיפִין חַרְדָּל חָרִיעַ אֶלָּא לְחִיסִית בִּלְבַד; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לַכֹּל מַקִּיפִין חַרְדָּל חָרִיעַ, חוּץ מִן הַתְּבוּאָה. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: לַעֲרוּגוֹת קְטַנּוֹת שֶׁל יָרָק מַקִּיפִין אוֹתוֹ חַרְדָּל חָרִיעַ:

ו. הַסּוֹמֵךְ לְשָׁרְשֵׁי אִילָן שֶׁיִּבְּשׁוּ, שֶׁהֵן גְּבוֹהִין מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים, וְאִילָן שֶׁאֵין נוֹפוֹ גָּבוֹהַּ מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים – זוֹרֵעַ תַּחְתָּיו זֶרַע, וְסוֹמֵךְ לוֹ מִן אַחֵר מִבַּחוּץ. הָיוּ מוֹשְׁכוֹת מִן הַגָּדֵר שְׁלֹשָׁה טְפָחִים – לֹא יִפְחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה תְּלָמִים מְפֻלָּשִׁין, כְּדֵי שֶׁיִּהוּ נִרְאִין כַּשּׁוּרָה. דֶּרֶךְ הַיָּחִיד וְדֶרֶךְ הָרַבִּים, וְגָדֵר שֶׁהוּא נָמוּךְ מֵעֲשָׂרָה טְפָחִים – עוֹלֶה לְמִדַּת בֵּית רֹבַע. אֲבָל הַגְּבוֹהַּ עֲשָׂרָה טְפָחִים – אֵין עוֹלֶה לְמִדַּת בֵּית רֹבַע:

הַשָּׁלֵם

תּוֹסֶפְתָּא

ז. כַּמָּה הִיא מִדַּת בֵּית רַבַּע? עֶשֶׂר אַמּוֹת וּמֶחֱצָה עַל עֶשֶׂר אַמּוֹת וּמֶחֱצָה מְרֻבַּעַת. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אֲפִלּוּ אָרְכָּהּ כִּשְׁנַיִם בְּרָחְבָּהּ:

ח. עֲבוֹדַת יֶרֶק בְּיֶרֶק, אַחַר שִׁשָּׁה טְפָחִים – רוֹאִין אוֹתָהּ כְּאִלּוּ הִיא טְבֵלָא מְרֻבַּעַת. אֲפִלּוּ אִם אֵין שָׁם אֶלָּא קֶלַח אֶחָד – נוֹתְנִין לָהּ עֲבוֹדָתָהּ שִׁשָּׁה טְפָחִים, בֵּין מִן הָאֶמְצַע וּבֵין מִן הַצְּדָדִין. הָיוּ קֻלְחִין נוֹטִין לוֹ לְאַרְבַּע רוּחוֹתֶיהָ – מָתָר, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֵית כְּסוֹף שָׂדֶה:

ט. הַחַרְדָּל, וְהַפּוּלִין, וְהַשִּׁיפִין, אַף עַל פִּי שֶׁזְּרָעָן לְיֶרֶק – אֵין זוֹרְעִין אוֹתָן בַּעֲרוּגָה. פּוּלִין הַגַּמְלוֹנִין וּפוּל הַמִּצְרִי, בִּזְמַן שֶׁזְּרָעָן לְזֶרַע – אֵין זוֹרְעִין אוֹתָן בַּעֲרוּגָה. לְיֶרֶק – זוֹרְעִין אוֹתָן בַּעֲרוּגָה. וּשְׁאָר יְרָקוֹת שָׂדֶה וְיַרְקוֹת גִּנָּה, אַף עַל פִּי שֶׁזְּרָעָן לְזֶרַע – זוֹרְעִין אוֹתָן בַּעֲרוּגָה:

י. מָתָר אָדָם לַעֲשׂוֹת בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ תַּלְמִיּוֹת קְטַנּוֹת שֶׁל טֶפַח טֶפַח, וְלִתֵּן לְתוֹכָן שְׁלֹשָׁה שְׁלֹשָׁה מִינִין, אֶחָד מִכָּאן וְאֶחָד מִכָּאן וְאֶחָד בָּאֶמְצַע. מָתָר אָדָם לַעֲשׂוֹת בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ עֲרוּגִיּוֹת קְטַנּוֹת שֶׁל שִׁשָּׁה שִׁשָּׁה טְפָחִים, וְלִתֵּן לְתוֹכָן חֲמִשָּׁה מִינִין, אַרְבַּע עַל אַרְבַּע רוּחוֹת הָעֲרוּגָה, וְאֶחָד בָּאֶמְצַע. וּמָתָר אָדָם לַעֲשׂוֹת בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ גּוּמָא קְטַנָּה שֶׁהִיא עֲמוּקָה טֶפַח, וְלִתֵּן לְתוֹכָהּ אַרְבָּעָה מִינִין, וְהוֹפְכִין לְאַרְבַּע רוּחוֹתֶיהָ. וּמָתָר אָדָם לַעֲשׂוֹת בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ תֶּלֶם, לְהִיוֹת נוֹטֵעַ קִשּׁוּאִין וּדְלוּעִין אֲבַטִּיחִים וּמְלָפְפוֹנוֹת וּפוּל הַמִּצְרִי, וְהוֹפְכָן, אֵלּוּ לְצַד זֶה, וְאֵלּוּ לְצַד זֶה. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא בֵּינוֹ לְבֵין חֲבֵרוֹ שִׁשָּׁה טְפָחִים:

יא. הַנּוֹטֵעַ שְׁתֵּי שׁוּרוֹת שֶׁל קִשּׁוּאִין, שְׁתֵּי שׁוּרוֹת שֶׁל דְּלוּעִין, שְׁתֵּי שׁוּרוֹת שֶׁל אֲבַטִּיחִים, וּשְׁתֵּי שׁוּרוֹת שֶׁל מְלָפְפוֹנוֹת, וּשְׁתֵּי שׁוּרוֹת שֶׁל פּוּל הַמִּצְרִי, אֲפִלּוּ כָּל שָׂדֵהוּ – מָתָר:

הַשָּׁלֵם

יב. וְקוֹצֵב בִּכְדֵי[1] שְׁנֵיהֶם – רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: שְׁנַיִם עָשָׂר אַמּוֹת. רַבִּי עֲקִיבָה אוֹמֵר: שְׁמוֹנָה אַמּוֹת. מַעֲשֶׂה הָיָה בִּכְפַר פַּגִּי, וְעָשָׂה רַבִּי נְחֶמְיָה כְּדִבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל:

יג. שׁוּרָה שֶׁל דְּלוּעִין בְּיֶרֶק, אֹרֶךְ – שִׁשָּׁה טְפָחִים, וְרֹחַב – מְלוֹאוֹ. אֶחָד שׁוּרָה שֶׁל קִשּׁוּאִין[2], וְאֶחָד שׁוּרָה שֶׁל יֶרֶק, אֶחָד בְּתִבּוּאָה, אֹרֶךְ – עֶשֶׂר אַמּוֹת וּמֶחֱצָה עַל רֹחַב שִׁשָּׁה טְפָחִים. וְשׁוּרָה שֶׁל יֶרֶק בְּיֶרֶק, אֹרֶךְ – שִׁשָּׁה טְפָחִים, וְרָחְבּוֹ – מְלוֹאוֹ. שֶׁל דְּלוּעִין בְּיֶרֶק, וּבֵין שׁוּרָה לַחֲבֶרְתָּהּ – שְׁנַיִם עָשָׂר אַמָּה. שׁוּרָה שֶׁל תְּבוּאָה בְּתִבּוּאָה אוֹ בְּיֶרֶק אֶחָד מֵרֹאשׁ הַשָּׂדֶה וְעַד רֹאשׁוֹ, וְרֹחַב שִׁלְשָׁה תִּלְמִים שֶׁל פָּתִיחַ:

יד. אַחַת שׁוּרָה שֶׁל קִשּׁוּאִין, וְאַחַת שׁוּרָה שֶׁל דְּלוּעִין, וְאַחַת שׁוּרָה שֶׁל אֲבַטִּיחִים, וְאַחַת שׁוּרָה שֶׁל מְלָפְפוֹנוֹת, וְאַחַת שׁוּרָה שֶׁל פּוּל הַמִּצְרִי, אֶחָד הַמְקַיֵּם קֶלַח אֶחָד לְזֶרַע – בֵּית רַבַּע, אוֹ צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת מְחִיצָה גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה טְפָחִים וּרְחָבָה אַרְבַּע:

טו. נָכְרִי שֶׁהִרְכִּיב הַפְּרָסִין עַל גַּבֵּי עֹבֶשׁ, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין יִשְׂרָאֵל רַשַּׁאי לַעֲשׂוֹת כֵּן – נוֹטֵל הֵימֶנּוּ, וְחוֹזֵר וְנוֹטְעָן בְּמָקוֹם אַחֵר. הִרְכִּיב תֶּרֶד עַל גַּבֵּי יֶרְבָּח, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין יִשְׂרָאֵל רַשַּׁאי לַעֲשׂוֹת כֵּן – נוֹטֵל הֵימֶנּוּ זֶרַע וְזוֹרֵעַ בְּמָקוֹם אַחֵר:

טז. יִשְׂרָאֵל שֶׁקִּיֵּם כִּלְאַיִם בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ – אֵין אֶחָיו הַכֹּהֲנִים נִכְנָסִין לְתוֹכָהּ, אֶלָּא רוֹאִין אוֹתוֹ כְּצִיּוּן בֵּית הַקְּבָרוֹת. אֵין עוֹשִׁין עִם הַנָּכְרִים בְּכִלְאַיִם, אֲבָל עוֹקְרִין עִמּוֹ כִּלְאַיִם, מִפְּנֵי שֶׁמְּמַעֵט אֶת הַתְּפִלָּה:

יז. אֵין עוֹשִׁין עִם הַנָּכְרִי בְּכִלְאַיִם. אֶחָד כִּלְאֵי הַכֶּרֶם וְאֶחָד כִּלְאֵי זְרָעִים. וּבְעֵירוֹת

---

[1] יֵשׁ גּוֹרְסִים: הַקּוֹצֵר בִּדְבְרֵי שְׁנֵיהֶם. פֵּרוּשׁ: הַקִּצּוּר שֶׁל דִּבְרֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְרַבִּי עֲקִיבָא.

[2] בְּפֵרוּשׁ רַ"שׁ עַל הַמִּשְׁנָיוֹת גָּרַס: 'שֶׁל דְּלוּעִין'.

תּוֹסֶפְתָּא

הַמַּבְלָעוֹת, כְּגוֹן: בֵּית עָנָה, אִימָא וְחַבְרוֹתֶיהָ – עוֹשִׂין עִם הַנָּכְרִי בְּכִלְאַיִם. כְּשֵׁם שֶׁהַכִּלְאַיִם בָּאָרֶץ – כָּךְ הַכִּלְאַיִם בְּחוּצָה לָאָרֶץ:

מַסֶּכֶת כִּלְאַיִם פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

א. אֵיזוֹ הִיא קָרַחַת הַכֶּרֶם? כֶּרֶם שֶׁחָרַב אֶמְצָעוֹ, וְנִשְׁתַּיְּרוּ אַרְבַּע וְחָמֵשׁ שׁוּרוֹת גְּפָנִים, בֵּין מֵאַרְבָּעָה רוּחוֹת, וּבֵין מִשְּׁלֹשָׁה רוּחוֹת, וּבֵין מִשְּׁתֵּי רוּחוֹת, זוֹ כְּנֶגֶד זוֹ:

ב. אֵיזוֹ מְחוֹל הַכֶּרֶם? בֵּין שְׁנֵי כְּרָמִים; דִּבְרֵי רַבִּי יְהוּדָה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אִם אֵין שָׁם אֶלָּא שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה אַמָּה – לֹא יָבִיא זֶרַע לְשָׁם. הָיוּ שָׁם שְׁתַּיִם עֶשְׂרֵה אַמָּה – נוֹתְנִין לוֹ עֲבוּדָתוֹ, וְזוֹרֵעַ אֶת הַמּוֹתָר:

ג. יֵשׁ בְּמִחִיצַת הַכֶּרֶם לְהָקֵל וּלְהַחְמִיר. כֵּיצַד? מְחִיצָה סְמוּכָה לַגְּפָנִים – זוֹרֵעַ חוּצָה לָהּ, עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְעִקַּר מְחִיצָה, שֶׁאִלּוּ אֵין שָׁם – נוֹתְנִים לַכֶּרֶם אַרְבַּע אַמּוֹת וְזוֹרֵעַ אֶת הַמּוֹתָר. הָיְתָה מְשׁוּכָה אַחַת עֶשְׂרֵה אַמָּה – לֹא יָבִיא זֶרַע לְשָׁם, שֶׁאִלּוּ אֵין שָׁם מְחִיצָה – נוֹתֵן לַכֶּרֶם אַרְבַּע אַמּוֹת וְזוֹרֵעַ אֶת הַמּוֹתָר:

ד. מְחִיצַת הַכֶּרֶם שֶׁנִּפְרְצָה, אוֹמְרִים לוֹ: ׳גְּדוֹר׳. גָּדְרָה וְנִפְרְצָה, אוֹמְרִים לוֹ: ׳גְּדוֹר׳. אִם נִתְיָאֵשׁ הֵימֶנָּה – הֲרֵי זֶה קִדֵּשׁ וְחַיָּב בְּאַחֲרָיוּתָהּ. כַּמָּה תְּהֵא מַטַּעֲתָהּ? שָׁלֹשׁ כְּנֶגֶד שָׁלֹשׁ. נִטְלָה אַחַת מִן הַקִּיצוֹנָה – הֲרֵי זֶה כֶּרֶם. כַּמָּה יְהֵא בֵּינֵיהֶן? שְׁתַּיִם כְּנֶגֶד שְׁתַּיִם, מֵאַרְבַּע אַמּוֹת וְעַד שְׁמוֹנָה. וְהַזָּנָב – מֵאַרְבַּע אַמּוֹת וְעַד שְׁמוֹנָה. הָיוּ שְׁתַּיִם כְּנֶגֶד שְׁתַּיִם, מֵאַרְבַּע אַמּוֹת וְעַד שְׁמוֹנָה, וְהַזָּנָב פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת, אוֹ יֶתֶר עַל שְׁמוֹנָה, אוֹ שְׁתַּיִם כְּנֶגֶד שְׁתַּיִם פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת עַד שְׁמוֹנָה, אוֹ יֶתֶר עַל שְׁמוֹנָה, וְהַזָּנָב מֵאַרְבַּע אַמּוֹת עַד שְׁמוֹנָה – הֲרֵי זֶה אֵינוֹ כֶּרֶם, עַד שֶׁיִּהְיוּ שְׁתַּיִם כְּנֶגֶד שְׁתַּיִם מֵאַרְבַּע אַמּוֹת עַד שְׁמוֹנָה, וּמִזָּנָב, מֵאַרְבַּע אַמּוֹת וְעַד שְׁמוֹנָה:

ה. כַּוֶּרֶת מְכָוָן וְנוֹף אֵין מְכָוָן – הֲרֵי זֶה כֶּרֶם. נוֹף מְכָוָן וְכַוֶּרֶת אֵין מְכָוָן – הֲרֵי זֶה אֵינוֹ כֶּרֶם. הָיוּ דַקּוֹת וְלֹא הָיוּ מְכָוָנוֹת, הֶעֱבוּ

הַשָּׁלֵם

וְנַעֲשׂוּ מְכָוָנוֹת – הֲרֵי זֶה כֶּרֶם. כֵּיצַד יוֹדֵעַ אִם הָיוּ מְכָוָנוֹת אִם לָאו? מוֹתֵחַ אֶת הַחוּט לְעִקַּר גְּפָנִים, אִם הָיוּ כֻלָּן נוֹגְעוֹת בַּחוּט – הֲרֵי זֶה כֶּרֶם. אַחַת נִכְנֶסֶת וְאַחַת יוֹצֵאת – הֲרֵי זֶה אֵינוֹ כֶּרֶם:

ו. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: חָרִיץ שֶׁנִּטּוּעַ כְּהִלְכָתוֹ, אוֹ שֶׁהָיָה מָקֹף כְּשׁוּבָךְ הַזֶּה עָגוֹל – הֲרֵי זֶה אֵינוֹ חָרִיץ. כֶּרֶם שֶׁנִּטּוּעַ עַרְבּוּבְיָא, אִם יֵשׁ בּוֹ לְכַוֵּן שְׁתַּיִם כְּנֶגֶד שָׁלֹשׁ – הֲרֵי זֶה כֶּרֶם, וְאִם לָאו – אֵינוֹ כֶּרֶם. זֶה הָיָה מַעֲשֶׂה, וּבָאוּ וְשָׁאֲלוּ אֶת רַבָּן גַּמְלִיאֵל, אָמַר לָהֶם: צְאוּ וְשַׁאֲלוּ אֶת יוֹסֵי בֶּן גֵּילָאִי, שֶׁהוּא בַּר וּבָקִי בְּהִלְכוֹת הַכֶּרֶם. יָצְאוּ וּשְׁאָלוּהוּ, אָמַר לָהֶן: אִם יֵשׁ בּוֹ לְכַוֵּן שְׁתַּיִם כְּנֶגֶד שָׁלֹשׁ – הֲרֵי זֶה כֶּרֶם, וְאִם לָאו – אֵינוֹ כֶּרֶם. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: כֶּרֶם שֶׁנִּטּוּעַ עַל פָּחוֹת מֵאַרְבַּע אַמּוֹת, אוֹ יוֹתֵר עַל שְׁמוֹנָה אַמּוֹת – הֲרֵי זֶה אֵינוֹ כֶּרֶם:

ז. כֶּרֶם שֶׁנִּטּוּעַ שֶׁאֵינוֹ כְּהִלְכָתוֹ, וְשׁוּרָה אַחַת נִכְנֶסֶת וְאַחַת יוֹצֵאת מִמֶּנּוּ, כְּשֶׁהוּא מוֹדֵד – נוֹתֵן לַכֶּרֶם אַרְבַּע אַמּוֹת, וְלַשּׁוּרָה שִׁשָּׁה טְפָחִים. הָיָה נָטוּעַ כְּהִלְכָתוֹ, וּגְפָנִים הַחִיצוֹנִים כְּנֶגֶד בֵּינוֹתַיִם, כְּשֶׁהוּא מוֹדֵד מִבִּפְנִים, נוֹתֵן לַכֶּרֶם מִבִּפְנִים – אַרְבַּע אַמּוֹת, וְלַגְּפָנִים – שִׁשָּׁה טְפָחִים:

ח. גֶּפֶן שֶׁנִּטּוּעָה בַּמַּדְרֵגָה – נוֹתְנִין לָהּ עֲבוּדָתָהּ. הַזְּרָעִים וְהַיְרָקוֹת שֶׁנִּטּוּעִין בַּמַּדְרֵגָה – נוֹתְנִין לָהֶן עֲבוּדָתָן. הָיוּ שְׁתֵּי שָׂדוֹת זוֹ לְמַעְלָה מִזּוֹ, הַתַּחְתּוֹנָה נְטוּעָה כֶּרֶם, וְהָעֶלְיוֹנָה אֵין נְטוּעָה כֶּרֶם – זוֹרֵעַ אֶת הָעֶלְיוֹנָה עַד שֶׁמַּגִּיעַ לַאֲוִיר עֶשְׂרָה שֶׁל תַּחְתּוֹנָה. הָעֶלְיוֹנָה נְטוּעָה כֶּרֶם, וְהַתַּחְתּוֹנָה אֵין נְטוּעָה כֶּרֶם – זוֹרֵעַ אֶת הַתַּחְתּוֹנָה וְאֶת הַמַּדְרֵגָה עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְעִקַּר גְּפָנִים:

ט. גֶּפֶן שֶׁנִּטּוּעַ בַּנֶּקַע עָמוֹק עֶשְׂרָה וְרָחָב אַרְבָּעָה – נוֹתְנִין לָהּ עֲבוּדָתָהּ לְמַטָּה. פָּחוֹת מִכֵּן – נוֹתְנִין לָהּ עֲבוּדָתָהּ לְמַעְלָה:

י. חָרִיץ שֶׁעוֹבֵר בַּכֶּרֶם עָמוֹק עֶשְׂרָה וְרָחָב אַרְבָּעָה, רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: זוֹרְעִין בְּתוֹכָהּ

תּוֹסֶפְתָּא

שְׁלֹשָׁה זֵרְעוֹנִין אֶחָד מִכָּאן וְאֶחָד מִכָּאן, וְאֶחָד בָּאֶמְצַע. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: נִרְאִין דִּבְרֵי רַבִּי אֶלְעָזָר בְּחָרִיץ מְבֹרָץ:

יא. הַנּוֹטֵעַ יָרָק בַּכֶּרֶם, אוֹ הַמַּקֵּיִם – הֲרֵי זֶה מְקַדֵּשׁ אַרְבָּעִים וַחֲמִשָּׁה גְּפָנִים. אֵימָתַי? בִּזְמַן שֶׁנְּטוּעוֹת עַל אַרְבַּע אַרְבַּע, אוֹ עַל חָמֵשׁ חָמֵשׁ. הָיוּ נְטוּעוֹת עַל שֵׁשׁ שֵׁשׁ, אוֹ עַל שֶׁבַע שֶׁבַע – הֲרֵי זֶה מְקַדֵּשׁ שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה לְכָל רוּחַ, עֲגֻלּוֹת לֹא מְרֻבָּעוֹת. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: תּוֹקֵעַ יָתֵד בָּאָרֶץ וּמוֹדֵד שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה לְכָל רוּחַ, עֲגֻלּוֹת לֹא מְרֻבָּעוֹת, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֵית כְּקֶרֶן טַבְלָא. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר בַּר שִׁמְעוֹן: הַזּוֹרֵעַ, וְסִעֲרָתוּ הָרוּחַ לְאַחֲרָיו – מָתָר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אֹנֶס. סִעֲרָתוּ הָרוּחַ לְפָנָיו – אָסוּר:

יב. בַּעַל הַבַּיִת שֶׁקִּיֵּם יַרְקוֹת שָׂדֶה בַּכֶּרֶם – אָסוּר לוֹ וְאָסוּר לְכָל אָדָם. אַחֵר מִכָּל מָקוֹם שֶׁקִּיֵּם יַרְקוֹת שָׂדֶה בַּכֶּרֶם – אָסוּר לוֹ וּמֻתָּר לְכָל אָדָם:

יג. הַלִּשִׁישׁוֹת, וְהַלְּבִיצִין, וְהַבַּרְמִיר, וְהַבּוּלְפָּסִין, וְהַכַּרְכּוֹם, וְהַקִּינָרָה, וְהַחֲמִיתָּה, וְהַתַּלְמִית, וְהַסִּיאָה, וְהָאֲזוֹב, וְהַקּוֹרָנִית, וְהַקִּשּׁוּאִין, וְהַדְּלוּעִין, וְהָאֲבַטִּיחִין, וְהַמְלָפְּפוֹנוֹת, וּפוֹל הַמִּצְרִי – מִינֵי זְרָעִים, הֲרֵי הֵן כִּלְאֵי הַכֶּרֶם. הָאִירוֹס, וְהַקִּיסוֹס, וְשׁוֹשַׁנַּת הַמֶּלֶךְ – מִינֵי זְרָעִים, וְאֵינָן כִּלְאַיִם בַּכֶּרֶם. רַבִּי דּוֹסְתַּאי בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר: מִינֵי דְּשָׁאִים, וְהֵן כִּלְאַיִם. הַחֲשִׁישָׁה, וְהָאוֹסִין, וְהַגֶּמִי, וְכָל הַגְּדֵלִין בָּאָפָר – מִינֵי דְּשָׁאִים, וְהֵן כִּלְאַיִם בַּכֶּרֶם. הַקָּנִים, וְהֶחְבִּין, וְהַוֶּרֶד, וְהָאֲטָדִין – מִין אִילָן, וְאֵינָן כִּלְאַיִם בְּכֶרֶם. זֶה הַכְּלָל: כָּל הַמּוֹצִיא עָלִין מֵעִקָּרוֹ – הֲרֵי זֶה יָרָק. וְכָל שֶׁאֵין מוֹצִיא עָלִין מֵעִקָּרוֹ – הֲרֵי זֶה אִילָן:

יד. הֶחָצָב, רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אוֹמֵר: כִּלְאַיִם. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵין כִּלְאַיִם. כִּשּׁוּת, רַבִּי טַרְפוֹן אוֹמֵר: אֵין כִּלְאַיִם. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: כִּלְאַיִם. צָלָף, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: כִּלְאַיִם בַּכֶּרֶם וְאֵינָם כִּלְאַיִם בַּזְּרָעִים. וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: אֵינָן כִּלְאַיִם, לֹא בְּכֶרֶם וְלֹא בִּזְרָעִים. אָמַר רַבִּי טַרְפוֹן: אִם כִּלְאַיִם בְּכֶרֶם – תְּהֵא כִּלְאַיִם בִּזְרָעִים, וְאִם אֵין כִּלְאַיִם בִּזְרָעִים – לֹא תְּהֵא כִּלְאַיִם בְּכֶרֶם. אֵלּוּ וְאֵלּוּ מוֹדִים: שֶׁחַיָּב בָּעֲרֵלָה:

הַשָּׁלֵם

מַסֶּכֶת כִּלְאַיִם פֶּרֶק רְבִיעִי

א. רַבָּן גַּמְלִיאֵל וּבֵית דִּינוֹ הִתְקִינוּ: שֶׁיְּהוּ מַרְחִיקִין אַרְבַּע אַמּוֹת מֵעִקַּר גְּפָנִים וְלַשָּׂדֶה. הָעוֹשֶׂה מְחִיצָה לַכֶּרֶם גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה וּרְחָבָה אַרְבָּעָה – בָּטֵל אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁבַּכֶּרֶם. הָעוֹשֶׂה מְחִיצָה לַגֶּפֶן גְּבוֹהַּ עֲשָׂרָה וּרְחָבָה אַרְבָּעָה – בָּטֵל שִׁשָּׁה טְפָחִים שֶׁבַּגֶּפֶן. הָעוֹשֶׂה מְחִיצָה לַכֶּרֶם גְּבוֹהַּ עֲשָׂרָה וְאֵינָהּ רְחָבָה אַרְבָּעָה – לֹא בָּטֵל אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁבַּכֶּרֶם. הָעוֹשֶׂה מְחִיצָה לַכֶּרֶם גְּבוֹהַּ עֲשָׂרָה וְאֵין רְחָבָה אַרְבָּעָה – לֹא בָּטֵל שִׁשָּׁה טְפָחִים שֶׁבַּגֶּפֶן:

ב. בַּכֹּל עוֹשִׂין מְחִיצָה, בְּאֲבָנִים וּבְמַחֲצָלוֹת, בַּקַּשִּׁים וּבַקָּנִים וּבַקּוֹלְחוֹת, אֲפִלּוּ שְׁלֹשָׁה חֲבָלִים זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה וְזֶה לְמַעְלָה מִזֶּה, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא בֵּין חֶבֶל לַחֲבֵרוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, כְּדֵי שֶׁיִּכָּנֵס הַגְּדִי. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: רְעָפִים שֶׁהֶעֱבִיר עַל גַּבֵּי חָרִיץ – הֲרֵי הָרְעָפִים כִּמְחִיצָה, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא בֵּינוֹ לְבֵין חֲבֵרוֹ כִּמְלוֹאוֹ. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: קָנִים שֶׁהֶעֱבִירוּ עַל גַּבֵּי חָרִיץ – הֲרֵי הַקָּנִים בִּמְחִיצָה צָרִיךְ שֶׁלֹּא יְהֵא בֵּין קָנֶה לַחֲבֵרוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים כְּדֵי שֶׁיִּכָּנֵס הַגְּדִי. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: אִם הָיוּ קָנִים מְדוֹקָרְנִין וְעָשָׂה לָהֶם פֵּאָה מִלְמַעְלָה – מֻתָּר:

ג. נִמְצֵאתָ אוֹמֵר, שָׁלֹשׁ מִדּוֹת בַּמְּחִצָּה. כָּל שֶׁפְּחוֹת מִשְּׁלֹשָׁה – צָרִיךְ שֶׁלֹּא יְהֵא בֵּינוֹ לַחֲבֵרוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים כְּדֵי שֶׁלֹּא יִכָּנֵס הַגְּדִי. וְכָל שֶׁהֵן שְׁלֹשָׁה, מִשְּׁלֹשָׁה עַד אַרְבָּעָה – צָרִיךְ שֶׁלֹּא יְהֵא בֵּינוֹ לְבֵין חֲבֵרוֹ כִּמְלוֹאוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהוּ פְּרוּצוֹת כִּבְנָיָן. הָיוּ יְתֵרוֹת עַל בִּנְיָן, אַף כְּנֶגֶד הַבִּנְיָן – אָסוּר. כָּל שֶׁהֵן אַרְבָּעָה, מֵאַרְבָּעָה וּלְמַעְלָה – צָרִיךְ שֶׁלֹּא יְהֵא בֵּינוֹ לְבֵין חֲבֵרוֹ כִּמְלוֹאוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יְהֵא פָּרוּץ כְּעוֹמֵד. אִם הַפָּרוּץ מְרֻבֶּה עַל

תּוֹסֶפְתָּא

הָעוֹמֵד, כְּנֶגֶד הָעוֹמֵד – מֵתָר, כְּנֶגֶד הַפָּרוּץ – אָסוּר. אִם הָיָה עוֹמֵד מְרֻבֶּה עַל הַפָּרוּץ, אַף כְּנֶגֶד הַפָּרוּץ – מֵתָר. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא תְּהֵא פִּרְצָה יְתֵרָה עַל עֶשֶׂר אַמּוֹת. אִם הָיוּ קָנִים מְדוֹקָרְנִין וְעָשָׂה לָהֶם פֵּאָה מִלְמַעְלָה, אֲפִלּוּ יְתֵרָה עַל עֶשֶׂר אַמּוֹת – מֵתָר:

ד. כָּל מְחִיצָה שֶׁעָשׂוּיָה שְׁתִי וְאֵין עֲשׂוּיָה עֵרֶב, עֵרֶב וְאֵין עֲשׂוּיָה שְׁתִי – הֲרֵי זוֹ מְחִיצָה. רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אֵין מְחִיצָה אֶלָּא עַד שֶׁתְּהֵא עֲשׂוּיָה שְׁתִי וָעֵרֶב. מַעֲשֶׂה שֶׁהָלַךְ רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֵצֶל רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בִּכְפַר עָזִיז, הֶרְאָהוּ גֶּפֶן שֶׁמִּדְלָה עַל מִקְצָת תְּאֵנָה, אָמַר לוֹ: מַה אֲנִי לְהָבִיא זֶרַע תַּחַת הַמּוֹתָר? אָמַר לוֹ: מֵתָר, שֶׁאֵין אָדָם מְבַטֵּל תְּאֵנָתוֹ מִפְּנֵי גַּפְנוֹ. הֶעֱלָהוּ מִשָּׁם לְבֵית הַמִּגְנִים[3], וְהֶרְאָהוּ גֶּפֶן שֶׁמִּדְלָה עַל מִקְצָת קוֹרָה וּבוֹ סַדָּן שֶׁל שִׁקְמָה וּבוֹ קוֹרוֹת הַרְבֵּה, אָמַר לוֹ: תַּחַת קוֹרָה זוֹ – אָסוּר, וְהַשְּׁאָר – מֵתָר, שֶׁאֲנִי רוֹאֶה שֶׁכָּל קוֹרָה וְקוֹרָה בָּאִילָן – אִילָן בִּפְנֵי עַצְמוֹ. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אִם הָיָה מַפְסִיק בֵּין קוֹרָה לַחֲבֶרְתָּהּ – כְּאִלּוּ אִילָן אֶחָד:

ה. אֵלּוּ הֵן פִּסְקֵי עָרִיס: עָרִיס שֶׁחָרַב אֶמְצָעוֹ, וְנִשְׁתַּיְּרוּ בּוֹ חָמֵשׁ גְּפָנִים מִכָּאן וְחָמֵשׁ גְּפָנִים מִכָּאן, אִם אֵין שָׁם שְׁמוֹנָה אַמּוֹת – לֹא יָבִיא זֶרַע לְשָׁם. אִם הָיוּ שָׁם שְׁמוֹנָה אַמּוֹת וְעוֹד – נוֹתְנִין לוֹ עֲבוּדָתוֹ וְזוֹרֵעַ אֶת הַמּוֹתָר. כַּמָּה הוּא 'וְעוֹד'? אֶחָד מִשִּׁשָּׁה טְפָחִים בָּאַמָּה:

ו. הָעוֹשֶׂה מְחִיצָה לַכֶּרֶם גְּבוֹהַּ עֲשָׂרָה וְאֵין רָחְבָהּ אַרְבָּעָה – לֹא בִטֵּל אֶת אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁבַּכֶּרֶם. הָעוֹשֶׂה מְחִיצָה לַגֶּפֶן, גְּבוֹהַּ עֲשָׂרָה וְאֵינָהּ רְחָבָה אַרְבָּעָה – לֹא בִטֵּל שִׁשָּׁה טְפָחִים שֶׁבַּגֶּפֶן:

ז. זְמוֹרָה שֶׁל גֶּפֶן שֶׁהָיְתָה מְדֻלָּה עַל גַּבֵּי תְּבוּאָה, אֲפִלּוּ הִיא מֵאָה אַמָּה – כָּל הַגֶּפֶן אָסוּרָה, הִיא וּפֵרוֹתֶיהָ. תְּבוּאָה שֶׁנִּטְעָה תַּחַת

[3] בַּמִּשְׁנָיוֹת (כִּלְאַיִם ו, ד): 'הַמַּגְנִיָּה'.

הַשָּׁלֵם

הַגֶּפֶן – מַחֲזִיר וְאֵינוֹ מְקַדֵּשׁ. הַגְּפָנִים וְהַיְּרָקוֹת שֶׁנּוֹטִין לְתוֹךְ הַגֶּפֶן, אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר, רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: יַחֲזִיר. וּבֶן עַזַּאי אוֹמֵר: יְסַפֵּר:

ח. הָיוּ שָׁרָשִׁין יוֹצְאִין בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁבַּכֶּרֶם – הַכֹּל מוֹדִים שֶׁיֵּעָקֵר. שָׁרְשֵׁי פֵּאָה יוֹצְאִין בְּתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁבַּכֶּרֶם, אֲפִלּוּ לְמַטָּה מִשִּׁלְשָׁה טְפָחִים – מֵתָר:

ט. הַמַּבְרִיךְ אֶת הַגֶּפֶן בָּאָרֶץ, וְאֵין עַל גַּבָּיו עָפָר, אֶלָּא כָּל שֶׁהוּא – מֵתָר לִזְרֹעַ מִכָּאן וּמִכָּאן, וְאָסוּר לִזְרֹעַ עַל גַּבָּיו. הָיָה עַל גַּבָּיו עָפָר שְׁלִשָּׁה טְפָחִים – מֵתָר לִזְרֹעַ עַל גַּבָּיו. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: עֲשָׂרָה טְפָחִים, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: שִׁשָּׁה טְפָחִים. הַבְּרֵכָה שֶׁבַּסֶּלַע, אַף עַל פִּי שֶׁאֵין עָפָר עַל גַּבָּיו אֶלָּא שִׁתֵּי אֶצְבָּעוֹת – מֵתָר לִזְרֹעַ עַל גַּבָּהּ; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: שָׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת:

י. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: תְּבוּאָה שֶׁהִשְׁרִישָׁה – הֲרֵי זוֹ אֲסוּרָה וּמְקַדֶּשֶׁת וּמִתְקַדֶּשֶׁת. גְּפָנִים שֶׁהִשְׁרִישׁוּ – הֲרֵי אֵלּוּ אֲסוּרִין וּמְקַדְּשִׁין, אֲבָל אֵין מִתְקַדְּשִׁין עַד שֶׁיֵּעָשׂוּ כְּפוֹל הַלָּבָן. מִקְצָתָם עָשׂוּ כְּפוֹל הַלָּבָן, וּמִקְצָתָן לֹא עָשׂוּ, אֶת שֶׁעָשׂוּ כְּפוֹל הַלָּבָן – אֲסוּרִין, וְאֶת שֶׁלֹּא עָשׂוּ כְּפוֹל הַלָּבָן – מֻתָּרִין:

יא. הַמַּעֲבִיר עָצִיץ נָקוּב בַּכֶּרֶם, אִם הוֹסִיף מָאתַיִם – אָסוּר, אֲבָל אֵין מִתְקַדֵּשׁ עַד שֶׁיַּנִּיחֶנּוּ תַּחַת הַגֶּפֶן. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אֵין בֵּין עָצִיץ נָקוּב לְשֶׁאֵינוֹ נָקוּב, אֶלָּא הֶכְשֵׁר זְרָעִים בִּלְבַד:

מַסֶּכֶת כִּלְאַיִם פֶּרֶק חֲמִישִׁי

א. כִּלְאֵי הַכֶּרֶם – מֻתָּרִין מִשּׁוּם גֵּזֶל, וּפְטוּרִין מִן הַמַּעֲשֵׂר. כִּלְאֵי זְרָעִים – אֲסוּרִין מִשּׁוּם גֵּזֶל, וְחַיָּבִין בַּמַּעֲשְׂרוֹת:

ב. סוּס שֶׁיָּלְדָה מִן חֲמוֹר – מֻתָּר עִם אִמּוֹ. וְאִם הָיָה אָבִיו חֲמוֹר – אָסוּר עִם אִמּוֹ. חֲמוֹר שֶׁיָּלְדָה מִן סוּס – מֻתָּר עִם אִמּוֹ. רָחֵל

תּוֹסֶפְתָּא

שֶׁיָּלְדָה מִין עֵז – מָתָר עִם אִמּוֹ. אִם הָיָה אָבִיו עֵז – אָסוּר עִם אִמּוֹ. עֵז שֶׁיָּלְדָה מִין רָחֵל – מָתָר עִם אִמּוֹ. אִם הָיָה אָבִיו רָחֵל – אָסוּר עִם אִמּוֹ, וְאֵין קָרֵב לְגַבֵּי מִזְבֵּחַ. כּוֹי – מַטִּילִין עָלָיו שְׁנֵי חוֹמְרִין:

ג. אֵין קוֹשְׁרִין אֶת הַסּוּס לְצִדֵּי הַקָּרוֹן, וְלֹא לְאַחַר הַקָּרוֹן. וְלֹא אֶת הַלֻּבְדְּקִים לַגְּמַלִּים. רַבִּי מֵאִיר מַתִּיר. אִם הָיוּ מְסַיְּעִין בִּירִידָה וּבַעֲלִיָּה – הַכֹּל מוֹדִים שֶׁהוּא אָסוּר:

ד. לֹא יִקְשֹׁר סוּס לְפֶרֶד, וּפֶרֶד לַחֲמוֹר, וַחֲמוֹר לְעָרוֹד, מִפְּנֵי שֶׁמְּנַהֲגִין זֶה אֶת זֶה. אִם עָשָׂה כֵּן – רַבִּי מֵאִיר מְחַיֵּב, וַחֲכָמִים פּוֹטְרִין. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּנֵי סוּסָה וּבְנֵי חֲמוֹרָה – אֲסוּרִין זֶה עִם זֶה. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: כָּל הַפְּרָדוֹת מִין אֶחָד הֵן. אַסִּי הַבַּבְלִי אוֹמֵר: אָסוּר לִרְכֹּב עַל גַּבֵּי הַפְּרָדָה מִקַּל וָחֹמֶר, וּמַה אִם בְּמָקוֹם שֶׁמָּתָר לִלְבֹּשׁ שְׁנֵי חֲלוּקוֹת כְּאֶחָד – הֲרֵי הוּא אָסוּר בְּתַעֲרוּבְתָּן, מָקוֹם שֶׁאָסוּר לִנְהֹג שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת – אֵינוֹ דִּין שֶׁיְּהֵא אָסוּר בְּתַעֲרוּבְתָּן?! אָמְרוּ לוֹ: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (מְלָכִים-א א, לג): "וְהִרְכַּבְתֶּם אֶת שְׁלֹמֹה בְנִי עַל הַפִּרְדָּה אֲשֶׁר לִי וְהוֹרַדְתֶּם אֹתוֹ אֶל גִּחוֹן". אָמַר לָהֶן: אֵין מְשִׁיבִין מִתְּקוֹעַ[4]. אָמְרוּ לוֹ: הֲרֵי הוּא אוֹמֵר (מְלָכִים-א טו, ה): "אֲשֶׁר עָשָׂה דָּוִד אֶת הַיָּשָׁר בְּעֵינֵי ה' וְלֹא סָר מִכֹּל אֲשֶׁר צִוָּהוּ כֹּל יְמֵי חַיָּיו רַק בִּדְבַר אוּרִיָּה הַחִתִּי":

ה. כֶּלֶב – מִין חַיָּה. רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: מִין בְּהֵמָה. מַה הֶּפְרֵשׁ בֵּין רַבִּי מֵאִיר וַחֲכָמִים? אֶלָּא: שֶׁהַכּוֹתֵב חַיָּתוֹ לִבְנוֹ, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: כָּתַב לוֹ כֶּלֶב. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: לֹא כָּתַב לוֹ כֶּלֶב. הַכּוֹתֵב בְּהֶמְתּוֹ לִבְנוֹ, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: לֹא כָּתַב לוֹ כֶּלֶב. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: כָּתַב לוֹ כֶּלֶב. כֶּלֶב כּוּפְרִי – מִין חַיָּה:

הַשָּׁלֵם

ו. הַיְרוּדִין וְהַנַּעֲמוֹת – הֲרֵי הֵן כְּעוֹפוֹת לְכָל דָּבָר. וְאֵין בְּהֵמָה טְמֵאָה יוֹלֶדֶת מִן טְהוֹרָה, וְלֹא טְהוֹרָה מִן טְמֵאָה, וְלֹא גַּסָּה מִן דַּקָּה, וְלֹא דַּקָּה מִן גַּסָּה, וְלֹא אָדָם מִן כֶּלֶן, וְלֹא כֶּלֶן מִן אָדָם. כָּל שֶׁיֵּשׁ בַּיִּשּׁוּב – יֵשׁ בַּמִּדְבָּר. הָרַבֵּה יֵשׁ בַּמִּדְבָּר מַה שֶּׁאֵין בַּיִּשּׁוּב. כָּל שֶׁיֵּשׁ בַּיַּבָּשָׁה – יֵשׁ בַּיָּם. הָרַבֵּה יֵשׁ בַּיָּם מַה שֶּׁאֵין בַּיַּבָּשָׁה. אֵין מִין חַלְדָּה בַּיָּם:

ז. הַחוֹסֵם אֶת הַפָּרָה, וְהַמְזַוֵּג אֶת הַכְּלָאִים – פָּטוּר, שֶׁאֵין לְךָ שֶׁהוּא חַיָּב אֶלָּא הַנּוֹהֵג וְהַמַּנְהִיג בִּלְבַד:

ח. צֶמֶר הַגְּמַלִּים וְצֶמֶר הָרְחֵלִים שֶׁטָּרְפָן זֶה עִם זֶה, אִם הָרֹב מִן גְּמַלִּים – מָתָר. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁטָּרְפָן זֶה בָּזֶה וְהֵבִיא פִּשְׁתָּן בֵּינֵיהֶם. אֲבָל הֶעוֹשֶׂה חָלוּק שֶׁכּוּלּוֹ צֶמֶר הַגְּמַלִּים וְכוּלּוֹ צֶמֶר הָאַרְנָבִים, וְאָרַג בּוֹ חוּט אֶחָד שֶׁל צֶמֶר בְּצַד זֶה, וְחוּט אֶחָד שֶׁל פִּשְׁתָּן בְּצַד זֶה – אָסוּר. בֶּגֶד שֶׁיֵּשׁ בְּרֹאשׁוֹ אֶחָד כִּלְאַיִם – לֹא יִתְכַּסֶּה בַּצַּד הַשֵּׁנִי, אַף עַל פִּי שֶׁהַכִּלְאַיִם מֻנָּח בָּאָרֶץ:

ט. חָלוּק שֶׁל צֶמֶר שֶׁנִּפְרַם וּפֵרְפּוֹ בְּחוּט שֶׁל פִּשְׁתָּן, וְשֶׁל פִּשְׁתָּן שֶׁנִּפְרַם וּפֵרְפּוֹ בְּחוּט שֶׁל צֶמֶר – אֵין בּוֹ מִשּׁוּם כִּלְאַיִם, וְאֵין יוֹצְאִין בָּהֶם בְּשַׁבָּת. תִּפְרָן – אֲסוּרִין מִשּׁוּם כִּלְאַיִם, וְיוֹצְאִין בָּהֶן בְּשַׁבָּת:

י. לוֹבֵשׁ אָדָם שְׁתֵּי חֲלָקוֹת שֶׁל צֶמֶר וְשֶׁל פִּשְׁתָּן זוֹ עַל גַּב זוֹ, אַף עַל פִּי שֶׁפְּנָדָתוֹ חֲגוֹרָה עָלָיו מִבַּחוּץ, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִתֵּן אֶת הַמִּשִׁיחָה וְיִקְשֹׁר בֵּין שְׁתֵּי כְתֵפָיו. בְּלָארֵי נָשִׁים – אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם כִּלְאַיִם. תִּפְרָן – מְקַבְּלוֹת הַטְמָאָה וַאֲסוּרוֹת מִשּׁוּם כִּלְאַיִם. מִטְפָּחוֹת תֵּבָה – אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם כִּלְאַיִם. מִטְפָּחוֹת יָדַיִם, וּמִטְפָּחוֹת סְפָרִים, וּמִטְפָּחוֹת סְפוֹג – אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם כִּלְאַיִם. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹסֵר; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר מַתִּיר, וַחֲכָמִים אוֹסְרִין:

יא. לֹא יִתֵּן אֶת הַמִּרְדַּעַת עַל כְּתֵפוֹ אֲפִלּוּ לְהוֹצִיא עָלֶיהָ אֶת הַזֶּבֶל. וְרַבִּי אֶלְעָזָר בְּרַבִּי

---

[4] פֵּרוּשׁ: מִן הַמַּלְכוּת. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: שֶׁהַכַּוָּנָה עַל עִירָא רַבּוֹ שֶׁל דָּוִד שֶׁהָיָה מֵעִיר תְּקוֹעַ.

תּוֹסֶפְתָּא

שִׁמְעוֹן מַתִּיר. בֶּגֶד שֶׁאָבַד בּוֹ כִּלְאַיִם – לֹא יִמְכְּרֶנּוּ לְנָכְרִי, וְלֹא יַעֲשֶׂנּוּ מִרְדַּעַת לַחֲמוֹר. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: לֹא יַעֲשֶׂה הֵימֶנּוּ טְלַאי לְבֶגֶד אִימְרָא הַמְפֻרְסֶמֶת. אֲבָל יַעֲשֶׂה הֵימֶנּוּ תַּכְרִיךְ לַמֵּתִים:

יב. כִּפָּה שֶׁל צֶמֶר שֶׁנִּתְּנוּ בַּפִּשְׁתָּן – מֻתָּר. עָשָׂה שְׁנֵי רָאשָׁיו בְּצַד אֶחָד – אָסוּר. צֶמֶר שֶׁנִּתְּנוּ בַּפִּשְׁתָּן לְהְיוֹת אוֹרֵג עָלָיו – הֲרֵי זֶה אָסוּר, שֶׁבְּשָׁעָה שֶׁהוּא אוֹרֵג הָיָה נִטְוֶה. אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר: לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ שַׁעַטְנֵז? מִפְּנֵי שֶׁמְּלִיזִ אֶת אָבִיו שֶׁבַּשָּׁמַיִם עָלָיו:

יג. רַבִּי חֲנַנְיָה בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: לֹא יִקְשֹׁר סְרָק שֶׁל צֶמֶר וְשֶׁל פִּשְׁתָּן לַחֲגוֹר בּוֹ אֶת מָתְנָיו, אַף עַל פִּי שֶׁהָרְצוּעָה בְּאֶמְצַע. הַפּוּקְרִית וְהַצִּיפָּה – אֵין בָּהֶם מִשּׁוּם כִּלְאַיִם. וְאִם תְּפָרָן – מְקַבְּלִין טֻמְאָה וְאֵסוּרִין מִשּׁוּם כִּלְאַיִם. פִּשְׁתָּן שֶׁצָּבְעוֹ בְּחֶרֶת – לֹא יִמְכְּרֶנּוּ לְנָכְרִי, וְלֹא יַעֲשֶׂנּוּ אִימְרָא לְפִשְׁתָּן הַמְפֻרְסֶמֶת. בְּכָרִים וּבַכְּסָתוֹת – הֲרֵי זֶה מֻתָּר:

יד. אִסְפְּלָנִית מְלוּגְמָא וּרְטִיָּה – אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם כִּלְאַיִם. הַמֵּת, וְהַבְּהֵמָה, וְהָאֹהָלִין, וְהָאַסְכְּלִיס, וְהָאַסְטְמָא, וְקֶלַע, וּוִילוֹן, וּבְגָדֵי כֹּהֲנִים, וּבְגָדֵי כֹּהֵן גָּדוֹל – אֵין בָּהֶן מִשּׁוּם כִּלְאַיִם. בִּגְדֵי כֹּהֵן גָּדוֹל, הַיּוֹצֵא בָּהֶן לַמְּדִינָה – חַיָּב. וּבִמְקֻדָּשׁ, בֵּין לְשָׁרֵת וּבֵין שֶׁלֹּא לְשָׁרֵת – פָּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהֵן רְאוּיִן לַעֲבוֹדָה:

מַסֶּכֶת שְׁבִיעִית פֶּרֶק רִאשׁוֹן

א. שְׁלֹשָׁה אִילָנוֹת בְּתוֹךְ בֵּית סְאָה – הֲרֵי אֵלּוּ מְצָטְרְפִין, וְחוֹרְשִׁין כָּל בֵּית סְאָה בִּשְׁבִילָן. וּבִלְבַד שֶׁתְּהֵא מַטָּעָתָן מִמַּטָּע עֶשָׂרָה לְבֵית סְאָה; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה. וְרַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמְרִים: אֵין חוֹרְשִׁין לָהֶם אֶלָּא צָרְכָּן. כַּמָּה רֶוַח יְהֵא בֵּינֵיהֶן? רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כְּדֵי שֶׁיְּהֵא בָּקָר עוֹבֵר בְּכֻלָּן. רַבָּן גַּמְלִיאֵל וּבֵית דִּינוֹ הִתְקִינוּ: שֶׁיִּהוּ מְתֻרִּין בַּעֲבוֹדַת הָאָרֶץ עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה:

ב. אִילָן הָעוֹמֵד בְּבֵית קַבַּיִם, וּשְׁנַיִם הָעוֹמְדִים בְּבֵית אַרְבַּע קַבִּים – אֵין חוֹרְשִׁין לָהֶם אֶלָּא צָרְכָּן. שְׁלֹשָׁה אִילָנוֹת שֶׁל שְׁלֹשָׁה בְּנֵי אָדָם, אִילָנוֹת שֶׁל אַחֵר, וְהַשָּׂדֶה שֶׁל אַחֵר, אַף עַל פִּי שֶׁבַּעַל הַשָּׂדֶה חוֹרֵשׁ מִפְּנֵי צָרְכּוֹ שָׂדֵהוּ – הֲרֵי זֶה מֻתָּר. זְקֵנָה שֶׁהִיא נִרְאֵית בִּנְטִיעָה – כִּנְטִיעָה. נְטִיעָה שֶׁהִיא נִרְאֵית בִּזְקֵנָה – כִּזְקֵנָה. מַה בֵּין זְקֵנָה לִנְטִיעָה? זְקֵנָה – עַד עֲצֶרֶת. נְטִיעָה – עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה. זְקֵנָה – מֵעֵין שְׁלֹשָׁה, וּנְטִיעָה – מֵעֵין עֲשָׂר. וּשְׂדֵה קָנִים – נִדּוֹן כִּנְטִיעָה:

ג. שְׁלֹשָׁה קִשּׁוּאִין שְׁלֹשָׁה דְּלוּעִין וְאַרְבַּע נְטִיעוֹת – הֲרֵי אֵלּוּ מְצָטְרְפִין, וְחוֹרְשִׁין כָּל בֵּית סְאָה בִּשְׁבִילָן. וּבִלְבַד שֶׁתְּהֵא מַטָּעָתָן עֶשָׂרָה לְבֵית סְאָה. כַּמָּה רֶוַח יְהֵא בֵּינֵיהֶן? רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: כָּל שֶׁתַּחְתָּיו וְחוּצָה לוֹ – מְלֹא צֶמֶד וְכֵלָיו:

ד. אֵיזוֹ הִיא נְטִיעָה? רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: בַּת חָמֵשׁ, בַּת שֵׁשׁ, בַּת שֶׁבַע. אָמַר רַבִּי: מִפְּנֵי מַה אָמְרוּ בַּת חָמֵשׁ בַּת שֵׁשׁ וּבַת שֶׁבַע? אֶלָּא גְּפָנִים – בְּנֵי חָמֵשׁ, תְּאֵנִים – בְּנֵי שֵׁשׁ, וְזֵיתִים – בְּנֵי שֶׁבַע:

ה. מוֹכְרִין וּמוֹצִיאִין זְבָלִים עֶרֶב שְׁבִיעִית מִישְׂרָאֵל הֶחְשׁוּד עַל הַשְּׁבִיעִית. וּמִן הַנָּכְרִי וּמִן הַכּוּתִי, אֲפִלּוּ בַּשְּׁבִיעִית – מֻתָּר. עַד מָתַי מֻתָּר לְזַבֵּל? כָּל זְמַן שֶׁמֻּתָּר לַחֲרֹשׁ – מֻתָּר לְזַבֵּל:

ו. מַשְׁקִין אֶת הַנְּטִיעוֹת – עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה. רַבִּי יוֹסֵי בֶּן כִּיפַּר אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: מַשְׁקֶה עַל הַנּוֹף וְיוֹרֵד עַל הָעִקָּר. בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים: עַל הַנּוֹף וְעַל הָעִקָּר. אָמְרוּ בֵּית הִלֵּל לְבֵית שַׁמַּאי: אִם אַתָּה מַתִּיר לוֹ מִקְצָתוֹ – תַּתִּיר לוֹ אֶת הַכֹּל. אִם אֵין אַתָּה מַתִּיר לוֹ הַכֹּל – אַל תַּתִּיר לוֹ מִקְצָת:

ז. וּמְכַוְּנִין אֶת הַנְּטִיעוֹת עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אִם הָיוּ מְכוֹרָכוֹת לִפְנֵי

הַשָּׁלֵם

תּוֹסֶפְתָּא

שְׁבִיעִית – נוֹטְלִין אַף בַּשְּׁבִיעִית. אֵלּוּ הֵן עוּגִיּוֹת, אֵלּוּ בְּדִידִין שֶׁבְּעִקְּרֵי אִילָנוֹת. מְוַתְּרִין וּמְשַׁמְּטִין בַּקָּנִים. מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לְוַתֵּר וּלְשַׁמֵּשׁ לִפְנֵי הֶחָג – מְוַתְּרִין וּמְשַׁמְּשִׁין לִפְנֵי הֶחָג. לְאַחַר הֶחָג – מְוַתְּרִין וּמְשַׁמְּשִׁין לְאַחַר הֶחָג:

ח. פִּגֵּי עֶרֶב שְׁבִיעִית שֶׁנִּכְנְסוּ לַשְּׁבִיעִית – רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לָסוּחַ – אֵין סָכִין מִפְּנֵי שֶׁהִיא עֲבוֹדָה. מָקוֹם שֶׁלֹּא נָהֲגוּ לָסוּחַ – סָכִין. וְשֶׁל שְׁבִיעִית שֶׁיָּצְאוּ לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית – הַכֹּל שָׁוִין שֶׁאֵין סָכִין אוֹתָן, וְאֵין מְקַנְּחִין אוֹתָן. וְכֵן הָיָה רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: הַלּוֹקֵחַ פִּגִּים מֵחֲבֵרוֹ בְּשְׁאָר שְׁנֵי שָׁבוּעַ, אַף בְּמָקוֹם שֶׁנָּהֲגוּ לָסוּחַ – סָכִין. לֹא יְקַנֵּחַ שָׁרָף בְּעִקָּר, מִפְּנֵי שֶׁמַּתִּירִין. אֲבָל מְקַנְּחוֹ בְּעָלִין:

ט. תְּאֵנָה שֶׁנִּתְקַלְפָה – אֵין טוֹחְנִין אוֹתָהּ בְּטִיט, שֶׁהִיא מְלַאכְתָּהּ. אֵין תּוֹלִין תְּחוּמִין בַּתְּאֵנָה, וְאֵין מַרְכִּיבִין בַּתְּאֵנָה, מִפְּנֵי שֶׁהִיא עֲבוֹדָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: בַּמּוֹעֵד – צוֹרְרוֹ, בַּשְּׁבִיעִית – הוֹפְכוֹ:

י. סוֹקְרִין אֶת הָאִילָן בְּסִקְרָא, וְטוֹעֲנִין אוֹתוֹ בָּאֲבָנִים, וְאֵין חוֹשְׁשִׁ לֹא מִשּׁוּם שְׁבִיעִית וְלֹא מִשּׁוּם דַּרְכֵי הָאֱמוֹרִי. מְסַלְּקִין, מְקַוְּצִין, מְקַטְּפִין[5], מְסַתְּתִין[6], וּמְצַדְּדִין[7], וּמְגַמְּזִין – עַד רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וְנוֹטֵל אֶת הָרוֹאֶה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אֵין אוֹכְלִין אֶת הַפִּגִּים בַּשְּׁבִיעִית:

יא. חוֹרְשִׁין שְׁדֵה בֵּית הַשְּׁלָחִין, וּמַשְׁקִין אוֹתָן שְׁלֹשִׁים יוֹם לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה. רַבִּי אוֹמֵר: עַד לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה שְׁלֹשָׁה יָמִים כְּדֵי שֶׁיִּטַּע וְיַשְׁרִישׁ:

[5] כָּל אֵלּוּ הֵם לְשׁוֹנוֹת שֶׁל סִלּוּק הַקּוֹצִים מֵהַשָּׁדֶה בַּשְּׁבִיעִית.

[6] נִקּוּי הָאֲבָנִים.

[7] שֶׁמְּתַקְּנִים אֶת הַמֵּצַר וְהַצַּד.

הַשָּׁלֵם

יב. אֵין בּוֹדְקִין אֶת הַזְּרָעִים בָּאֲדָמָה בַּגְּלָלִים וּבֶעָצִיץ. אֲבָל דּוֹבְקִין אוֹתָם בְּגְלָלִים וּבֶעָצִיץ, וּמַשְׁרִין מִשְּׁבִיעִית לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית. וּמְקַיְּמִין אֶת הָעִלּוּיִם[8] שֶׁבַּגַּג, אֲבָל אֵין מַשְׁקִין אוֹתָן:

מַסֶּכֶת שְׁבִיעִית פֶּרֶק שֵׁנִי

א. מַרְבִּיצִין שָׂדֶה בְּעֶרֶב שְׁבִיעִית כְּדֵי שֶׁתַּעֲלֶה יְרָקוֹת בַּשְּׁבִיעִית. וְלֹא עוֹד: אֶלָּא אַף בַּשְּׁבִיעִית, וּמַרְבִּיצִין אוֹתָהּ כְּדֵי שֶׁתַּעֲלֶה יְרָקוֹת לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית:

ב. בְּצָלִים שֶׁנִּכְנְסוּ מֵעֶרֶב שְׁבִיעִית לַשְּׁבִיעִית, אוֹ שֶׁיָּצָא מִשְּׁבִיעִית לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית – מַרְבִּיצִין עֲלֵיהֶן מַיִם כְּדֵי שֶׁיִּהוּ נוֹחִין לֵעָקֵר. הַלּוּף שֶׁהֶעֱלָה תְּמָרוֹת בַּשְּׁבִיעִית – לֹא יִטְּלוּ הֵימֶנּוּ בַּשְּׁבִיעִית מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן:

ג. הַנּוֹטֵעַ וְהַמַּבְרִיךְ וְהַמַּרְכִּיב שְׁלֹשִׁים יוֹם לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה – עָלְתָה לוֹ שָׁנָה, וּמֻתָּר לְקַיְּמָן בַּשְּׁבִיעִית. פָּחוֹת מִכֵּן – לֹא עָלְתָה לוֹ שָׁנָה, וְאָסוּר לְקַיְּמָן בַּשְּׁבִיעִית. פֵּרוֹת נְטִיעָה זוֹ – אֲסוּרִין עַד חֲמִשָּׁה עָשָׂר בִּשְׁבָט. אִם עָרְלָה – עָרְלָה. אִם רְבָעִי – רְבָעִי:

ד. אָמַר רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל: לֹא נֶחְלְקוּ בֵּית שַׁמַּאי וּבֵית הִלֵּל עַל הַגָּמוּר – שֶׁהוּא לֶעָתִיד לָבוֹא. וְעַל שֶׁלֹּא הֵנִיץ – שֶׁהוּא לֶעָתִיד לָבוֹא. עַל מַה נֶּחְלְקוּ? עַל הַתּוֹרְמֵל, שֶׁבֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים: לְשֶׁעָבַר, וּבֵית הִלֵּל אוֹמְרִים: לֶעָתִיד לָבוֹא.

ה. פּוֹל הַמִּצְרִי שֶׁמָּנַע מִמֶּנּוּ מַיִם שְׁלֹשִׁים יוֹם לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה – מִתְעַשֵּׂר לְשֶׁעָבַר וּמֻתָּר לְקַיְּמָן בַּשְּׁבִיעִית. וְאִם לָאו – אָסוּר לְקַיְּמָן בַּשְּׁבִיעִית, וּמִתְעַשֵּׂר לְשָׁנָה הַבָּאָה. בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בְּשֶׁל שַׁקְיָא. אֲבָל בְּשֶׁל בַּעַל – שֶׁמָּנַע הֵימֶנּוּ שְׁתֵּי מַרְבָּעוֹת; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: שָׁלֹשׁ. רַבִּי יוֹסֵי בֶּן כִּיפַּר אָמַר מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן

[8] מִין פֵּרִי

תּוֹסֶפְתָּא

שְׁזוּרִי: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁזָּרְעוּ לְיֶרֶק וְחִשֵּׁב עָלָיו לְזָרְעוֹ. אֲבָל אִם זָרְעוּ מִתְּחִלָּה לְזֶרַע, וּמִקְצָתָן הִשְׁרִישׁ לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, וּמִקְצָתָן הִשְׁרִישׁ לְאַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה - אֵין מְעַשְּׂרִין מִזּוֹ עַל זוֹ, אֶלָּא כּוֹנֵס גָּרְנוֹ לְתוֹכוֹ וּמְעַשֵּׂר הֵימֶנּוּ עָלָיו. נִמְצָא מְעַשֵּׂר מִן הֶחָדָשׁ עַל הֶחָדָשׁ, וּמִן הַיָּשָׁן עַל הַיָּשָׁן.

ו. מַעֲשֵׂר עָנִי וּמַעֲשֵׂר שֵׁנִי לִפְי חֶשְׁבּוֹן - נוֹטֵל אֶת הָעִישּׂוּר וְעוֹשֶׂה אוֹתוֹ מַעֲשֵׂר[9], וּפוֹדֶה אוֹתָהּ, וְעוֹשֶׂה אוֹתָהּ מַעֲשֵׂר עָנִי. אִם זָרְעוּ מִתְּחִלָּה לְזֶרַע וְיָרָק, אוֹ שֶׁזָּרְעוּ לְזֶרַע וְחִשֵּׁב עָלָיו לְיֶרֶק, זָרְעוּ - מְתַעֲשֵׂר לְשֶׁעָבַר, וְיָרְקוּ - מִשְּׁעַת לְקִיטָתוֹ. נִמְצֵאתָ אוֹמֵר, שֵׁשׁ מִדּוֹת בְּפוֹל הַמִּצְרִי: זֶרַע לְזֶרַע - מְתַעֲשֵׂר לְשֶׁעָבַר. וְזֶרַע לְיֶרֶק - מְתַעֲשֵׂר לֶעָתִיד לָבוֹא. זֶרַע לְזֶרַע וּלְיֶרֶק, אוֹ שֶׁזֶּרַע לְזֶרַע וְאַחַר כָּךְ חִשֵּׁב עָלָיו לְיֶרֶק - מְעַשֵּׂר מִיֶּרְקוֹ עַל זַרְעוֹ וּמִזַּרְעוֹ עַל יַרְקוֹ. בְּשֶׁלִּקֵּט לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה. אֲבָל אִם לִקֵּט לְאַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה - זַרְעוֹ מְתַעֲשֵׂר לְשֶׁעָבַר, וְיַרְקוֹ בְּשָׁעַת לְקִיטָתוֹ. כְּשֶׁהֵבִיא שְׁלִישׁ לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה. אֲבָל הֵבִיא לְאַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה, בֵּין זַרְעוֹ בֵּין יַרְקוֹ - מְתַעֲשֵׂר לָבוֹא. זֶרַע לְזֶרַע, וְחִשֵּׁב עָלָיו לְיֶרֶק - בָּאָה בְּמַחְשָׁבָה. זֶרַע לְיֶרֶק וְחִשֵּׁב עָלָיו לְזֶרַע - לְעוֹלָם אֵין מַחֲשֶׁבֶת זֶרַע חָלָה עָלָיו, אֶלָּא אִם כֵּן מָנַע מִמֶּנָּה שָׁלֹשׁ מֵרְבִּיּוֹת. עָשָׂה כֻּלָּן קְצָצָן גְּמוּרִין לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה, זַרְעוֹ - מְתַעֲשֶׂרֶת לְשֶׁעָבַר, וְיַרְקוֹ - בְּשָׁעַת לְקִיטָתוֹ. לֹא עָשָׂה קְצָצָן - צוֹבֵר לְתוֹכוֹ, וְנִמְצָא מְעַשֵּׂר מִזֶּרַע עַל יֶרֶק וּמִיַּרְקוֹ עַל זַרְעוֹ. הַשֶּׁבֶת וְהַכּוֹסְבָּר שֶׁזָּרְעוֹ לְיֶרֶק, אַף עַל פִּי שֶׁהִשְׁרִישׁוּ לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה וְלִקְּטָן לְאַחַר רֹאשׁ הַשָּׁנָה, בְּשָׁעַת לְקִיטָתָן - עִישּׂוּרָן. וּמְתַעֲשְׂרִין מִזַּרְעוֹ עַל יַרְקוֹ וּמִיַּרְקוֹ עַל זַרְעוֹ. וְאִם הֵבִיאוּ שְׁלִישׁ לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה זַרְעוֹ מְתַעֲשֵׂר לְשֶׁעָבַר וְיַרְקוֹ בְּשָׁעַת לְקִיטָתוֹ. הַשֶּׁבֶת שֶׁזָּרַע לְזֶרַע - מְתַעֲשֶׂרֶת זֶרַע, וּפְטוּרָה זִירִין וְיֶרֶק. זָרְעָהּ יֶרֶק - מְתַעֲשֶׂרֶת זֶרַע וְיָרָק. (וְזִירִין[10], וּפָטוּר). זָרְעָהּ זִירִין - מְתַעֲשֶׂרֶת זֶרַע וְיָרָק וְזִירִין[11].

ז. כָּל יְרָקוֹת שֶׁזָּרָעָן לְזֶרַע - בָּטְלָה דַּעְתּוֹ. יַרְקָן - חַיָּב, וְזַרְעָן - פָּטוּר. הַתְּבוּאָה וְהַקְּטָנִיּוֹת שֶׁזָּרָעָן לְזֶרַע - בָּטְלָה דַּעְתּוֹ. זַרְעָן - חַיָּב, וְיַרְקָן - פָּטוּר. הַפּוֹל וְהַשְּׁעוּרִין וְהַתִּלְתָּן שֶׁזָּרָעָן לְיֶרֶק - בָּטְלָה דַּעְתּוֹ. זַרְעָן - חַיָּב, וְיַרְקָן - פָּטוּר. הַשַּׁחֲלִים וְהַגַּרְגִּיר שֶׁזָּרָעָן לְזֶרַע - מְתַעְשְׂרִין זֶרַע וְיֶרֶק. זֶרַע לְיֶרֶק - מִתְעַשְּׂרִין יֶרֶק וְזֶרַע:

ח. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: בְּצָלִים הַקִּיצוֹנִין שֶׁרִבְצָן לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה - מְתַעֲשְׂרִין לְשֶׁעָבַר וּמֻתָּרִין בַּשְּׁבִיעִית. וְאִם לָאוּ - אֲסוּרִין בַּשְּׁבִיעִית, וּמְתַעֲשְׂרִין לְשָׁנָה הַבָּאָה. הָיְתָה שְׁנִיָּה וְנִכְנְסָה שְׁלִישִׁית - אֵין מוֹדְכִין, וְאֵין מוֹנְעִין מֵהֶן מַיִם, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא מַעֲשֵׂר שֵׁנִי. הָיְתָה שְׁלִישִׁית וְנִכְנְסָה רְבִיעִית - מוֹדְכִין וּמוֹנְעִין מֵהֶן, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא מַעֲשֵׂר עָנִי. וּמֻתָּר לְדַכֵּן בָּרֶגֶל. וְכֵן כָּל אָדָם נוֹהֲגִין:

ט. כָּל יְרָקוֹת שֶׁהוּקְשׁוּ לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה - מֻתָּר לְקַיְּמָן בַּשְּׁבִיעִית. אִם הָיוּ רַכִּין - אָסוּר לְקַיְּמָן בַּשְּׁבִיעִית מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן. אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לְשָׁרֵשׁ אֶת הַלּוּף, אֶלָּא מַנִּיחָן כְּמוֹת שֶׁהֵיא. אִם צוֹמֵחַ לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית - מֻתָּר. אֵין מְחַיְּבִין אוֹתוֹ לְשָׁרֵשׁ אֶת הַקּוּנְדָּס, אֲבָל גּוֹזְזָהּ בָּעָלִים. אִם צָמְחָה לְמוֹצָאֵי שְׁבִיעִית - מֻתֶּרֶת:

י. הַתְּבוּאָה וְהַקְּטָנִיּוֹת שֶׁהֵבִיאוּ שְׁלִישׁ לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה - מְתַעֲשְׂרִין לְשֶׁעָבַר, וּמֻתָּרִין בַּשְּׁבִיעִית. וְאִם לָאוּ - אֲסוּרִין בַּשְּׁבִיעִית,

---

[9] פֵּרוּשׁ: מַעֲשֵׂר שֵׁנִי.

[10] גִּבְעוֹלִין – קָנִים.

[11] בַּ׳חֲזוֹן יְחֶזְקֵאל׳ גָּרַם לְפִי גִּרְסַת הַיְרוּשַׁלְמִי (מַעֲשְׂרוֹת סוֹף פֶּרֶק ד׳): **זָרְעוּ לְזֶרַע – מִתְעַשֶּׂרֶת זֶרַע וְאֵינָהּ מִתְעַשֶּׂרֶת יָרָק. זָרְעָהּ לְיֶרֶק – מִתְעַשֶּׂרֶת זֶרַע וְיָרָק וְאֵינָהּ מִתְעַשֶּׂרֶת זִירִין. זָרְעָהּ לְזִירִין – מִתְעַשֶּׂרֶת זֶרַע וְיָרָק וְזִירִין.**

הַשָּׁלֵם

תּוֹסֶפְתָּא

וּמִתְעַשְּׂרִין לְשָׁנָה הַבָּאָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן שְׁזוּרִי אוֹמֵר: פּוֹל הַמִּצְרִי שֶׁזָּרְעוֹ לְזֶרַע בַּתְּחִלָּה, וְכֵן פּוֹלִין הַגַּמְלוֹנִין וְכָל כַּיּוֹצֵא בָּהֶן שֶׁהִשְׂרִישׁוּ לִפְנֵי רֹאשׁ הַשָּׁנָה - מִתְעַשְּׂרִין לְשֶׁעָבַר, וּמֻתָּרִין בַּשְּׁבִיעִית. וְאִם לָאו - אֲסוּרִין בַּשְּׁבִיעִית, וּמִתְעַשְּׂרִין לַשָּׁנָה הַבָּאָה. אָמַר בֶּן עַזַּאי לִפְנֵי רַבִּי עֲקִיבָה מִשּׁוּם רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: אַף מִשֶּׁהִשְׂרִישׁוּ. חָזַר רַבִּי עֲקִיבָה לִהְיוֹת שׁוֹנֶה כְּדִבְרֵי בֶּן עַזַּאי:

יא. אֵין מְלַקְּטִין עֲשָׂבִים מִגִּבֵּי זֶבֶל, אֲבָל מְלַקְּטִין מִמֶּנּוּ קְשׁוּשׁוֹת. נוֹתְנִין עָלָיו קַשׁ אוֹ תֶּבֶן, כְּדֵי שֶׁיִּרָּבֶה. נוֹתְנִין עָלָיו מַיִם, כְּדֵי שֶׁיִּפָּרַח. וְעוֹדְרִין אוֹתוֹ, כְּדֵי שֶׁיִּתְפַּח:

יב. אֵין מוֹסִיפִין לֹא עַל הַמַּשְׁפֵּלוֹת וְלֹא עַל הָאַשְׁפּוֹת; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: מוֹסִיפִין עַל הַמַּשְׁפֵּלוֹת וְאֵין מוֹסִיפִין עַל הָאַשְׁפּוֹת. רַבִּי שִׁמְעוֹן אוֹמֵר: אַף עַל הָאַשְׁפּוֹת. וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יִפְחוֹת מִשָּׁלֹשׁ אַשְׁפַּתּוֹת לְבֵית סְאָה:

יג. הַמְדַיֵּר אֶת שָׂדֵהוּ - עוֹשֶׂה סַהַר[12] לְבֵית סָאתַיִם. נִתְמַלֵּאת - עוֹקֵר מִתּוֹךְ הַסַּהַר, וְחוֹזֵר וְעוֹשֶׂה בֵּית הַסַּהַר אַחֵר, וְעוֹשֶׂה אַשְׁפַּתּוֹת בְּתוֹךְ שָׂדֵהוּ כְּדֶרֶךְ הַמְזַבְּלִין. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: בַּמֶּה דְּבָרִים אֲמוּרִים? בִּזְמַן שֶׁהָיְתָה צֹאנוֹ מְעֻטָּת. אֲבָל אִם הָיְתָה צֹאנוֹ מְרֻבָּה, אֲפִלּוּ בֵּית כּוֹר אֲפִלּוּ בֵּית כּוֹרַיִם - מֻתָּר. רַבָּן שִׁמְעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר: תּוֹקֵעַ יָתֵד בְּאֶמְצַע, וּמַקִּיף לָהּ אַרְבַּע סַהֲרִים מֵאַרְבַּע רוּחוֹתֶיהָ:

יד. הָיְתָה כָּל שָׂדֵהוּ בֵּית סָאתַיִם - לֹא יַעֲשֶׂה כֻּלָּהּ סַהַר, אֶלָּא מְשַׁיֵּר הֵימֶנָּה מִקְצָת מִפְּנֵי מַרְאִית הָעַיִן; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. רַבִּי יוֹסֵי מַתִּיר. עוֹקֵר מִסַּהַר זֶה וְנוֹתֵן לְתוֹךְ סַהַר אַחֵר, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יַחֲזִיר לָרֹאשׁ; דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים מַתִּירִין. עוֹקֵר מִסַּהַר זֶה וְנוֹתֵן לְתוֹךְ סַהַר אַחֵר, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא בֵּינוֹ לַחֲבֵרוֹ בֵּית שְׁמוֹנֶה סְאִין; דִּבְרֵי רַבִּי

הַשָּׁלֵם

דּוֹסְתַּאי בְּרַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי יוֹסֵי בֶּן כִּיפַּר אָמַר מִשּׁוּם רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: בֵּית סָאתַיִם וּבֵית סָאתַיִם - זֶה חוֹלֵב וְזֶה גּוֹזֵז לְתוֹכָהּ, וּמַכְנִיס וּמוֹצִיא בְּדֶרֶךְ עֲלִיָּה:

טו. בַּכֹּל עוֹשִׂין סַהֲרִין: בַּאֲבָנִים, וּמַחֲצָלוֹת, בַּקַּשׁ, בַּקָּנִים, וּבַקְּלָחוֹת, אֲפִלּוּ שְׁלֹשָׁה חֲבָלִים זֶה לְמַעְלָה מִזֶּה וְזֶה לְמַעְלָה מִזֶּה, וּבִלְבַד שֶׁלֹּא יְהֵא בֵּין חֶבֶל לַחֲבֵרוֹ שְׁלֹשָׁה טְפָחִים, כְּדֵי שֶׁיִּכָּנֵס הַגְּדִי:

טז. אֵין מְדַיְּרִין לֹא בַּשַּׁבָּתוֹת וְלֹא בְּיָמִים טוֹבִים וְלֹא בְּחוֹלוֹ שֶׁל מוֹעֵד, אֲפִלּוּ בְּטוֹבָה. אִם בָּאוּ מֵאֲלֵיהֶן - מֻתָּר. אֵין מְסַיְּעִין אוֹתָן, וְאֵין מֻתָּר לְהוֹשִׁיב שׁוֹמֵר וּלְנַעֵר אֶת הַצֹּאן. אִם הָיוּ מְדַיְּרִין לְשַׁבָּתוֹת, לֶחָדָשִׁים, וּלְשָׁנִים - מֻתָּר לְהוֹשִׁיב שׁוֹמֵר וּלְנַעֵר אֶת הַצֹּאן. רַבִּי אוֹמֵר: מְדַיְּרִין בְּשַׁבָּת - בְּטוֹבָה. בְּיוֹם טוֹב - בִּמְזוֹנוֹ. בְּחוֹלוֹ שֶׁל מוֹעֵד - אֲפִלּוּ נוֹטֵל שְׂכָרוֹ:

---

[12] הֶקֵּף מְחִיצָה.

רות פרק א

א וַיְהִי בִּימֵי שְׁפֹט הַשֹּׁפְטִים וַיְהִי רָעָב בָּאָרֶץ וַיֵּלֶךְ
אִישׁ מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה לָגוּר בִּשְׂדֵי מוֹאָב הוּא
וְאִשְׁתּוֹ וּשְׁנֵי בָנָיו: **ב** וְשֵׁם הָאִישׁ אֱלִימֶלֶךְ וְשֵׁם
אִשְׁתּוֹ נָעֳמִי וְשֵׁם שְׁנֵי־בָנָיו | מַחְלוֹן וְכִלְיוֹן
אֶפְרָתִים מִבֵּית לֶחֶם יְהוּדָה וַיָּבֹאוּ שְׂדֵי־מוֹאָב
וַיִּהְיוּ־שָׁם: **ג** וַיָּמָת אֱלִימֶלֶךְ אִישׁ נָעֳמִי וַתִּשָּׁאֶר
הִיא וּשְׁנֵי בָנֶיהָ: **ד** וַיִּשְׂאוּ לָהֶם נָשִׁים מֹאֲבִיּוֹת
שֵׁם הָאַחַת עָרְפָּה וְשֵׁם הַשֵּׁנִית רוּת וַיֵּשְׁבוּ שָׁם
כְּעֶשֶׂר שָׁנִים: **ה** וַיָּמֻתוּ גַם־שְׁנֵיהֶם מַחְלוֹן וְכִלְיוֹן
וַתִּשָּׁאֵר הָאִשָּׁה מִשְּׁנֵי יְלָדֶיהָ וּמֵאִישָׁהּ: **ו** וַתָּקָם
הִיא וְכַלֹּתֶיהָ וַתָּשָׁב מִשְּׂדֵי מוֹאָב כִּי שָׁמְעָה
בִּשְׂדֵה מוֹאָב כִּי־פָקַד יְהוָה אֶת־עַמּוֹ לָתֶת לָהֶם
לָחֶם: **ז** וַתֵּצֵא מִן־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הָיְתָה־שָּׁמָּה
וּשְׁתֵּי כַלֹּתֶיהָ עִמָּהּ וַתֵּלַכְנָה בַּדֶּרֶךְ לָשׁוּב אֶל־
אֶרֶץ יְהוּדָה: **ח** וַתֹּאמֶר נָעֳמִי לִשְׁתֵּי כַלֹּתֶיהָ לֵכְנָה
שֹּׁבְנָה אִשָּׁה לְבֵית אִמָּהּ יעשה יַעַשׂ יְהוָה עִמָּכֶם
חֶסֶד כַּאֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם עִם־הַמֵּתִים וְעִמָּדִי: **ט** יִתֵּן
יְהוָה לָכֶם וּמְצֶאןָ מְנוּחָה אִשָּׁה בֵּית אִישָׁהּ וַתִּשַּׁק
לָהֶן וַתִּשֶּׂאנָה קוֹלָן וַתִּבְכֶּינָה: **י** וַתֹּאמַרְנָה־לָּהּ כִּי־
אִתָּךְ נָשׁוּב לְעַמֵּךְ: **יא** וַתֹּאמֶר נָעֳמִי שֹׁבְנָה בְנֹתַי
לָמָּה תֵלַכְנָה עִמִּי הַעוֹד־לִי בָנִים בְּמֵעַי וְהָיוּ לָכֶם
לַאֲנָשִׁים: **יב** שֹׁבְנָה בְנֹתַי לֵכְן כִּי זָקַנְתִּי מֵהְיוֹת
לְאִישׁ כִּי אָמַרְתִּי יֶשׁ־לִי תִקְוָה גַּם הָיִיתִי הַלַּיְלָה
לְאִישׁ וְגַם יָלַדְתִּי בָנִים: **יג** הֲלָהֶן | תְּשַׂבֵּרְנָה עַד
אֲשֶׁר יִגְדָּלוּ הֲלָהֶן תֵּעָגֵנָה לְבִלְתִּי הֱיוֹת לְאִישׁ אַל
בְּנֹתַי כִּי־מַר־לִי מְאֹד מִכֶּם כִּי־יָצְאָה בִי יַד־
יְהוָה: **יד** וַתִּשֶּׂנָה קוֹלָן וַתִּבְכֶּינָה עוֹד וַתִּשַּׁק
עָרְפָּה לַחֲמוֹתָהּ וְרוּת דָּבְקָה בָּהּ: **טו** וַתֹּאמֶר
הִנֵּה שָׁבָה יְבִמְתֵּךְ אֶל־עַמָּהּ וְאֶל־אֱלֹהֶיהָ שׁוּבִי
אַחֲרֵי יְבִמְתֵּךְ: **טז** וַתֹּאמֶר רוּת אַל־תִּפְגְּעִי־בִי
לְעָזְבֵךְ לָשׁוּב מֵאַחֲרָיִךְ כִּי אֶל־אֲשֶׁר תֵּלְכִי אֵלֵךְ
וּבַאֲשֶׁר תָּלִינִי אָלִין עַמֵּךְ עַמִּי וֵאלֹהַיִךְ
אֱלֹהָי: **יז** בַּאֲשֶׁר תָּמוּתִי אָמוּת וְשָׁם אֶקָּבֵר כֹּה
יַעֲשֶׂה יְהוָה לִי וְכֹה יוֹסִיף כִּי הַמָּוֶת יַפְרִיד בֵּינִי
וּבֵינֵךְ: **יח** וַתֵּרֶא כִּי־מִתְאַמֶּצֶת הִיא לָלֶכֶת אִתָּהּ
וַתֶּחְדַּל לְדַבֵּר אֵלֶיהָ: **יט** וַתֵּלַכְנָה שְׁתֵּיהֶם עַד־
בּוֹאָנָה בֵּית לָחֶם וַיְהִי כְּבוֹאָנָה בֵּית לֶחֶם וַתֵּהָם
כָּל־הָעִיר עֲלֵיהֶן וַתֹּאמַרְנָה הֲזֹאת
נָעֳמִי: **כ** וַתֹּאמֶר אֲלֵיהֶן אַל־תִּקְרֶאנָה לִי נָעֳמִי
קְרֶאןָ לִי מָרָא כִּי־הֵמַר שַׁדַּי לִי מְאֹד: **כא** אֲנִי
מְלֵאָה הָלַכְתִּי וְרֵיקָם הֱשִׁיבַנִי יְהוָה לָמָּה
תִקְרֶאנָה לִי נָעֳמִי וַיהוָה עָנָה בִּי וְשַׁדַּי הֵרַע
לִי: **כב** וַתָּשָׁב נָעֳמִי וְרוּת הַמּוֹאֲבִיָּה כַלָּתָהּ עִמָּהּ
הַשָּׁבָה מִשְּׂדֵי מוֹאָב וְהֵמָּה בָּאוּ בֵּית לָחֶם
בִּתְחִלַּת קְצִיר שְׂעֹרִים:

רות פרק ב

א וְלִנָעֳמִי מידע מוֹדָע לְאִישָׁהּ אִישׁ גִּבּוֹר חַיִל
מִמִּשְׁפַּחַת אֱלִימֶלֶךְ וּשְׁמוֹ בֹּעַז: **ב** וַתֹּאמֶר רוּת
הַמּוֹאֲבִיָּה אֶל־נָעֳמִי אֵלְכָה־נָּא הַשָּׂדֶה וַאֲלַקְּטָה
בַשִּׁבֳּלִים אַחַר אֲשֶׁר אֶמְצָא־חֵן בְּעֵינָיו וַתֹּאמֶר
לָהּ לְכִי בִתִּי: **ג** וַתֵּלֶךְ וַתָּבוֹא וַתְּלַקֵּט בַּשָּׂדֶה
אַחֲרֵי הַקֹּצְרִים וַיִּקֶר מִקְרֶהָ חֶלְקַת הַשָּׂדֶה לְבֹעַז
אֲשֶׁר מִמִּשְׁפַּחַת אֱלִימֶלֶךְ: **ד** וְהִנֵּה־בֹעַז בָּא
מִבֵּית לֶחֶם וַיֹּאמֶר לַקֹּוצְרִים יְהוָה עִמָּכֶם וַיֹּאמְרוּ
לוֹ יְבָרֶכְךָ יְהוָה: **ה** וַיֹּאמֶר בֹּעַז לְנַעֲרוֹ הַנִּצָּב עַל־
הַקֹּוצְרִים לְמִי הַנַּעֲרָה הַזֹּאת: **ו** וַיַּעַן הַנַּעַר הַנִּצָּב
עַל־הַקֹּוצְרִים וַיֹּאמַר נַעֲרָה מוֹאֲבִיָּה הִיא הַשָּׁבָה

עַם־נָעֳמִי מִשְּׂדֵי מוֹאָב: **ז** וַתֹּאמֶר אֵלֶיהָ כִּי־נָשָׂא
וְאָסַפְתִּי בָעֳמָרִים אַחֲרֵי הַקּוֹצְרִים וַתָּבוֹא
וַתַּעֲמֹד מֵאָז הַבֹּקֶר וְעַד־עַתָּה זֶה שִׁבְתָּהּ הַבַּיִת
מְעָט: **ח** וַיֹּאמֶר בֹּעַז אֶל־רוּת הֲלוֹא שָׁמַעַתְּ בִּתִּי
אַל־תֵּלְכִי לְלִקֹּט בְּשָׂדֶה אַחֵר וְגַם לֹא תַעֲבוּרִי
מִזֶּה וְכֹה תִדְבָּקִין עִם־נַעֲרֹתָי: **ט** עֵינַיִךְ בַּשָּׂדֶה
אֲשֶׁר־יִקְצֹרוּן וְהָלַכְתְּ אַחֲרֵיהֶן הֲלוֹא צִוִּיתִי אֶת־
הַנְּעָרִים לְבִלְתִּי נָגְעֵךְ וְצָמִת וְהָלַכְתְּ אֶל־הַכֵּלִים
וְשָׁתִית מֵאֲשֶׁר יִשְׁאֲבוּן הַנְּעָרִים: **י** וַתִּפֹּל עַל־
פָּנֶיהָ וַתִּשְׁתַּחוּ אָרְצָה וַתֹּאמֶר אֵלָיו מַדּוּעַ מָצָאתִי
חֵן בְּעֵינֶיךָ לְהַכִּירֵנִי וְאָנֹכִי נָכְרִיָּה: **יא** וַיַּעַן בֹּעַז
וַיֹּאמֶר לָהּ הֻגֵּד הֻגַּד לִי כֹּל אֲשֶׁר־עָשִׂית אֶת־
חֲמוֹתֵךְ אַחֲרֵי מוֹת אִישֵׁךְ וַתַּעַזְבִי אָבִיךְ וְאִמֵּךְ
וְאֶרֶץ מוֹלַדְתֵּךְ וַתֵּלְכִי אֶל־עַם אֲשֶׁר לֹא־יָדַעַתְּ
תְּמוֹל שִׁלְשׁוֹם: **יב** יְשַׁלֵּם יְהוָה פָּעֳלֵךְ וּתְהִי
מַשְׂכֻּרְתֵּךְ שְׁלֵמָה מֵעִם יְהוָה אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־
בָּאת לַחֲסוֹת תַּחַת־כְּנָפָיו: **יג** וַתֹּאמֶר אֶמְצָא־חֵן
בְּעֵינֶיךָ אֲדֹנִי כִּי נִחַמְתָּנִי וְכִי דִבַּרְתָּ עַל־לֵב
שִׁפְחָתֶךָ וְאָנֹכִי לֹא אֶהְיֶה כְּאַחַת
שִׁפְחֹתֶיךָ: **יד** וַיֹּאמֶר לָהּ בֹּעַז לְעֵת הָאֹכֶל גְּשִׁי
הַלֹּם וְאָכַלְתְּ מִן־הַלֶּחֶם וְטָבַלְתְּ פִּתֵּךְ בַּחֹמֶץ
וַתֵּשֶׁב מִצַּד הַקֹּצְרִים וַיִּצְבָּט־לָהּ קָלִי וַתֹּאכַל
וַתִּשְׂבַּע וַתֹּתַר: **טו** וַתָּקָם לְלַקֵּט וַיְצַו בֹּעַז אֶת־
נְעָרָיו לֵאמֹר גַּם בֵּין הָעֳמָרִים תְּלַקֵּט וְלֹא
תַכְלִימוּהָ: **טז** וְגַם שֹׁל־תָּשְׁלוּ לָהּ מִן־הַצְּבָתִים
וַעֲזַבְתֶּם וְלִקְּטָה וְלֹא תִגְעֲרוּ־בָהּ: **יז** וַתְּלַקֵּט
בַּשָּׂדֶה עַד־הָעָרֶב וַתַּחְבֹּט אֵת אֲשֶׁר־לִקָּטָה וַיְהִי
כְּאֵיפָה שְׂעֹרִים: **יח** וַתִּשָּׂא וַתָּבוֹא הָעִיר וַתֵּרֶא
חֲמוֹתָהּ אֵת אֲשֶׁר־לִקָּטָה וַתּוֹצֵא וַתִּתֶּן־לָהּ אֵת
אֲשֶׁר־הוֹתְרָה מִשָּׂבְעָהּ: **יט** וַתֹּאמֶר לָהּ חֲמוֹתָהּ
אֵיפֹה לִקַּטְתְּ הַיּוֹם וְאָנָה עָשִׂית יְהִי מַכִּירֵךְ בָּרוּךְ
וַתַּגֶּד לַחֲמוֹתָהּ אֵת אֲשֶׁר־עָשְׂתָה עִמּוֹ וַתֹּאמֶר
שֵׁם הָאִישׁ אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמּוֹ הַיּוֹם
בֹּעַז: **כ** וַתֹּאמֶר נָעֳמִי לְכַלָּתָהּ בָּרוּךְ הוּא לַיהוָה
אֲשֶׁר לֹא־עָזַב חַסְדּוֹ אֶת־הַחַיִּים וְאֶת־הַמֵּתִים
וַתֹּאמֶר לָהּ נָעֳמִי קָרוֹב לָנוּ הָאִישׁ מִגֹּאֲלֵנוּ
הוּא: **כא** וַתֹּאמֶר רוּת הַמּוֹאֲבִיָּה גַּם | כִּי־אָמַר
אֵלַי עִם־הַנְּעָרִים אֲשֶׁר־לִי תִּדְבָּקִין עַד אִם־כִּלּוּ
אֶת כָּל־הַקָּצִיר אֲשֶׁר־לִי: **כב** וַתֹּאמֶר נָעֳמִי אֶל־
רוּת כַּלָּתָהּ טוֹב בִּתִּי כִּי תֵצְאִי עִם־נַעֲרוֹתָיו וְלֹא
יִפְגְּעוּ־בָךְ בְּשָׂדֶה אַחֵר: **כג** וַתִּדְבַּק בִּנַעֲרוֹת בֹּעַז
לְלַקֵּט עַד־כְּלוֹת קְצִיר־הַשְּׂעֹרִים וּקְצִיר הַחִטִּים
וַתֵּשֶׁב אֶת־חֲמוֹתָהּ:

רות פרק ג

א וַתֹּאמֶר לָהּ נָעֳמִי חֲמוֹתָהּ בִּתִּי הֲלֹא אֲבַקֶּשׁ־לָךְ
מָנוֹחַ אֲשֶׁר יֵיטַב־לָךְ: **ב** וְעַתָּה הֲלֹא בֹעַז מֹדַעְתָּנוּ
אֲשֶׁר הָיִית אֶת־נַעֲרוֹתָיו הִנֵּה־הוּא זֹרֶה אֶת־גֹּרֶן
הַשְּׂעֹרִים הַלָּיְלָה: **ג** וְרָחַצְתְּ | וָסַכְתְּ וְשַׂמְתְּ
שמלתך שִׂמְלָתֵךְ עָלַיִךְ וירדתי וְיָרַדְתְּ הַגֹּרֶן אַל־
תִּוָּדְעִי לָאִישׁ עַד כַּלֹּתוֹ לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת: **ד** וִיהִי
בְּשָׁכְבוֹ וְיָדַעַתְּ אֶת־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִשְׁכַּב־שָׁם
וּבָאת וְגִלִּית מַרְגְּלֹתָיו ושכבתי וְשָׁכַבְתְּ וְהוּא
יַגִּיד לָךְ אֵת אֲשֶׁר תַּעֲשִׂין: **ה** וַתֹּאמֶר אֵלֶיהָ כֹּל
אֲשֶׁר־תֹּאמְרִי אֵלַי אֶעֱשֶׂה: **ו** וַתֵּרֶד הַגֹּרֶן
וַתַּעַשׂ כְּכֹל אֲשֶׁר־צִוַּתָּה חֲמוֹתָהּ: **ז** וַיֹּאכַל בֹּעַז
וַיֵּשְׁתְּ וַיִּיטַב לִבּוֹ וַיָּבֹא לִשְׁכַּב בִּקְצֵה הָעֲרֵמָה
וַתָּבֹא בַלָּט וַתְּגַל מַרְגְּלֹתָיו וַתִּשְׁכָּב: **ח** וַיְהִי בַּחֲצִי
הַלַּיְלָה וַיֶּחֱרַד הָאִישׁ וַיִּלָּפֵת וְהִנֵּה אִשָּׁה שֹׁכֶבֶת

מַרְגְּלֹתָיו: **ט** וַיֹּאמֶר מִי־אָתְּ וַתֹּאמֶר אָנֹכִי רוּת
אֲמָתֶךָ וּפָרַשְׂתָּ כְנָפֶךָ עַל־אֲמָתְךָ כִּי גֹאֵל
אָתָּה: **י** וַיֹּאמֶר בְּרוּכָה אַתְּ לַיהוָה בִּתִּי הֵיטַבְתְּ
חַסְדֵּךְ הָאַחֲרוֹן מִן־הָרִאשׁוֹן לְבִלְתִּי־לֶכֶת אַחֲרֵי
הַבַּחוּרִים אִם־דַּל וְאִם־עָשִׁיר: **יא** וְעַתָּה בִּתִּי אַל־
תִּירְאִי כֹּל אֲשֶׁר־תֹּאמְרִי אֶעֱשֶׂה־לָּךְ כִּי יוֹדֵעַ כָּל־
שַׁעַר עַמִּי כִּי אֵשֶׁת חַיִל אָתְּ: **יב** וְעַתָּה כִּי אָמְנָם
כִּי אִם גֹּאֵל אָנֹכִי וְגַם יֵשׁ גֹּאֵל קָרוֹב
מִמֶּנִּי: **יג** לִינִי | הַלַּיְלָה וְהָיָה בַּבֹּקֶר אִם־יִגְאָלֵךְ
טוֹב יִגְאָל וְאִם־לֹא יַחְפֹּץ לְגָאֳלֵךְ וּגְאַלְתִּיךְ אָנֹכִי
חַי־יְהוָה שִׁכְבִי עַד־הַבֹּקֶר: **יד** וַתִּשְׁכַּב מַרְגְּלוֹתָו
עַד־הַבֹּקֶר וַתָּקָם בטרום [בְּטֶרֶם] יַכִּיר אִישׁ אֶת־
רֵעֵהוּ וַיֹּאמֶר אַל־יִוָּדַע כִּי־בָאָה הָאִשָּׁה
הַגֹּרֶן: **טו** וַיֹּאמֶר הָבִי הַמִּטְפָּחַת אֲשֶׁר־עָלַיִךְ
וְאֶחֱזִי־בָהּ וַתֹּאחֶז בָּהּ וַיָּמָד שֵׁשׁ־שְׂעֹרִים וַיָּשֶׁת
עָלֶיהָ וַיָּבֹא הָעִיר: **טז** וַתָּבוֹא אֶל־חֲמוֹתָהּ וַתֹּאמֶר
מִי־אַתְּ בִּתִּי וַתַּגֶּד־לָהּ אֵת כָּל־אֲשֶׁר עָשָׂה־לָהּ
הָאִישׁ: **יז** וַתֹּאמֶר שֵׁשׁ־הַשְּׂעֹרִים הָאֵלֶּה נָתַן לִי כִּי
אָמַר אֵלַי אַל־תָּבוֹאִי רֵיקָם אֶל־
חֲמוֹתֵךְ: **יח** וַתֹּאמֶר שְׁבִי בִתִּי עַד אֲשֶׁר תֵּדְעִין
אֵיךְ יִפֹּל דָּבָר כִּי לֹא יִשְׁקֹט הָאִישׁ כִּי־אִם־כִּלָּה
הַדָּבָר הַיּוֹם:

רות פרק ד

א וּבֹעַז עָלָה הַשַּׁעַר וַיֵּשֶׁב שָׁם וְהִנֵּה הַגֹּאֵל עֹבֵר
אֲשֶׁר דִּבֶּר־בֹּעַז וַיֹּאמֶר סוּרָה שְׁבָה־פֹּה פְּלֹנִי
אַלְמֹנִי וַיָּסַר וַיֵּשֵׁב: **ב** וַיִּקַּח עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים מִזִּקְנֵי
הָעִיר וַיֹּאמֶר שְׁבוּ־פֹה וַיֵּשֵׁבוּ: **ג** וַיֹּאמֶר לַגֹּאֵל
חֶלְקַת הַשָּׂדֶה אֲשֶׁר לְאָחִינוּ לֶאֱלִימֶלֶךְ מָכְרָה
נָעֳמִי הַשָּׁבָה מִשְּׂדֵה מוֹאָב: **ד** וַאֲנִי אָמַרְתִּי אֶגְלָה
אָזְנְךָ לֵאמֹר קְנֵה נֶגֶד הַיֹּשְׁבִים וְנֶגֶד זִקְנֵי עַמִּי
אִם־תִּגְאַל גְּאָל וְאִם־לֹא יִגְאַל הַגִּידָה לִּי
ואדע [וְאֵדְעָה] כִּי אֵין זוּלָתְךָ לִגְאוֹל וְאָנֹכִי אַחֲרֶיךָ
וַיֹּאמֶר אָנֹכִי אֶגְאָל: **ה** וַיֹּאמֶר בֹּעַז בְּיוֹם־קְנוֹתְךָ
הַשָּׂדֶה מִיַּד נָעֳמִי וּמֵאֵת רוּת הַמּוֹאֲבִיָּה אֵשֶׁת־
הַמֵּת קניתי [קָנִיתָ] לְהָקִים שֵׁם־הַמֵּת עַל־
נַחֲלָתוֹ: **ו** וַיֹּאמֶר הַגֹּאֵל לֹא אוּכַל
לגאול־ [לִגְאָל־] לִי פֶּן־אַשְׁחִית אֶת־נַחֲלָתִי גְּאַל־
לְךָ אַתָּה אֶת־גְּאֻלָּתִי כִּי לֹא־אוּכַל לִגְאֹל: **ז** וְזֹאת
לְפָנִים בְּיִשְׂרָאֵל עַל־הַגְּאֻלָּה וְעַל־הַתְּמוּרָה לְקַיֵּם
כָּל־דָּבָר שָׁלַף אִישׁ נַעֲלוֹ וְנָתַן לְרֵעֵהוּ וְזֹאת
הַתְּעוּדָה בְּיִשְׂרָאֵל: **ח** וַיֹּאמֶר הַגֹּאֵל לְבֹעַז קְנֵה־
לָךְ וַיִּשְׁלֹף נַעֲלוֹ: **ט** וַיֹּאמֶר בֹּעַז לַזְּקֵנִים וְכָל־הָעָם
עֵדִים אַתֶּם הַיּוֹם כִּי קָנִיתִי אֶת־כָּל־אֲשֶׁר
לֶאֱלִימֶלֶךְ וְאֶת כָּל־אֲשֶׁר לְכִלְיוֹן וּמַחְלוֹן מִיַּד
נָעֳמִי: **י** וְגַם אֶת־רוּת הַמֹּאֲבִיָּה אֵשֶׁת מַחְלוֹן
קָנִיתִי לִי לְאִשָּׁה לְהָקִים שֵׁם־הַמֵּת עַל־נַחֲלָתוֹ
וְלֹא־יִכָּרֵת שֵׁם־הַמֵּת מֵעִם אֶחָיו וּמִשַּׁעַר מְקוֹמוֹ
עֵדִים אַתֶּם הַיּוֹם: **יא** וַיֹּאמְרוּ כָּל־הָעָם אֲשֶׁר־
בַּשַּׁעַר וְהַזְּקֵנִים עֵדִים יִתֵּן יְהוָה אֶת־הָאִשָּׁה
הַבָּאָה אֶל־בֵּיתֶךָ כְּרָחֵל | וּכְלֵאָה אֲשֶׁר בָּנוּ
שְׁתֵּיהֶם אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל וַעֲשֵׂה־חַיִל בְּאֶפְרָתָה
וּקְרָא־שֵׁם בְּבֵית לָחֶם: **יב** וִיהִי בֵיתְךָ כְּבֵית פֶּרֶץ
אֲשֶׁר־יָלְדָה תָּמָר לִיהוּדָה מִן־הַזֶּרַע אֲשֶׁר יִתֵּן
יְהוָה לְךָ מִן־הַנַּעֲרָה הַזֹּאת: **יג** וַיִּקַּח בֹּעַז אֶת־רוּת
וַתְּהִי־לוֹ לְאִשָּׁה וַיָּבֹא אֵלֶיהָ וַיִּתֵּן יְהוָה לָהּ הֵרָיוֹן
וַתֵּלֶד בֵּן: **יד** וַתֹּאמַרְנָה הַנָּשִׁים אֶל־נָעֳמִי בָּרוּךְ
יְהוָה אֲשֶׁר לֹא הִשְׁבִּית לָךְ גֹּאֵל הַיּוֹם וְיִקָּרֵא שְׁמוֹ
בְּיִשְׂרָאֵל: **טו** וְהָיֶה לָךְ לְמֵשִׁיב נֶפֶשׁ וּלְכַלְכֵּל אֶת־

שֶׁיִּבְתֵּךְ כִּי כִלָּתֵךְ אֲשֶׁר־אֲהֵבַתְךְ יִלְּדַתּוּ אֲשֶׁר־
הִיא טוֹבָה לָךְ מִשִּׁבְעָה בָּנִים: **טז** וַתִּקַּח נָעֳמִי
אֶת־הַיֶּלֶד וַתְּשִׁתֵהוּ בְחֵיקָהּ וַתְּהִי־לוֹ
לְאֹמֶנֶת: **יז** וַתִּקְרֶאנָהּ לוֹ הַשְּׁכֵנוֹת שֵׁם לֵאמֹר
יֶלֶד־בֵּן לְנָעֳמִי וַתִּקְרֶאנָה שְׁמוֹ עוֹבֵד הוּא אֲבִי־
יִשַׁי אֲבִי דָוִד: {פ}
יח וְאֵלֶּה תּוֹלְדוֹת פֶּרֶץ פֶּרֶץ הוֹלִיד אֶת־
חֶצְרוֹן: **יט** וְחֶצְרוֹן הוֹלִיד אֶת־רָם וְרָם הוֹלִיד אֶת־
עַמִּינָדָב: **כ** וְעַמִּינָדָב הוֹלִיד אֶת־נַחְשׁוֹן וְנַחְשׁוֹן
הוֹלִיד אֶת־שַׂלְמָה: **כא** וְשַׂלְמוֹן הוֹלִיד אֶת־בֹּעַז
וּבֹעַז הוֹלִיד אֶת־עוֹבֵד: **כב** וְעוֹבֵד הוֹלִיד אֶת־יִשָׁי
וְיִשַׁי הוֹלִיד אֶת־דָּוִד: {ש}

איכה פרק א

א אֵיכָה | יָשְׁבָה בָדָד הָעִיר רַבָּתִי עָם הָיְתָה
כְּאַלְמָנָה רַבָּתִי בַגּוֹיִם שָׂרָתִי בַּמְּדִינוֹת הָיְתָה
לָמַס: {ס} **ב** בָּכוֹ תִבְכֶּה בַלַּיְלָה וְדִמְעָתָהּ עַל
לֶחֱיָהּ אֵין־לָהּ מְנַחֵם מִכָּל־אֹהֲבֶיהָ כָּל־רֵעֶיהָ בָּגְדוּ
בָּהּ הָיוּ לָהּ לְאֹיְבִים: {ס} **ג** גָּלְתָה יְהוּדָה מֵעֹנִי
וּמֵרֹב עֲבֹדָה הִיא יָשְׁבָה בַגּוֹיִם לֹא מָצְאָה מָנוֹחַ
כָּל־רֹדְפֶיהָ הִשִּׂיגוּהָ בֵּין הַמְּצָרִים: {ס} **ד** דַּרְכֵי
צִיּוֹן אֲבֵלוֹת מִבְּלִי בָּאֵי מוֹעֵד כָּל־שְׁעָרֶיהָ שׁוֹמֵמִין
כֹּהֲנֶיהָ נֶאֱנָחִים בְּתוּלֹתֶיהָ נוּגוֹת וְהִיא מַר־לָהּ:
{ס} **ה** הָיוּ צָרֶיהָ לְרֹאשׁ אֹיְבֶיהָ שָׁלוּ כִּי־יְהוָה
הוֹגָהּ עַל רֹב־פְּשָׁעֶיהָ עוֹלָלֶיהָ הָלְכוּ שְׁבִי לִפְנֵי־
צָר: {ס} **ו** וַיֵּצֵא מן בת־ מִבַּת־ צִיּוֹן כָּל־הַדָּרָהּ הָיוּ
שָׂרֶיהָ כְּאַיָּלִים לֹא־מָצְאוּ מִרְעֶה וַיֵּלְכוּ בְלֹא־כֹחַ
לִפְנֵי רוֹדֵף: {ס} **ז** זָכְרָה יְרוּשָׁלַם יְמֵי עָנְיָהּ
וּמְרוּדֶיהָ כֹּל מַחֲמֻדֶּיהָ אֲשֶׁר הָיוּ מִימֵי קֶדֶם בִּנְפֹל
עַמָּהּ בְּיַד־צָר וְאֵין עוֹזֵר לָהּ רָאוּהָ צָרִים שָׂחֲקוּ
עַל מִשְׁבַּתֶּהָ: {ס} **ח** חֵטְא חָטְאָה יְרוּשָׁלַם עַל־כֵּן
לְנִידָה הָיָתָה כָּל־מְכַבְּדֶיהָ הִזִּילוּהָ כִּי־רָאוּ עֶרְוָתָהּ
גַּם־הִיא נֶאֱנָחָה וַתָּשָׁב אָחוֹר: {ס} **ט** טֻמְאָתָהּ
בְּשׁוּלֶיהָ לֹא זָכְרָה אַחֲרִיתָהּ וַתֵּרֶד פְּלָאִים אֵין
מְנַחֵם לָהּ רְאֵה יְהוָה אֶת־עָנְיִי כִּי הִגְדִּיל אוֹיֵב:
{ס} **י** יָדוֹ פָּרַשׂ צָר עַל כָּל־מַחֲמַדֶּיהָ כִּי־רָאֲתָה
גוֹיִם בָּאוּ מִקְדָּשָׁהּ אֲשֶׁר צִוִּיתָה לֹא־יָבֹאוּ בַקָּהָל
לָךְ: {ס} **יא** כָּל־עַמָּהּ נֶאֱנָחִים מְבַקְשִׁים לֶחֶם
נָתְנוּ מחמודיהם מַחֲמַדֵּיהֶם בְּאֹכֶל לְהָשִׁיב נָפֶשׁ
רְאֵה יְהוָה וְהַבִּיטָה כִּי הָיִיתִי זוֹלֵלָה: {ס} **יב** לֹוא
אֲלֵיכֶם כָּל־עֹבְרֵי דָרֶךְ הַבִּיטוּ וּרְאוּ אִם־יֵשׁ
מַכְאוֹב כְּמַכְאֹבִי אֲשֶׁר עוֹלַל לִי אֲשֶׁר הוֹגָה יְהוָה
בְּיוֹם חֲרוֹן אַפּוֹ: {ס} **יג** מִמָּרוֹם שָׁלַח־אֵשׁ
בְּעַצְמֹתַי וַיִּרְדֶּנָּה פָּרַשׂ רֶשֶׁת לְרַגְלַי הֱשִׁיבַנִי אָחוֹר
נְתָנַנִי שֹׁמֵמָה כָּל־הַיּוֹם דָּוֵה: {ס} **יד** נִשְׂקַד עֹל
פְּשָׁעַי בְּיָדוֹ יִשְׂתָּרְגוּ עָלוּ עַל־צַוָּארִי הִכְשִׁיל כֹּחִי
נְתָנַנִי אֲדֹנָי בִּידֵי לֹא־אוּכַל קוּם: {ס} **טו** סִלָּה
כָּל־אַבִּירַי | אֲדֹנָי בְּקִרְבִּי קָרָא עָלַי מוֹעֵד לְשַׁבֵּר
בַּחוּרָי גַּת דָּרַךְ אֲדֹנָי לִבְתוּלַת בַּת־יְהוּדָה:
{ס} **טז** עַל־אֵלֶּה | אֲנִי בוֹכִיָּה עֵינִי | עֵינִי יְרָדָה
מַיִם כִּי־רָחַק מִמֶּנִּי מְנַחֵם מֵשִׁיב נַפְשִׁי הָיוּ בָנַי
שׁוֹמֵמִים כִּי גָבַר אוֹיֵב: {ס} **יז** פֵּרְשָׂה צִיּוֹן בְּיָדֶיהָ
אֵין מְנַחֵם לָהּ צִוָּה יְהוָה לְיַעֲקֹב סְבִיבָיו צָרָיו
הָיְתָה יְרוּשָׁלַם לְנִדָּה בֵּינֵיהֶם: {ס} **יח** צַדִּיק הוּא
יְהוָה כִּי פִיהוּ מָרִיתִי שִׁמְעוּ־נָא כָל־
עמים הָעַמִּים וּרְאוּ מַכְאֹבִי בְּתוּלֹתַי וּבַחוּרָי
הָלְכוּ בַשֶּׁבִי: {ס} **יט** קָרָאתִי לַמְאֹהֲבַי הֵמָּה
רִמּוּנִי כֹּהֲנַי וּזְקֵנַי בָּעִיר גָּוָעוּ כִּי־בִקְשׁוּ אֹכֶל לָמוֹ
וְיָשִׁיבוּ אֶת־נַפְשָׁם: {ס} **כ** רְאֵה יְהוָה כִּי־צַר־לִי

מֵעַי חֻמַרְמָרוּ נֶהֱפַךְ לִבִּי בְקִרְבִּי כִּי מָרוֹ מָרִיתִי
מִחוּץ שִׁכְּלָה־חֶרֶב בַּבַּיִת כַּמָּוֶת: {ס} **כא** שָׁמְעוּ
כִּי נֶאֱנָחָה אָנִי אֵין מְנַחֵם לִי כָּל־אֹיְבַי שָׁמְעוּ רָעָתִי
שָׂשׂוּ כִּי אַתָּה עָשִׂיתָ הֵבֵאתָ יוֹם־קָרָאתָ וְיִהְיוּ
כָמֹנִי: {ס} **כב** תָּבֹא כָל־רָעָתָם לְפָנֶיךָ וְעוֹלֵל לָמוֹ
כַּאֲשֶׁר עוֹלַלְתָּ לִי עַל כָּל־פְּשָׁעָי כִּי־רַבּוֹת אַנְחֹתַי
וְלִבִּי דַוָּי: {פ}

איכה פרק ב

א אֵיכָהּ יָעִיב בְּאַפּוֹ | אֲדֹנָי אֶת־בַּת־צִיּוֹן הִשְׁלִיךְ
מִשָּׁמַיִם אֶרֶץ תִּפְאֶרֶת יִשְׂרָאֵל וְלֹא־זָכַר הֲדֹם־
רַגְלָיו בְּיוֹם אַפּוֹ: {ס} **ב** בִּלַּע אֲדֹנָי לֹא וְלֹא חָמַל
אֶת כָּל־נְאוֹת יַעֲקֹב הָרַס בְּעֶבְרָתוֹ מִבְצְרֵי בַת־
יְהוּדָה הִגִּיעַ לָאָרֶץ חִלֵּל מַמְלָכָה וְשָׂרֶיהָ:
{ס} **ג** גָּדַע בָּחֳרִי־אַף כָּל קֶרֶן יִשְׂרָאֵל הֵשִׁיב
אָחוֹר יְמִינוֹ מִפְּנֵי אוֹיֵב וַיִּבְעַר בְּיַעֲקֹב כְּאֵשׁ לֶהָבָה
אָכְלָה סָבִיב: {ס} **ד** דָּרַךְ קַשְׁתּוֹ כְּאוֹיֵב נִצָּב יְמִינוֹ
כְּצָר וַיַּהֲרֹג כֹּל מַחֲמַדֵּי־עָיִן בְּאֹהֶל בַּת־צִיּוֹן שָׁפַךְ
כָּאֵשׁ חֲמָתוֹ: {ס} **ה** הָיָה אֲדֹנָי | כְּאוֹיֵב בִּלַּע
יִשְׂרָאֵל בִּלַּע כָּל־אַרְמְנוֹתֶיהָ שִׁחֵת מִבְצָרָיו וַיֶּרֶב
בְּבַת־יְהוּדָה תַּאֲנִיָּה וַאֲנִיָּה: {ס} **ו** וַיַּחְמֹס כַּגַּן
שֻׂכּוֹ שִׁחֵת מֹעֲדוֹ שִׁכַּח יְהוָה | בְּצִיּוֹן מוֹעֵד וְשַׁבָּת
וַיִּנְאַץ בְּזַעַם־אַפּוֹ מֶלֶךְ וְכֹהֵן: {ס} **ז** זָנַח אֲדֹנָי |
מִזְבְּחוֹ נִאֵר מִקְדָּשׁוֹ הִסְגִּיר בְּיַד־אוֹיֵב חוֹמֹת
אַרְמְנוֹתֶיהָ קוֹל נָתְנוּ בְּבֵית־יְהוָה כְּיוֹם מוֹעֵד:
{ס} **ח** חָשַׁב יְהוָה | לְהַשְׁחִית חוֹמַת בַּת־צִיּוֹן
נָטָה קָו לֹא־הֵשִׁיב יָדוֹ מִבַּלֵּעַ וַיַּאֲבֶל־חֵל וְחוֹמָה
יַחְדָּו אֻמְלָלוּ: {ס} **ט** טָבְעוּ בָאָרֶץ שְׁעָרֶיהָ אִבַּד
וְשִׁבַּר בְּרִיחֶיהָ מַלְכָּהּ וְשָׂרֶיהָ בַגּוֹיִם אֵין תּוֹרָה גַּם־
נְבִיאֶיהָ לֹא־מָצְאוּ חָזוֹן מֵיְהוָה: {ס} **י** יֵשְׁבוּ לָאָרֶץ
יִדְמוּ זִקְנֵי בַת־צִיּוֹן הֶעֱלוּ עָפָר עַל־רֹאשָׁם חָגְרוּ
שַׂקִּים הוֹרִידוּ לָאָרֶץ רֹאשָׁן בְּתוּלֹת יְרוּשָׁלִָם:
{ס} **יא** כָּלוּ בַדְּמָעוֹת עֵינַי חָמַרְמְרוּ מֵעַי נִשְׁפַּךְ
לָאָרֶץ כְּבֵדִי עַל־שֶׁבֶר בַּת־עַמִּי בֵּעָטֶף עוֹלֵל וְיוֹנֵק
בִּרְחֹבוֹת קִרְיָה: {ס} **יב** לְאִמּוֹתָם יֹאמְרוּ אַיֵּה דָּגָן
וְיַיִן בְּהִתְעַטְּפָם כֶּחָלָל בִּרְחֹבוֹת עִיר בְּהִשְׁתַּפֵּךְ
נַפְשָׁם אֶל־חֵיק אִמּוֹתָם: {ס} **יג** מָה־אָעִידֵךְ מָה
אֲדַמֶּה־לָּךְ הַבַּת יְרוּשָׁלִַם מָה אַשְׁוֶה־לָּךְ וַאֲנַחֲמֵךְ
בְּתוּלַת בַּת־צִיּוֹן כִּי־גָדוֹל כַּיָּם שִׁבְרֵךְ מִי יִרְפָּא־
לָךְ: {ס} **יד** נְבִיאַיִךְ חָזוּ לָךְ שָׁוְא וְתָפֶל וְלֹא־גָלוּ
עַל־עֲוֹנֵךְ לְהָשִׁיב שְׁבִיתֵךְ וַיֶּחֱזוּ לָךְ
מַשְׂאוֹת שָׁוְא וּמַדּוּחִים: {ס} **טו** סָפְקוּ עָלַיִךְ
כַּפַּיִם כָּל־עֹבְרֵי דָּרֶךְ שָׁרְקוּ וַיָּנִעוּ רֹאשָׁם עַל־בַּת
יְרוּשָׁלִַם הֲזֹאת הָעִיר שֶׁיֹּאמְרוּ כְּלִילַת יֹפִי מָשׂוֹשׂ
לְכָל־הָאָרֶץ: {ס} **טז** פָּצוּ עָלַיִךְ פִּיהֶם כָּל־אֹיְבַיִךְ
שָׁרְקוּ וַיַּחַרְקוּ־שֵׁן אָמְרוּ בָּלַעְנוּ אַךְ זֶה הַיּוֹם
שְׁקִוִּינֶהוּ מָצָאנוּ רָאִינוּ: {ס} **יז** עָשָׂה יְהוָה אֲשֶׁר
זָמַם בִּצַּע אִמְרָתוֹ אֲשֶׁר צִוָּה מִימֵי־קֶדֶם הָרַס וְלֹא
חָמָל וַיְשַׂמֵּח עָלַיִךְ אוֹיֵב הֵרִים קֶרֶן צָרָיִךְ:
{ס} **יח** צָעַק לִבָּם אֶל־אֲדֹנָי חוֹמַת בַּת־צִיּוֹן
הוֹרִידִי כַנַּחַל דִּמְעָה יוֹמָם וָלָיְלָה אַל־תִּתְּנִי פוּגַת
לָךְ אַל־תִּדֹּם בַּת־עֵינֵךְ: {ס} **יט** קוּמִי | רֹנִּי
בליל בַּלַּיְלָה לִרְאשׁ אַשְׁמֻרוֹת שִׁפְכִי כַמַּיִם לִבֵּךְ
נֹכַח פְּנֵי אֲדֹנָי שְׂאִי אֵלָיו כַּפַּיִךְ עַל־נֶפֶשׁ עוֹלָלַיִךְ
הָעֲטוּפִים בְּרָעָב בְּרֹאשׁ כָּל־חוּצוֹת: {ס} **כ** רְאֵה
יְהוָה וְהַבִּיטָה לְמִי עוֹלַלְתָּ כֹּה אִם־תֹּאכַלְנָה נָשִׁים
פִּרְיָם עֹלְלֵי טִפֻּחִים אִם־יֵהָרֵג בְּמִקְדַּשׁ אֲדֹנָי כֹּהֵן
וְנָבִיא: {ס} **כא** שָׁכְבוּ לָאָרֶץ חוּצוֹת נַעַר וְזָקֵן
בְּתוּלֹתַי וּבַחוּרַי נָפְלוּ בֶחָרֶב הָרַגְתָּ בְּיוֹם אַפֶּךָ

טָבַחְתָּ לֹא חָמָלְתָּ: {ס} **כב** תִּקְרָא כְיוֹם מוֹעֵד
מְגוּרַי מִסָּבִיב וְלֹא הָיָה בְּיוֹם אַף־יְהוָה פָּלִיט
וְשָׂרִיד אֲשֶׁר־טִפַּחְתִּי וְרִבִּיתִי אֹיְבִי כִלָּם: {פ}

איכה פרק ג

א אֲנִי הַגֶּבֶר רָאָה עֳנִי בְּשֵׁבֶט עֶבְרָתוֹ: **ב** אוֹתִי
נָהַג וַיֹּלַךְ חֹשֶׁךְ וְלֹא־אוֹר: **ג** אַךְ בִּי יָשֹׁב יַהֲפֹךְ יָדוֹ
כָּל־הַיּוֹם: {ס} **ד** בִּלָּה בְשָׂרִי וְעוֹרִי שִׁבַּר
עַצְמוֹתָי: **ה** בָּנָה עָלַי וַיַּקֵּף רֹאשׁ
וּתְלָאָה: **ו** בְּמַחֲשַׁכִּים הוֹשִׁיבַנִי כְּמֵתֵי עוֹלָם:
{ס} **ז** גָּדַר בַּעֲדִי וְלֹא אֵצֵא הִכְבִּיד נְחָשְׁתִּי: **ח** גַּם
כִּי אֶזְעַק וַאֲשַׁוֵּעַ שָׂתַם תְּפִלָּתִי: **ט** גָּדַר דְּרָכַי
בְּגָזִית נְתִיבֹתַי עִוָּה: {ס} **י** דֹּב אֹרֵב הוּא לִי
אריה אֲרִי בְּמִסְתָּרִים: **יא** דְּרָכַי סוֹרֵר וַיְפַשְּׁחֵנִי
שָׂמַנִי שֹׁמֵם: **יב** דָּרַךְ קַשְׁתּוֹ וַיַּצִּבֵנִי כַּמַּטָּרָא
לַחֵץ: {ס} **יג** הֵבִיא בְכִלְיֹתָי בְּנֵי
אַשְׁפָּתוֹ: **יד** הָיֵיתִי שְׂחֹק לְכָל־עַמִּי נְגִינָתָם כָּל־
הַיּוֹם: **טו** הִשְׂבִּיעַנִי בַּמְּרוֹרִים הִרְוַנִי לַעֲנָה:
{ס} **טז** וַיְגַרֵס בֶּחָצָץ שִׁנָּי הִכְפִּישַׁנִי
בָּאֵפֶר: **יז** וַתִּזְנַח מִשָּׁלוֹם נַפְשִׁי נָשִׁיתִי
טוֹבָה: **יח** וָאֹמַר אָבַד נִצְחִי וְתוֹחַלְתִּי מֵיְהוָה:
{ס} **יט** זְכָר־עָנְיִי וּמְרוּדַי לַעֲנָה וָרֹאשׁ: **כ** זָכוֹר
תִּזְכּוֹר ותשיח וְתָשׁוֹחַ עָלַי נַפְשִׁי: **כא** זֹאת אָשִׁיב
אֶל־לִבִּי עַל־כֵּן אוֹחִיל: {ס} **כב** חַסְדֵי יְהוָה כִּי
לֹא־תָמְנוּ כִּי לֹא־כָלוּ רַחֲמָיו: **כג** חֲדָשִׁים לַבְּקָרִים
רַבָּה אֱמוּנָתֶךָ: **כד** חֶלְקִי יְהוָה אָמְרָה נַפְשִׁי עַל־
כֵּן אוֹחִיל לוֹ: {ס} **כה** טוֹב יְהוָה לְקֹוֵו לְנֶפֶשׁ
תִּדְרְשֶׁנּוּ: **כו** טוֹב וְיָחִיל וְדוּמָם לִתְשׁוּעַת
יְהוָה: **כז** טוֹב לַגֶּבֶר כִּי־יִשָּׂא עֹל בִּנְעוּרָיו:
{ס} **כח** יֵשֵׁב בָּדָד וְיִדֹּם כִּי נָטַל עָלָיו: **כט** יִתֵּן
בֶּעָפָר פִּיהוּ אוּלַי יֵשׁ תִּקְוָה: **ל** יִתֵּן לְמַכֵּהוּ לֶחִי
יִשְׂבַּע בְּחֶרְפָּה: {ס} **לא** כִּי לֹא יִזְנַח לְעוֹלָם
אֲדֹנָי: **לב** כִּי אִם־הוֹגָה וְרִחַם כְּרֹב חֲסָדָיו: **לג** כִּי
לֹא עִנָּה מִלִּבּוֹ וַיְגֵּה בְּנֵי־אִישׁ: {ס} **לד** לְדַכֵּא
תַּחַת רַגְלָיו כֹּל אֲסִירֵי אָרֶץ: **לה** לְהַטּוֹת מִשְׁפַּט־
גֶּבֶר נֶגֶד פְּנֵי עֶלְיוֹן: **לו** לְעַוֵּת אָדָם בְּרִיבוֹ אֲדֹנָי
לֹא רָאָה: {ס} **לז** מִי זֶה אָמַר וַתְּהִי אֲדֹנָי לֹא
צִוָּה: **לח** מִפִּי עֶלְיוֹן לֹא תֵצֵא הָרָעוֹת
וְהַטּוֹב: **לט** מַה־יִּתְאוֹנֵן אָדָם חָי גֶּבֶר עַל־חַטָּאו:
{ס} **מ** נַחְפְּשָׂה דְרָכֵינוּ וְנַחְקֹרָה וְנָשׁוּבָה עַד־
יְהוָה: **מא** נִשָּׂא לְבָבֵנוּ אֶל־כַּפָּיִם אֶל־אֵל
בַּשָּׁמָיִם: **מב** נַחְנוּ פָּשַׁעְנוּ וּמָרִינוּ אַתָּה לֹא
סָלָחְתָּ: {ס} **מג** סַכֹּתָה בָאַף וַתִּרְדְּפֵנוּ הָרַגְתָּ לֹא
חָמָלְתָּ: **מד** סַכּוֹתָה בֶּעָנָן לָךְ מֵעֲבוֹר
תְּפִלָּה: **מה** סְחִי וּמָאוֹס תְּשִׂימֵנוּ בְּקֶרֶב הָעַמִּים:
{ס} **מו** פָּצוּ עָלֵינוּ פִּיהֶם כָּל־אֹיְבֵינוּ: **מז** פַּחַד
וָפַחַת הָיָה לָנוּ הַשֵּׁאת וְהַשֶּׁבֶר: **מח** פַּלְגֵי־מַיִם
תֵּרַד עֵינִי עַל־שֶׁבֶר בַּת־עַמִּי: {ס} **מט** עֵינִי נִגְּרָה
וְלֹא תִדְמֶה מֵאֵין הֲפֻגוֹת: **נ** עַד־יַשְׁקִיף וְיֵרֶא יְהוָה
מִשָּׁמָיִם: **נא** עֵינִי עוֹלְלָה לְנַפְשִׁי מִכֹּל בְּנוֹת עִירִי:
{ס} **נב** צוֹד צָדוּנִי כַּצִּפּוֹר אֹיְבַי חִנָּם: **נג** צָמְתוּ
בַבּוֹר חַיָּי וַיַּדּוּ־אֶבֶן בִּי: **נד** צָפוּ־מַיִם עַל־רֹאשִׁי
אָמַרְתִּי נִגְזָרְתִּי: {ס} **נה** קָרָאתִי שִׁמְךָ יְהוָה
מִבּוֹר תַּחְתִּיּוֹת: **נו** קוֹלִי שָׁמָעְתָּ אַל־תַּעְלֵם אָזְנְךָ
לְרַוְחָתִי לְשַׁוְעָתִי: **נז** קָרַבְתָּ בְּיוֹם אֶקְרָאֶךָּ אָמַרְתָּ
אַל־תִּירָא: {ס} **נח** רַבְתָּ אֲדֹנָי רִיבֵי נַפְשִׁי גָּאַלְתָּ
חַיָּי: **נט** רָאִיתָה יְהוָה עַוָּתָתִי שָׁפְטָה
מִשְׁפָּטִי: **ס** רָאִיתָה כָּל־נִקְמָתָם כָּל־מַחְשְׁבֹתָם
לִי: {ס} **סא** שָׁמַעְתָּ חֶרְפָּתָם יְהוָה כָּל־מַחְשְׁבֹתָם

עָלָי: **סב** שִׁפְתֵי קָמַי וְהֶגְיוֹנָם עָלַי כָּל־ יְדֵיהֶם: **סה** תִּתֵּן לָהֶם מְגִנַּת־לֵב תַּאֲלָתְךָ
הַיּוֹם: **סג** שִׂבְתָּם וְקִימָתָם הַבִּיטָה אֲנִי מַנְגִּינָתָם: לָהֶם: **סו** תִּרְדֹּף בְּאַף וְתַשְׁמִידֵם מִתַּחַת שְׁמֵי
{ס} **סד** תָּשִׁיב לָהֶם גְּמוּל יְהוָה כְּמַעֲשֵׂה יְהוָה: {פ}

זכות הדפסת בי"ת
ומשניות זהר
יכול להיות שלך או
לעילוי נשמת קרוב
משפחתך!
אלפי דפי גמרא
אלפי פרקי משנה
ותוספתא
נ"ך ודפי זהר לזכותך!

זכות שבועית: 180 ₪

זכות חודשית: 520 ₪

להקדשות: 058-3273775

לוח מוהרא"ש

לפי אופק יבנאל עיר ברסלב
עיר שומרי הלשון עיר השמחה

פרשת משפטים

כא	יום **ראשון**	עלות השחר (72 דק) ... 5:16 נץ החמה ..... 6:28 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:24 סו"ז קר"ש - גר"א ... 9:10	סו"ז תפילה ..... 10:04 חצות היום ..... 11:52 שקיעה ..... 5:16 צה"כ לשיטת ר"ת ... 6:29	**ליומד יומי:** **בבלי:** מנחות כח **ירושלמי:** גיטין יט **תוספתא:** כלאים א **נ"ך:** רות א **משניות:** שבת יז **זהר:** חלק ג עמ' שלו-שלח	**8**
כב	יום **שני**	עלות השחר (72 דק) ... 5:15 נץ החמה ..... 6:27 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:24 סו"ז קר"ש - גר"א ... 9:09	סו"ז תפילה ..... 10:04 חצות היום ..... 11:52 שקיעה ..... 5:17 צה"כ לשיטת ר"ת ... 6:30	**ליומד יומי:** **בבלי:** מנחות כט **ירושלמי:** גיטין כ **תוספתא:** כלאים ב **נ"ך:** רות ב **משניות:** שבת יח **זהר:** חלק ג עמ' שלט-שמ	**9**
כג	יום **שלישי**	עלות השחר (72 דק) ... 5:14 נץ החמה ..... 6:26 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:23 סו"ז קר"ש - גר"א ... 9:09	סו"ז תפילה ..... 10:03 חצות היום ..... 11:52 שקיעה ..... 5:18 צה"כ לשיטת ר"ת ... 6:31	**ליומד יומי:** **בבלי:** מנחות ל **ירושלמי:** גיטין כא **תוספתא:** כלאים ג **נ"ך:** רות ג **משניות:** שבת יט **זהר:** חלק ג עמ' שמא-שמב	**10**
כד	יום **רביעי**	עלות השחר (72 דק) ... 5:13 נץ החמה ..... 6:25 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:23 סו"ז קר"ש - גר"א ... 9:09	סו"ז תפילה ..... 10:03 חצות היום ..... 11:52 שקיעה ..... 5:19 צה"כ לשיטת ר"ת ... 6:32	**ליומד יומי:** **בבלי:** מנחות לא **ירושלמי:** גיטין כב **תוספתא:** כלאים ד **נ"ך:** רות ד **משניות:** שבת כ **זהר:** חלק ג עמ' שמג-שדמ	**11**
כה	יום **חמישי**	עלות השחר (72 דק) ... 5:12 נץ החמה ..... 6:24 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:22 סו"ז קר"ש - גר"א ... 9:08	סו"ז תפילה ..... 10:03 חצות היום ..... 11:52 שקיעה ..... 5:20 צה"כ לשיטת ר"ת ... 6:33	**ליומד יומי:** **בבלי:** מנחות לב **ירושלמי:** גיטין כג **תוספתא:** כלאים ה **נ"ך:** איכה א **משניות:** שבת כא **זהר:** חלק ג עמ' שמה-שמו	**12**
כו	יום **ששי**	עלות השחר (72 דק) ... 5:11 נץ החמה ..... 6:23 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:22 סו"ז קר"ש - גר"א ... 9:08	סו"ז תפילה ..... 10:03 חצות היום ..... 11:52 שקיעה ..... 5:21 צה"כ לשיטת ר"ת ... 6:34	**ליומד יומי:** **בבלי:** מנחות לג **ירושלמי:** גיטין כד **תוספתא:** שביעית א **נ"ך:** איכה ב **משניות:** שבת כב **זהר:** חלק ג עמ' שמז-שמח	**13**
הדלקת נרות (40 דק): **4:41** (20 דק): **5:01**					
כז	**שב"ק**	**שבת קודש פרשת משפטים – שקלים, מברכין חודש אדר** עלות השחר (72 דק) ... 5:10 נץ החמה ..... 6:22 סו"ז קר"ש - מג"א ... 8:22 סו"ז קר"ש - גר"א ... 9:07	סו"ז תפילה ..... 10:02 חצות היום ..... 11:52 שקיעה ..... 5:21 צה"כ לשיטת ר"ת ... 6:34	**ליומד יומי:** **בבלי:** מנחות לד **ירושלמי:** גיטין כה **תוספתא:** שביעית ב **נ"ך:** איכה ג **משניות:** שבת כג **זהר:** חלק ג עמ' שמט-שנ	**14**
מוצש"ק לשיטת ר"ת: **6:34**					

המולד יהיה בליל שלישי בשעה 3, 50 דקות ו-12 חלקים

לִפְעָמִים עִם דִּבּוּר אֶחָד קָטָן בַּמָּקוֹם הַנָּכוֹן, יְכוֹלִים לִפְעֹל דָּבָר שֶׁכָּל הוֹן דְּעָלְמָא לֹא הָיָה מוֹעִיל לְזֶה ; יוֹשֵׁב לוֹ בֶּן אָדָם שָׁבוּר וְרָצוּץ, עַד שֶׁהוּא חוֹשֵׁב, ה' יִשְׁמֹר, מַחֲשָׁבוֹת שֶׁל הִתְאַבְּדוּת ; תָּבִיא לוֹ מִלְיוֹן דּוֹלָר, וְתָשִׂים עַל הַשֻּׁלְחָן, זֶה יַעֲזֹר ? הוּא מִיָּד מֵגִיב : "לֵךְ עִם הַכֶּסֶף שֶׁלְּךָ !... לֹא צָרִיךְ אֶת זֶה !"... זֶה לֹא יוֹעִיל לְשׁוּם דָּבָר ! מַה כֵּן יוֹעִיל לוֹ ? דִּבּוּר טוֹב ! (משיחותיו של מו"ר הרה"צ שליט"א)